CİLT : 8 TOPLANTI : 12

CUMHURİYET SENATOSU TUTANAK DERGİSİ

22 nci Birleşim

31 . 1 . 1973 Çarşamba

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
I — Geçen tutanak özeti	**116**
II — Gelen kâğıtlar	**116**
III — Görüşülen işler	**117**
1. — 1973 yılı Bütçe kanunu tasarısı ve Bütçe Karma Komisyonu raporu Millet Meclisi (1/734); Cumhuriyet Senatosu (1/124) (S. Sayısı : 167)	117
A) CUMHURİYET SENATOSU BÜTÇESİ	*148:168*
B) MİLLET MECLİSİ BÜTÇESİ	*148:168*
C) CUMHURBAŞKANLIĞI BÜTÇESİ	*168:179*
D) SAYIŞTAY BÜTÇESİ	*179:183*
E) ANAYASA MAHKEMESİ BÜTÇESİ	*183:186*
F) BAŞBAKANLIK BÜTÇESİ	*186:227*
IV - Sorular ve cevaplar	**227**
A) Yazılı sorular ve cevapları	*227*
1. — Cumhuriyet Senatosu Kars Üyesi Sırrı Atalay'ın, Kars ili ve ilçelerine gençlik ve sporla ilgili yapılan yatırımlara dair soru önergesi ve Gençlik ve Spor Bakanı Adnan Karaküçük'ün yazılı cevabı (7/95)	227: 228
2. — Cumhuriyet Senatosu Kastamonu Üyesi Ahmet Nusret Tuna'nın, İnebolu esnafından almış olduğu mektuba dair soru önergesi ve Maliye Bakanı Ziya Müezzinoğlu'nun yazılı cevabı (7/100)	228:231

I — GEÇEN TUTANAK ÖZETİ

Birinci Oturum

Başkan; 1973 yılı bütçesinin Türk Milletine mutlu neticeler getirmesi dileğinde bulundu.

1973 yılı Bütçe kanunu tasarısının tümü üzerindeki görüşmelere Maliye Bakanı Ziya Müezzinoğlu'nun takdim konuşmasıyle başlanıldı ve gruplar adına yapılan konuşmalarla bir süre devam olundu.

Saat 14,30'da toplanılmak üzere saat 12,53'te Birleşime ara verildi.

Başkan	Kâtip
Tekin Arıburun	Sivas
	Hüseyin Öztürk

Kâtip
Cumhurbaşkanınca S. Ü.
Bahriye Üçok

İkinci Oturum

Devlet Bakanı İsmail Arar'ın, Cumhuriyetin ellinci yıldönümünün kutlanması hakkında kanun tasarısının havale olunduğu komisyonlardan alınacak beşer üyeden kurulu bir Geçici Komisyonda görüşülmesine;

Millî Eğitim Bakanı Sabahattin Özbek'in, Millî Eğitim Bakanlığı ile Çalışma Bakanlığı bütçelerinin programdaki yerlerinin değiştirilmesine dair önergeleri kabul olundu.

Dışişleri Bakanı Halûk Bayülken, Amerika'nın Santa Barbara şehrinde iki hariciyemizin öldürülmesi olayına dair gündem dışı demeçte bulundu.

1973 yılı Bütçe kanunu tasarısının tümü üzerindeki görüşmelere gruplar adına yapılan konuşmalarla bir süre devam olundu.

Saat 20,15'te toplanılmak üzere saat 18,40'ta Birleşime ara verildi.

Üçüncü Oturum

1973 yılı Bütçe kanunu tasarısının tümü üzerindeki görüşmelere bir süre daha devam olundu.

31 . 1 . 1973 Çarşamba günü saat 09,30'da toplanılmak üzere Birleşime 00,05'te son verildi.

Başkan	Kâtip
Başkanvekili	Sivas
Sırrı Atalay	*Hüseyin Öztürk*
Kâtip	Kâtip
Cumhurbaşkanınca S. Ü.	Konya
Bahriye Üçok	*Osman Nuri Canpolat*

SORULAR

Yazılı sorular

1. — Cumhuriyet Senatosu Adana Üyesi Mehmet Ünaldı'nın, Toprak Mahsulleri Ofisi bölgesinde yapılan pirinç ekimine dair yazılı soru önergesi, Ticaret Bakanlığına gönderilmiştir. (7/106)

2. — Cumhuriyet Senatosu Tabiî Üyesi Suphi Karaman'ın, turizm ve tanıtma derneklerine 1971 - 1972 yıllarında yapılan yardımlara dair yazılı soru önergesi, Turizm ve Tanıtma Bakanlığına gönderilmiştir. (7/107)

II — GELEN KÂĞITLAR

Tasarılar

1. — 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun bâzı maddelerinin değiştirilmesi ve bu kanuna bâzı maddeler eklenmesi hakkında kanun tasarısının Millet Meclisince kabul olunan metni (M. Meclisi : 1/177; C. Senatosu : 1/149) (Anayasa ve Adalet Komisyonuna) (Müddet : 15'er gün).

2. — Atatürk Akademisi kanunu tasarısının Millet Meclisince kabul olunan metni (M. Meclisi : 1/540; C. Senatosu : 1/150) (Millî Eğitim ve Bütçe ve Plân komisyonlarına) (Müddet 10'ar gün).

BİRİNCİ OTURUM

Açılma saati : 09,30

BAŞKAN : Başkanvekili Mehmet Ünaldı

KÂTİPLER : Mehmet Çamlıca (Kastamonu), Hüseyin Atmaca (Denizli)

BAŞKAN — 22 nci Birleşimi açıyorum.

Müzakerelere devam ediyoruz.

III — GÖRÜŞÜLEN İŞLER

1. — 1973 yılı Bütçe kanunu tasarısı ve Bütçe Karma Komisyonu raporu (Millet Meclisi (1/734); Cumhuriyet Senatosu (1/124) (S. Sayısı : 167) (Dağıtma tarihi : 27 . 1 . 1973) (1)

BAŞKAN — 1973 yılı bütçesi üzerinde kişisel görüşünü belirtmek üzere Sayın Hamdi Özer.

HAMDİ ÖZER (Malatya) — Sayın Başkan, sayın senatörler;

1973 yılı bütçesi uzun vâdeli kalkınma plânımızın 3 ncü Beş Yıllık programının birinci diliminde yer almakta ve program bütçe olarak bir reform niteliği taşımaktadır. Kalkınma hedefine ulaşmak için güdülen amaç; toplumu çağdaş uygarlık düzeyine yükseltmek ve kişileri insan haysiyetiyle bağdaşır bir yaşantıya ulaştırmaktır.

Huzurunuza gelen bütçemiz konsolide olarak 62 milyara doğru yükselmiştir; fakat hakikatte bu, bir rakam yükselmesidir, değer yükselmesi değildir. İstikrarsız ve değeri her gün biraz daha düşen bir parada, milyonların ve milyarların da itibarı düşmektedir. Çünkü keyfiyet korunmadıkça, kemiyet daima yetersiz kalır. Fiyatlara, yani piyasasına hâkim olamayan bir Devletin parasına itimat edilemez. Bir malın fiyatına yapılan zam ve hele Devlet eliyle zam, bütün malların başkaldırmasına ve piyasa anarşisine yol açmaktadır. Şekerin kilosuna yapılan 20 kuruş zam, helvadaki şekerin kilosuna 200 kuruş zam getirmektedir. Böyle bir başıboşlukta ne alıcı, ne satıcı ve ne de Türk Parası huzur ve istikrara ulaşamayacaktır. Hükümetin bütün dikkati ile fiyatları kontrol altında bulundurmasını ve bunun için gerekli kânunî mevzuata ihtiyacı varsa, kanun tasarısı ile Yüce Parlâmentodan yeterli yetkiyi almasını gerekli görmekteyim. Aksi halde bütçedeki kabarık rakam yığınları değer yetresizliği içinde erimeye başlar, programlanan yatırımlarla hedeflere varılamaz. Böylece gelecek yıl bütçelerinin sırtına yüklenme teamülüne devam olunur.

Sayın senatörler; teminindeki kolaylık nedeni ile bütçenin gelir yükünün beşte dördü vergi mükelleflerine yüklenmiştir. Buna rağmen, vatandaştan alınan bu verginin ancak 1/4'ü ona hizmet götüren yatırımlara tahsis edilmiş bulunmaktadır. Görülüyor ki, bütçemiz daha çok bir vergi ve carî harcamalar kitabı halinde önümüze gelmiş bulunmaktadır. Halbuki, kalkınmayı hedef alan bir Devlet, daha çok yurt potansiyelini gelir kaynağı haline sokmaya çalışmalıdır. Bu da yatırımla sağlanabilir. Elbette ki, böyle bir çalışma vergi almaktan zordur; fakat kolaylığı değil, zorluğu yenebilen bir Devlet kalkınabilir. Vergileri alırken de daima kolayın yakasına yapışılmaktadır. Dar gelirli mükelleflerin aylıkları ödenmeden vergisi alınmaktadır. Fakat türlü hilelerle milyonları kaçıran mükellefleri takip ve kontrol etme zorluğuna teslim olunmaktadır. Halbuki vergi adaleti sağlanmadıkça soyal adalet sağlanamaz. Vatandaşın Devlete karşı mükellef olduğu kadar, Devletin de vatandaşa karşı mükellef bulunduğunu kabul etmek zarureti vardır.

Vergi adaletinin başında, mükellefe tanınan en az geçim indirimi gelir. Mükellefin ve bakmakla yükümlü bulunduğu yakınlarının en az geçim indirimi, yani bir nevi nafakası günün fiyat endeksine, geçim standardına uy-

(1) 167 S. Sayılı basmayazı 30 . 1 . 1973 tarihli 21 nci Birleşim tutanağına eklidir.

gun olarak tespit edilmezse, vergi kaçakçılığının önüne geçmek mümkün olamaz. Önce nafakası bir kenara ayrılmalı, arta kalandan vergi alınmalıdır. Böyle olmazsa dürüst mükellefler de vergi veremez hale gelir ve vergi kaynağı kurumaya başlar.

Bugün en az geçim indirimi günde mükellef için 5, eşi için 3 ve çocuğu için 2 liradır. Böylece üç kişilik bir aile için ayda 300 lira vergiden muaf tutulmaktadır. Bununla kira verecek, yiyecek, giyecek ve çocuk okutacak... İşte, bu, düpedüz vatandaşın aklıselimi ile, izanı ile alay etmetken başka bir şey olmadığı gibi, vatandaşı vergi kaçakçılığına sürüklemekte de ne başta gelen bir etki olmaktadır. Hükümet olarak bu konuda ne düşünüldüğünü de öğrenmek isteriz?

İkincisi; çocuk zammı. Bu zam sembolik bir anlam taşımaktadır. Ayda 10 lira olan bu zamla bir bebeğe ancak üç günlük mama alınabilir. Bu zammın haline büyükler gülmekte, çocuklar ağlamaktadır. Bunun için Hükümet ne düşünüyor?

Üçüncüsü; dar gelirlilerin aylıkları için bir katsayı sistemi kabul edilmiştir. Fiyatlar değiştikçe, onunla orantılı olarak bu katsayısı da değişecek fiyat dalgalanmalarından dar gelirli vatandaşlar yaşama dengesini yitirmeyecekti. Halbuki katsayısının kabulünden bu yana riyatlar % 25 artmış ve böylece maaşlar satınalma gücünden % 25 kaybetmiş, yani maaşlar % 25 azalmıştır. Katsayısını dondurup fiyatların başını boş bırakmak, dar gelirli vatandaşları yıkmayacak mıdır? Hükümetin bu hususdaki görüşü nedir, tedbirler nedir, öğrenmek istiyorum?

Dördüncüsü: kooperatif konusudur. Bugün yurdumuzda 13 binden fazla kooperatif vardır. Dört bakanlık ve yedi genel müdürlük bünyesinde dağınık ellerin ve karışık formalitelerin içinde çalışamaz ve gelişemez duruma düşmüştür. Halbuki, çağımızda bir ülkenin kalkınması fertlerinin karşılıklı dayanışma ve güçlerini bir örgüt içinde birleştirmesine bağlıdır. İnsanlar ancak birlik kurarak refah yolunun bulunacağına inanmakta ve bu yolu ararken çeşitli cereyanlara kapılmaktadırlar. Kolektif çalışmayı demokratik düzenin dışına saptırmamak için, kooperatifçilik rejimin teminatı olmaktadır. Fertlerin emeklerini değerlendirmede, kendi emeklerinin sahibi olmada, ürünlerini kaliteli ve randımanlı biçimde artırmadaki yarış gayretlerini yurt kalkınmasında birleştirmede, kooperatifçiliğin Devletçe desteklenmesi hayatî değer taşımaktadır. Bu da kooperatifçiliğin tek elden yönetilmesini zarurî kılmaktadır. Bir kooperatif bakanlığının kurulması hususunda Hükümetin bir hazırlığı var mıdır; bunu öğrenmek isterim?

Beşinci konu, işsizliktir : İşsiz bir insan rüzgâr önünde sürüklenen yaprağa benzer. Nereye düşeceği belli olmaz. Bu insanları kendesine, ailesine ve toplama yararlı olacak bir işe bağlamak şarttır. Mevcut işsizler iş bulduktan sonra, her yıl artan nüfus oranında iş alanını genişletmek, plânlı bir istihdam politikasını gerektirmektedir.

Bugün memurların emekli süresi 30 yıl olarak bağlanmıştır. Halbuki, 25 yılını dolduran erkek ve 20 yılını dolduran kadın memurlardan onbinlercesi az maaş üzerinden emekli olmak için çırpınırken, onbinlerce üniversite mezunu sokaklarda eli boş ve başıboş dolaşmaktadırlar. Çalışmak istemeyen, gönülsüz yaşlıların üzerine kapılar kapatılıp, zorla içeride tutulmakta, gönüllü olarak çalışmak için gelen gençlere kapılar açılmamaktadır. Böyle bir istihdam politikası olamaz. Eli ayağı tutarken, az maaşla emekli olanlar başka bir alanda çalışmakla Devlete vergi ödeyen mükellef durumuna geçer, hem de Devletin üstündeki işsizlik probleminin yükünü hafifletmiş olur.

Genç ve gönüllü çalışanlardan alınanacak randımanlarla Devlet hizmetleri daha aktif ve daha etkili hale gelebilir. Hükümetin bu konudaki düşüncesinin ne olduğunu da öğrenmek isterim?

Altıncısı: bakıma ve korunmaya muhtaç sakat, hasta, yaşlı ve fakirlerin sosyal güvenlik konusudur. «Sosyal Devlet» diyoruz: böyle bir Devletin fertleri dilendirilmez ve sırf geçim yükü altında insanlık hayisyeti ile bağdaşmayan zillet altına alınmaz, altılamaz. Bunların sokaklarda feryat ede ede dilenmelerine, sosyal bir Devletin kulağı, gözü ve vicdanı kapalı kalamaz. Kucağındaki bebeği

ile dilenen kadın, geçen bir çocuğun yedeğinde kapı kapı sızlanarak ağıt yakan bir âmâ, her şeyden önce Devletinin sosyal Devlet olmadığını ilân etmektedir. Lokmamızı yutarken, adımımızı atarken, yatağımızda yatarken vicdan huzuru duyabilmeniz, bu bakıma ve korunmaya muhtaç vatandaşlarımızı sosyal güvenlik altına almamızla mümkün olabilecektir.

Yedincisi; bütçelerdeki gelirlerin en sağlamı tasarruftur. Ummanı bile kalbura boşaltsanız, kalburu dolduramazsınız. Bizim Devletimiz lüks ve israf ile bu kalbura benzemektedir. Milletin efendisi diye avutulan köylümüz su, yol okul ve ışıktan yoksun ve insanlık haysiyetine yaraşır bir yaşantıdan uzakken, Devletimiz lüks ve israfın tahtına oturup kendisine «Sosyal Devlet» ünvanını vermektedir. Devlet ve İktisadî Devlet Teşebbüslerinde lüks ve israf yarışı bütün dünya devletlerine meydan okumaktadır. Birçok genel müdürlükler modern saraylarda ikâmet etmektedirler. Yeni bir makama atanan bir zat derhal makam odasında ne varsa onu atıp yerine kendi zevkine göre yenilerini koyduruyor ve bunlar ihtiyaç faslında bu bütçelerde yer alıyor.

Şimdi soruyorum; en çok 12 Mart Muhtırasından sonra yeni atanmalar olmuştur. Bu atamalardan doğan mefruşat ve binek otolarının değişmesi çin kaç milyon lira sarf edilmiştir? Devlet Plânlama Teşkilâtında görevli iken, Devletin kalkınma çırpınışına şahit bir zat bugün kirada oturduğu makam odasının tadil ve tefrişi için yarım milyon lira sarf ederse, bunun sonu nereye varacaktır? Bu bir genel müdürdür arkadaşlar. Bugün hâlâ hayvanı ile koyun koyuna yatan Türk köylüsüne efendi diyeceksin ve sonrada sosyal Devletim diye bu lüksün tepesine çıkıp nutuk çekeceksin. Bu, Milletle alay etmekten başka bir şey değildir. Bu fakir Milletin yaşantısını vicdanında duymayanlara anladıkları lisanla duyurmak zamanı gelmiş ve geçmek üzeredir. Yıl sonuna kadar bir fasıldaki parayı harcayacak yer bulamadığı için ihtiyaç icadederek onu masraf gösteren ve Maliyeye iade etmeyen Devlet memurları milletin sırtından indirilmelidir.

Sayın senatörler; bu bütçe münasebetiyle bilhassa sayın Hükümeti lüks ve israfla savaşa davet ediyorum. Zaman kaybetmeden derhal mefruşat alımını en az beş yıl süre ile yasaklamalı, yeni kurulacak teşkilâtın dışında hiçbir Devlet dairesine bu tip ödenek ayırılmamalıdır. Mevcut taşınır ve taşınmaz Devlet malları miyatlandırılmalıdır. Hükümet bu savaşı kazanırsa, gelecek yıl bütçesindeki yatırım, carî masrafı yenerek huzurunuza öylece gelecektir ve o zaman bütçeye hem biz, hem de Milletimiz inanacak ve güvenecektir.

Bütün bunlara rağmen bu yılki hazırlanan bütçede gösterilen gayreti, titizliği, bu saydığım hususların dışında, bilhassa lüks ve israfın dışında olan diğerlerini şahsî görüşüm olarak takdir etmekteyim ve yapanlara da saygı ifade etmeyi bir vazife bilmekteyim.

Bu vesile ile Sayın Maliye Bakanlığı teşkilatını ve Yüce Senatoyu hürmetle selâmlıyorum.

BAŞKAN — Sayın İşmen.

HİKMET İŞMEN (Kocaeli) — Sayın Başkan, sayın senatörler;

Beş yıllık plânlar uygulanmağa başlandığından bu yana, yani 1963 yılından beri Hükümetler her yıl bütçe ile birlikte yıllık programları da yayınlamaktadırlar. Bu yıllık programlar geniş kapsamlıdır ve bütçe dokümanı ile birlikte Hükümetin o yıl sürdüreceği yürütmeyi göstermektedirler. Bu yıllık programı bütçenin incelenmesinde gözden uzak tutmamak gerekir.

12 Mart Muhtırasından sonra yönetimi devralan Erim Hükümetleri ve Melen Hükümeti de, Adalet Partisi iktidarının temel iktisadî görüşü olan, millî ekonomide kapitalizmi ve özel sektörcülüğü hâkim kılmaktadır. Özel girişimlere imkânlar sağlamak başta gelen bir kaygıdır. Böylece plânlarda ve yıllık programlarda kalkınma için alınan tedbirler daima özel sektöre eleman yetiştirmek için, birtakım olanaklar sağlamak şeklinde görülmektedir ve de özel sektöre her yıl «Teşvik» adı altında birçok avantajlar sağlanmakta ve başlıca vergi hasılatında fonlar devredilmektedir. Ayrıca, doğrudan doğruya olmayıp göze batmayacak şekilde diğer imkânlar da, örneğin kredi kolaylığı, dö-

viz tahsisleri, vergi indirimleri yanında aşırı kârlar sağlamaları için birçok teşvik tedbirleri sürüp gitmektedir. Elbette ki, böylesine dolaylı veyahutta dolaysız sağla nan imknlar kamu sektörünün kaynaklarını da daraltmaktadır ve bir türlü kamu kesimi kendi imkânlarına tam sahip bir şekilde kamu hizmetlerine kavuşamamaktadır.

Sayın üyeler; Plân dokümanında da ifade edildiği gibi, plân özel sektör için yol gösterici, özendirici, destekleyicidir. Ancak, gerçek bir kalkınma plânının merkezî ve emredici nitelikte olması gereği de açıktır. Çünkü, plân merkezidir ve plâncılıkta merkezî olmayan plân diye bir şey de yoktur. Plâncılık terminolojisinde emredicilik «Zor kullanma» anlamına gelmez. Ancak plân, keyfiliğin, ihtiyariliğin karşıtıdır. Bu demektir ki, plânda yer alan bir iş, bu işi yapmakla görevli ünite tarafından kesinlikle yapılmalıdır. Yoksa plânın bir anlamı kalmaz. İşte sayın üyeler konunun en önemli noktası burada toplanmaktadır; yani işi yapmakla görevli ünite kamu sektörü içinde ise, plânda yer alan o işi yapmamak diye bir şey düşünülemez; ama eğer bu ünite özel sektörde ise, o işi yapmakta kendi açısından yarar görüyorsa yapar, yok eğer kârlı bulmuyorsa yapmaz. Böyle olunca da plânın bu yönden gerçekleşmesi aksar. İşte plâncılıkla özel sektörcülük bundan ötürü bağdaşmaz.

Sayın üyeler; Üçüncü Beş Yıllık Plân endüstriyel bir yapıya geçmeyi istemektedir. Bu, elbetteki gerçekleşmesi yıllardır özlenen bir şeydir. Kalkınmamızın, az gelişmişlikten kurtulmanın başta gelen bir şartıdır. Sanayileşme ve kalkınmanın kıstası, yatırım malları sanayiinin bağımsız bir gelişme düzeyine oturtulmasıdır. Bu da sosyal, ekonomik ve siyasal dönüşümlerin gerçekleşmesiyle mümkündür. Ancak, Türkiye'nin bugünkü manzarası ülke çapında bir kalkınmanın hedef alınmadığını göstermektedir. Nitekim, Sayın Maliye Bakanı bir konuşmasında, «Türkiye sanki kalkınmasını tamamlamış da bütün iş gelir dağılımındaki adaletsizliğe kalmış gibi bir hava yaratılmak isteniyor» demiştir. Peki soruyorum; gelir dağılımı dengesiz bir kalkınma nasıl düşünülebilir? Aksi halde halen olduğu gibi yalnızca belirli bir azınlığın, belirli bir yörenin kalkınmasından ileri gidebilir mi? Ona da Türkiye denebilir mi? Ortaçağ'da kamçılı medeniyetler kurulmuş; ama 1973 dünyasında, Türkiye'de yoksulluk ve sefalet üzerinde medeniyet kurulabilir mi? Hergün gazetelerde okuyoruz kızamıktan çocukların öldüğünü; bu çocuklar kızamıktan mı ölüyorlar, yoksa yoksulluktan, bakımsızlıktan mı ölüyorlar? Hiç varlıklı bir ailenin çocuğunun kızamıktan öldüğü işitilmiş midir? Kalkınma ancak topyekûn olursa, Türkiye'nin kalkınması olur.

Sayın üyeler; kalkınmada itici gücün kamu sektörü mü, özel sektör mü olacağına bakarız. Yahut da bağımsız olup olmadığına bakarız. O zaman bir anlam taşır. Önemli nokta budur. Memleketimizde güçlü bir kapitalist sınıfımız olmadığından bu kesimi güçlendirelim ki, pdânın öngördüğü yatırımları yapsın diye yeniden teşvik tedbirleri tasarlanmaktadır. Oysa, itici güç kamu sektöründe olsa, özel sektör de elinden geldiğince desteklese, bizim gibi az gelişmiş borçlu harçlı bir ülkede bâzı kişileri aşırı kâra boğmadan, kaynaklarımızı plân hedeflerine uyarlı bir şekilde kullansak, kâr gelecekse Devlet kasasına aktarılsa, Türkiye zararlı mı çıkar yani? Kemerlerimizi sıkacaksak milletçe sıksak olmaz mı?

Teşvik tedbirleri tasarısı üzerinde çeşitli görüşler gazete sütunlarında yer aldı. Kamuoyuna ayrıntıları ile açıklandı. Tartışmada ortaya atılan, dengeli bir sanayileşme için gerekli olduğunu ifade eden görüşün, benim anlayamadığım, herhalde kendine özgü bir bildiği vardır. Ancak, bir süre önce televizyonda düzenlenen açık oturumda İstanbul Sanayi Odası Başkanının özel girişimin Güney ve Doğu, Güneydoğu Anadolu gibi geri yörelere yatırım yapması mevcut koşullar altında ve altyapı tesislerinin yokluğu gibi nedenlerle mümkün olamayacağı hususunda vardığı sonuç da ortadadır. O halde plânın bu koşullar içinde geri yörelere özel sektörce yatırım sorunu gerçekleşmeyeceği hususundaki endişeleri haksız göremeyiz.

Sayın üyeler; 12 Mart'tan sonra izlenen ekonomik politikalar, ekonomimizde bir düzen değişikliği gerçekleştirmektedir. Bu düzen değişikliği altı yıllık A. P. Hükümetlerinin de izlediği doğrultuda olmaktadır. Yalnız A. P. Hü-

kümetleri izledikleri politikayı, Meclislerden geçen vergi ve benzeri kanunlarla yaparken, özellikle Melen Hükümeti aynı politikayı bu defa enflasyon yolu ile gerçekleştirmeğe çalışmaktadır. Bütün aksi iddialara rağmen, bu yılın fiyat artışları geçen yılın çok üstünde olmuştur. 1971 yılı içinde 12 aylık fiyatlar ortalamasının, bir önceki yılın fiyat ortalaması ile karşılaştırılmasından 1971 yılında fiyatların % 15,6 arttığı anlaşılmaktadır. 1972 yılının bütün aylarına ait fiyat endeksleri henüz elde edilememiştir. 1973 Bütçesiyle birlikte Meclise sunulan 1972 yılı ekonomik raporunda sadece 9 aylık fiyat endeksleri verilmiştir. Ekonomik rapor, 1972 yılının 9 ayının fiyat ortalamaları önceki yılın aynı dönemdeki fiyatlar ortalaması ile karşılaştırıldığında, 1972 yılının fiyatlarının % 19,8 arttığını göstermektedir. Üstelik yılın son aylarında Türkiye'de genellikle fiyatlar daha hızlı artacağı için, 1972 yılının fiyat artışlarının çok daha yüksek olmasını beklemek gerekir. Nitekim, Ticaret Bakanlığı Ekim ve Kasım aylarına ait toptan eşya fiyatları endeksini hesaplamıştır. Bu iki aydaki artışların hem daha önceki aylardakinden, hem de geçen yılın aynı aylarındaki artışlardan daha yüksek olduğu görülüyor. Bu da fiyat artışlarının hızının kesildiği iddialarını açıkça yalanlamaktadır.

Türkiye'de fiyatlar hızlı artarken, bâzı fiyatlar çok daha hızlı artmaktadır. Melen, tarımsal ürünler destekleme alım fiyatları politikasından, Demirel politikasına dönmüştür. Sadece pamuk, zeytin gibi dış piyasada satılan ürünlerin alım fiyatları artırılmıştır. Bunun dışında diğer ürünlerin fiyatları sabit tutulmuştur. Oysa, sanayi ürünlerinin fiyatları büyük bir hızla artmaktadır. Ayrıca, tarım ürünleri fiyatlarına yapılan her zammın, küçük çiftçinin cebine girmediği herkesce bilinen bir gerçektir. Bundan da yararlananlar büyük çiftçilerdir. Küçük çiftçilerin yararlanması ve bunun için ilâve tedbirler alınması gerekir ki, bunları da bu yönetimden beklemek saflık olur. Çünkü bilindiği gibi son iki yılda ve özellikle son yılda bütün tedbirlerin sanayiciler lehine alındığını görüyoruz. Sınırlanan grev, lokavt ve toplu sözleşme düzeni içinde işçi ücretleri de fiyat artışlarının gerisinde kalmıştır. Yapılan bâzı incelemeler 1972 yılında aylara göre reel işçi ücretlerinin değişmediğini göstermiştir. Bundan işçi ücretlerinin devamlı olarak düştüğü saptanmıştır. Üstelik aynı çalışmada bu rakamların ve tablonun ekonomik rapor için hazırlandığı; fakat rapora da alınmadığı söylenmektedir.

Bütün bunlardan sadece sanayicinin işine gelen bir düzen kurmaya çalışıldığı anlaşılıyor. Sanayici tarımsal ürünleri ve işgücünü ucuza alıp, bütün mallarını daha pahalıya satmanın yolunu bulmuş görülüyor ve bugüne kadar bir başarı kaydedemeyen Melen Hükümetini bunun için destekliyor.

1972 yılı enflasyonist olmakla beraber, 1973 yılında fiyatların artmasının kontrol altına alınabileceği beklenebilir mi? Bütçe böyle bir ümit vermiyor. Bunu görevliler de açık olmasa bile kabul ediyorlar. 1973 vergi tahminleri % 20 ye yakın bir hızla artacak, Bu, ancak en azından % 10'un üstünde bir fiyat artışı ile mümkün olabilir. Demek ki en azından % 10 luk bir fiyat artışına razı olunmuştur. Uygulamanın da bu artışın çok daha üstünde olması beklenebilir.

Bütün bunlar olurken bâzı bakanlar özel sanayiî fiyat kontrolları ile tehdit ediyorlar; fakat bu tehditleri yapanlar da, yapılanlar da ciddiye almıyorlar. Hükümetin fiyatları kontrol gücü olmadığını herkes biliyor. Hükümetin ciddî olarak fiyatları kontrole niyeti olsa fiyatlar düşer. Menfaatları haleldar olacaklar, Hükümeti düşürmek isteyenlerin yardımına koşmakta da tereddüt etmezler; ama şimdilik böyle bir şey söz konusu değil. Çünkü bu Hükümet onlar için çalışıyor.

Sayın üyeler; Hükümetin bir tutumuna kısaca değirmek istiyorum. Birkaç ay önce Hükümet yetkilileri üreticiyi faizcilerle mücadeleye davet ettiler. Ekonomik yapısı güçsüz, çaresiz kalmış üreticilerin tefeci faizcilerle mücadelesi olumlu sonuç verebilir mi? Eğer Hükümet gerçekten üreticiyi faizcinin pençesinde ezilmekten kurtarmak isterse, yıllık kredileri milyarları bulan, eski terimi ile teşkilâtlanmamış kredi piyasacılarından krediyi keser, tarım üreticilerine gereği gibi kredi sağlar. Hükümetlerin böyle yapıp yapmadığına bakarız. Kimi tutup, kimi kendi haline bıraktığından anlarız gerçek tutumunu.

Devletin bütün imkânlarını bir avuç büyük sanayicinin hizmetine arz etmek için teklif üzerine teklif hazırladığı görülüyor. Teşvik tedbirleri tasarısı bunlardan biridir. Anayasa Mahkemesi tarafından Anayasaya aykırılığı dolayısıyle iptal edilen 933 sayılı Kanununun yerini doldurmak üzere hazırlanan bu tasarı, Meclislerden geçirilirse elbet yine Anayasa Mahkemesine gidecek ve bir daha geri dönecektir. Bu sonucu bugün bilmek bir kehanet de sayılmaz sanırım.

Sayın üyeler; Türkiye henüz bütün imkânları ile sermayesi Devletten tedarik edilmiş bir avuç sanayicinin eline verilecek bir ülke olmamıştır. Türkiye'yi böyle bir ülke yapmaya Melen grubunun da gücü yetmeyeceğine inanıyorum. Türkiye'nin bu ekonomik ve politik bunalımdan çıkmasının yollarını bilmeyen de yoktur. Bu, halk yararına enflasyonsuz bir ekonomi politikası gerçekleştirmekle mümkündür. Büyük tarım işletmelerinin ithalât, ihracattaki yüksek kazançları gerçekten vergilendirilmek gerekir. Ekonominin, toplumun ihtiyaç duyduğu reformları bir an önce gerçekleştirmek lâzımdır.

Sayın üyeler; Türkiye'nin kalkınması dendiği zaman bütün Türkiye sathında yaşayanların belirli bir ekonomik düzeye ulaşması kastedilmek gerekir ve bu kalkınmanın Türkiye Cumhuriyeti Devletinin gücünün altında olmaması lâzımdır. Bu da, tarihî görevini çoktan bitirmiş Batı Avrupa yapısı özel girişimci bir sınıfa 20 nci yüzyılın ikinci yarısında az gelişmişlikten kurtulmak için bel bağlamanın geçersiz olduğunu bilen ve inananların işbaşına gelmesi ile mümkün olacaktır kanısındayım.

Saygılarımla.

BAŞKAN — Sayın Erdinç.

İBRAHİM ETEM ERDİNÇ (Kütahya) — Sayın Başkanı ve Cumhuriyet Senatosunun değerli üyelerini saygı ile selâmlarım.

Bendenizden evvel konuşan arkadaşlarım bütçe geliri - gideri, istihdam durumu, reformlar, anarşik olaylar üzerinde durarak uzun konuşmalar yaptılar ve görüşlerini arz ettiler. Bu bakımdan bendeniz fazla vaktinizi almayacağım. Bütçenin tümü ve icranın çalışması üzerinde kısa bir eleştiri yapacağım.

Devalüasyondan sonra ücretler ve fiyat artışları belli bir sınır içinde tutulmak istenmişse de, maalesef ücret ve fiyat artışları belli bir sınır içinde tutulamamıştır. Bugün fiyat artışları % 40 civarındadır. Bu durumda iktisadî buhran önlenemez bir hal almış ve paranın satınalma gücü azalmıştır. Bu fiyat artışları plânlı kalkınmayı güçleştirecektir. 1972 yılında gayrisâfi millî hâsılanın 215 milyar liranın üzerine çıkması ve fert başına düşen gayrisâfi millî hâsılanın da 3 816 liraya yükselmesi memnuniyeti muciptir.

Sayın senatörler; program bütçe bir yenilik getirmekte ise de, ödenekler dağınık olduğundan ve bu sene bütçeler zamanında ele geçmediğinden esaslı tetkik imkânı olmamıştır. Bütçede carî masraflar artırılmıştır. Meselâ Devlet Plânlama bütçesinde geçen sene bir kalemde gösterilen demirbaş tahsisatı program bütçe icabı 12 kaleme bölünmüş ve geçen sene kabul edilmeyen ödeneğin bu sene kabulü sağlanmıştır. Plânlamaya 1971 de 90 bin, 1972 de 125 bin lira demirbaş tahsisatı verilmiş, 1973 de de 200 bin lira tahsisat konumuştur. Bu israfa bir «dur» demeli, her müdür değiştikçe koltuğu, masası ve mefruşatının da değiştirilmesi yoluna gidilmemelidir.

İsrafa daha misâller verebilirim. Meselâ Cumhurbaşkanlığına 220 bin lira yeniden demirbaş tahsisatı... Malî durumumuzun bozuk olduğu bu sene de demirbaş almayı versek ne olur? Yer yerinden mi oynar? Mevcut çalışır vaziyette olan 1968 model Chevrolet marka üç adet minibüsün ıskartaya çıkarılarak 250 bin liraya üç adet yeni münibüs alınması, kalkınmaya muhtaç bu fakir millet için israf değil midir? Bunlar bütçenin, plânlama ve Maliyeden esaslı tetkik edilmeden geçirilmiş olduğuna birer örnektir.

Sayın senatörler; 1973 yılında 6 adet tankerin Pendik Tersanesinde yapımı plânlanmış. Tersanenin 1974'te biteceği belli değil, 1973'te 26 adet tanker yapımı plânlanmasının, plânın hakikatten ne kadar uzak ve hayalî olduğunu meydana koyar. Hele İstanbul'da bir çimento fabrikası plânlanmasını hiç tasvip etmiyorum. Yurdun kalkınmaya muhtaç birçok yeri varken İstanbul'a çimento fabrikasının yapılmasına müsaade edilmesine aklım ermiyor.

Sabit sermaye yatırımlarında 1972 yılında 1971'e nazaran tarım, madencilik ve imalâtta

yüzde olarak toplam bir artış varsa da ulaştırma, turizm, konut ve eğitim sektörlerinde düşüş vardır. Kalkınmamızda mühim rol oynayacak bu sektörlere ehemmiyet vermemiz gereklidir. 1973 yılı konsolide bütçe yatırımı ise 1972'ye nazaran 2 milyar 645 milyon lira fazla ise de, fiyat artışları nazara alınırsa ayrılan ödeneklerde bir artış olmadığı görülür.

Memleketin kalkınmasında, sanayileşmesinde büyük rolü olan teknik elemanların intibaklarının düzeltilmemesi, yan ödemelerinin verilmemesi kamu kuruluşlarındaki yetişmiş teknik elemanları kaçırıyor. İnsanın aklına fena şeyler geliyor. Kalkınma baltalanmak mı isteniyor, teknik eleman düşmanlığı mı var?

Tarımsal üretimin iklim şartlarına bağlı olmaktan kurtarılması ve üretimin artırılması için gerekli tedbirler alınmalıdır. Sunî gübre fabrikalarının tam kapasite ile çalışmadıkları anlaşılmaktadır. Milyarlarca liralık yatırımların âtıl tutulması doğru değildir. Bu fabrikalar tam kapasite ile ne zaman çalıştırılacaktır?

Sanayileşme ve kalkınma için enerjiye ihtiyaç vardır. Artan enerji ihtiyacı karşılanamamaktadır. Yapılmakta olan hidroelektrik santralleri ile termik santrallerin hizmete girmeleri tezlendirilmelidir. Yağış az olan yıllarda hidroelektrik santrallerinin verimi düşmekte olduğundan, enerji sıkıntısı çekmemek için termik santraller yapımına önem verilmeli, bilhassa Afşin linyit kömürlerinden istifade etmek için bir termik santral kurulması ele alınmalıdır.

Kaçak filtreli sigara her tarafta açıktan satılmaktadır. Tekel yıllardır filtreli sigara üretimine çare bulunmadığına göre, özel teşebbüsün sigara yapmasına müsaade edilmelidir.

Sosyal Sigortalar Kurumunun malî dengesi bozuktur. Kuruma çok büyük külfetler getirilmiştir. Kurumun malî durumunu düzeltmek için bir tedbir alınmalıdır.

Ulaştırma Bakanlığı personelinin küçük tasarruflaeri ile kurulan ve tasfiye halinde bulunan Raybank'ın tasfiye işi uzatılmakta ve zarar daha da artmaktadır. Bankanın tasfiye kararından sonra ödenmeyen hisselerin icra vasıtasiyle personelden alınma yoluna gidilmesi, geçim sıkıntısı çeken personeli müşkül duruma düşürmüştür. Ödenmeyen hisselerinin hazinece tekabbülü düşünülmeli ve bir hal çaresi bulunmalıdır. Bankanın iflâsındaki sorumlular hakkında ne gibi bir işlem yapılmıştır?

Ziraat Bankasının muhtelif kanunlara göre açtığı kredilerden ve konsolide edilen banka alacaklarından dolayı teraküm eden alacakları 2 milyar lirayı bulmuştur. Çiftçiye, mahsulünün taban fiyatı altına düşürülmemesi gayesi ile yapılan destekleme alımlarından dolayı doğan bu alacakların kısa bir zamanda ödenecek şekilde itfa plânına bağlanması, bankanın hayatiyeti bakımından mühimdir. Destekleme mübayaalarından dolayı Fisko Birliğin zararı 777 küsur milyon lirayı, Çuko - Birliğin zararı da 361 küsur milyon lirayı bulmuştur. Fındık, üzüm, incir, pamuk gibi ürünler desteklenmektedir; fakat büyük bir çiftçi kitlesini ilgilendiren tahıl ve pancar fiyatları çok düşüktür. Fiyatlar maliyetin altındadır. Çiftçinin emeği değerlenmemektedir. Pancar fiyatı kilosu 20 kuruş, saman 35 kuruş, odun 50 kuruş. Bu dengesizliğin giderilmesi, fiyatların ayarlanması lâzımdır.

Hangi kurumun raporunu tetkik etsek Millî Savunma Bakanlığından alacaklı olduğu görülüyor. Meselâ Toprak Mahsülleri Ofisinin Millî Savunma Bakanlığı satışlarından 157 milyon lira alacağı vardır. Yine Ofisin hazine emanetine alınan 834 milyon küsur lira alacağı bulunmaktadır. Ofisin 800 milyon lira sermayesi de ödenmemiştir. Ofis sıkıntı içindedir.

Esnafın ve memleketin kalkınmasında mühim rol oynayan hizmetleri teşekkür ve takdire şayan bulunan Halk Bankasının selektif kredi fonundan alacağının da verilmediği görülmektedir. 1972 Aralık ayına kadar Halk Bankasına yalnız 5 milyon lira verilmiştir. 1972 yılı sonuna kadar 60 milyon lira civarında bir paranın ödenmesi gerekirdi.

Konut kredilerinin finansmanı ile görevli Emlâk Kredi Bankasına da sermayesi ödenmediğinden banka sıkıntı çekmektedir. Bankanın kaynağını artırmak için tahvil çıkarmak teşebbüsüne de Maliye Bakanlığınca her nedense müsaade edilmemiştir. Maliye Bakanlığı kurumlara verilecek paraları bir plân dahilinde ilgili kurumlara ödemeli ve kurumların işgörme kabiliyet ve gücünü artırmalıdır.

29 . 4 . 1969 tarih ve 1164 sayılı Kanunla kurulmuş olan Arsa Ofisinin 250 milyon lira

döner sermayesi olacağı ve bunun Bakanlar Kurulu kararı ile bir misli artırılabileceği derpiş edilmişse de, şimdiye kadar 45,5 milyon lira verilmiştir. Bu para ile Ofis kendisine düşen vazifeyi yapamamaktadır. Ofisin arsa spekülasyonunu önlemesi ve kendisine tahmil edilen görevleri yapabilmesi için sermayesinin artırılması ve kendisine gerekli paranın verilmesi lâzımdır.

Plânlama ve Maliyece köy, yol, su ve elektrik işlerine lüzumlu ehemmiyet verilmeyerek 1973 bütçesine 1972 de konulan tahsisattan da az ödenek konulmuş. Bütçe Plân Komisyonu 293 422 000 lira ödenek ilâvesini lüzumlu görmüştür. Bundan sonraki yıllarda köy ve köylüye hizmeti esaslı ele almak ve plânlamak lâzımdır.

İhracatımız geçen yıllara nazaran her ne kadar artmış görünüyorsa da, yeni pazarlar bularak ihracatımızın artırılması lâzımdır. Bunun için dış ticaret teşkilâtını kuvvetlendirmek gereklidir. Dış ticaret açığımız gittikçe artmakta olup, 1972 de 533 milyon doları bulmuştur.

1,5 milyar doları bulan döviz rezervini hareketlendirmelidir. Dövizin hareketsiz durması sıhhat alâmeti değildir. Bu dövizi âtıl tutan bir idarenin, dışta biriktiği söylenen ve memlekete getirilmesi istenen 3 milyar markı kullanabileceğini zannetmiyorum; ama bir kullanma şekli düşünülmeli ve kalkınmamıza yardımcı hale gelmesi sağlanmalıdır.

633 sayılı Diyanet İşleri Kuruluş Kanununda her sene verilmesi gereken 2 000 kadronun 1972 yılında verilmesi uygun görüldüğü halde bu kadrolar maalesef dağıtılmamıştır. 1973 bütçesine de 2 000 kadronun ve ödeneğinin konulmadığı görülmüştür; bütçenin görüşülmesi sırasında ilâvesi şayanı temennidir.

TRT'nin kısa zamanda televizyonu 12 ilde tesis etmesi memnuniyeti mucip ve teşekküre şayandır. Faydası izahdan vareste olan televizyonun yurdun her tarafına tezden teşmili şayanı arzudur. Bu kuruluşlara paralel olarak televizyon fabrikaları kurularak milyonlarca lira dövizin dışarıya gitmesi önlenmelidir.

Sıkıyönetim kalktıktan sonra muhakemelerin, sıkıyönetim mahkemelerinde devam ve neticelendirilmesi hususu tezden sağlanarak ve güvenlik mahkemeleri kurularak sıkıyönetim kaldırılması cihetine gidilmelidir.

Bütçenin memlekete ve milleti hayırlı ve uğurlu olmasını temenni eder saygılar sunarım.

BAŞKAN — Sayın Karaağaçlıoğlu.

MUSA KÂZIM KARAAĞAÇLIOĞLU (Afyon Karahisar) — Sayın Başkan, yüce Senatonun muhterem Heyeti;

Huzurunuzda müzakereleri yapılan bütçenin tümü hakkında ben de kısa zaman ölçüleri içinde şahsî görüş ve kanaatlarımı Yüce Heyetinize arza çalışacağım. Hiç şüphe yok ki benden evvel grupları ve şahısları adına konuşan arkadaşlarımız bütçenin tümü hakkında gerek matematiksel ifadelerde, gerekse siyasî eleştirilerde bulunmak suretiyle görüş ve kanaatlarını muhterem Heyetinize arz etmiş bulunuyorlar.

Muhterem arkadaşlarım; bütçelerin eleştirilmesinde iki yön vardır. Birisi; bütçenin gelir ve gider kaynaklarının denkliği içerisinde yılı içerisinde yapılacak olan hizmetlere mesağ verecek ve Türkiye'nin ekonomik, sosyal, siyasî ve idarî yapısı içerisinde lüzumlu olan, kalkınma plânının öngördüğü istikametteki gelişmeleri sağlayacak hizmetleri bünyesinde taşıması ve bu hizmet ve yatırımlara ait teknik mahiyetteki eleştiriler; bunun ötesinde de Hükümetlerin hizmetle ilgili politikaları hakkında görüş ve kanaatlarının ifadesine imkân verecek bir müzakere zemini hazırlamış olmasıdır. Binaenaleyh, meseleleri iki yönü ile de mütalâa ettiğimiz takdirde, Türk milletinin kalkınmasına faydalı olacak hizmetleri bünyesinde toplayan bütçenin, Türkiye'nin malî imkânları, beşerî kaynakları içerisinde, bir yıl içerisinde, tümü ile Türk milletine iyi bir hizmet götürmesinin amacı içerisinde meseleleri yapıcı bir yolda tenkit ve eleştiride bulunmaktır.

Muhterem arkadaşlarım; kabul etmek lâzımdır ki, Türkiye sosyal yapısı itibariyle, ekonomik yaşantısı itibariyle, hattâ siyasî meseleleri itibariyle güç bir şarttan geçmektedir. 12 Marttan bu yana Türkiye'de meydana gelmiş olan hadiselerin tümü, Türk rejiminin ayakta durabilmesi, Türkiye'de demokratik nizamın yaşayabilmesi ve Türk halkının sosyal barış içerisinde ekonomik bir yeterliğe ulaşabilme-

sini temin edecek gayretlerin alınması lâzım gelen bir safhaya gelmiştir. Bu itibarla, 1973 Bütçesi aslında Türkiye'de sosyal barışı temin edecek, ekonomik ve istikrar içerisinde siyasî huzura kavuşturacak nitelikte bir bütçe olmalıdır. Acaba bu bütçe ile Türk halkına bu konuda ne getiriyoruz, ne götürüyoruz? Bunları bilmekte fayda vardır.

Muhterem arkadaşlarım; Üçüncü Beş Yıllık Plânın ilk dilimini 1973 bütçe uygulaması teşkil ediyor ve bu bütçe yeni bir model içinde hazırlanmıştır. Program bütçe tekniği içerisinde hazırlanmış bulunan bütçenin aslında denkliği her bütçede olduğu gibi Hükümetler tarafından ifade edilmekte ve geçmiş bütçe tatbikatları içerisinde de daima denk bütçeler getirmek arzu ve temennisi bütçe hazırlanışında, esprisinde ağırlık kazanmaktadır; ama ne çare ki bütün 50 yıllık Türkiye Cumhuriyeti Hükümetleri tatbikatı içerisinde hiçbir zaman denk bir bütçe hemen hemen sağlanamamıştır. Hattâ Batının gelişmiş olan demokratik ülkelerinde dahi, o ülkelerin kendi imkânları ve şartları içinde dahi zaman zaman bütçelerini açıkla kapatmak zorunlukları doğmuştur. Bu itibarla denkliği iddia edilmiş olan bütçenin aslında denk olmaktan öteye, geçmişteki tatbikata benzer bir sistematik içerisinde yeni espriye de rağmen birtakım açıklarla kapanacağı, sayın grup sözcüsü arkadaşların ve şahısları adına konuşan değerli arkadaşlarım tarafından ifade edilmiştir. Bu itibarla, bütçenin gelir ve gider tahmini ile ilgili konularına arkadaşlarım fikirleri yönünden iştirak etmemek mümkün değildir.

Yalnız şunu şükranla ifade etmek lâzımdır

Muhterem arkadaşlarım, bir milletin kalkınmasını iki yönde mütalâa etmek lâzım. Birisi ekonometrik olan değerlerin büyümesi, öbürü de sosyal yapıda esaslı değişikliklerin getirilmesidir.

Rejim istikrarı bakımından sadece ekonometrik büyüklüklerin, rakamların ekonomide çeliğe şu mertebede ulaştınız, enerjiye şu mertebede ulaştınız, sanayi şu şekilde gelişti, konut sektöründe, hizmetler sektöründe şu istikametlerde geliştik demek, sadece meseleyi halletmez. Ona muvazi olarak sosyal yapıda da esaslı ve köklü değişikliklerin mutlâka yapılmış olması zarureti vardır. Aksi halde Libya'da petrol bulan bir ülkenin millî gelirinin artmış olması bir mâna ifade etmez.

Sosyal yapıda esaslı değişikliği, kültürel yapıdaki esaslı değişikliği ve ona muvazi olarak siyasî huzuru temin edebilecek dengeli bir kalkınma sistematiği içerisinde meseleler eğer halloluyorsa, o memlekette kalkınma rahatlıkla oluyor demektir.

Irak bugün petrol imkânları ile fert başına geniş bir gelir seviyesine ulaşmıştır. İran bugün 200 milyon tona yaklaşan petrolle yine muayyen bir seviyesinin üzerini aşmıştır; ama hâlâ orada sosyal sınıfların huzuru ve barışı yoktur, hâlâ sosyal bünyede esaslı ve köklü değişiklikler, geleneksel yapıda esaslı değişiklikler olamamıştır.

Birinci ve ikinci plân tatbikatları içerisinde de, tabiî bu plân tatbikatlarının uygulanması bütçelerle oluyor, Türkiye'de plânın da ifade ettiği gibi Devlet yapısı, millet yapısı, toplum yapısı içerisinde esaslı ve köklü değişiklikler olamamıştır arkadaşlarım. Bu bütçenin 1977' nin hedefi içerisinde, hattâ 1995'lere varan geniş bir perspektif içerisinde iddialı bir bütçe olması lâzım. Çünkü, Üçüncü Beş Yıllık Plânın uygulama devresini teşkil ediyoruz. Halbuki rakamlara bakıyoruz, tespit edilen hedeflere, bu 5 yıl içerisinde, 1977'lerde varmak istediğimiz noktaya Türk toplumunu götürmekten uzak bir yatırım mekanizması içerisinde oluyor.

Misal, köy yolları ile ilgili konuyu huzurunuzda arz etmek isterim : Türkiye'de bugün köy yolu olarak 162 bin kilometrelik yol vardır. Bunun zannederim ki, 60 bin küsûrunda ancak kaplamalı kış ve yaz gidebilme imkânlarına, şanslarına değil, sadece mevsimin 8 ayında gidebilme şansına sahibolan uzunluktaki bir yol kısmı ele alınmıştır. 73 bin kilometrelik yol da iz ve patika halinderi ve «Bundan evvel hazırlanmış olan hedeflere göre Dördüncü Beş Yıllık Plânın sonunda Türkiye'de artık yolu olmayan köy ve ünite kalmayacaktır» demişiz; ama geliniz görünüz ki, 1973 yılı bütçesi içerisinde sadece köy yolu yapımı hatırımda kaldığına göre 1 433 kilometrelik ve beş yıllık plânın sonunda ise 9 bin küsûr kilometreye getiriliyor.

Köyden neşedetmeyen bir toplum kalkınmasının, onun sosyal yapısındaki değişiklik olarak nasıl kabul edebilirsiniz? Köylerde nüfu-

sun % 65'i yaşıyor. Filhakika 1995'lerde bu % 65 nüfusun tarımdan çekmeyi ve % 20'sini sanayie, endüstriye, hizmetler sektörüne götürmeyi arzu ediyorsunuz; ama bunda başarıya ulaşıp ulaşamamayacağımız da kabili münakaşadır. Daha meselenin başında temel yatırımlar olan, altyapı yatırımları diye addettiğimiz okulu, camii köprüsü, elektiriği suyu her nevi kültürel hizmeti götürmek için lüzumlu olan yolu daha henüz yapmaktan uzaksınız. Bu, bu gidişle gidecek olursa Türkiye 50 senede ancak köy yollarını yapabilecek başarabilecektir.

O halde bütçedeki hizmetlerle, Türk toplumunun gelir kaynakları arasında, malî imkânları arasında dengeyi kurarken esas aldığımız plânın esprisi içerisinde, o değişikliğe gider yolları da tespit etmekte fayda vardır. O halde görülüyor ki, bu proje tatbikatları ile köye hizmetler en zayıf noktadan gidiyor.

Yalnız şunu şükranla ifade etmek isterim ki içme suyu ile ilgili olan konular, 22 bin üniteye su götürme işine aidolan yatırımlar Üçüncü Beş Yıllık Plân içerisinde ikmal edilecek şekilde burada da değerlendirme şansına sahibolmuş. Elektrik değil, sadece bunlar. Türkiye'de elektrik henüz daha 3 bin küsurlarda ve yapılacakların tamamlanması ile 1127 adet köye de elektrik gidecek olursa, 4 bin küsura çıkıyor. Türkiye'de 65 877 yerleşim ünitesi var, 35 277 de muhtarlık var. Bütün bunlara elektriği götüreceksiniz. Aslında bunu da götürebilir misiniz, götüremez misiniz?. Biraz sonra enerji mevzuu ile ilgili ifadelerimde, evvelâ enerjinin dar boğazlarını aşacak olan temel yatırımları da yapmanın zaruretine, hem sanayi ,hem hizmetler sektöründeki gelişmeyi temin bakımından lüzumlu olduğuna işaret edeceğim.

Muhterem arkadaşlarım; bütçe bütün görünüşlerine rağmen, en güzel hizmetleri bünyesinde toplayacak bir program olabilir ve bunun malî kaynakları tahminlerle gayet güzelce tespit edilebilir; ama bilmek lâzımdır ki, kalkınmakta olan, hattâ kalkınmış olan ülkelerde üç unsuru dengeli bir sistemi bir plân sistematiği içerisinde değerlendirmek lâzımdır. Birisi tarım, ikincisi endüstrileşme, üçüncüsü hizmetler sektörü.

Tarımı başta söyleyişimin sebebi, Türkiye'nin geleneksel yapısı içerisinde tarımın ağılığı oluşudur. Orada çok büyük bir kitlenin bloke edilmiş bulunması, yığılan nüfusun orada artık barınamaz hale gelmiş olması hasebiyle tarımı bizim bünyemize göre ilk önce kabul etmek lâzımdır. Bugün gayrisafî millî hâsılada % 28,1 mertebesinde bir gelir payına sahibolan tarımı Türkiye'de ihmal edemezsiniz. Bu malî payı ile değil; ama sosyal yönü ile % 65'i ihmal edemezsiniz. Üçüncü Beş Yıllık Plânda ve gerekse bugün huzurunuza getirilen bütçelerle de tarımı esaslı bir şekilde ve denge sistemi içerisinde değerlendirme şansı yoktur. Filhakika tarıma Üçüncü Beş Yıllık Plânın sonuna kadar 33 milyar liralık bir yatırımı da öngörmüşüz; ama gelin görünüz ki, bu 33 milyar liralık yatırımı sonuna kadar götürebilmek için, ilk dilimde yaptığımıza bakarsak, 1977 de 33 milyar yatırımı tutabileceğimiz kabili münakaşadır. Türkiye'nin artan ekonomik konjonktürü içerisinde, fiyat artışları içerisinde tahsis ettiğiniz malî kaynakların yatırıma ve yatırımdan size fizik yapıda gerçekleştirmeye ne derece intikal edeceğini muayyen bir model içerisinde hesap ederseniz, neticeye ulaşamayacağımız aşikârdır.

İkincisi endüstrileşme: Bugün Üçüncü Beş Yıllık Plân endüstriyi anasektör olarak almıştır. Türkiye'nin kalkınmasında, «Sürükleyici unsur endüstridir» diyor. Çünkü, «Artık tarımda yığılan insan nüfusunu tarım toprakları beslemiyor» denmekte. Tarıma teknik girdiler girmemiş; input, output dediğimiz girdiler, çıktılar ve teknik nitelikte ekstansif bir tarım metodundan, entansif bir tarım metoduna götürecek sulamalar, tohum ıslahı, gübreleme, kredi politikaları, piyasa mekanizması ve bunun ötesinde birim sahadan tümü ile verimi artıracak teknik ekipman girmemiş ve bunun girmediğini yaşayan vakalardan ve Hükümetin muhtelif beyanlarından anlıyoruz. Bugün Türkiye, dışarıdan traktör ithal etme durumuna gelmiştir, bunu hükümet yetkililerinin beyanından anlıyoruz. Demek ki, daha henüz tarımın gübreden tutunuz ıslah edilmiş tohumdan tutunuz, kredi mekanizmasına ve piyasalamasına kadar bütün bu entegre hizmet sistemleri gereği veçhile değerlendirilememiştir.

Hattâ ve hattâ dahası da var. Biraz sonra idarî reform içerisinde de söyleyeceğim gibi,

Tarım Bakanlığının Batı demokrasilerinin tarım hizmetlerini gören bakanlıklarının teşkilâtına uygun bir şekilde değil, 20 - 30'a varan bir genel müdürlükle sadece birtakım indî ve nazarî metodların ötesine geçmeyen, Türk çiftçisinin, ziraatçisinin yanına gitmeyen sistemlerle meşgul olduğu da bir vakıadır. Batı'dan Amerika'da olsun, Avrupa'da olsun tarım bakanlığının % 70'i artık meseleleri hallolmuş bir tarım düzeyi içerisinde piyasa mekanizması ile meşgul oluyor. Dolayısıyle de ekonomiye daha verimli hale geliyor.

İkinci unsur olan endüstriden bahsediyordum; Üçüncü Beş Yıllık Plânda endüstriye ağırlık verimiş, 1995'lerde tarımdaki % 60 nüfusu % 20'ye indirelim diye... Ama, endüstriyel yatırımlara bakıyorsunuz, kamu yatırımları endüstride kalkınma için 12 milyar civarında, özel sektör yatırımlarını da kabul ederseniz 20 küsur milyara varan bir rakam içerisinde.

Kamu sektörü bunu biran için hedefine ulaştırmış olsa dahi, özel sektörün sermaye piyasası ve iç tasarruflar yönünden bu işi gerçekleştirmiş olması kabili münakaşadır. Geçmiş yıllardaki tatbikatlar göstermiştir. Bundan evvel 1972 bütçesi tatbikatı içerisinde özel sektörün gerçekleştirmiş olduğu hedefler, bugün ulaşmak istediğimiz hedeflere bizi götüremeyecek nitelikte birtakım müşahhas neticeler vermektedir. Bu endikatörleri iyi değerlendirmek suretiyle iç ve dış sermaye piyasasının teşekkülüne imkân verecek olan tedbirlerin sadece bir tavsiyeden ibaret değil, effektif bir sahada müessir bir şekilde alınmış olması lâzımdır. Bugün kalkınma plânında diyor ki, % 38 iç tasarruf yapacaksınız, bunun % 12'si de endüstriye kayacak. Tabiî bu gittikçe plân hedefinin 1977 tavanında olacaktır, diyor. Bu demektir ki, % 62'sini tüketime sarfedeceksiniz, % 38'ini de tasarruf edeceksiniz. Bu kalkınmanın muayyen bir kuşak üzerine yüklenmesi ve dolayısıyle kalkınmayı muayyen kadrolar ve kitleler arasın yaymak değil, aksine kalkınmayı bir devre içerisinde bir zümrenin omuzlarına yüklemek demektir.

Türkiye'nin ekonomik yapısı içerisinde aslında bunu alamazsınız. Çünkü, bir taraftan vergi mekanizmasından şikâyetçi olacaksınız, kamu maliyesinin düzeltilmesini isteyeceksiniz, vergi adaletinin tevzii zaruretinden bahsedeceksiniz; diğer taraftan da orta sınıfı tasfiye edici nitelikte, vasıtalı vergiler sistemi içerisinde, tümü ile verginin en büyük yükünü taşıttığınız orta sınıftan vasıtalı vergi alarak kalkınmayı bir kuşak üzerine yükleyeceksiniz, onun tasarrufunu bekleyeceksiniz. Aslında bence yapılacak kamu giderlerindeki tasarruftur. O tasarrufa muvazî olarak siyasî ve sosyal istikrar sağlanan bir ülkede elbette toplumsal; yani özel teşebbüsün tasarrufları muakkak ki, Türkiye'de endüstriyi istediğimiz istikamette geliştirmek ve değerlendirmek şansına sahibolacaktır.

Türkiye'ye bakıyorsunuz, endüstri küçük üniteler halinde, dağınık olarak yayılmış. Bunları büyük ve ekonomik işletmeler haline getirip, Türkiye'nin ihtiyacı istikametinde ve gelişme projeksiyonu içerisinde sanayii kanalize etmek lâzımdır. O halde sanayi ne ister? Bir defa yetişmiş insan ister, kadro, enerji ister, kredi ister, piyasa ister, teknoloji ister. Bütün bunları yine plânın ağzı ile ifade etmek lâzımsa, işte bu hizmet projeleri diyebileceğimiz, hizmete mesaha veren ve bu hizmetler için sarfiyata yetki veren bütçe tasarıları ile getirmiş olmamız lâzımdır.

Bugün Türkiye enerji yönünden büyük darboğazlar içerisinde.. Dün konuşan arkadaşlarımız söylediler; sanayiin muharrik unsuru enerjidir. Enerji olmayan bir yerde, endüstriden bahsedemezsiniz. Bugün Türkiye'de 11 milyar kilovat saat civarında enerji üretiyorsunuz; ama Türkiye'de 1973'lerde 14 milyar kilovat saat enerji ihtiyacı vardır. Bunu nereden vereceksiniz? Keban'a bağlamışsınız. Keban 1973'lerin sonunda ve belki de 1974'de hizmete girecektir ve altı ünitesini de monte ettiğiniz zaman, 1976'lara doğru gidecek. Bu bir vâkıa; ama bunun sebeplerini önceden bir enerji politikası içerisinde şu geçmişi değerlendirmemiş olmamıza bağlamak lâzımdır, bir de teknik şanssızlıklara bağlamak lâzımdır. Çünkü Keban vüsatında bir barajı yapmak, aslında hakikaten güç bir iştir. Size birkaç matematik rakam verirsem, bu mevzuun büyüklüğü daha iyi bir şekilde anlaşılır.

Asuvan Barajı Nil nehri üzerinde yapılmıştı, Nil nehri yılda 150 milyar metreküp su geti-

rir. Bizim Fırat nehri 45 milyar metreküb su getirir; yani bir tek Fırat, Nil nehrinin üç buçukta birini getirir. Dicle nehri de yılda 30 milyar metreküb su getirir. İkisinin toplamı 75 milyar metreküptür ve bu nehirler üzerinde Keban'dan sonraki yapılacak olan tesislerle 19,5 milyar kilovat saatlik Türkiye'de enerji kullanabilirsiniz; ama hidrolik enerji yatırımları uzun vâdede gerçekleşen projeler ve finansmanları da çok ağır ve külfetli olan hizmetlerdir. Buna mukabil 50 kuruşa, 60 kuruşa, 70 kuruşa maledeceğiniz bir enerji, dizel veya Fuel - Oil'le veya diğer enerji birimleri ile elde edeceğiniz elektrik enerjisi daha büyük maliyetler göstermesine rağmen, hidrolik enerji 9 ilâ 12 kuruş arasında seyreder. O halde arada büyük bir fark var.

Binaenaleyh, Türkiye'de genel enerji politikası hakkında Üçüncü Beş Yıllık Plânda da denmiş ki, «Öncelikle enerjiyi memleketin kaynaklarına dayayacaksınız ve buna göre yapacaksınız.» doğru. Önce bunları değerlendirecek, sonra da dizel santrallere veya Fuel - Oil'le işleyen santrallere veyahut da nükleer enerjiye gideceğiz; ama bu enerji politikasına uygun hizmetleri, bu politikaları uygulayacağımız dönemin ilk yılında tatbikat sahasına koymaya mecbursunuz.

Bu itibarla ben diyorum ki, Keban'ı en kısa zamanda yapacaksınız, ama Keban'ın alt kademelerini de yapmaya mecbursunuz. Karakaya'yı, Karaburun'u, Gölköy'ü ve diğer birtakım akslarda meydana gelecek olan enerji imkânlarını en kısa zamanda değerlendirmeye mecbursunuz. Bunun yanında gerekiyorsa, bölge santrallerine gideceksiniz. Türkiye'nin mevcudolan linyitlerini ve kalorisi 1 200'den aşağı olan kullanılmayan marnlı şistlerini değerlendirecek, Elbistan, Afşin'e doğru gideceksiniz. Orada dört tane 150 megawttlık ünite düşünüyorsunuz, 600 eder. Bugün Türkiye'de kurulu güç 2 400 megawatt civarında. O halde, dörtte biri nispetinde olan bu sistemlere gideceksiniz, Seyitömer'e gideceksiniz. Bunların hepsini yapacaksınız; ama görülüyor ki, bunlar yatırım ister. Bugün enerji politikası Türkiye'de maalesef entegre bir enerji politikası içerisinde mütalâa edilmemiş, geniş bir perspektif içerisinde bütün Türkiye gerçekleri tespit edilmek suretiyle muayyen bir plâna ve programa bağlanmamıştır, bağlanmadığını da biraz sonra arz edeceğim.

Enerjiyi sadece elektrik üreten bir konu olarak da düşünebilirsiniz ve düşünmek lâzımdır. Osmanlı İmparatorluğu zamanında Kızıl Sultan denilen Abdülhamit Karadağ, Bosna - Hersek isyanları ile ilgili sayfaları kapattıktan sonra, eğer kışsa, «Milletimin karnı doyuyor mu?» diye ilgililerden soruyor ve «Sırtı pek mi?.» diyor. O halde, bir memleketin geçimi ve yaşantısı ile ilgili olan meseleler, aslında hükümet politikaları kadar öncelik taşıyabilecek nitelikte olan hizmetlerdir. Bu itibarladır ki, yakıt politikasını evvelâ ele almaya mecbursunuz.

Türkiye'de her sene Kıbrıs kadar toprak su erozyonu dolayısıyle denizlere gitmekte ve Türkiye çölleşmektedir. Yarın bu memlekette yaşanamaz hale gelinecek bir devreye ulaşacağız. O halde bunun için şimdiden tedbirlerini alacaksınız.

Bugün 13 milyon ton taşkömüre değer tezek yakılmaktadır. Yine 10 milyonun üzerinde odun yakılmaktadır. Bunlar hep ormanlardan kesiliyor, onun yerine mutlaka bir enerji politikası içerisinde kömürün kullanılmasını ve istihsalini değerlendirmeye mecbursunuz. Bunun yanında kömür deyince aklıma geldi; endüstriyi anasektör olarak almışsınız. Üçüncü demir çelik demişsiniz, şu demişsiniz, bu demişsiniz, hepsini yapıyorsunuz ve öbür taraftan da taşkömüründeki istihsaliniz 5 milyonu geçmiyor. Çünkü, kömür istihsali öyle kolay bir nesne değil; yatırım isteyen, teknik isteyen, ekipman isteyen, kadro isteyen bir hizmettir. Taşkömürü istihsalini artırabilmek için yapacağımız yatırım bin liradır ve bunun işletme, idame masrafları 30 lira civarındadır. Bir ton linyit kömürü istihsal edebilmeniz için 250 - 300 lira kadar bir yatırım yapmaya mecbursunuz. Bunun işletme ve idame masrafları da 15 lira civarındadır. O halde siz artan ihtiyaçlara cevap verecek nitelikte bir kömür politikasını izleyememektesiniz. 1973 icraat programında, Enerji Bakanlığının TKİ ile ilgili olan bölümlerine bakınız, bu yatırımları yapamamış ve bu teknolojiyi de gösterememişsiniz..

Şimdi ben Fırat'la ilgili konuyu kapatmadan önce bir hususa değinip, başka bir mevzua geçeceğim.

Fıratla ilgili olarak enerji hususunu biraz evvel izah etmiş ve «19 milyara yakın bir enerji potansiyeli vardır ve bu hidrolik yatırımlara süratle geçilmesi lâzımdır» demiştim. Karakaya barajının da projelerinin hazırlanmakta olduğunu, 20 milyon liraya ihale edildiğini ve bu projelerin iki yıl sonra biteceğini bilerek söylüyorum; ama diyorum ki, 10 milyara yakın yatırımla ilgili olan konuda, üç plân döneminde 24 milyar olan yatırımın prespektifine uygun olarak en kısa zamanda bu enerji hizmetlerinin kuvveden fiile çıkartılması lâzımdır. Çünkü, burada iki yön vardır. Yapacağınız depolamalarla su hakları üzerinde Türkiye'nin menfaatlerini koruyacaksınız. Irak ve Suriye harıl harıl çalışıyor, sulama tesisleri yapıyor, hidroelektirk santraller yapıyor. Bu büyük su imkânını kullanmaya çalışıyor. Yarın meydana gelecek olan ve su hakları ile olan ihtilâflı durumu nasıl halledeceksiniz? Siz sadece bir Keban'ı yapmış, 31 milyarlık depolamışsınız, regüte etmişsiniz; alt kademeler senelere vabeste bir hizmeti istiyor. İkinci istihdam imkânı yaratmak istiyorsunuz. Endüstri anasektördür; ama tarıma dayalı bir endüstriye imkân verecek olan Aşağı Fırat projesi üzerinde 13,5 milyon insana tarım sahasında hizmet hazırlayacak olan bir yöne, sulamaya gideceksiniz. 700 bin hektar, 7 milyon dekarlık bir sahayı sulama imkânları orada vardır. Bunun malî portesi 16,5 milyar lira civarındadır. İşte o tarafa yönelin.

Orman içi köyleri ile ilgili konularda, zayıf birtakım yatırımlarla birkaç köylü bir senede bir yerden alıp başka yere yerleştirmek, büyük bir Hükümet icraatı olarak sosyal yapıda esaslı, köklü değişikliği getiren hizmet olarak nasıl kabul edilebilir? İşte bu hizmete doğru yönelmek suretiyle o Fırat havzasındaki büyük potansiyele yönelin. Demiyorum ki, endüstriyi anaunsur olarak kabul etmeyelim. Hayır, endüstri anadır; ama tarımı da ihmal etmeyeceğiz. Dünyada tarımla kalkınmış bir ülkeyi de görmek mümkün değil, doğrudur; ama endüstrisi kalkınmış olan ülkelerin mutlaka tarımları da gelişmiş ve cemiyetin sosyal nizamı içerisinde bir ağırlık kazanmış, ekonomik yapısı içerisinde bir güç kazanmıştır.

Sanayie geçeceğiz, geçeceğiz; ama sanayi demin de dediğim gibi teknoliji ister, daha Türk teknolojisi yeni gelişmekte. Sanayi kadro ister. Hizmetlerde teknik kadrolarını istihdam etme olanağını bulamayan bir devlet mekanizması içerisinde, bir hükümet anlayışı içerisinde bu sanayii kamuda ve özel kesimde nasıl geliştirirsiniz?

BAŞKAN — Sayın Karaağaçlıoğlu beş dakanız var, kendinizi ona göre ayarlamanızı rica edeceğim.

M. KÂZIM KARAAĞAÇLIOĞLU (Devamla) — Peki efendim.

O halde, sanayi derken dört unsuru da yan yana getirmeye mecbursunuz. Enerjiyi, teknolojiyi, yetişmiş kadroları ve sermaye piyasasını, iç ve dış kaynakları; Türkiye'nin millî menfaatlerine uygun doğrultuda bunları kullanmayı sağlamak mecburiyetindesiniz. Bunun ötesinde yapılacak iş iç ve dış piyasaları kontrol ederek, onlara uygun bir model içerisinde prodüksiyen geçmek ve dolayısıyle iç istihlâkin üzerinde ihracata yönelmektir.

Yıllardan beri Türkiye'nin ihracat ve ithalât dengesi açık vermekte ve bugün de aynı açık devam ediyor; ama Allah'a şükürler olsun ki, dış ticaret tediye muvazenemize işçilerimizin getirmiş olduğu dövizler olumlu katkılarda bulunmaktadır.

Vakit dar olduğu için, birkaç konuyu daha arz etmek istiyorum.

Muhterem arkadaşlarım; her şeyden evvel toplumun hayatiyetini ve istikrarını temin edecek fiyat mekanizmasıdır. Bütün arkadaşlarımın da ifade ettikleri gibi bugün fiyatlar gerek toptan ve gerekse perakende olarak çok artmış ve artmaya da devam etmektedir. Hükümetin almış olduğu tedbirler ve üzerinde çalışmış olduğu konular, Türkiye'de bu vakıanın var olduğunu bize gösteriyor, yaşadığımız her gün bunu görüyoruz ve her gün etiketler değişmektedir. Mühim olan mesele, Türk ekonomisinin yapısı içerisinde, orta sınıfı, fakir olan kitleleri ayakta tutabilecek olan bu fiyat kristalizasyonunu süratle temin edecek tedbirleri almaktır. Bunlar reformların neticelerine bağlanmayacak kadar, yıllık programlar ve tedbirler içerisinde; ama radikal tedbirler içerisinde, palyatif olmayan bir şekilde yine kendi ekonomik kaideleri içerisinde ele alınması icabeden konulardır. Bunların üzerine süratle eğilmekte ya-

rar vardır. Aksi halde, Türkiye'de nizamı uzun yıllar demokratik bir mihver etrafında tutmanın imkânı olmadığını bilmek lâzımdır.

Bugün Türkiye'yi bölmek isteyen türlü tehlikeler vardır, 22 ili Ermenistan'a bağlamak isteyen insanlara gerekçe hazırlayabilirsiniz. Binaenaleyh, fiyat istikarı, ekonomik istikrar her türlü istikrarın önünde gelen unsurdur. Buna dikkatle eğilmek lâzımdır.

Muhterem arkadaşlarım, reformlarla ilgili konuları da arz etmek istiyorum.

Bütçenin varsayımlarında, gerek Üçüncü Beş Yıllık Plânın ve gerekse bütçenin hazırlanışında reformların yapıldığı ve tatbikatlarının da istenilen istikamette olduğu neticesiyle hareket edilmiştir. Reformların Anayasanın gösterdiği doğrultuda yapılmasına karşı değilim. Türk Milletinin kalkınması için, medenî ölçüler içerisinde, Batı âleminiin devlet nizamına getirmiş olduğu her şeyi Türkiye'nin şartları içerisinde, Türkiye'nin gerçek modeli içerisinde, sistematiği içerisinde yerine getirmek lâzımdır; ama reformu bir devletçilik niteliğinde anlamak mümkün değildir. O takdirde, devletçilik anlayışı içerisinde mütalâa edecek olursanız, Anayasanın esprisine bizatihî ters düşmüş olursunuz. Anayasanın ilgili maddelerinde Türkiye'nin kalkınması, demokratik nizam içerisinde karma ekonomi prensibine dayanmıştır. Bu itibarla, özel ve kamu sektörün karma ekonominin prensipleri içerisinde, hangi sınırlar dahilinde görev göreceği açık olarak ortaya konmuş ve bunun müzakeresi geçmiş yıllarda yapılmıştır. O halde, Devletin yapması lâzımgelen hizmetleri, Devlet kamu sektörüne, özel teşebbüsün yapması lâzımgelen hizmetleri de, özel sektöre yaptırmak suretiyle bir denge nizamının Anayasanın ruhu istikametinde tesessüs ettirilmiş olması lâzımdır. Bu itibarla, reformların devletçilik mânasında değil, Türk Milletinin uygun, onun ananelerine, örflerine, âdetlerine, dinî inançlarına, millî geleneklerine ve mülkiyete olan inançlarına saygılı bir üslûp içerisinde, Atatürk'çü bir istikamette ve Anayasal doğrultuda gerçekleşmesinin yanındayız.

Geçmiş 22 aylık tatbikatın süratle bunları Türk Devlet hayatına getirmesini gönülden arzu ederdik. Büyük mesafeler geçmiş olmasına rağmen, şimdi önümüzde bulunan zamanı Hükümetin süratle değerlendirmek suretiyle, Türkiye'nin şartları içerisinde bu hukukî mutaları Türk Devlet hayatına getirmesi lâzımdır. Yalnız şunu ifade edeyim ki, bu reformların sadece tatbikatı hukukî mânada, nazarî bir seviyede kalmaması içindir ki, evvel emirde Devleti güçlendirecek, Devlet hayatına hizmet edebilme imkân ve şansını getirecek idarî reformu da süratle yapmak lâzımdır. Gerek Birinci Beş Yıllık Plânda, gerek İkinci Beş Yıllık Plânda ve gerekse Üçüncü Beş Yıllık Plânın muayyen pasajlarında, Devlet idaresinin, kamu yönetiminin, kamu iktisadî teşebbüslerinin düzeltilmesiyle ilgili büyük tavsiyeler yer almış bulunmaktadır.

BAŞKAN — Sayın Karaağaçlıoğlu, istirham edeyim, hâlâ dünkü programın içindeyiz. Bu itibarla bağlamanızı rica edeceğim.

M. KÂZIM KARAAĞAÇLIOĞLU (Devamla) — Bağlıyorum efendim.

Değerli arkadaşlarım; Devlet hayatını pahalı olmaktan, işleyen bir sistem halinde bulunmaktan kurtarmadıkça Türk Devletine, Türk Milletine faydalı olmak mümkün olamaz. Bütün bu yapılacak hizmetlerin Türk Milletinin refahına yönelen çalışmaların, kalkınmaların temelinde bu Devlet kadroları yatar. Devlet kadrosunun çalışmasından bugün şikâyetçi olmayan tek bir fert yoktur. Hattâ bizatihî plânları siyasî tercihleri ile hazırlayan hükümetler dahi, plânda Devlet kadrolarının işlemeyen bir mekanizma olmasından şikâyetçidirler. O halde her şeyden evvel, çok güç olan; ama yapılması vacibüd tediye bir hizmet olan, ihmali mümkün olmayan idarî reforma en kısa zamanda girmek lâzımdır.

Kamu iktisadî teşebbüsleri ile ilgili çalışmalar hazırlanmış, zannederim reorganizasyon tasarıları da hazırlanarak Meclislere intikal etmek üzeredir; ama kadroyu ihmal etmemek lâzımdır. İnsan unsuru her şeyin üzerinde gelir. Yapacağımız bütün projelerin tatbikatında, ona hayatiyet veren insan unsurudur. Devlet kadrosunun nâmuslu çalışan kadrolarını bu sözlerimin dışında tutuyorum; ama büyük bir çoğunluğunun Türkiye'de Devleti zafiyete doğru itip, hizmeti nüfus memurundan en yükseğine kadar neme lâzımcılık içerisinde, Devlete hizmet görmek değil, zaman geçirmek suretiyle, Devletin

menfaatlerini ihlâl ettiği kanaatindeyim. En kısa zamanda buna eğilmek ve bunu ıslah etmek lâzımdır.

Sözlerimi burada bitirirken, elbette ki, bütçenin iyi olan yönlerinin, iyi niyetlerle hazırlanmış olan büyük bir gayretin, büyük bir emeğin mahsulü olarak Türk Milletine güzel neticeler getirecek yönleri olduğunu da söylemek isterim. Bunları hep birlikte takdirle karşılarız; ama bilmek lâzımdır ki, 1973'ün şartlarını kaldıracak, bu darboğazları aşacak, Türkiye'yi güçlü bir demokratik nizamın içine itecek kadar ne malî güçte, ne de tavsiyeleri ve hukukî görüşleri ile fikir sahasında bu yapıya ulaşmadığını ifade etmek isterim.

Bütçenin tümünün Türk Milletine ve Devletine hayırlı olmasını diler, hepinize saygılar sunarım. (Alkışlar).

BAŞKAN — Sayın Hazer?.. Yok. Sayın Ergin.

SAİT NACİ ERGİN (Cumurbaşkanınca S. Ü.) Sayın Başkan, Cumhuriyet Senatosunun sayın üyeleri; hepinize hürmetlerimi arz ederim.

Efendim, ben haddizatında bütçe üzerinde bir konuşma yapmak fikrinde değildim. Yalnız burada yapılan görüşmelerden bâzıları bana bâzı gerçekleri ifade etmiyor gibi geldi. Belki yanılıyorum; ama bunlara birer küçük satırbaşı ile temas etmeyi faydalı ve zarurî gördüm ve bunlardan bilhassa sayın dostum ve arkadaşım Hıfzı Oğuz Bekata'nın konuşmaları üzerinde durmak ihtiyacını duydum.

Bundan evvel bir husus arz edeyim; Maliye Bakanı konuşurken reformlara ait tahsisatın, elden geldiği kadar ek ödeneğe gitmemek için, gerekli ödeneklerin de fasıllara konulduğunu söyledi. Sayın arkadaşlarım, 40 senelik bir maliyeci olarak şu iki hafif cümlenin benim üzerimdeki yaptığı tesir çok büyüktür. Zaten Maliye Bakanlığının çalışmalarını aralarından ayrılmış bir insan olarak uzaktan hayranlıkla takibettiğimi söylemek mecburiyetindeyim. Hakikaten bana göre de en doğru yol ne ise, o yolda yürüyorlar ve doğrusu da budur.

Şimdi sayın arkadaşlarım, Hıfzı Oğuz Bekata, «1972 bütçesi açıktır, 1971 bütçesi açıktır, bütün bütçeler açıktır.» dediler. Ben kendilerinin yarıda bıraktıkları hususu ikmal etmek için arz edeyim.

Elimde bir cetvel var, 1961'den 1970'e kadar bütçelerin kümülâtif açığı bir hesaba göre 5 milyar, bir hesaba göre de 4,5 milyardır; ama bu kadar geriye gitmek de doğru değildir. Hemen şunu söyleyeyim ki, 1574 - 1575'te Osmanlı İmparatorluğunun geliri 293 milyon akçe, masrafı 363 milyon akçe, açığı da 70 milyon akçe idi. Eğer geriye doğru giderseniz, bu açıkların hepsini bulur gidersiniz.

Sayın selefim Mesut Erez, «Bütçe denktir.» demiş; Sayın Hıfzı Oğuz Bekata «Doğru söylemedi.» diyor. Onun arkasından Sait Naci Ergin «Bütçe denktir.» demiş, «Doğru söylemedi.» diyor Hıfzı Oğuz Bekata. Hayır, arkadaşlar her ikimizin de, (Ziya Müezzinoğlu için hiçbir şey demiyorum. Çünkü o da aynı yoldadır) söylediklerimiz doğrudur. Bu bütçeler yapıldığı anda denktir. Meselâ şimdi 1971 bütçesini ele alıyorum. 1971 bütçesi bir teknisyen sıfatı ile de arz edebilirim ki, yapıldığı anda denkti; ama sonra bu bütçenin üzerine bir çığ gibi gayrikabili tahammül bir yük olan Personel Kanunu yükü geldi ve bu bütçenin denkliğini aldı götürdü.

1972 bütçesi için ben «denk» dedim. Yalnız sayın arkadaşım zabıtlardan da okudu; fakat bâzı kısımları ihmal buyurdu. Ben kendisinden beklerdim ki, bu ihmali göstermesin de, şu çok sevdiği sosyal adaleti bir de mahzı adalet; yani sosyal olmayan mahzı adalete de bir parça riayet etsin isterdim. Bakınız, o zamanki yerden okuyorum;

«Görülüyor ki, bütçe gider ve gelirleri 51,9 milyar liralık bir hacımla denk bir manzara arz etmektedir. Ancak bu denklik, Hükümet tarafından Büyük Millet Meclisine sunulan veya sunulmak üzere bulunan vergi kanun tasarılarının aynen kabul ve uygulamasından umulan neticeyi vermesi varsayımına dayanmaktadır.

Bütçe ve Plân Komisyonu isabetli bir takdirle ihtiyatlı olmak istemiş ve bütçe denkliğine Hükümetin verdiği önemi destekleyerek, Devlet borçları hariç bütün bütçelerden % 10 nispetinde bir kesinti yapılmasını Bütçe kanun tasarısına bir 69 ncu madde ekleyerek karar altına almıştır. Böylece 1972 bütçesi global rakamlar itibariyle denk bir bütçe olması teminat altına alınmıştır. Ancak bütçe denkliğinin sadece bu yoldan sağlanması elbetteki, mümkün değildir. Her şeyden önce zarurî olduğu şimdiden bilinen

bütün ödeneklerin bütçelerde yer alması denklik için şarttır.»

Biz de bütün ödenekleri bütçeye koymaya çalıştık; ama bu «bütün ödenekleri bütçeye koymaya çalıştık ve koyduk» demek, artık cari sene içerisinde aktarma yapılmayacak, ek ödenek alınmayacak demek değildir; böyle şey olmaz. Mesele bütçenin tanzimi sırasında malûm olan, bilinen tahsisatı bütçeye koymak veya koymamak meselesidir.

Bendeniz iddia ediyorum ki, bütçe yapılırken bütçenin konulması gereken ek ödeneği 1972 tarihinde, eğer herhangi bir noktada gaflet etmedikçe, hata etmedikçe tamamen koyduk. Binaenaleyh, bu hususta Sayın Bekata'nın tenkitlerini hakikaten haklı ve insaflı görmüyorum.

Şimdi burada bir mesele daha kalıyor. O da şu torba kadrolardan alınan 94 bin kadro meselesi. Torba kadrodan alınan 94 bin kadro, hakikatte fazla memur alınması için alınmış değildir. Personel Kanununun getirdiği ve kanunun bize emrettiği sistem dahilinde dairelere kadroları vereceğiz ve daireler intibakı yapılmış olan memurları o kadrolara yerleştirdikten sonra, açıkta kalan kadroları Maliyeye, Hazineye iade edecek. Bu böyle oldu mu, yoksa bu daireler bunun üzerine yattı da bu kadroları geri vermediler mi? Bunun her ikisi tarafında da bir hakikat payı olduğunu zannediyorum; ama 94 bin kadro ile 94 bin yeni personel alınmadığına da eminim.

Bendeniz bu mesuliyet makamını işgal ederken verilen kadroların şöyle bir listesi elimde var. Bakınız bu kadrolar niçin verilmiş? Bu kadrolar fazladan memur alınmak için değil, icabında değiştirmek, icabında kadro noksanlarını telâfi etmek için alınmıştır. Bunu da iyice kaydetmek isterim. Diyanet işleri 4 700, Emniyet Genel Müdürlüğü 7 138, Gelirler Genel Müdürlüğü, biliyorsunuz Emlâk Vergisi vesaireden dolayı 2 268 ve Millî Eğitimin orta öğretmen kadroları 23 417, Sağlık Bakanlığı 5 317, Tarım Bakanlığı 6 275, Orman Bakanlığı 918, Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi 1 702 kadro almış. Orman Genel Müdürlüğünün 15 152; yani işçi sınıfında olanları Devlet memuru sınıfına almışsınız, işçi sınıfındaki masrafları durdurmuşsunuz, onun yerine memur kadrosu vermişsiniz. Devlet Hava Meydanları 15 152; aynı şekilde işçi memur kadrolarının değiştirilmesi için kadro almış. Şimdi bunlara 94 bin kadro verilmiş, Devlet memuriyetindeki ısraf vesaire.

Sayın arkadaşlarım; hemen şurada ifade edeyim, israf ve israfla mücadele bir kanun meselesi değildir, bir zihniyet meselesidir. Devlet içerisinde herkesin bu zihniyeti benimsediği anda tasarruf olur ve bu söz de benim sözüm değildir. Allah rahmet eylesin, çok Sayın Bakanım Halit Nazmi Keşmir'in sözüdür.

«Ek ödenek istemeyeceğiz» demişiz; fakat 1972'de ek ödenek istemişler. Ben ek ödeneğin niçin istediklerini ve sairesini şöyle bir tetkik ettim. Bu ek ödenekleri vermemeğe ve Devlet çarkını bir yerde dondurup da artık bu ödenekler üzerinde hiç uğraşmayacağız, oynamayacağız demeğe de imkân yoktur.

Şimdi sayın arkadaşlarım asıl burada benim söylemek istediğim bir nokta var. Bunu müsaade ederseniz, şöyle farz ediyorum, Sayın Hıfzı Oğuz Bekata ile birlikte düşünüyoruz, birlikte teemmül ediyoruz. Şöyle, bir tarzları varsa sonra, ifade buyururlar.

Devlet bütçesini kim yapar? Devlet Bütçesini Maliye Bakanlığı mı yapar? Devlet bütçesini halihazır Hükümet mi yapar? Devlet bütçesi öyle bir yapıttır ki, o yapıt da seneler evvel çıkmış kanunların, seneler evvel teessüs etmiş usullerin tuğlaları vardır. Ben eminim ki, eğer bugünkü bütçe yapıtı içerisinde Hıfzı Oğuz Bekata'nın bizzat kendisinin bir parça tuğlası yoksa bunu kabul edemem, mutlâka kendisinin de bir tuğlası vardır.

Bütçeyi Maliye Bakanlığı yapmaz, bütçeyi Hükümet yapmaz, bütçeyi Bütçe Karma Komisyonu da yapmaz. Ancak, bunlar tanzim ederler, nizama korlar. Önlerinde birçok kanunlar vardır ve bu kanunların icabettirdiği masrafları bütçeye koymak mecburiyetindedirler. Önlerinde başlanmış işler vardır. Bu başlanmış işlerin ödeneklerini bu bütçeye koymağa mecburdurlar. Öyle işler vardır ki, imkânı yoktur o işi tehir etmeğe, bunu da koyacak. Bütün eli kolu her taraftan bağlı olan Maliye Bakanlığı ve Hükümet bir bütçe yapacaktır, ondan sonra siz o bütçeyi yapanlara diyeceksiniz ki, niye bütçeyi böyle yaptın? Hayır bütçeyi Maliye Bakanlığı da yapmaz, Hükümet de yapmaz. Bütçe tekevvün eder; yani oluşur. Bu oluşmanın bir

mâzisi vardır, mâziden gelerek oluşur. Onun içindir ki, Sayın dostum Hıfzı Oğuz Bekata (Mesut Erez de dahil, bendeniz de dahilim ve tabiî Sayın halefim Ziya Müezzinoğlu da dahil) şu sosyal adaletten, bir parça sosyal dışı kalan adaletten de bize bir hisse ayırsınlar.

Sözlerimi bitirirken, şurasını arz edeyim. Ben bu yapılan bütçeyi çok beğeniyorum. Daha iyisi yapılamazdı. Elbet daha iyisi yapılır, ama daha iyisini yapmak için imkânlar, öteler, beriler de Maliye Bakanının elinde değildir.

Gene şunu ifade edeyim ki, bütçe denkliği bizim için bir idealdir, fevkâlâde lâzım ve zaruridir; ama bütçe denkliğine burada kolayca söylendiği gibi otomobillerden tasarruf edilerek, lüksten tasarruf edilerek gidilemez arkadaşlar. Ben bunu böyle söyleyeyim; siz ister kabul buyurun, ister kabul etmeyin. Bütçe denkliği için çok daha ciddî tedbirler lâzımdır ve bu tedbirlerin başında bizim bir türlü muvaffak olamadığımız vergi kanunları gelir, vergiler gelir.

Sayın arkadaşlarım, Hıfzı Oğuz Bekata bir şey söyledi; «Nihat Erim Hükümeti veya Nihat Erim partilerle gerekli temasları yapmadı.» Ben bu hususta bu zemini ve zamanı münakaşa etmeğe kâfi görmüyorum. Millet Meclisinde bir sözlü soru önergesi verilmişti. Önerge maalesef görüşülemedi, biz de hazırlanmıştık gerekli cevapları verecektik, fakat maalesef Millet Meclisinin ekseriyeti ile, ki o ekseriyetin içerisinde o zaman Halk Partisi de dahildi, reddedildi. Ama zaman geçti, şimdi ben Hıfzı Oğuz Bekata'dan rica ediyorum; bir genel görüşme veya buna benzer bir şey versinler. Kendileri Parlâmento usullerinde benim gibi acemi değil, bilâkis virtüözlüğe erişmiş bir şahsiyettir. Lütfen böyle bir şey versinler, biz de dosyalarımıza, hafızalarımıza ve sairelere müracaat ederek hepsini toplayalım, getirelim; ama şunu söyleyeyim ki, eğer gene insafı elden bırakmazlarsa Sayın Nihat Erim Başbakan olarak ve bizim Hükümetin önderi olarak, gerek Halk Partisinin ileri gelenleri ve liderleri ile gerek A. P.'nin ileri gelen ve liderleriyle o kadar çok ve o kadar dikkatli temaslarda, istişarelerde bulunmuştur ki, bu husus kendisi için bir tenkid mevzuu olmuştur. Kim bilir belki bunu tenkid edenler arasında Sayın Hıfzı Oğuz Bekata'da vardı, bilmiyorum, hatırlamıyorum.

Efendim, saygılarımı sunarım. (Alkışlar)

BAŞKAN — 1973 malî yılı bütçesinin tümü üzerinde başka söz isteyen sayın üye olmadığı için yapılmış olan...

HIFZI OĞUZ BEKATA (Ankara) — Sayın Bakanın konuşmasından sonra söz hakkımız mahfuz mudur Sayın Başkan?

BAŞKAN — Mahfuz tabiî. Bu itibarla bütçemizin tümü üzerinde sayın üyelerin ve grubu adına görüşen arkadaşların tenkid ve temennilerine Sayın Maliye Bakanı Müezzinoğlu cevap vereceklerdir. Buyurun efendim.

MALİYE BAKANI ZİYA MÜEZZİNOĞLU — Sayın Başkan, Cumhuriyet Senatosunun sayın üyeleri;

Dün bu kürsüden yaptığım sunuş konuşmasında 1973 yılı bütçe tasarılarının özelliklerini, anahatlariyle Yüce Heyetinize arz etmiştim.

Bütçe tasarıları üzerinde dündem bu yana cereyan eden müzakerelerde, gruplar adına ve şahısları adına konuşma yapan sayın senatörler tarafından bütçe tasarları çeşitli yönleri ile eleştirildi. Bunları büyük bir dikkat ve alâka ile takibettim. Bütün tenkitçilere her şeyden önce teşekkürlerimi arz etmeyi bir borç sayıyorum

Bugün bu eleştirilerde üzerlerinde durulan noktalar hakkında cevap arz etmek ve bâzı açıklamalarda bulunmak üzere huzurunuzdayım. Yapılan eleştirileri, öyle sanıyorum ki, iki büyük grupta toplamak mümkün olacaktır. Söz konusu olan 1973 malî yılı bütçe tasarıları olmakla beraber, sayın konuşmacılar Hükümetin tüm icraatını tenkit etmek ve gözden geçirmek yolunu ihtiyar ettiler. Bütçe Hükümetin bir yıllık icra programı mahiyetinde olduğuna göre, bunu tabiî karşılamak gerekir. Bu tenkitlerde daha da ileri gidilerek siyasî tarihimizde bir aşama noktası olan 12 Marttan bu yana gerek Sayın Nihat Erim Hükümetinin, gerekse bugün işbaşında bulunan Hükümetin icraatı gözden geçirildi ve Anayasa tadilâtından, seçim kanununa kadar çeşitli konular üzerinde duruldu. Hiç şüphesiz ki, bu konular Başbakanlık bütçesinin konuşulması sırasında ve öteki bakanlıkların bütçeleri sırasında tekrar ortaya konulacak ve Hükümet bu konulardaki gö-

rüşlerini Yüce Heyetinize arz etmek fırsatını bulacaktır. Bu itibarla ben bu konunun bu yönü üzerinde uzun müddet tevakkuf etmek suretiyle vaktinizi almak istemiyorum. Yalnız bir noktayı belirtmekte fayda olduğu inancındayım. O da şudur :

Bugün işbaşında bulunan Hükümet Meclislerimizce onaylanan programında memlekette bozulmuş olan asayişi ve huzuru süratle tesis etmeyi, bunun aynı zamanda nedenlerinden biri olduğu kadar memleketimizin geleceği bakımından da özel önemi bulunan reformları gerçekleştirmeyi ve böylece Anayasamızda öngörülen tarihte seçimlerin yapılabilmesi için zemini hazırlamayı görev olarak ortaya koymuştu. Hükümetin çalışmaları şimdiye kadar bu doğrultuda cereyan etmiştir. ve bu husus arz ettiğim gibi öteki bakanlıkların bütçeleri gözden geçirildiği zaman ayrıntıları ile huzurunuzda ayrıca açıklanacaktır. Hükümet bu doğrultudaki çalışmalarına Yüce Meclislerin güveni ile devam etmektedir ve bu güven devam ettiği sürecede çalışmaların bittabî sürdürmekten geri kalmayacaktır.

Bu noktayı kısaca böylece açıkladıktan sonra şimdi bütçe ve bütçe münasebetiyle Hükümetin izlediği ve önümüzdeki malî yıl içinde izlemeyi öngördüğü iktisat ve maliye politikaları hakkında yapılan tenkitlere geçmek istiyorum.

Bu alanda da önce bir noktayı kısaca belirtmekte fayda olduğu inancındayım. Her bütçe yeni bir bütçe olarak adlandırılıp takdim edilmekle beraber aslında itiraf etmek lâzımgelir ki, biraz önce konuşan kıymetli üstadımız Sayın Ergin'in de ifade ettiği gibi, bütçelerin beraberinde yenilik getirmek olanakları fevkâlade sınırlıdır. Çünkü, her bütçe daha önce kabul edilmiş olan bütçe veya bütçeler tarafından geniş ölçüde ipotek altındadır. Bu itibarla, 1973 Bütçesinin bir yeni bütçe olduğunu söylediğimiz, zaman bununla çok iddialı olmak imkânına malik olmadığımızı da itiraf etmiş oluyorum, fakat müsaade buyurursanız, şunuda eklemek isterim ki, 1973 yılı Bütçesi bütün bu imkânsızlıklara rağmen yenilikleri beraberinde getiren bir bütçedir. Bu yenilikler bütçenin evvelâ şeklinde kendini göstermektedir. Sonra muhtevası da yeni bir yaklaşımla, hiç olmazsa bazı alanlarda beraberinde yenilikler getirmektedir.

Şekle dönük yenilik bütçenin bir program bütçe olarak hazırlanmasında kendisini göstermektedir. Muhtevası itibariyle belirtilecek yenilik ise, bu bütçenin hizmet getirmeğe çalışırken, beraberinde yeni külfetler getirmemesinde ifadesini bulur. Gerçekten ilk defadır ki, Türkiye'de bir bütçe yeni bir vergi ile birlikte Parlâmentoya sunulmamış olmaktadır. Bunun vergi reformu ile ilgili yönünü ilerde ayrıca arz edeceğim; Fakat bugünkü haliyle huzurunuzda bulunan bütçenin bir yeniliği olduğu için bunu şimdiden ifade etmekte fayda olduğu kanısındayım.

Bu vasfı yanında bütçe reformlara dönük bir bütçedir. Önemi yüce Heyetinizce bilinen reformların 1973 malî yılı içinde gerektirdiği masraflar, ki bunlar daha çok hazırlık, teşkilâtlanma ve uygulamaya başlama masraflarıdır. bütçede yer almıştır.

Nihayet bütçe memleketimizde yaygın olduğu her vesile ile ifade edilmiş olan israfı önlemeğe gayret eden bir bütçedir ve bütün bu vasıfları yanında, bütçenin büyük görevi son üç yıldan beri ekonomimizde artmağa başlamış olan ve bu itibarla istikrarlı kalkınma ilkesini hergün biraz daha tehdit etmek istidadını gösteren fiyat hareketlerini makul ölçüde tutmağa ve kalkınmamızın Türkiye şartlarına uygun bir istikrar ortamı içinde yürütülmesini sağlamağa yönelmiş bir bütçedir. Bunlar öyle sanıyorum ki, gerek halka dönük yönü ile gerekse kalkınma plânlarımızda öngörülen uzun vadeli hedeflere dönük yönü ile kaçınılması mümkün olmayan unsurlardır. Ancak şunuda ilâve etmek gerekir ki, bütün bunları bütçe ve mevcut imkânlar içinde değerlendirmek durumu ile karşı karşıyayız.

Maliye Bakanlarının bir sihirbaz telâkki edildiği devir artık maziye mal olmuştur. Bugün özellikle plânlı bir ekonomide maliye bakanlarına düşen görev, ki aslında bu görev tümü ile hükümete terettüp etmektedir, plân ve yıllık programlarda öngörülen öncelikleri gözönünde tutmak suretiyle, mevcut kaynakları en iyi şekilde kullanmak imkânlarını hazırlamaktan ibarettir. Kamu sektörüne dönük olarak bu

şekilde bir yaklaşım yanında, tüm iktisadî ve malî politikalarda alınacak tedbirlerle bunu desteklemek yoluna gidildiği takdirde, bir plân içinde bütçe ve ona yakın araçlar bakımından plânın gerekleri yerine getirilmiş olur. Biz bütçeyi işte bu anlayış içinde hazırladık ve yüce Heyetinize sunduk.

Bütçe üzerinde yapılan tenkitlerde evvela program bütçeye gitmiş olmak genellikle tasvip edilmekle beraber, bu yetersiz bulundu. Bütçe plân program mukayeseleri yapılarak, bütçenin plâna uygun olmadığı ileri sürüldü. Bütçenin gelir ve giderleri bakımından tabiri caizse şişirilmiş bir bütçe olduğu, bu itibarla büyük bir açıkla kapanacağı iddia edildi. Bütçenin bu hüviyeti ile fiyat hareketlerini durduramayacağı iddia edildi. Nihayet Bütçe bütün bu vasıfları yanında israfçı olduğu için yeterli bulunmadı. Şimdi bu konudaki tenkitler üzerinde kısaca bazı açıklamalarda bulunmak istiyorum.

Program bütçeye niçin gidildiğini Heyetinize sunuş konuşmamda teferruatı ile arz etmiştim. Bu husus Bütçe gerekçesinde de nedenleri ile etraflı bir şekilde ortaya konulmuş bulunmaktadır. Konuşmamda ve gerekçede de arz edildiği gibi, program bütçe tatbikatını bu yıl mütevazi ölçüler içinde ele almış bulunuyoruz. Bu itibarla, bunun bir aşama telâkki edilmesi gerekir. Program bütçeden beklenen faydaların; ki bu fayda daha çok eldeki kaynakların en iyi şekilde kullanılması, israfın ve Devlet hizmetlerindeki tekerrürlerin önlenmesi olarak özetlenebilir; optimal seviyede sağlanabilmesi için bu tatbikatı hiç şüphe yok ki, geliştirmek gerekmektedir. Biz böyle bir bütçe getirmeği bu bakımdan bir başlangıç olarak kabul ediyor ve bundan sonraki hükümetlerin bu tatbikatı daha çok geliştirmeğe çalışacaklarına ve yüce Meclislerin de bunun takipçisi olacağına inanıyoruz.

Plân, program ve bütçe arasında yapılan karşılaştırmalarda sayın Bekata, sayın Ucuzal ve sayın Atayurt çeşitli farklar tespit ettiler ve bunu rakamlarla ortaya koymak yoluna gittiler.

Bütçe gerekçesinde de açıklandığı üzere, 1973 malî Yılı bütçe tasarısı hazırlanırken, gerek harcamalar bakımından, gerekse gelirler bakımından 1973 programında öngörülen hedefler ve tavanlar gözönünde tutulmuştur. sayın tenkitçilerin üzerinde durdukları farkların daha çok zahirî nitelikte olduğunu huzurunuzda açıklamak durumundayım. Bu cümleden olmak üzere meselâ, programda 30 milyar 800 milyon olarak görülen carî masrafların bütçede 29 milyar 728 milyon değil, buna Silâhlı Kuvvetlerin reorganizasyon ve modernizasyon harcamalarını da eklemek gerektiğini ileri sürerek, bu takdirde de bunun 31 milyarı aşacağı ifade edildi. Buradaki fark sadece 2 milyar 189 milyon lira olarak öngörülen reorganizassiyon ve modernizasyon masraflarının bir carî harcama mı, yoksa yatırım harcaması mı, ya da ikisi arasında bir harcama mı kabul edileceği ile ilgilidir. Hükümet bu son görüşü benimsemiştir ve zannediyoruz ki, bu görüşte gerçekçidir. Zira, silâhlanma masraflarını, bunlar uzun vadeli dahi olsa tümü ile yatırım masrafı olarak kabul etmek bugünkü iktisat ve maliye anlayışına uygun düşmemekle beraber, bunlardan hiç olmazsa bir kısmının özellikle hava meydanları yapımına veya petrol borularına taalluk eden kısmının, bunlar sivil maksatlar için de kullanılmakta bulunduğundan yatırım olarak kabul edilmesi uygun görülmektedir. Hükümet bu anlayış içindedir ki, reorganizasyon ve modernasyon masraflarını ikisi dışında ayrı bir kalem olarak bütçede göstermek yolunu seçmiştir.

Yatırımlarla ilgili olarak bütçeyle program rakamlarının birbirinin tam aynı olduğunu da bu vesile ile arz etmek isterim. 1973 programında yatırım harcamaları 12 milyar 100 milyon lira olarak gösterilmiştir. Bütçede yer alan rakamda kamu sektörünün kendisi için 12 milyar 100 milyon liradır. Transfer harcamaları 1973 Programında 17 milyar 950 milyon liradır. Bütçede de 17 milyar 950 milyon lira olarak öngörülmüştür. Bütçe ve Program toplalamları, daha doğrusu genel toplamlar arasında gerçekten bir fark görünmektedir ve bu fark dikkati çekebilecek niteliktedir. Nitekim sayın Bekata da bu fark üzerinde durdu. Programa göre genel toplam 60 milyar 850 milyon liradır. Bütçeye göre ise, 61 milyar 967 milyon liradır. Bu aradaki fark, biraz önce arz ettiğim reorganizasyon ve modernizasyon harcamaları ile ilgilidir.

Bu arada gelirler açısından da Bütçe ile Program arasında fark olduğu ileri sürüldüğü ve bu noktalar özellikle sayın Bekata ile birlikte sayın Ucuzal tenkitlerde bulundular.

Gerçekten programda gelirler toplamı 59 milyar 930 milyon lira olarak tahmin edilmiştir. Bütçede ise, 61 milyar 967 milyon lira olarak öngörülmüştür; fakat öyle zannediyorum ki, bu fark da programda yer almış olan bir notun dikkatle tetkik edilmemesinden ileri gelmektedir.

1973 programının dip notu tetkik edildiği zaman görülecektir ki, orada programın hazırlandığı zaman nazarı dikkate alınmamış olan vergi idaresinin ıslahı 920 milyon liralık bir ek gelir konusudur. Arada kalan diğer fark ise, Finansman Kanununda yapılan değişiklikten ileri gelmektedir.

1973 bütçesi yürürlükte bulunan vergi kanunlarının gelir kanunlarının getirecekleri tahmin edilen varidat gözönünde tutulmak suretiyle hazırlanmıştır. Başka bir ifade ile, Hükümetçe Yüce Meclislere sunulma safhasına gelmiş bulunan vergi reformu ile ilgili kanunların sağlayacağı ek gelirler bu bütçede yer almamıştır, gerçekçi olmak açısından. Bunun bir tek istisnası vardır, o da Finansman Kanununda yapılacak değişikliğin sağlayacağı ek varidattır. Bu varidat 750 milyon lira olarak tahmin edilmiş ve bu hali ile bütçede yer almıştır. Söz konusu kanun tasarısı halen Millet Meclisinin gündemindedir ve biz bu değişikliğin yeni malî yıl girmeden gerçekleşebileceği inancı içinde olduğumuz içindir ki, bu kanunun sağlayacağı 750 milyon liralık ek varidata da bütçe gelirleri arasında yer vermiş bulunuyoruz. Binaenaleyh, arz ettiğim bu iki husus nazarı dikkate alındığı takdirde, bütçede öngörülen gelirler toplamı ile, programda tahmin edilen gelirler toplamı arasında önemli bir fark bulunmadığını zannediyorum ki, anlaşılmış olacaktır.

Yatırımlar da, eleştirilerde en çok üzerinde durulan konulardan biri oldu. Sayın Bekata, Sayın Ucuzal ve öteki sayın senatörler önemi malûm bulunan bu konuyu çeşitli yönleri ile eleştirdiler.

1972 bütçesi uygulanırken bu bütçede öngörülen tasarruf imkânlarını kullanma sırasında memleketimizin yatırımlara olan ihtiyacı ve bunun altında yatan önemli nedenler dolayısıyle, yatırım harcamalarında her hangi bir kısıntı yapmamaya özel bir gayret sarf etmiştik. Bu gayret 1973 bütçesinin hazırlanması sırasında da harcanmıştır ve programda öngörülen yatırım harcamaları için bütçede gerekli ödenek tam karşılık olarak yer almıştır.

Bu arada Sayın Bekata'nın bu konuda zikrettiği rakamlar üzerinde de kısaca durmak ihtiyacı hâsıl olduğunu sanıyorum. Çünkü, Sayın Bekata 1973 bütçesinin yatırım imkânlarını yalnız kamu sektörünün genel bütçeli idarelerle katma bütçeli idareleri tarafından yapılacak yatırımlar olarak anladı veya Heyetinize o şekilde takdim etti. Çünkü, konuşmalarında bütçenin getirdiği tüm yatırım imkânının 12 milyar 100 milyon liradan ibaret olduğunu, bunun ise ihtiyaçların çok gerisinde kaldığını tebarüz ettirdi.

Aslında bütçe ile öngörülen yatırımları hesaplarken yahut yatırımların hacmını tespit ederken, yalnız genel ve katma bütçelerin yapacakları yatırımları değil, İktisadî Devlet Teşekküllerinin yapacakları yatırımlar için bütçede bunlara yapılacak transferleri de gözönünde tutmak gerekir. Bu programlar çerçevesinde İktisadi Devlet Teşekküllerine 6 milyar liralık bir transfer öngörüldü. Bütçe tetkik edildiği zaman görülecektir. Ayrıca yine transfer ödemeleri arasında 1 milyar 125 milyon liralık bir kalem yer almaktadır ki, bu da doğrudan doğruya yatırımlarla ilgilidir. Çünkü, söz konusu kalem çeşitli yatırımların gerektirdiği istimlâk bedeli olarak öngörülmüştür.

Bundan başka mahallî idarelerin yapacakları yatırımların finansmanını sağlamak üzere yahut bu yatırım programlarını bütçe vasıtasiyle desteklemek üzere 117 milyon 700 bin liralık ödenek daha yer almaktadır. Keza, bağımsız bütçeli kuruluşlar için de yine bu transfer harcamaları arasında 50 milyon liralık bir ödenek yer almaktadır. Bütün bunlar bir arada gözönünde tutulduğu takdirde, yatırım harcamalarının bütçenin doğrudan doğruya veya dolaylı olarak beraberinde getirdiği yatırım harcamalarının, söz konusu olan tabiî ki, kamu sektörünün yapacağı yatırımlardır, bu yatırımların hacminin Sayın Bekata tarafından ifade edildiği gibi 12 milyar 100 milyon liradan ibaret olmadığı, buna biraz önce ayrıntılarını arz etti-

ğim 7 milyar 292 milyon liralık bir kalemin daha eklenmesi lâzımgeldiği, bu kalem transfer harcamaları içinde yer almıştır, anlaşılacaktır. Hattâ buna başlangıçta arz ettiğim sebeplerle 2 milyar 168 milyon lira olan reorganizasyon ve modernizasyon harcamalarının bir kısmını da eklemeyi düşünmek gerekir.

Yatırımların kullanılma hallerini huzurunuzda ayrıca açıklamaya ihtiyaç duymuyorum. Gerekçede ve kısmen de sunuş konuşmamda da arz ettiğim gibi, bu yatırımlar sektörler itibariyle imalât sanayiinden ulaştırma sektörüne kadar bütün sektörleri kapsamakta ve bunlar arasında hizmet sektörleri de yer almaktadır.

Projeler hakkında gerekçede ve özellikle 1973 yılı programında etraflı izahat mevcuttur. Bütçenin öngördüğü bu ödeneklerle 1973 malî yılı içinde daha önce başlamış olan birçok büyük proje, tamamlanma safhasına getirileceği gibi, yine bu ödeneklerle Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Plânının ilk yılı olan bu yıl içinde, bir dizi yeni projenin uygulanmasına başlanmış olacaktır.

Bütçe üzerinde yapılan tenkitlerde yine programla karşılaştırmalar yapmak suretiyle, cari harcamalardaki artışlardan şikâyet edildi. Özellikle Sayın Atayurt ve Sayın Bekata bu konu üzerinde durdular. Personel kadrolarındaki şişkinlik tenkit edildi.

Konunun bir yönünü Sayın Ergin benden önce açıklamış bulunuyor. Ben, şimdi bir başka yönü üzerinde durmak istiyorum. O da bilhassa Devlet memurlarının sayısı ile ilgilidir.

Sayın Bekata tenkitleri arasında torba kadroların kullanılması, gerek öteki yollarla Devlet memurları kadrosunda son iki yıl içinde büyük bir şişkinlik olduğunu ve memurların sayısının 973 743'e ulaşmış olduğunu ifade ettiler. Öyle sanıyorum ki, burada da bir rakam hatası söz konusudur. Bütçe Komisyonunda ve başka vesilelerle ben 1971 malî yılı sonu itibariyle, yani 1972 malî yılı başı itibariyle, 1972 Şubat sonu itibariyle kesin rakamları açıklamıştım. Memleketimizde henüz bir memur kütüğü bulunmamakla beraber bu şekilde Devlet hizmetinde çalışan memurların bir envanterini elde etmiş bulunuyoruz. Bu envantere göre durum şöyledir: Genel ve katma bütçeli kuruluşlarda çalışan memurların sayısı kadro olarak 449 833'tür, katma bütçeli idarelerde çalışanlar yahut bunlar için öngörülmüş olan kadrolar 42 109, döner sermayelilerde 19 307 ve bunlara 1971 yılı içinde verilmiş olan torba kadrodan 94 777 kadroyu da eklediğimiz takdirde tümü 606 026'yı bulmaktadır. Öyle sanıyorum ki, Sayın Bekata 973 743 rakamından bahsederken İktisadî Devlet Teşekküllerinde çalışanları da bu rakama ithal etmiş bulunuyorlar. Aslında Devlet memuru kadrolarında çalışanların sayısı arz ettiğim gibidir.

Yine tenkitlerde en çok üzerinde durulan hususlardan birisi, gelirlerin tahmin şekli ve öngörülen gelirlerin tahakkuk etmeyeceği hususu oldu. Sayın Bekata ile birlikte Sayın Ucuzal ve özellikle Sayın Atayurt bu nokta üzerinde durdular ve 1973 malî yılı bütçesinde öngörülen 48 milyar liralık vergi gelirinin 1972 yılında tahmin edilen vergi gelir miktarı 39 milyar lira olduğu gözönünde tutulacak olursa, tahakkuk etmesinin mümkün olmadığı, bir yıl zarfında vergi gelirlerinde böyle 10 milyar lira ölçüsünde bir gelişmenin beklenemeyeceğini ileri sürdüler.

Bu tahminlerin Maliye Bakanlığında geliştirilmiş bir hesaplama şekli vardır. Şimdiye kadar yapılan hesaplarda olduğu gibi, bu sene de aynı metot kullanılmıştır. 1973 yılında beklenen 48 milyar 252 milyon liralık vergi geliri, aslında bir önceki yıllara göre 8 milyar 293 milyon liralık bir artışı ifade etmektedir. Çünkü aradaki farkın 750 milyon liralık kısmı biraz önce arz ettiğim gibi, Finansman Kanununda yapılacak değişiklikten beklenen malûmattır. Binaenaleyh, yani aslında aradaki fark 7 milyar 543 milyon liradan ibarettir. Bu bir yıl öncesine göre % 19 oranında bir artışı ifade etmektedir. O halde, yapılan tenkitlerin asıl yöneldiği nokta % 19 ölçüsünde bir artış realist midir, yoksa değil midir noktasında toplanmaktadır. 1971 - 1972 Aralık ayı itibariyle elde mevcut rakamlar % 29 nispetinde vergi gelirlerinde bir artış olduğunu ortaya koymuştur. Bütçenin hazırlandığı sırada, yani Eylül ayı sonundaki rakamlarda bu artış % 21,4 idi, Kasım ve Aralık ayı arasında vergi gelirleri tahsilâtındaki artış biraz daha hızlanmış ve böylece % 24'ü bulmuştur. Binaenaleyh, bütçenin tahmininde kullanılan % 19 rakamı buna göre normal ve gerçekçi bir rakam olarak kendini göstermektedir.

Bu nedenledir ki biz, Hükümet olarak, bütçenin Karma Komisyonda müzakeresi sırasında bâzı ödeneklere yapılan ilâvelerden sonra ortaya çıkan açığı karşılamak için, Devlet varidatında, vergi gelirlerinde bir miktar artış yapılması söz konusu olduğu zaman buna karşı çıkmadık ve bunun gerçekleştirilmesinin mümkün olduğu inancını muhafaza ediyoruz.

Vergi gelirleri dışındaki artışlar ise, bunlar trendi olmayan gelirler olduğu için ayrı ayrı hesabedilmesi lâzımgelir. Bunların nasıl tahmin edildiği de bütçe gerekçesinde yer almış olduğundan ayrıca bu nokta üzerinde durmak istemiyorum.

Bütçenin gelir ve gider yönlerinden böylece bahsettikten sonra sayın senatörlerin çok kere üzerinde durdukları bir noktaya gelmiş oluyoruz. O da, «Bütçe açık mı, denk midir?» sorusu ile ilgilidir.

Sayın Başkan, sayın senatörler; bu konuda da önce bir noktayı açıklamakta fayda vardır. Bütçelerde denklik tek başına bir gaye olmaktan çıkmıştır. Bütçelerden beklenen asıl gaye, bütçenin hazırlandığı ortama ve uygulanacağı ortama göre kendisinden beklenen fonksiyonu yerine getirecek bir yapıya malik olmasıdır. Aslında mesele bu noktada toplanır ve biz 1973 malî yılı Bütçesinin bu anlayış içinde hazırlanmış bir bütçe olduğunu ve bu itibarla bütçede öngörülen tedbirlerle, bunu destekleme doğrultusunda alınacak öteki tedbirler samimiyetle tatbik edildiği takdirde, kendisinden beklenen gayeyi yerine getirebileceği kanısındayız. Bu gayeye de, memleketimizde başlangıçta da arz ettiğim gibi, son iki - üç yıl içinde başlamış olan ve gittikçe artmak istidadını gösteren fiyat hareketlerinin istikrara kavuşturulması ve ekonomimizin Türkiye şartlarına göre müstakar bir ortam içinde gelişmesinin sürdürülmesidir. Bütçe bu amaçla hazırlanmıştır ve bu amacı yerine getirebilecek niteliktedir.

Bununla beraber sayısal bakımdan, açık ve denklilik meselesi tartışma konusu yapılacak olursa, üzerinde duruldu, 1971 yılı Bütçesinin 5,7 milyarlık bir açığı var, 1972 Bütçesinin de bir miktar, belki de önemli sayılabilecek bir açıkla kapanması söz konusudur. Bundan sonra tabiî bu bütçenin de büyük bir açıkla kapanması, birbirini takibeden açıklardan sonra, özellikle ekonominin bulunduğu bugünkü şartlar içinde yerinde olmazdı. Bu sebepledir ki, biz de bütçeyi, denk bir bütçe olarak hazırlamak için özel bir gayret sarf etmek ihtiyacını duyduk. Bütçe bu bakımdan öyle sanıyorum ki, kendisinden beklenen fonksiyonu yapma imkânına maliktir. Zira, bir önceki yıl içinde çeşitli sebeplerle Devlet harcamalarında % 35,8 oranında bir artış öngörülmek zorunluğu hâsıl olmuştu. Biz, bu artışı bu sene bütçe tasarısında, % 19,72'ye indirdik. Bütçe Komisyonunda yapılan ilâvelerden sonra ise % 11,10 oldu.

Sayın senatörlerden biri, buna rağmen bütçenin hacminin büyüklüğünden bahsettiler. Bunun şüphesiz gerçekçi bir yönü vardır. Çünkü daha evvelki hacim büyük olduğuna göre, yeni bütçe artış oranı küçük olsa dahi, Devlet harcamaları bakımından beraberinde bir artışı getirmektedir. Ancak unutmamak gerekir ki, burada da bugün ve dünkü konuşmalarda bunun çeşitli örneklerine tanık olduk. Devletten beklenen hizmetler vardır, bu hizmetlerden bâzıları gayrikabili içtinaptır. Programın, plânın her şeyden önce gereklerini yerine getirmek gerekiyordu. Bu anlayış içinde biz, bütçe harcamalarını bu tavan içinde tutmak gayretini gösterdik ve bunda başarılı olduğumuzu sanıyorum.

Açık ve denklik söz konusu olurken çeşitli rakamlar ortaya koyuldu. Sayın Ataklı 6 milyar liralık bir açıktan bahsettiler, Sayın Bekata açığı 7 - 8 milyar lira olarak ileri sürdüler. Hattâ bu arada bütçede öngörülen 4 milyarlık istikrazı da bu açık rakamına eklemek eğilimleri belirdi.

Arz edeceğim husus şundan ibarettir ki; bu bütçe elde mevcut verilere göre gelir ve harcama rakamları samimiyetle tahmin edilmiş ve bu itibarla denk bir bütçe olarak ortaya konmuştur. Aynı samimiyetin bir tabiî neticesi olarak bütçede öngörülen gelirlerle giderler arasındaki farkın da, doğrudan doğruya istikraz yolu ile karşılanması yolu seçilmiştir. «İstikraz bir açık mıdır yahutta değil midir?» konusu da artık

zamanımızda tartışma konusu olmaktan çıkmıştır denilebilir. Çünkü önemli olan, bu şekilde ekonomiden bir miktar tasarrufu alıp yine bütçe kanalı ile ekonomiye geri vermektir. Bunun ekonomiye zararlı olduğu iddia edilemez, özellikle bizim bütçemiz bakımından. Çünkü 1973 malî yılı bütçesi kendi bünyesi içinde iç ve dış borç olarak 5 milyar 159 milyon liralık bir ödemeyi ihtiva etmektedir. O halde, netice itibariyle iktisadî bakımdan üzerinde durulacak nokta şudur ki, bütçe eski bütçeler için 5 milyar 159 milyon liralık bir ödeme yaparken, yeniden ekonomiden istikraz şeklinde alacağı 4 milyardan ibarettir. Bunun tesiri umumî ekonomi politikası bakımından menfî değil, müspet nitelendirilebilir. Eğer yeni bütçenin ekonomiden istikraz edeceği miktar şu ödeme miktarının çok üstünde olsa idi, o zaman ancak bu söz konusu olabilirdi.

Bütçenin bu sayısal yönleri yanında, para - kredi politikası çeşitli yönleri ile eleştirildi. Bu arada Ataklı banka sisteminin küçük bir azınlığın kontrolu altında olduğunu ileri sürdü. Öteki sayın senatörler de bu para - kredi ve özellikle bu kredilerin yatırımlara dönük yönünün iyi işlemediğinden şikâyet ettiler.

Banka sistemimiz kuruluğundan bu yana, özellikle plânlı kalkınma döneminde önemli sayılacak ölçüde gelişmiştir. Bu sistemin işleme bakımından üzerinde durulacak yönleri olabilir; fakat öyle sanıyorum ki bu alanda bugün Türkiye'nin karşı karşıya bulunduğu en önemli konu, bankalarda teşekkül etmiş olan bu büyük potansiyeli üretken kredilere döndürmek noktasında toplanmaktadır. Bu bir faiz politikasıdır, bu aynı zamanda yönetme ile ilgili bir kredi politikasıdır. Bundan önceki yıllar içinde, özellikle son yıl içinde, bu anlayışla bir orta vadeli krediler sistemi kurulmuş ve işlemeye başlamışsa da maalesef şimdiye kadar uygulamadan elde edilen neticeler çok olumlu olmamıştır. Bunda en büyük âmil olarak bankalardaki para maliyetinin yükseldiği ve bunun bir bakıma tabiî neticesi olarak kredi faizlerinin yüksekliği olmaktadır.

Gerçekten orta vâdeli kredide bugün Türkiye'de uygulanan faiz haddi vergi ve diğer unsurları ile birlikte % 22,55'i bulmaktadır. Bu kadar yüksek bir faiz haddi ile yapılacak yatırımların üretken olmasında yahut verimli olmasından şüphe etmek için tabiî ki sebepler vardır. Bu nedenledir ki, yeni bütçe hazırlanırken daha önce teşhis edilmiş olan bu konuya da yeni bir çözüm getirmek için çaba harcamıştır. Bu çalışmalar bitmiştir ve Hükümet seviyesinde karara bağlanmak safhasındadır. Öyle ümit ediyoruz ki, bu yeni kararları yeni bütçe ile birlikte yürürlüğe koymak mümkün olacak ve böylece bankacılık sistemi içinde teşekkül etmiş olan potansiyeli, bugün olduğunda daha iyi bir şekilde değerlendirmek ve bunu müsait şartlarla plânda öngörülen önceliklere göre üretken sahalara akıtmak mümkün olacaktır.

Bu arada yurt dışındaki işçilerimizin tasarruflarından da bahsedildi. Bu da gerçekten kalkınmamız için imkânlar ararken üzerinde durmamız gereken büyük potansiyellerden birini teşkil etmektedir.

Takdim konuşmamda Yüce Heyetinize arz ettiğim gibi, Hükümetçe geri kalmış sayılan bölgelerdeki yatırımları teşvik etmek, özel sektörü bu bölgelerde yatırıma yöneltmek için bir banka kurulmak üzere hazırlanan kanun tasarısı Yüce Meclise sunulmuş bulunmaktadır. «Kalkınma ve Finansman Bankası» diye kurulması düşünülen bu banka özellikle geri kalmış yörelerde kamu fonlarından da faydalanmak suretiyle mahallî tasarrufları değerlendirmek yoluna gidecektir. Bankaya yurt dışındaki işçilerin tasarruflarını değerlendirmek de bir vazife olarak verilmiştir. Banka kendisi işçilerle birlikte ortaklıklar kuracak veya kurduğu ortaklıkları sonra işçilere devretmek suretiyle onların tasarruflarını yatırımlar şeklinde değerlendirmeye gayret edecektir.

Dünkü ve bugünkü eleştiriler içerisinde en çok üzerinde durulan konu; fiyat istikrarı oldu.

Sayın Başkan, sayın senatörler; bu konu üzerinde bu kadar çok durulmuş olmasından dolayı bu vesile ile bilhassa teşekkürlerimi arz etmek isterim. Çünkü muhtelif vesilelerle arz edildiği gibi, Türk ekonomisinin bugün karşı karşıya bulunduğu en müstacel meselelerden birini, fiyatların artan tazyikinden bu ekonomiyi kurtarmak ve gelişmesini kendi şartlarına uygun bir istikrar ortamı içinde yürütmek imkânını hazırlamak teşkil etmektedir. Bu konuda yapılan eleştiriler arasında, ki, hemen hemen bütün sa-

yın senatörler bu nokta üzerinde durdular, yaklaşık olarak katılabildiğim hususlar olduğu gibi, katılabilir durumda olmadıklarını bulunduğunu da ifade etmekte zannediyorum ki fayda vardır.

Sayın Bekata, fiyat artışlarını başka memleketlerle mukayese etmek suretiyle konunun ehemmiyetini ortaya koymak yoluna gittiler. Gerçekten verdikleri rakamlar bunu teyidedecek durumdadır; fakat bilmiyorum, meseleye yaklaşım için en iyi yol bu mudur? Çünkü, Türkiye'deki fiyat hareketlerini başka memleketlerdeki fiyat hareketleri ile mukayese etmek istersek, başka türlü örnekler de bulmak mümkündür. Meselâ OECD'nin, yani İktisadi Kalkınma İşbirliği Teşkilâtının verdiği rakamlar ortaya konuldu. Aynı teşkilâtın yayımladığı rakamlar gözden geçirilirse, İspanya'nın bu alanda Türkiye'yi geçmiş olduğu görülecektir. Bu rakamlara göre 1972 Kasım ayı itibariyle İspanya'daki artış oranı % 15 Türkiye'de ise % 12,9 olarak gösterilmiştir. İstenirse daha başka örnekler de bulunabilir. Meselâ Arjantin'de fiyatların % 66.5 arttığı, Şili'de % 37,1 arttığı, Uruguay'da % 72'yi geçtiği görülür. Öyle sanıyorum ki, meseleyi sadece bu açıdan ele almak yeterli değildir ve ona inanıyorum ki, Sayın Bekata da aslında sadece meselenin arz ettiği ehemmiyeti göstermek bakımından bu nokta üzerinde durmak ihtiyacını duymuştur.

BAŞKAN — Sayın Bakan 10 dakika içerisinde toparlamanızı istirham edeceğim.

MALİYE BAKANI ZİYA MÜEZZİNOĞLU (Devamla) — Hay hay Sayın Başkanım, gayret edeceğim.

Evvelâ durum nedir? Zannediyorum ki, onu kısaca ortaya koymakta fayda vardır. Fiyatlar Türkiye'de öteden beri artmıştır. Bu artış, 1970 yılında yapılan enflâsyondan sonra hızlanmıştır. Bunu bir bakıma tabiî telâkki etmek lâzımgelir, her enflâsyon beraberinde bir fiyat artışını da getirir. Önemli olan husus, bu artış dalgasını belli bir noktada tutmak hususunda toplanmaktadır. Bugün karşı karşıya bulunduğumuz mesele de budur.

Artışın ölçüsü değişik olarak nitelendirildi. Aslında itiraf etmek lâzımgelir ki, elimizdeki istatistikler bunu tam mânasıyle yansıtmak imkânına malik değildir. Çünkü, 1930'larda hazırlanmış olan istatistikleri kullanıyoruz. O tarihten bu yana Türk ekonomisinin bünyesinde büyük değişiklikler olmuştur.

İstatistikler ortalama artışları vermektedir, onun yanında da kümülâtif artışları vermektedir. Ben Heyetinize bu rakamlardan ikisini de arz etmek suretiyle, fiyat artışlarının 1972 yılı içinde hızının kesilmiş olduğunu ifade etmiştim. Sayın Bekata, bunlardan yalnız birini kullanarak ve ortalama artış rakamlarını vermek suretiyle, durumun böyle olmadığını iddia ettiler; fakat şayanı dikkat olan şudur ki, meselâ geçinme endekslerinden bahsederken, bu defa aynı metoda iltifat etmediler. Gerekçede arz ettiğimiz ve doz şeklini takdim konuşmamda Heyetinize sunduğum rakamlar biraz daha gözden geçirildiği zaman görülecektir ki, Türkiye'de 1972 yılı içinde fiyatlardaki artış hızı azalmıştır. Ortalama artış hızı 1971'de % 15,9 idi, 1972'de % 18,5 olmuştur. Ortalama artış hızıdır, bilhassa belirtmek istiyorum. Kümülâtif artış hızı ise, 1971 yılında % 23 iken, 1972'de % 14,9'a düşmüştür.

Yine toptan eşya fiyatları yanında hiç şüphesiz ki, geniş halk kitlelerini ilgilendiren konunun asıl bu yönüdür; geçim endekslerinde azalma, daha doğrusu artıştaki azalma, (Tekrar her hangi bir yanlışlığa mahal kalmamak üzere belirtme isterim.) daha açık olarak görülmektedir. Ankara ve İstanbul geçim endeksleri bunu açıkça ortaya koymuştur. Bununla herhangi bir yanlış anlayışı önlemek için şunu bilhassa Yüce Heyetinize arz etmek istiyorum; Türkiye'de bir fiyat meselesi, Türkiye'de bir hayat pahalılığı meselesi olmadığını iddia etmek istemiyorum. Aksine, böyle bir meselenin mevcudolduğunu, bu meselenin bu yıl içinde alınan tedbirlerle hızının kesildiğini; fakat önemini sürdürdüğünü ve 1973 malî yılı içinde behemahal Türkiye'nin şartlarına uygun bir istikrar ortamının gerçekleştirilmesinin lâzımgeldiğini iddia etmek istiyorum. Zaten fiyat hareketlerinin birdenbire durdurulması, yahut artan fiyatların birdenbire istikrara dönüştürülmesi beklenemez, beklenmesi de gerekçeli olmaz. Hükümet bu sebeplerdir ki, evvelâ fiyat artışlarının hızını kesmeyi, sonra bunları bir istikrara dönüştürmeyi politika olarak kabul etmiş ve uygulaması da bu yönde olmuştur.

Hızını kesmek için alınan tedbirleri Heyetinize arz ettim. Bu Devlet harcamaları ile ilgili tedbirlerdir. Bankalardaki mevduat karşılıklarının artırılması ile ilgili tedbirlerdir. Bu şekilde 2 milyar lira sterilize edilmiştir ve 1965'ten beri Türkiye'de ilk defa tatbik edilmektedir. Nihayet para arzının artışında çok büyük bir unsur olan ve bu sebeple fiyat artışlarının aslında âmil ve nedenini teşkil eden dövize çevrilebilen mevduat hesaplarıdır:

Bu konularda alınan tedbirlerin neticeleri zannediyorum ki, bundan sonraki aylarda kendini gösterecektir.

Konunun 1973 yılına dönük kısmına gelince; bu sebepledir ki Hükümet, evvelâ harcama politikasını buna uygun şekilde tespit etmek lüzümunu hissetmiş ve bütçede Devlet harcamalarını tahdit etmiş, artışı azaltmıştır. Saniyen, para arzını belli bir seviyede tutmak ihtiyacını duymuştur. Bu sebeple, aldığı ve biraz önce arz ettiğim tedbirleri uygulamaya geçmiştir. Gerekirse bunları yeni tedbirlerle takviye edecektir; fakat bunlar konunun hiç şüphesiz ki, talebe dönük yönüdür. Türkiye'de beklenen istikrara ulaşabilmek için, arza dönük yönü ile ilgili olarak da bazı tedbirler almak gerekmektedir..

Sayın Bekata Hükümetin bu konuya ancak son haftalarda eğildiğini ve henüz rapor hazırlamak safhasını geçmemiş olduğunu da söylediler. Zannediyorum ki, ilk arz ettiğim tedbirler fiilen uygulanmaya başlanmış olan tedbirlerdir ki, bunlar temmuz ve eylül aylarına kadar gitmektedir. Bunun böyle olmadığını ve tedbirlerin daha önce alınıp uygulanmaya başlamış olduğunu ortaya koyacaktır. Hükümet seviyesindeki çalışmalarda şimdi üzerinde durulan husus, talebi tahdit eden bu tedbirler yürürlüğe konup ve bunların neticeleri izlenirken, arzı artırıcı, arzda zaman zaman ortaya çıkan tıkanıklığı giderici ve dağıtımda açıkça müşahade edilmiş olan mevcut aracıları azaltıcı tedbirler almak suretiyle fiyat hareketlerinin geniş halk kitlelerine dönük yönünü daha hafif hale getirmektir. Tedbirler şimdi bu safhadadır ve bu safhası üzerinde çalışmalar yapılmaktadır. İnancımız odur ki, iki yönlü çalışmalar; bir taraftan talebe dönük maliyet politikası, onun yanında doğrudan doğruya arza dönük şimdi arz ettiğim tedbirler, giderek gerçekleştirildiği ölçüde, Türkiye'deki fiyat hareketleri de normale dönüşebilecektir.

Sayın Başkan, sayın senatörler; en çok üzerinde durulan konulardan biri de israf oldu. Arz ettiğim gibi, bu bütçenin amaçlarından biri de israfı önlemek veya azaltmak noktasında toplanmaktadır. Bunun için program - bütçe uygulaması yoluna gidilmiştir. Türkiye'de israfın çok yaygın olduğu bilinmektedir. İlk defa bu bütçe dolayısıyledir ki, konuyu bir bilimsel araştırma mevzuu yapma yoluna gittik ve Türkiye'de israfın çeşitli yönlerini ve gelişme doğrultularını tespit ettik. Bunlar bize israfın gizli israf yanında, kanunlardan doğan yönleri de olduğunu göstermektedir. Kanunlardan doğan israfa örnek olarak Artırma Eksiltme Kanunu, Personel Kanunu ve nihayet kanunla kurulmuş olan fonları, ki sayın Babüroğlu bu nokta üzerinde bilhassa ehemmiyetle durdular, zikretmek mümkündür.

İsrafın önlenebilmesi için, sayın Ergin'in de işaret ettiği gibi, zihniyet değişikliğini gerçekleştirmek ve bu değişik zihniyet içinde bu arz ettiğim konuları toptan ele almak gerekmektedir. Bu husus da Bütçenin kendisi ile beraber gerçekleştirilir ve bir disiplinli harcama politikası tatbik edilecek olursa, öyle zannediyorum ki, başlangıçta arz ettiğim hususun gerçekleşmesi; yani bütçenin denk olarak uygulanması da teminat altına alınmış olacaktır.

Bütçe açıklarından ve denklik konusundan bahsedilirken, eski bütçelere gitmeye ihtiyaç yok; fakat dün, sayın Erez arkadaşımın aslında kendi bütçesini denk hazırladığı; fakat sayın Ergin tarafından tatbik edilmesi sonunda 5 milyar 700 milyon açıkla neticelendirdiğini söyledi. Aynı şeyi belki 1972 Bütçesi için de söylemek gerekecektir.

Bu Bütçe de kendi şartları içerisinde denk olarak hazırlanmıştı; fakat bir miktar açıkla kapanacağını ben de arz etmiş bulunuyorum. Öyle zannediyorum ki, 1973 Bütçesi için de, Sayın Ergin de bu noktaya işaret ettiler. Aynı müşahedeyi ileride yapmak durumu hâsıl olacaktır, fakat önemli olan, bu bütçenin hazırlandığı şartlar ve yöneldiği istikametlerdir ki, onların da neler olduğunu yüce Heyetinize arz etmiş oluyorum.

Sayın Başkan, sayın senatörler; son olarak müsaade ederseniz reformlar konusuna değin-

mek istiyorum. Bu konu da, ilgili bakanlıkların bütçesi konuşulurken şüphesiz ki, çeşitli yönleri ile ayrıca tartışma konusu olacaktır.

Reformlar konusunda tümü ile Hükümetin henüz hiç bir şey yapmadığı, hiçbir reformun gerçekleştirilmediği noktası üzerinde duruldu ve bu değerlendirme yapılırken, 12 Mart'a kadar uzanan bir muhasebe de yapılmak ihtiyacı duyuldu. İş başında bulunan bugünkü Hükümetin, reformlar konusundaki çalışmalarını zannediyorum ki, iki safhada değerlendirmek doğru olur.

Hükümet evvelâ reformlardan ne anladığını tespit etmek durumunda idi. Bunu yapmış ve açıklamış bulunmaktadır. 1973 yılı Programında ve buna baz teşkil eden Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Plânında yapılması öngörülen reformlarla, bunların hedefleri anaunsurları ile birlikte ortaya konmuş bulunmaktadır. Bu çalışmanın uzunca bir zaman alacağı zannediyorum ki, takdir buyurulacaktır. Daha önceki hükümetler tarafından yapılan çalışmalar değerlendirilmek suretiyle, işin bu safhası gerçekleştirilmiş olmaktadır.

Bundan sonra bu çerçeve içinde bazı gerekli kanun tasarılarının hazırlanarak Yüce Meclislere sunulması gerekiyordu. Toprak ve tarım reformu ile ilgili kanun tasarılarının Yüce Meclislere sunulduğu yüce Heyetinizin malûmudur. Eğitim reformu ile ilgili kanun tasarısı hazırlanarak sunulmuştur. Adalet reformu için de durum aynıdır. Vergi ve maliye reformu ile ilgili olarak hazırlanan tasarılar şu sırada Hükümette tetkik edilmektedir ve öyle ümit ediyoruz ki, onu da çok kısa bir zamanda Yüce Heyetinize sunmak imkânı hâsıl olacaktır.

Yine bu çerçeve içinde daha önce hazırlanmış ve Hükümetiniz tarafından benimsenmiş tasarılar da vardır. Bunlar arasında Belediye Gelirleri Kanunu ve Finansman Kanununda yapılması öngörülen değişikliklerle ilgili tasarıyı zikretmek isterim.

Reform çalışmaları içerisinde İktisadî Devlet Teşekküllerinde henüz hiçbir iyileştirme yapılmadığı tenkit konusu oldu. Uzun çalışmalardan sonra İktisadî Devlet Teşekküllerinde yapılacak reformun ana hatları, daha doğrusu stratejisi tespit edilmiş ve 11 Aralık 1972 tarihli Resmî Gazetede yayınlanmış bulunmaktadır. Şimdi Hükümetçe bu çerçeve içinde gerekli tasarıların hazırlanması çalışmaları başlamıştır.

Yine gecikti ve hiçbir gayret gösterilmedi şeklinde burada ifade edilmiş olan idarî reform çalışmaları da belli bir düzeye gelmiştir. Bunun içinde yer alması lâzım geldiği söylenmesi gereken Devlet memurları ile ilgili kanunlarda yapılması öngörülen değişiklikler de, yüce Heyetinizin malûmu olduğu üzere bir müddet önce bir kanun kuvvetinde kararname ile yürürlüğe konulmuş bulunmaktadır ki, böylece uzun müddetten beri Devlet memurları arasında yaygın bir huzursuzluk nedeni teşkil eden bâzı konular halledilmiş olacağından, idarî reform için de müsait bir zemin hazırlanmış olacağı düşünülmektedir.

Hükümetimiz başlangıçta da arz ettiğim gibi, Programda öngörülen doğrultu içinde reformların takipçisi olmak durumundadır. Öyle sanıyorum ki, burada özellikle Hükümeti her konuda desteklemeyi vaat etmiş ve ifade etmiş bulunan sayın Ucuzal ve öteki gruplardan da, Hükümetimizin bu vaat edilen destekleri, reformların gecikmeden gerçekleşmesi konusunda da fiilen ortaya konulmalarını beklemek hakkıdır.

Sayın Başkan, sayın senatörler; böylece 1973 malî yılı Bütçe tasarısı üzerinde yapılan tenkitleri cevaplandırmış ve gerekli görülen bazı noktaları açıklamış bulunuyorum. Gösterilen alâkadan dolayı tekrar teşekkürlerimi arz eder, hepinizi saygılarla selâmlarım. (Alkışlar.)

BAŞKAN — Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına sayın Hıfzı Oğuz Bekata ikinci kez konuşmasını yapacaklar. Sayın Bekata'dan bir istirhamım var, haklarını kullanacaklar; ama biraz tasarruf ederler de, rötarımızı kapatmaya yardım ederlerse memnun olurum.

C. H. P. GRUBU ADINA HIFZI OĞUZ BEKATA (Ankara) —

Sayın Başkan, değerli senatörler;

Gerek eski, gerek yeni maliye bakanlarının bir büyük anlayış içinde ve her vakit kendilerine yakışan nezaketle verdikleri cevaplardan dolayı teşekkür ettikten sonra, konulara nasıl bakmak lâzım geldiğinde, kendilerinden farklı düşündüğümüzü huzurunuzda şöyle arz edeceğim.

Değerli arkadaşlarım; bilimsel konularda bana göre, sana göre olmaz. Dört, dünyanın

her tarafında dörttür. Konuşmamı bu kesinlik içinde arz edeceğim.

Şimdi tafsilâtlı bir konuşmaya girmeyeceğim ve böylece daha çok anlaşma imkânı da bulacağımızı sanıyorum.

1. — Şimdi ben arz ettim ki, sınaî yatırımda kamu sektörüne 12 milyarlık görev verilmiş. Hemen arkasından ifade ettim ve 6 milyarlık transfer yapılacaktır, dedim. Arkasından da söyledim, kamu sektörünün bu bünye sakatlıkları içinde, bu finansman za'fı içinde, bu ölçüde yatırımı yapmasına imkân yoktur. Neye dayanarak? Geçmişteki bütün yaptığı işlere dayanarak.

Şimdi burada verilecek cevap şu idi; kamu sektörü bunu yapabilir, finansmanı şu teminatla sağlanmıştır. Geçen sene, önceki sene bunu yapmıştır, bu sene de yani 1973 senesinde de 12 milyarı yapabilir. İşte bu bunun cevabıdır. Bu verilemedikce, konu açıktır.

2 — Ne dedim? Sınaî yatırımda özel sektöre 9,5 milyarlık görev verilmiştir. Bu özel sektör bunun hakkından gelemez. Neden? Geçen sene 5 milyarı geçmedi de ondan. O halde bunun aksi, burada şöyle söylenebilir; «Hayır efendim, yapabilir; şu şu şu tedbirler alınmıştır, bu yatırımlar gerçekleştirilebilir.» Bu, bunun cevabıdır. Öteki kısım cevabı değildir. Şimdi aynı şekilde sözlerime devam ediyorum.

Gelirler konusu var, vergi konusu var. Dünkü konuşmamda arz ettim ki, 1973 yılı için hesaplanan, tahmin edilen 48 milyarlık gelir gerçekleştirilemeyecektir. Bunun cevabı gerçekleştirileceğinin hepimizi ikna edecek şekli olmalı iken, verilen cevap şudur; «1972 de 45 milyar tahmin edilmiş idi. Şimdi de 48 milyar tahmin edilmiş, arada 3 milyarlık fark var. Gelirlerde her sene doğmakta bulunan yüzde farkları bunu kapatabilir.» Bu burada konuşulunca, akla yakın gelir. İçyüzünü açınca durum şu; geçen sene tahmin edilen 45 milyarlık gelir, gerçekleşmiş gelir değildir. Gerçekleşmiş olan gelir, 38 milyardır. Bu sene 48 milyar gerçekleşecektir denince, aradaki fark 3 milyar değil, 10 milyar olur. İşte güzide maliyeci arkadaşlarımızın hepsi buradalar, bir yılda 10 milyarlık fark Türkiye'de gelirlerden sağlanamaz. 1973 yılı ve hele sonu bunun canlı örneğini verecek ve bunun böyle olmadığını gösterecektir. Neden? Çünkü, Sayın Müezzinoğlu 1972 yılına aidolan rakamı tahmin rakamı olarak verdi, 45 milyar, diye.. Bunun gerçekleşeni kaç? 38 milyar; 7 milyar noksan gerçekleşmiş. Bu 7 milyar, fazla gerçekleşmiş gibi, bu sene 48 milyar gerçekleşecektir, demek Bütçenin samimiyetini bozar, arz ettim.

Şimdi değerli arkadaşlarım; burada yapılan alâkalı konuda da aynı şekilde görüş farkı demeyeceğim, çünkü Sayın Müezzinoğlu'nun çok ciddî bir devlet adamı olduğunu biliyorum ve bu itibarla, çok ihtiyatlı konuştuğunu da gördüm. Ondan dolayı da sözüne daha çok güveniyorum; ama bir gerçeği iki kere iki dört eder tarzında ortaya koyalım.

Daha önceki konuşmalarında çok önemsedikleri fiyat artışlarını biraz evvelki konuşmalarda o kadar önemser gibi görünmediler. Tıpkı Bütçe açıklarında olduğu gibi, onu da arz edeceğim.

Arkadaşlar, fiyat artışları bir işaret, bir belirtidir. Neyin belirtisidir? Eğer ücretler fiyatlarla denk gitmiyorsa ve bu fiyat artışları, geçmim endekslerinde de çok fazla şekilde kendisini gösteriyorsa, hayat pahalılığının işaretidir. Eğer bunları Devlet, hele bizim gibi ekonomiye yön veren Devlet, ciddî kontrol altında tutamıyorsa, neyin işaretidir? Enflasyonun işaretidir; yani ekonomik buhranın işaretidir. Türkiye'de bu işaret değil. Brezilya'daki yükselme vesaire bizim için bir teselli kaynağı olmaz. Türkiye gerçeklerine göre konuyu aldık mı, geçmişteki örnekler bize şunu veriyor; % 4 - 5 - 6 - 7 artıştan sonra, Türkiye kritik bir dönemin içine giriyor. Dünya devletlerinde 6,7 ye kadar hayat pahalılığı çıkmış; hepsinde değil, bilhassa Ortak Pazar'da % 4 den fazla çıkartmamak için, bir karar iştiraki haline gelmişler. Bizde ne kadar örterseniz örtünüz, % 18'i geçmiş, buna rağmen meseleyi gereği gibi önemle ele almıyoruz.

Şimdi burada bir ince nokta var, «Biz konuyu üç gün evvel Bakanlar Kurulunda görüşmek suretiyle işi ele almış değiliz.. Daha önceki zamanda da aldık» diyorlar. Doğru; ama tedbir kelimesinin Türkçede ifade ettiği mâna şudur: Bir tedbir; daha o tedbir alındığı zaman, olmaması lâzım gelen şeyleri önler. Önlemiş mi? Önlememiş. O halde tedbir geçersiz. Bunu kim söylüyor zaten? Hem kendileri,

hem de Ticaret Bakanı söylüyor: «Tedbir aldık; ama henüz istikrarı sağlayacak tedbir değil.» diyorlar kendileri, Ticaret Bakanı da diyor ki, «Bu tedbirler, olumsuz netice verdi ve tam tedbirleri de alamadık. Çünkü mevzuat yetersizdi.» diyor. O halde ben tedbir alınmadı demedim; alınmış olan tedbirler yetersiz olmuştur, netice vermemiştir, dedim.

Burada biraz evvel söyledikleri bir cümleyi yazdım; «1973'te behemahal istikrarın gerçekleştirilmesinin lâzım geldiğini...» söylediler. Bu söz benim sözüm olabilir, Bakanın sözü böyle olamaz. Nasıl olacak? 1973'de behemahal bir istikrarın gerçekleştirilmesi zaruretini gördük ve bunu sağlayacak şu şu tedbirleri aldık. Tedbirlerin bu neticeyi tam vereceği kanaati kendilerinde olsa idi, böyle söylerlerdi.

Ben yine ifade ediyorum; bu tedbirler yama tedbirlerdir. Bu tedbirler eğer tüm ekonomiyi ilgilendiren, maliyeyi ilgilendiren rijit, müsamaha ve tavizler verilmeyecek bir sistemin parçaları olarak alındıkları takdirde tesir yapar. Yama tedbirler tesir yapmaz. Örneğin, altı aydan beri aldıkları tedbirlerin bir netice vermemiş olması ile konu sabittir. Öyle ise, fiyat artışları hafife alınacak konu değildir. Hayat pahalılığı dolayısıyle vatandaş ıstırabını vesaireyi bir yana bırakalım. Memleket ekonomisi ciddî buhrana gidiyor. Hükümet bu konuda kâfi derecede ciddî midir? İşte şu gazeteyi de huzurunuza bunun için getirdim.

Dün arz ettiğim ve Ortak Pazar memleketlerinde benzerlerinin orijinalleri 25 bin liraya her şeyi dahil satılan otomobiller, Türkiye'de 2,5 misline satıldığı halde, Sanayi Bakanlığının yaptığı bir tetkik sonucunda yerli otomobilin satış fiyatı ucuz bulundu, diye Sanayi Bakanlığı müfettişleri rapor vermişler. Bu zihniyetle konu düzeltilemez. Niçin? Meselelerin karşısına ne çıkarsa çıksın, demin arz ettiğim gibi, «İki kere ikinin dört eder» in sıhhati içinde göründüğü takdirde netice alınır. Aksi halde, sanayi daha kurulurken, beynelmilel fiyat kalite rekabetinden, mahrum ölü sanayi, Devlete sırtını vermiş, halktan ceremesini alan sunî sanayi olup, iki üç senede kendisini amorti eder; ama yaşamaz ve Devlet için sıkıntı olur.

Sayın Ergin, sanayide alınacak tedbirin bütün fiyat konusunu haleldar mânasına değil, bunu bir örnek olarak verdiğimi tavzih etmek lüzumunu görüyorum. Çünkü öyle söylediler.

Şimdi şu halde bu fiyat konusunu da böylece önemi ile beraber arz ve Hükümetin aldığı tedbirlere teşekkür; ama kifayetsiz olduğunu da kabul etmelerini rica ederek, bir sene içinde Türk Milletinin büyük sıkıntılarının sorumluluğunu taşıyan Bakanlar ve Hükümet mensupları olarak, konuya çok daha ciddî eğilmelerini rica ediyorum. Bugüne kadarki, eğilmeleri hüsnüniyetin eseridir; ama ciddî değildir. O halde neçin ciddî değildir? Netice vermemiştir de ondan.

Bundan sonra daha ciddî olabilir mi? Olabilir, bir şartla; gözü hadiselerin bilimsel yapısına çevrik ve memleket ekonomisine istikâmet vermenin kudretine sahip cesaretle ele alırlarsa. Ben Hükümeti biraz bu cesaretten mahrum gördüğüm için arz ettim.

Şimdi bütçe denkliği konusuna da kısaca dokunayım.

Sayın maliye bakanları ile beraber düşünmüyorum. Niçin düşünmediğimi arz edeyim. basit bir vatandaş, kendi evinin bütçesini yaparken şöyle yapar. Ben ay başında şu kalar aylık alacağım, falan yerden de yüzde yüz şunu alacağım, şu da filân tarzda gelir, toplam bu. Bunun karşılığında şunları harcayacağım, o da harcayacağı şeyler. Bu buna denk değilse, o sade vatandaşın bütçesi açıktır. Şimdi bizim bütçelerin nasıl yapıldığını arz edeyim ve niçin ayrı olduğumuzu görelim.

Meclise kanunlar teklif edilmiş. Bu kanunları Meclis kabul ederse, şu kadar, milyar gelir olacakmış. Bunu hem Meclisin kabul ettiğine ve hem de onu o netice vereceğine göre, bütçeye koyarsanız, bu bütçe samimî bütçe olmaz. Bütçe, çıkmış bulunan kanunların sıhhatli gelirlerine göre tanzim edilmiş olursa, samimî olur. Efendim, ben ne yapayım, Meclis benim teklif ettiğim kanunu çıkartmamış.. Çıkaracağına göre siz nasıl korsunuz onu. İşte şimdi Sayın Müezzinoğlu ona kendiliğinden cevap verdiler. Bizim teklif ettiğimiz birçok kanunlar var, biz bunların gelirlerini koymadık. Sadece filân noktada bir 700 milyon lira koyduk dediler. İşte görüyorsunuz ki, yine karşılaştırmalı olarak birbirlerine cevaplarını verdiriyorum.

O halde bütçe konusunu maliye anlayışı ile ciddiye almaya mecburuz. Açığın ne demek olduğunu da şimdi ifade edeceğim. Arkadaşlar; açık, bir özel münasebetin içinde ferdin hayatında dahi o ferdin yaşama hayatını zindan edecek hale kor. 1 000 lira geliri olan 5 bin lira harcadı mı, adam 5 bin liranın harcama zevkini bulmaz harcama huzursuzluğunu getirir. İşte bizim bütçeler böyle.

Şimdi bu bütçelerle alâkalı açıklık konusunun hafife alındığını yine görüyorum. Şimdi ben bâzı küçücük rakamlar vereyim. Sayın Müezzinoğlu dediler ki, Bekata 4 milyar lira açığın istikraz yolu ile karşılanacağını söylediler. İstikraz açıkmı sayılır, sayılmaz mı Bu bir tartışma konusudur. Bu konuya girmiyorum. Elbette ki, borçlanma açıktır; ama bu konuya girmiyorum. Ben şöyle alıyorum işi. Efendim, geçen 1972 yılında da böyle bir istikraza gidildi mi? Gidildi. Ne kadar 4 milyar. Ne kadar istikraz tahakkuk edebildi 2 milyar 500 milyon. Demek ki, sizin ben mutlaka 4 milyarlık istikraz yapacağım diye bütçeye koymuş olmanız, onun gerçekleşmesi demek değil ki. Gerçekleşen kısım 2,5 milyarlık. O halde sizin istikraz diye koyduğunuz rakamın 1,5 milyarı nasıl olsa gene açık olarak bütçede kendini gösterecektir. İşte ben bunu arz ediyorum. O halde rakamların yanyana konmasıyle denklik, suni denkliktir, tabiî denklik değildir. Rakamların sıhhati, gelirin sağlamlığı ve giderin bir baskı altında daha fazlaya çıkarılmayacağının Devlet gücü ile teminat altında bulunması denkliği sağlar. Yoksa siz yazarsınız rakamları, açık kaldığı zaman «Bunu da ben borçlanarak sağlayacağım, o halde bütçe denktir.» dediğiniz zaman bu samimî bütçe değildir. Geriye doğru gidip bir nokta arz edeyim.

Efendim, şimdiye kadar bütçelerin nadir zamanlarda denk olduğuna dair Sayın Sait Naci arkadaşımızın sözü doğrudur; ama, ondan değil midir ki, memleketin ekonomisi sırtından bir türlü buhran yükünü atamadı. O halde geçmişten teselli aramak değil, ciddî devlet adamı olarak, devlet adamları olarak bundan sonrasına yön vermenin sıhhatli sahipliğini yapmaya mecburuz. Geçmişteki falan kusuru benim de işleyişim, beni kusursuz yapmaz. Niçin o halde maliye bakanları çıktıkları zaman her bütçe denktir teminatını veriyorlar? Geçmişteki kusuru vallahi ben bundan sonra işlemeyeceğim dedikleri için. İşte ben diyorum ki, o «vallahi» sözünü yerine getiriniz.

Şimdi o halde Sayın Maliye Bakanına çok sevdiğim ve ciddiyetine inandığım için bütçesinin mutlaka açık verecek olan unsurlarından bir iki tanesini söyleyeyim. Kendileri çok daha iyisini bilirler; ama tedbirli olsunlar. 920 milyonu programa göre açık değil mi? «4 milyar istikraz yapacağız» diyorlar; ama bunun mümkün olmadığını arz ettim. 2,5 milyarını yapsalar 1 milyar 500 milyonu açık. Çünkü 2,5 milyar bir tecrübeye dayanıyor, 1 milyar 500 milyonu açık değil mi? Açık.. Sonra vergi ve vergi dışı gelirlerinde 10 milyar bir fazlayı mutlaka garanti altına aldıklarını söylüyodlar. Durum böyle mi? Yok.. Arz ettiğim gibi gerçekleşme böyle değil. Gerçekleşme eksik oluyor. Misal, geçen sene eksik olduğu gibi rakamını arz etmiştim. Şimdi, şu halde bu sene, geçen sene eksik olması, meselâ geçen sene 45 denmiş, 38 gerçekleşmiş 7 milyar gerçekleşmemiş. Biz geçen sene o gerçekleşmeyen 45'in üzerine şimdi 48 gerçekleşecek diyoruz. Geçen sene 7 gerçekleşmemiş zaten o halde 10 milyarın gerçekleşmeme şansı var. Biz bunun yarısını aldığımız takdirde dahi, yani 5 milyarı gerçekleşse, 5 milyarı gerçekleşmeyecek. Sadece bu rakamlar 6, 7, 8 milyar tutuyor. Bir de Mecliste bulunan bir kanun var ki, o kanun çıktığı takdirde eğer hâsıla verirse 700 milyon alabilecekler. Çıkmazsa veya bu neticeyi alamazlarsa? Görüyorsunuz ki, 6 - 7 milyar oldu. Başka büyük bir rakam var, çok sevdiğim için kendilerine onu ayrıca söylerim. Burada sizin vaktinizi çok almak istemiyorum.

Değerli arkadaşlarım, sözlerimi «İki kere iki dört eder.» farzının dışına çıkartmamak için, başka konulara intikal etmeyeceğim; ama iki konunun üzerinde duracağım.

1. 94 400 yeni memur alınmış, ister 1971' de alınsın, ister 1972'de bir yılda alınmış. Kendilerinin verdiği rakamlara göre 606 026 Devlet memuru var; bu da doğru değildir. Niye «Doğru değildir» diyorum. Sayın Maliye Bakanı da biraz evvel kürsüden doğru olmadığını küçük bir kelime ile söyledi; «Türkiye'de memurun tam kütüğü yok.» dedi; yani Türk Hü-

kümeti ,kaç tane memurunun olduğunu % 100 sıhhatle bilmez. Onun için doğru değil. Benim verdiğim rakam 970 743, bunun içinde İktisadî Devlet Teşebbüslerinin memurları da var. Benim ki de doğru..

Şimdi bu memur konusuna şunun için dokunuyorum. Arkadaşlar, bu memur sayısı Türk Devleti için fazladır. Vatandaşa başka işler bulmak mecburiyeti var; Devletin bütçesini hakikaten bir memur maaş bordrosu haline getirmeye mezun değiliz. Bu Devlet bu yükü kaldıramaz. Buna rağmen her gelen iktidar buna yakın memuru yeniden ilâve ediyor. Her gelen Hükümet şu ve bu bahanelerle memur alıyor Gidiniz bütün daireleri görünüz, bizde memur hayatında gizli işsizlik var. Maliyedeki harıl harıl çalışıyor, filân yerdeki hakikaten çalışıyor, öteki tarafta 100 kişinin 10 kişisi çalışıyor. 90 kişilik bir gizli işsizlik var. Buna mukabil memleketten vergi diye aldığımız paraları veriyoruz, kimseyi de memnun etmeden tatmin etmeden. Öyleyse bu memur mevzuu bir problemdir. Bu problemin kökünden yavaş yavaş, halledilmesi lâzım. Biz halletmek için değil, daha çok gelecek iktidarların başına yük çıksın, problem çıksın diye 94 400 memuru yeniden ilâve ediyoruz. İşte bunun üzerinde kimseyi itham etmeden durdum; bünye sakat.

Değerli arkadaşlarım; temas konusundan arzım şu idi. Sayın Erim arkadaşımızın hakikaten bütün bakanlarla, bütün parti başkanları ile ve gerekli diğer makamlarla çok yakın temaslar halinde meseleleri bir olay çıkmasın endişesiyle çok ciddî hassasiyetle yürüttüğünü biliyorum; ama burada söylendiği için söylüyorum. Benim kasdettiğim temas bu değildi. Devlet hayatında temas, insanların münasebetlerinin tanzimi değildir. Meselelerin münasebetlerinin tanzimidir.

BAŞKAN — Beş dakikanız var Sayın Bekata.

C. H. P. GRUBU ADINA HIFZI OĞUZ BEKATA (Devamla) — Hay hay..

Meselelerin, davaların münasebetlerinin tanzimidir. İstediği kadar falan veya filân kimse ile bir Başbakan, bir Devlet adamı falanla iyi münasebet tesis etmiş, hergün yemek yemiş, sohbet etmiş. Bu değildir netice. Hangi neticeyi aldığımızı soruyorum. Verilmiş bulunan bütün sözlere rağmen, hangi reform kanunu çıkmıştır, onu soruyorum ben. Hiçbiri çıkmamıştır, işte bitti. O halde bu temasların bir neticesi hâsıl olmamıştır. Neye rağmen? Altı aylık, verilmiş sözlere rağmen. Ben kimseyi tenkit etmiyorum.

BAŞBAKAN FERİD MELEN (Van) — Çıkarmayan siz, sizin partiniz.

C. H. P. GRUBU ADINA HIFZI OĞUZ BEKATA (Devamla) — Sayın Başbakanın burada olduğuna çok memnun oldum. Daha evvel bilseydim başka türlü bâzı şeyleri de söylerdim.

Şimdi bir şey söylemek mecburiyetindeyim. «Sayın Başbakan çıkartmayan sizin, partiniz.» dediler. Bu söz bir temele dayanıyorsa, benim mahçubolmam lâzım; ama bir temele dayanmıyorsa, söz havada kalacak.

Sayın Başbakan, Sayın Melen partilerle çok sıkı temaslar da yaptılar, niçin? Anayasayı tadil için. Anlaşmalara vardılar, niçin Anayasayı tadil için. Partilerle reform mevzularında bir anlaşma yapmak için temas ettiler mi? Hayır.. O halde bin türlü tarafı olan millî konular, 50 senelik Türk Milletinin hasreti olduğu reformlar damdan düşer gibi gelecek, herkes «Evet» diyecek. Onun adı reform olmaz ki, dün arz ettim; ama galiba iyi söyleyemedim. Devlet Personel Dairesinden saklarsınız, koridorlara bütün memurlar yığılır, hesap yok, kitap yok, Maliye Vekili çıkar, burada «2,5 milyardır» der, 10 milyarı geçti. Bir reform kanunu çıkardınız, personel reformu, işte meydanda. Demek ki, tetkiklere dayanmayan reformlar bu neticeleri verir.

Benim arzım şu, partilerin hiç birisinin reformlara mukavemet ettiğini görmedim. Hele C.H.P.'si reformların üstüne düşüyor, çıksın diye; ama bir kayıtla, idarei maslahat reformu olmasın, gerçek reform olsun...

AHMET NUSRET TUNA (Kastamonu) — Düzen değişsin.

C. H. P. GRUBU ADINA HIFZI OĞUZ BEKATA (Devamla) — Şimdi, arkadaşımızın birisi de bir söz söyledi, çok memnun oluyorum.

BAŞKAN — Herkese cevap vermek mecburiyetinde değilsiniz Sayın Bekata, üç dakikanız kalmıştır. Bir dakika fazla vermem. Çünkü siz hakkımızdan bir dakika feragat etmediniz ben de de etmeyeceğim.

C. H. P. GRUBU ADINA HIFZI OĞUZ BEKATA (Devamla) — Peki, siz benim vaktimi o halde doldurmayın Sayın Başkan.

Düzen değişikliğine de cevap vereyim. Arkadaşlar, bir daha tescil edeyim. Düzen değişikliğinden kasdımız şudur : Yeni Anayasa 2 nci maddesi ile «Sosyal Devleti» anlayışını getirdi. Benim, bizim düşüncemiz şudur : Yeni Anayasadaki bu sosyal düzen, yani sosyal hukuk Devleti ilkesinin gerçekleştirilmesiyle ilgili bütün tedbirlerin adı, düzen değişikliğidir. Yoksa, Türkiye'deki düzenin değiştirilmesi gibi tamamen aklı başında insanların ağzına almayacağı bir söze bir parti sahip çıkamaz. O halde C. H. P'nin düzen değişikliğinden kasdı yeni Anayasanın gerçekçekleştirilesiyle alâkalı tedbirlerin alınmasından ibarettir.

EKREM ÖZDEN (İstanbul) — Doğru mu söylüyorsun?.

C. H. P. GRUBU ADINA HIFZI OĞUZ BEKATA (Devamla) — Şimdi kürsüden söylüyorum...

BAŞKAN — Lütfen efendim, müdahale etmeyin bir partinin grubu adına konuştuğuna göre partisini ilzam ediyor demektir.

C. H. P. GRUBU ADINA HIFZI OĞUZ BEKATA (Devamla) — Ve bunun aksini de kimsenin söylemeyeceğini göreceksiniz.

Sözümü o halde şöylece toparlıyacağım. Memleketin meseleleri var. Bu meselelere sahibolması lâzımglen Hükümet var. Hükümetin hüsnüniyeti meydanda. Konuları dün arz ettiğim gimi hüsnüniyetle almak istiyor; ama bütçe denkliğinde söylediğim gibi, hesaben rakamlar karşılıklı tutunca, iş bitti zannediyor. Mesele burada değildir. Mesele, rejimdedir. Reformların çıkması lâzım, daha şans bitmedi dedim.

Çıkmasını istiyorsak, o halde ciddî bir millî anlaşmaya varmamız lâzım. Olmazsa ne oluyor? İşte reform diye çıkartıyoruz üniversiteler konusunun, bütün üniveristeler ayaklandı. Hem ne diye? Üniversite özerkliği gidiyor diye.

O halde değerli arkadaşlarım; itham konusunu bir yana bırakmak, hizmet konusunda birleşmek lâzım. Hizmet konusunda birleştik mi, hepimiz birbirimize destek oluruz. İtham konusunda hasım oluruz. Türkiye'nin birbirini itham eden insanlar ve heyetlere değil, birbirine yardımcı olan insanlara ve heyetlere ihtiyacı var. Bu anlayışın Hüümete ve hepimize hâkim olmasını diliyorum.

Teşekkür ederim sayın arkadaşlarım.

BAŞKAN — 1973 malî yılı bütçe kanunu tasarısının tümü üzerindeki müzakereler bitmiştir. Maddelere geçilmesini oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Maddelere geçilmesi kabul edilmiştir. Maddeleri okutuyorum.

1973 yılı Bütçe kanunu tasarısı

Birinci Bölüm : Genel hükümler,

Birinci kısım : Gider, gelir ve denge,

A) Gider bütçesi :

Madde 1. — Genel Bütçeye giren dairelerin harcamaları için bağlı (A) işaretli cetvelde gösterildiği üzere, ikinci fıkrada belirtilen kesintiler yapıldıktan sonra (60 953 020) liralık ödenek verilmiştir.

Genel Bütçeli dairelerin bütçelerindeki (A) işaretli cetvelin 1 nci kod numaralı ödenek türü altında yer alan 300, 400, 500, 600, 700 ve 800 kod numaralı harcama kalemlerindeki ödeneklerinden % 6,5 oranında ki, cem'an 500 000 000 liralık kısmı kesilmiştir.

Bu hüküm katma bütçeler hakkında da uygulanır.

BAŞKAN — Bütçenin 1 nci maddesini teşkil eden gider bütçeleri Yasama Meclisleri, Cumhurbaşkanlığı, Sayıştay, Anayasa Mahkemesi, Başbakanlık, bakanlıklar ve müstakil umum müdürlük bütçelerini teşkil eder. Bunlar dilimler halinde müzakere edilip, en sonunda 1 nci madde oylanacaktır. Bu itibarla, maddenin dilimlerini teşkil eden bölümlere geçiyoruz. Yasama Meclislerinin bütçelerinin müzakeresine başlıyoruz.

Bir sayın sözcü belki konuşabilir. Ama, belki de yarım kalır, bu itibarla birleşime saat 14.30'da tekrar toplanmak üzere ara veriyorum.

Kapanma Saati : 12.50

İKİNCİ OTURUM

Açılma saati : 14,30

BAŞKAN : Başkanvekili Mehmet Ünaldı.

KÂTİPLER : Mehmet Çamlıca (Kastamonu), Hüseyin Atmaca (Denizli)

BAŞKAN — 22 nci Birleşimin 2 nci oturumunu açıyorum.

A) CUMHURİYET SENATOSU BÜTÇESİ
B) MİLLET MECLİSİ BÜTÇESİ

BAŞKAN — Müzakerelere devam ediyoruz.

Cumhuriyet Senatosu ve Millet Meclisi 1973 malî yılı bütçesi üzerinde grupları adına söz alan sayın üyelerin isimlerini okuyorum : C. H. P. Grubu adına Sayın Lûtfi Bilgen, Millî Güven Partisi Grubu adına Sayın Sami Turan, A. P. Grubu adına Sayın Abdurrahman Kavak.

C. H. P. Grubu adına Sayın Lûtfi Bilgen, buyurunuz.

C. H. P. GRUBU ADINA LÛTFİ BİLGEN (İçel) — Sayın Başkan, sayın senatörler;

Mensubu olduğum C. H. P. Grubu adına söze başlamadan önce hepinizi saygıyle selâmlarım.

1973 malî yılı bütçesinin T. B. M. M. ne ait kısmı üzerinde grubum adına görüşlerimi arz etmeye çalışacağım.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 1 nci maddesi «Türkiye Devleti bir Cumhuriyetttir.» der.

Partimizin görüş, inanış ve mücadele azmi odur ki; Anayasa ne kadar değişirse değişsin, hangi şekle sokulmak istenirse istensin 1 nci madde değiştirilemeyecek ve Türk Milleti yaşadıkça bâki kalacaktır.

Anayasamızın 2 nci maddesi de; Türkiye Cumhuriyetini «İnsan haklarına ve temel özgürlük ilkelerine dayalı millî demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk devleti» olarak tarif eder.

Biz, C. H. P. olarak Cumhuriyetimizin bu şekilde tarifini, Türk Milletinin asırlardan beri yaptığı yaşama ve çağdaş uygarlık düzeyine ulaşma mücadelesi neticesinde çelik süngüyle kazanılıp, alın harflerle yazılan bir esas olarak alıyor ve daima bunu korumaya çalışıyoruz.

Tarifi böyle olan Türkiye Cumhuriyetini yaşatmak için büyük Atatürk'ün «Egemenlik kayıtsız şartsız Türk Milletinindir» sözünü sadece Meclislerin duvarlarına asmak veya tarih sayfalarında okumak değil, Anayasamızın 4 ncü maddesi halinde almakla da yetinmeyip, kalplerimize ve ruhumuza yerleştirmek suretiyle mücadelemizin hareket noktası olarak kabul etmişizdir..

Türk Milleti, kendi egemenliğini Anayasamızın öngördüğü biçimde kurulan Yasama Meclisleri eliyle kullanır.

Yine Anayasamızın 4 ncü maddesine göre, bu egemenliğin kullanılması hiç bir suretle belli bir kişiye veya sınıfa bırakılamaz.

Bu maddenin ifade etmek istediği bir diğer mâna da, egemenliğin devamlı olarak bir sınıfın elinde bırakılmayacağıdır.

Bunun için de, hür seçimler mekanizmasıyle halk adına egemenlik kullanma Meclislerin belirli aralıklarla tekrar halkın huzuruna çıkarak yenilenmeleri esası emredilmiştir.

Anayasamızın bu kadar kesin ve kararlı hükümleri karşısında, millet adına yasama görevi yapan biz parlâmenterlere çok ağır ve o nispette de şerefli hizmetler düşmektedir.

Biz, her şeyden önce kendi yetki gücümüzü bilmek zorundayız. Neyiz, ne değiliz?

Geçmiş çağların Devlet - millet münasebetleri anlayışına göre, milletin Devlet için, Devletin de hükümdar için olduğu varsayımını Türk Milleti de asırlarca yaşadıktan sonra, dünyanın geçirdiği istihaleye geç de olsa, ayak uydurarak, milletin Devlet için olduğu kanısından kurtulup, tam tersi ve doğrusu, Devletin, millet için olduğu esasını koyan bir neslin çocuklarıyız. Bizim sıkıntımız ise, bu esasın hâlâ şekilden fiiliyata hakkıyle intikal edememiş olmasındadır. Kanlı ölüm kalım savaşları sonunda kazandığımız istiklâlimizin bir armağanı ve teminatı olan Cumhuriyet ve anayasaları hep «Devlet Millet içindir» esasından hareketle yasama , icra ve

kaza organlarını kurmuşsa da işleyişleri bâzen tersine, fakat çoğu kez aksak olduğu için Devletin mi millet için, yoksa milletin mi Devlet için olduğunu net olarak söyleyebilmenin âdeta güçleştiği zamanlar olmuştur ve olmaktadır. Kesinkez şunu artık kabul etmek ve uygulamak zorundayız ki; Devlet, millet içindir.

Bu durumda da millet adına yasama görevini yapan T. B. M. M. Millet için iş görmek gayesiyle kurulan Devlet yönetimi üzerinde denetim yetkisini hakkıyle kullanıp, gerekli etkisini yapmalıdır.

Eğer Devlet çarkı iyi işlemiyorsa, kabahatin bir kısmı da Meclislerindir, yani denetimi iyi yapamayan bizlerindir. Onu işletmesini bilemiyoruz veya yapamıyoruz demektir. Devlet görevini yapamazsa, millete karşı bir suç işlenmiş, demektir; ama Meclisler Devlet denetimini yapamıyorlarsa acz içindedirler. Yapmıyorlarsa, millete karşı daha ağır bir sorumluluk ve vebal altındadırlar.

Hele Meclislerin içinden çıkan Hükümetler, bir uzvu bulundukları Devlet çarkını, sadece kendi siyasî görüşlerini uygulamak için değil de, siyasî iktidarlarını da pekiştirmek, devam ettirmek ve taraftarlarının menfaatler sağlayarak partizanlık yapmak için işletmek gayesiyle, Devlet memurlarını suça teşvik etmek ve hattâ suça itmek gibi Devlet mekanizmasını büsbütün bozacak yollara tevessül ettikten sonra, güya kendi adamlarını korumak adı altında, Meclislerin açtığı suiistimal tahkikatlarını sırf sayı çoğunluğuna dayanarak işlemez hale getirirlerse bunun vebali aslında ve sadece belirli bir grubun olması gerektiği halde, kınanan, haysiyeti incinen tüm Meclisler ve dolayısiyle istihza edilen hür demokratik parlâmenter rejim olmaktadır.

Dünyanın bütün demokratik ülkelerinde sırf sayı üstünlüğü hâkimiyetinin kötü kullanılması sonucu, tek Meclislere bir fren olsun diye, senatolar ihdas edilmiştir...

BAŞKAN — Sayın Lûtfi Bilgen, Meclislerde kararlar ekseriyetle alınır; ayrıca bir tasnife tabi tutulmaz. Binaenaleyh, kendi elimizle kendi Meclisimizin şu veya bu yönde yanlış anlaşılmasına meydan vermememizi istirham edeceğim. Meclislerin reyleri ayrıma tabi tutulamaz. Ona göre düzetlmenizi istirham ediyorum.

C. H. P. GRUBU ADINA LûTFİ BİLGEN (Devamla) — Sayın Başkanım, ihtar hakkımız olmadığını hâtırlatmak isterim.

Bugün de seçme ve seçilme şartları farklı olan senatörler önemlerini kaybetmemişlerdir ve yaşamaktadırlar.

Bu yol tek insanın iktidar hastalığından kurtulan toplumların, ekseriyet iktidarı ve hattâ diktası hastalığına tutulmaları halinde tedavi edici, önlemek için de geçerli bir sistemdir. Yeni gelişmekte olan bir toplum, tek insan diktasından kurtulup çoğulcu bir iktidar sistemine kavuştuktan sonra, beğenmediği takdirde değiştirme hakkını elinde tuttuğu müddetçe demokratiktir. Sırf sayı üstünlüğünden başka hiçbir ölçü tanımayan çoğunluk iktidarları, zamanla çoğunluk diktasından, tek adam diktasına...

BAŞKAN — Sayın Bilgen, istirham ediyorum, Sayı üstünlüğünü millet verir.

C. H. P. GRUBU ADINA LÛTFİ BİLGEN (Devamda) — Sayın Başkan, lütfen sözümü kesmeyiniz.

BAŞKAN — Milletin verdiğini burada zatıâliniz başka yönde yorumlayamazsınız.

C. H. P. GRUBU ADINA LÛTFİ BİLGEN (Devamla) — Sayın Başkan, siz şu anda Senato Başkanısınız, parti başkanı değilsiniz. Sırası gelen buna cevap verir.

BAŞKAN — Ben, Senatonun Başkanı olduğum için bu Meclisin herhangi bir şekilde yanlış anlaşılmasını önlemeye mecburum efendim.

C. H. P. GRUBU ADINA LÛTFİ BİLGEN (Devamla) — Yanlış anlaşılacak bir şey konuşmuyorum efendim. Gayet nettir, ilgililer yeri gelince cevabını verirler.

BAŞKAN — Öyle ise siz demokrasiye inanmıyorsunuz demektir. Böyle anlaşılır, bu şu anda.

C. H. P. GRUBU ADINA LÛTFİ BİLGEN (Devamla) — O, sizin kanaatiniz. Hem, münakaşa açmanızı rica ederim. Lütfen sözümü kesmeyiniz.

Tekrar dönmenin yollarını aramakta, fakat bu arada cemiyetin değiştiğini unuttuk-

ları için, patlamalara sebebiyet vererek hem kendileri perişan olmakta, hem de sistemi duraklatmak suretiyle millete zararlı olmaktadırlar. Maalesef, Türk Milleti de bu nahoş olayları yaşamıştır.

Aksine seçimle ekseriyet sağlayarak değil de, bâzı anormal şartlar sonucu payandalarla iktidarda bulunan grupların bu iktidarı sürdürmek için olağanüstü şartların devamında ve hattâ zorlamalarla uzatılmasında fayda mülâhaza etikleri görülmektedir. Zira iktidar şansları, ancak olağanüstü koşulların devamıyle kâimdir. Şayet bunda başarılı olurlarsa hemen arkasından o azınlık grubunun iktidar hastalığı dikta hevesine dönüşerek sonunda yine tek adam otoritesinin çareleri aranacağından asla şüphe edilmemelidir. Bu, insan yaratılışının tabiî bir sonucudur.

İşte bu sebepledir ki, demokrasilerde iktidar olmak için evevlâ seçimle halkın çoğunluk itimadı gerektirir; ama iktidarı başarmak ve muhafaza etmek için yetişmediği de bir gerçektir. Türkiye'de bu olay da yaşanmıştır, hem de defaatla.

Yaşayan tarih bütün bunları görmüş ve bizden önce başından geçen milletler yeterli tedbirleri almışlardır. İktidar ve çoğunluk meclislerinin diktaya kayma hızının tehlikeli noktaya kadar vararak siyasî trafik kazalarına mâni olmak için, çeşitli frenler koymuşlardır. Bunlardan bir tanesi de Senatodur. Adlarında «Cumhuriyet» veya «demokratik» kelimeleri bulunduğu halde, bizim anladığımız mânada demokrasinin olmadığı bir kısım ülkeler hariç, Batı âlemi demokrasisinde Senatosuz Parlâmento yoktur. Her memleket kendi bünyesine uygun bir Senato meydana getirmiştir.

Pek çok senatolar bizimkinden çok daha fazla yetkiye sahiptir ve hattâ nihaî karar yeri olduğu haller vardır.

Bizim Senatomuzun hastalığı birçoklarının ileri sürdüğü gibi kendisinin fazlalığından değil, yetkilerinin azlığındandır. Senato Türkiye'de parlâmenter sistemle beraber gelmiştir. Daha İmparatorluk devrinde Meşrutiyetin Âyan Meclisi olarak Meclisi Mebusanın yanında yer alan o günkü Senatonun, Anadolu ihtilâlinden sonra bir müddet sahneden çekildiğini görmekteyiz; ama bunu bir ihtilâl devrinin geçici aksaklığı olarak kabul etmek yerinde olur sanırım.

Zira, şu anda, içinde bulunduğumuz Meclis binasının önprojesi Anadolu İhtilâlinin lideri olan Cumhurbaşkanı Büyük Atatürk'e takdim edildiği zaman, hasta yatağında teklifi tetkik ettikten sonra, elindeki kalemle plân üzerinde bir yere işaret koyarak burası da Senato olsun buyurmuşlardır ki, o ana kadar hiç kimsenin hatırına dahi gelmeyen Senato plâna böylece yerleştirilmiştir. Demek ki, Senatonun yokluğunu hisseden Büyük Atatürk ölümünden önce önemine işaret etmiş, ama ancak başka yeni bir ihtilâlin sonunda kurulan 1961 Anayasası ile yerine oturtulmuştur.

Eğer zamanında Senato mevcudolsaydı, belki de bir 27 Mayıs İhtilâline lüzum kalmazdı. Belki de Senatonun yokluğunun bir sonucu olan 27 Mayıs İhtilâli onun da doğumuna sebebolmuştur.

Zira Millet iradesiyle işbaşına gelenler, bütün başarıların kendi şahsî kabiliyetlerinden; başarısızlıklarını ise, demokrasiden ileri geldiği zehabına kapılarak kendilerini işbaşına getiren demokratik rejimi, kendilerini düşürtmeyecek şekilde tahribederek kuşa çevirirken, bir Senatonun kontrolü olsaydı millet oyuna bile el atacak cüreti gösteremezler ve zamanın Meclisi de o derece şümullü bir sorguya çekilme durumuna düşmezdi.

Bu acı tecrübeden ders alan Kurucu Meclis, Atatürk'ün işaretini de nazarı itibara alarak Senatoyu yerine oturtmuştur.

Oturtmuştur, ama yeterince teçhiz etmek ihtiyacını duymamış, ya da bizim bilmediğimiz nedenlerle ancak bugünkü haliyle kurabilmiştir.

Yukarıda işaret ettiğim gibi Milletin itimadıyle işbaşına gelenler, itimadı kaybettiklerini anlayınca, iktidarı da kaybetmemek için evvelâ kendilerine iktidar yolu açan seçim sistemini tahriple işe başlamışlardır? Netice malûm.

Bugün de seçim sisteminden hepimizin bâzı şikâyetlerimiz mevcuttur ve her şikâyetin de elbette bir ağırlığı vardır; ama kendile-

rini getiren sistemin, aynı zamanda götüren sistem de olduğunu anlayınca paniğe kapılanların, âdeta can havliyle, söyledikleri sözlerin ve eleştirilerin aklı selimle ilgisini görmek mümkün değildir. Başarının kendilerinden, başarısızlığın sistemden ileri geldiği saplantılarına yeni yeni örnekler katılmaya başladı.

Şu anda yürürlükte olan seçim sistemi sayesinde defaatle Parlâmentoya gelenlerin, aynı sistemle tekrar gelmek ihtimali ortadan kalkınca, bunu bir rezalet olarak nitelemeleri karşısında parlâmento düşmanlarının birşey söylemesine lüzum kalır mı bilmem?

Hele yıllardır aynı yolla seçilerek parti gücüyle Parlâmentoya gelmelerine rağmen, partileri içinde bütün seçilme şanslarını yitirince yeni kurdukları halksız partinin liderleri durumuna geldikten sonra «Delege rezaletinden bu memleketi kurtaracak bir sistem aramalıyız» demek cüretini gösteren kimselerin, yeni getirilecek sistem ne olursa olsun, tekrar Meclise gelme olanakları kalmamışsa, onu da bir rezalet olarak nitelemeyeceklerini nereden bilebiliriz?

Bizim anladığımız demokrasi filân,, filân kişileri mutlaka mebus yapmak için icat edilmiş usuller karışıklığı değil, Anayasamızın 56 ncı maddesine göre demokratik siyasî hayatın vazgeçilmez unsurları olan partilerin fikirlerine inanan ve onu sonuna kadar ve hattâ parti içi iktidarı kaybetse dahi savunabilecek kişiler arasından, parti örgütünün seçeceği adaylar dizisinden halkın, beğendiğini bağrına basarak kendi adına egemenlik yetkisini kullanma görevi verebileceği kişilerden kurulu parlâmenter rejimidir. Gaye, halk gücünün egemenliğidir.

Eğer bir bölgede bir kimsenin parlâmenter olmasına yetecek kadar seveni varsa, o kadar seçmen arasından istediklerini aday yapacak sayıda delege çıkarmaları da mümkündür. Ama halksız kalanların bunu sağlamaları mümkün müdür?

Demokrasinin önemini inkâr edenlerin, cici demokrasi diye alay edenlerin bu gafletlerinin cezasını nasıl çektiklerini hep beraber görüyoruz. Şimdi de bâzı çevreler ve hattâ bâzı partiler Senatonun lüzumsuzluğundan ve hattâ ciciliğinden bahseder olmuşlardır. Herkes şunu iyice bilmelidir ki, Senatomuz yetkisinin çok az olmasına rağmen oldukça etkili bir fren vazifesi görebilmiştir.

Eğer Senato olmasaydı Türkiye'de, siyasî hız başka türlü gelişir ve Parlâmento 11 Martta 26 Mayıstaki sorumluluktan çok daha ağır bir vebali yüklenmiş olabilirdi.

Bizce, Parlâmentomuzun şu anda başlıca görevi çift Meclis sistemini değiştirmek değil, devam ettirmektir. Senatonun yetkilerini büsbütün kısmak değil arttırmaktır.

Türk milleti bizi seçerken kendisinin egemenlik hakkını kullanmakla görevlendirmiştir. Yoksa o hakkı başkalarına devretmek için değil.

Bir kısım Anayasa değişiklikleri arasında Meclislerin birleştirilmesi, ya da bütçenin ortak toplantıda görüşülmesi gibi olmayacak çalışmalar yapılmaktadır. Bizim kanaatimize göre bu teklifler Senatoyu kaldırmağa gücü yetmeyenlerin onu yozlaştırmak suretiyle daha da güçsüz ve itibarsız bırakarak, atrofiye uğratmak isteklerini ortaya koyan belgelerdir.

Bir defa esasta Senatonun kuruluş gayesi ortadan kalkmaktadır. Türkiye'de bunun lüzumsuzluğuna dair ne gibi mesnet var ki, Türk demokrasisini tehlikeye düşürecek oyunlara gidilmektedir : Ne yazık ki Cumhuriyet Senatosunda yaşayan bir grubun varlığını halâ hazmedemeyenler sırf onların bertaraf edilmesini temin için böyle tehlikeli oyunlara girmektedirler. Güya Senatoyu kapatıp, o grubu bertaraf ettikten sonra tekrar kuracaklardır; ama şunu da bilmelidirler ki, refarandumda 3 934 370 hayır oyuna karşı, 6 348 191 oyla kabul edilen Anayasa sayesinde, seçilme hakkı kazanarak Türk milleti adına yasama görevi ile Ankara'ya gelenler, Anayasanın beraberinde getirdiklerini de kabul ve hazmetmek zorundadırlar.

Demokrasi tolerans ve hazım rejimidir. Hazmedilmeyenleri kusmak için yapılan zorlama gayretleri, kusanın da sağlığını bozacağını unutmamalıdır.

Senatoyu kaldırmağa gücü yetmeyenlerin, onu yozlaştırarak fiilen işlemez hale getirmek istediklerine yukarıda işaret etmiştim. Tabiî bu iki perdelik oyunun birinci etabıdır. Bu aşamadan sonra dumura uğramış bir Senatonun kaldırılması elbette mesele teşkil etmeyecektir.

Bir defa bu birleşirme yolu teknik olarak da mümkün değildir.

Deniyor ki, bütçe ortak toplantıda görüşülsün, oylama ayrı ayrı olsun. Ayrı ayrı oylama olacaksa beraber görüşmenin mânası ve lüzumu kalır mı?

Somut bir örnekle anlatmakta fayda var sanırım :

Bütçe ve Plân Komisyonunun 50 üyesinden 15'i senatördür. Bu oran benzeri batı demokrasî Anayasalarına uygundur. Meselâ Federal Almanya Cumhuriyeti Anayasasına göre de ortak komisyonun 2/3 milletvekili, 1/3'ü senatördür.

Bütçe üzerinde yapılan bütün oylamalar, gerek maddeler, gerek değiştirge önergeleri ve rekse t ümü üzerindeki oylamalarda eşit değerde, geçerli 50 oy vardır. Oy verenlerin senatör ya da milletvekili oluşuna bakılmaz. Bütçe böylece ortak komisyondan çıkar ve Senatoya gelir, görüşülür, oylanır. Anayasanın 94 ncü maddesinin 4 ncü fıkrasına göre «Cumhuriyet Senatosunca kabul edilen metin en geç bir hafta içinde yeniden görüşülme küzere karma komisyona verilir».

Anayasamızın bu hükmündeki inceliğe dikkatlerinizi çekmek isterim. «Cumhuriyet Senatosunca kabul edilen metin en geç bir hafta içinde yeniden görüşülmek üzere karma komisyona verilir» ifadesi calibi dikkattir.

Demek ki, bütçe Senatoda kabul edilirse, Millet Meclisine gidecek şekilde hazırlanması için ortak komisyona verilir. Ya Senatoda kabul edilmezse ne olur? Hükümet düşmez, ama bütçede durur. Gerçi şimdiye kadar böyle bir şey olmadı, ama olabilirdi veya olabilir de. Bu takdirde ortak komisyona verilme değil, iade durumu ortaya çıkar ki, karma komisyon, Senatonun kabul edeceği şekle sokuncaya kadar çalışıp Senatoya yollanacak demektir.

Şimdi bir de yeni düşünülen şekle göre karma komisyondan doğrudan doğruya T. B. M. M. ne inen bütçe üzerinde yapılacak işlemlere gelelim :

Tıpkı bir kanun görüşülür gibi ortak toplantıda görüşülecek, senatör ve milletvekilleri eşit haklarla söz alacaklar, önergeler verecekler, konuşacaklar, önergeler oylanacak ve eşit değerler halinde sayılacak. Kimin ne olduğu belli olmayacak. Zira bunlar hep işarî oylardır. Hattâ öyle önergeler kabul edilebilir ki, bütçenin tümü ve neticesi üzerinde ziyadesiyle etkilidir. O anda salonda senatörlerin sayısı milletvekillerinden de çok olabilir ve önerge âdeta senatörlerin oylarıyle kabul edilmiş olabilir.

Sonra tümünün oylaması sırası gelince, senatörler bir kenara ayrılacak, temayül oylaması yapılacak, milletvekilleri ayrı ve geçerli oylamaya tabi tutulacak.

Kıymetli arkadaşlarım; buradaki çelişkileri kim halledecek. Bir senatör bir kanunun tümü üzerinde konuşacak, önergelerde oy verecek, oyları tam değer taşıyacak; fakat sonunda geçmez oy kullanacak ve ondan sonra da Senatonun itibarı kalacak, yetkiden bahsedilecek. Kim inanır buna?

Saygıdeğer senatörler;

Bu egemenlik hakkı ve bundan doğan itibar millet adınadır. Kimsenin onu devretmeye ve hattâ zedelemeye, yozlaştırmaya hakkı yoktur. Bunun üzerinde münakaşa bile edilmemelidir.

Zaman zaman Parlâmentoda üzücü olaylar olmuştur, olmaktadır ve olacaktır. Bu parlâmentoların tabiatındandır. Bu olayların halkın gözüne fazla batmasını da tabiî görmek gerekir. Çünkü, halk kendi seçtiği Parlâmentosunu öyle üstün seviyede görmek istiyor ki, üzerine toz kondurulmasını; ondan çok şey, hattâ her şeyi beklemenin tabiî bir sonucudur bu titizlik.

Ama memleketimizde hangi kuruluş, topluluk, cemiyet vardır ki, içtima ve müzakere seviyesi Parlâmentonunkinden yüksektir, üstündür? Hepsi aynı meslekten, aynı tahsil ve bilgi seviyesinde olan herhangi bir fakültenin profesörleri kurulundaki müzakere seviyesi, kendilerinden hem de yakınlarak dinlediğimizde veya herhangi bir resmî toplantının müzakeresine şahidolduğumuzda Parlâmento seviyesinin çok daha altında kaldığını görüyoruz. Hepsi aynı meslekten, aynı seviyede olan insanların toplantısından daha üstün bir seviye beklemek veya onların toplantılarının daha kaliteli olduğunu zannetmek çok yanlıştır. Kaldı ki, Parlâmento meslek bakımından heterojen olduğu gibi, yaş, kültür, siyasî kanaat bakımından da çok farklı insanların bir araya gelmeleriyle teşekkül eder. Aslında diğer toplantılar göz ardında olduğu için hatalar gizli kalır. Halk orada çok daha seviyeli toplantılar olduğunu zanneder. Meclislerin duvarları camdan olduğu

için herkes tarafından daima tarassut edilmekte ve hatalar ânında halka ulaşmaktadır. Demokratik parlâmenter rejimin üstünlüğü de, sevabıyle günahıyle açık ve herşeyin ortada oluşundandır. Belki sevimsizliği de bundandır, sevimliliği de bundandır. Halk aslında hepimizi teker teker sever, sayar, öyle olmasaydı zaten seçmezdi; ama biz bir araya gelip kendimize has bir topluluk meydana getirince halkın, teker teker her birimize gösterdiği sevginin yerini başka hisler, hattâ kuşkular almaktadır.

Örneğin, Parlâmento tahsisatının gittikçe ağırlaştığı ifade edilmekte ve tasarrufa ilkin buradan başlanması gerektiği söylenmektedir. Elbette bunun haklı tarafları vardır, ama başka resmî dairelerden daha fazla tasarruf imkânı olmadığı gibi, fazla israfı da söylemek mümkün değildir sanırım.

Türkiye Cumhuriyeti kurulduğundan beri T. B. M. M. ne ayrılan paraların miktar ve yüzdesi şöyledir. Belirli nirengi yıllarını alırsak :

İlk Cumhuriyet bütçesi 1924 yılında başlar.

	Lira
İlk genel bütçe tutarı 1924 yılında	129 214 710
B. M. M. bütçesi	1 548 596
Oran	% 0,12
1938 yılı genel bütçesi	249 954 020
B. M. M. bütçesi	3 618 070
Oran	% 0,14
1950 genel bütçesi	1 487 208 563
M. M. B. bütçesi	14 452 725
Oran	% 0,10
1961 yılı bütçesi	8 687 703 067
Kurucu Meclis bütçesi	32 302 261
Oran	% 0,04
1973 bütçesi	60 721 959 280
T. B. M. M. bütçeleri toplamı	221 832 787
Oran	% 0,36

1973 T. B. M. M. Bütçesinin genel bütçeye oranı, şimdiye kadar ki, oranların hepsinden düşüktür.

Senatonun bütçesi ise, buna dahildir ve T. B. M. M. içindeki oranı % 28, genel bütçe içindeki oranı ise, onbinde 8'dir; yani binde 1'inde altındadır. Yaşayan hiçbir organın sigortası bu kadar ucuza maledilemez. Demokrasinin yaşaması için de bu kadar az bir primle yapılan sigortayı kırmak değil, onu işler halde tutmak ve eksiklerini tamamlamak gerekir. Freni sağlamlaştırırsak, demokrasi arabasını tekrar devrilmekten kurtarabiliriz. Devrilmeye alışan arabanın birgün doğrulamayacak şekilde devrilebileceğini de hatırdan çıkarmamalıyız.

Bu istatistikten de anlaşılıyor ki, T. B. M. M. nin genel bütçeye olan malî yükü gittikçe azalmaktadır. Bir memleketin geliri arttıkça, milletin refahı yükseldikçe ve devletin geliri de çoğaldıkça meclislerin hizmeti güçleşmekte, buna mukabil malî yükünün genel bütçeye oranı ise gittikçe düşmektedir. Demek ki, bizim bütçemiz de aynı yolu izlemenin bir sonucu olarak düşmüştür. Bunun kınanacak değil, memnun olacak yanları vardır; ama bütün bunlara rağmen genel bütçe tasarrufu içinde, meclis bütçelerinde de tasarruf yapılabileceği kanısındayız, diğerleri kadar.

Kıymetli arkadaşlarım; mensubu olmakta iftihar ettiğim C. H. P. Grubu adına görüşlerimi arz etmeye çalıştım.

Gayemiz Türkiye'nin çağdaş uygarlık düzeyine ulaşması için seçtiğimiz hür demokratik rejimin her ne pahasına olursa olsun yaşamasını sağlamaktır. Çünkü Türk Milleti olarak tarih boyunca yaşanmış birçok yönetim biçimlerini denedik, beğenmedik. Son ümidimiz olan hür demokratik rejime Millet ve Parlâmento olarak dört elle sarılmamız gereğine inancımızı tekrar belirtir, hepinize saygılar sunar, Bütçenin Türk Milletine hayırlı ve uğurlu olmasını dilerim. (C. H. P. sıralarından alkışlar).

BAŞKAN — Millî Güven Partisi Grubu adına Sayın Sami Turan, buyurunuz.

M. G. P. GRUBU ADINA SAMİ TURAN (Kayseri) — Sayın Başkan, Cumhuriyet Senatosunun sayın üyeleri;

1973 yılı Cumhuriyet Senatosu ve Millet Meclisi Bütçe kanunu tasarısı üzerinde M. G. P. Grubunun görüşlerini arz edeceğim.

1961 Anayasamızın öngördüğü çift meclis esasına müstenidolarak yasama görevine başlayan Meclislerimiz, demokratik rejim içerisinde memleket yararına değerli hizmetler yapmışlardır.

Cumhuriyet Senatosu yasama faaliyetlerinde mühim bir süzgeç olarak faydalı hizmetler görmüştür. Parlâmentomuzda zaman zaman be-

liren ihtilâflar, aslında siyasî görüş ve kanaatlerdeki aykırılıkların tabiî bir sonucudur. Meclislerimiz bu çalışmalarında daha faydalı sonuçlar elde edememiş iseler, bunun sebeplerinden birisi, İçtüzüklerinin bâzı hususlarda günün ihtiyacına cevap veremeyişindendir. Millet Meclisi İçtüzük değişikliği yaparak daha verimli bir çalışma devresine girmek üzeredir. 1961 Anayasasının kabulünden ve Parlâmentonun yasama faaliyetine geçmesinden bir süre sonra çıkarılmış olan Cumhuriyet Senatosunun İçtüzüğü ise, bugünün ihtiyacını tamamiyle karşılayamaz bir duruma gelmiştir.

Bilindiği üzere usul ve tüzük hükümleri çok defa esas kanunlar kadar tatbikte de önem taşımaktadır. Usul ve Tüzük hükümlerinin eksik tatbik edildiği yerlerde sağlam bir çalışma düzeni kurulamaz ve çalışmalardan beklenen faydalı sonuç tam olarak elde edilemez. Geçmiş yıllar tecrübelerinin ışığı altında İçtüzüğün bâzı hükümlerinin değiştirilmesi ve boşluklarının düzeltilmesi kesin bir ihtiyaç olarak ortaya çıkmaktadır. Bu itibarla, günün ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde İçtüzük hükümlerinin değiştirilmesi ve boşluklarının doldurulmasında zaruret görmekteyiz.

Muhterem senatörler; Cumhuriyet Senatosu ve Millet Meclisi Bütçeleri tamamen tasarrufa riayet olunarak hazırlanmıştır. Geçen yıllarda üzerinde durduğumuz birçok konular halledilmiş olduğundan memnuniyetimizi ifade etmek isterim. Ziyaretçi kabulü ciddî şekilde halledilmiş olup, Meclis galerisi ve kulisleri takdire şayan bir duruma sokulmuştur. Görevlileri yürekten tebrik ederim.

Dış münasebetleri tanzim eden kanun yürürlüğe girmiş ve buna göre heyetler teşkil edilmiş bulunduuğndan, bu konudaki şikâyetler de önlenmiştir.

Sözlerime son verirken Bütçenin Parlâmentoya, Milletimize hayırlı ve uğurlu olmasını diler, şahsım ve grubum adına saygılar sunarım. (M. G. P. ve A. P. sıralarından alkışlar).

BAŞKAN — Adalet Partisi Grubu adına Sayın Abdurrahman Kavak, buyurunuz.

A. P. GRUBU ADINA ABDURRAHMAN KAVAK (Siirt) — Sayın Başkan, değerli senatörler;

Cumhuriyet Senatosu ve Millet Meclisinin malî yılı bütçeleri üzerinde A. P. Grubunun görüş ve temennilerini arzdan evvel Sayın Başkanı ve muhterem üyeleri saygıyle selâmlarım.

Sayın senatörler; 1973 malî yılı bütçesinde Senatonun bütçesi 48 998 940 lira, Meclisin ise 173 833 840 liraya baliğ olmuştur. Görülmektedir ki, diğer bütçelerde olduğu gibi burada bir artış vardır. Bunun çeşitli sebepleri vardır. Bu husus konumuzun haricindedir.

Muhterem senatörler; bundan 52 yıl önce memleketimizin çeşitli bölgelerinden vatanın kahraman evlâtları, eşsiz Atatürk'ün liderliğinde mütevazi ve sade bir binada toplanmış, memleketin makûs talihini yenmişti. Bu Mecliste çekişmeler, ihtilâflar, kavgalar olmuş; fakat birleştikleri nokta, hedef ve gaye, vatanın kurtuluşu ve memlekete hizmet olmuştu. Daha o zaman, «Hâkimiyet bilâ kaydü şart milletindir.» prensibi vazolunmuş, bu değişmez ideal, prensip devirden devre, nesilden nesle devrolunmuş olmakta ve olacaktır. Büyük Atatürk başta olmak üzere bu fedakâr ve vefakâr insanları saygı ile, tazimle, şükranla, hürmetle anarım.

Muhterem arkadaşlar; millî iradenin tecelli ettiği bu mukades çatı altında yasama ve denetleme görevimizi ifa ederken, birbirimize karşı müsamahalı olmalıyız. Kırıcı, yıkıcı hareket ve ifadelerden sakınmalıyız. İçinde bulunduğumuz ortamı da nazara alarak birlik ve beraberlikte hemfikir olmalıyız. İdealimiz memleketin selâmeti, huzuru ve hizmeti olmalıdır. Bu hususu değerli arkadaşlarım benden daha iyi takdir ederler kanısındayım.

Değerli arkadaşlar; 1961 Anayasası çift meclis prensibini getirmiştir. Bu usulün fayda ve zarureti münakaşadan arîdir. Yüce Meclisten Senatoya gelen kanunlar çoğu kez tashih ve tadile uğramakta ve Meclis de buna uymaktadır.

Değerli arkadaşlarım; Meclislerde ve komisyonlarda devam meselesi acı tenkitlere hedef olmaktadır. Devam üzerinde hassasiyet ve ehemmiyetle durmak gerekir. Çıkarılacak kanunlar ve işler devama bağlıdır. İcabederse, ki ben buna kaniim, Tüzükte değişme yapılmalıdır.

Kamuoyu üzerinde devamsızlığın büyük tepkileri vardır. Senato Teşkilât Kanunu biran

evvel çıkarılmalıdır. Bunun çok faydası mevcuttur.

Kültür Sarayımızın yangını büyük ıstıraplara ve üzüntülere sebebolmuştur. Bu gerekçeden hareketle Büyük Millet Meclisi binası ile, saraylarımızın tehlike ile başbaşa bulunduğu bir gerçektir. Bu konu üzerinde hassasiyetle durmak gerekir.

Sayın senatörler, zengin bir kütüphanemiz vardır. Büyük ihtiyaçlara cevap vermektedir. Üyelere olduğu gibi ,ilmî kuruluşların istifadesine de arz olunmalıdır.

Meclislerimizde görev veren müstahdem ve memurların fazla mesaisi nazarı itibara alınmalıdır.

Sözlerime burada son verirken A. P. Grubu adına bütçenin memleketimize, milletimize hayırlı ve uğurlu olmasını Cenabı Haktan diler, Sayın Başkanı ve muhterem senatörleri saygıyle selâmlarım. (Alkışlar).

BAŞKAN — Şimdi kişisel görüşlerini açıklayacak olan sayın üyeleri okuyorum.

Sayın Sırrı Atalay, Sayın Hamdi Özer, Sayın Nahit Altan, Sayın Bahriye Üçok, Sayın Ekrem Özden.

Yalnız burada Sayın Atalay, bütçenin sahibi sıfatıyle bilmiyorum..

SIRRI ATALAY (Kars) — Sayın Başkan, takdir buyurunuz onunla ilgisi yok. Seçimle ilgili konuşacağım. Biz, Divanda seçim konusunu değil, Cumhuriyet Senatosunun kadrolarını konuştuk. Değineceğim husus Başkanlık Divanınında konuşulmuş, karara bağlanmış bir husus değildir. O bakımdan izninizi rica edeceğim.

BAŞKAN — Yani, bu bütçenin sahibiyiz de; ben kendi görüşüme göre, biz bunun hesap vericisi durumundayken, tenkitcisi durumuna geçmemiz..

SIRRI ATALAY (Kars) — Kadrolarla ilgilidir. O konu ile hiç ilgisi olmayan bir konuşma yapacağım.

BAŞKA — Hangi seçim efendim?

SIRRI ATALAY (Kars) — Yasama Organlariyle ilgili olarak,

BAŞKAN — Yasama Organı seçimleri üzerinde temennileriniz olacak. Peki buyurunuz.

İSKENDER CENAP EGE (Aydın) — Teamül haline gelir.

BAŞKAN — Ben hatırlatıyorum efendim. Ben vazifemi yapıyorum.

İSKENDER CENAP EGE (Aydın) — Sayın Başkan, Sayın Atalay pekâlâ Senatonun Başkanvekili olarak şurada oturabilirlerdi ve bu yapılan tenkidlere cevap vermek durumunda olabilirlerdi.

BAŞKA — Muhakkak öyledir. Ben vazifelerini kendilerine hatırlattım.

SIRRI ATALAY (Kars) — Cumhuriyet Senatosunun sayın üyeleri;

Yürürlükte bulunan Anayasanın emredici ve bağlayıcı kesin hükmüne göre genel seçimler savaş zamanı olsa bile, yapılmasında ciddî imkânsızlık görülürse, bir yasa ile ancak bir yıl için ertelenebilir.

Anayasamızın Yasama Meclisi seçimlerini bu biçimde kayıtlamaya alması derin ve ciddî nedenlere dayanır ve halk iradesinin, egemenliğinin berrak ifadesini taşır. Yasama organı seçimlerinin ertelenmesi önerileri, bu kesin Anayasa hükmü karşısında hukuka bağlı geçerlik taşıyamaz. Oysa ki, ortada bir gerçeklik vardır. Kapalı kapılar arkasında birkaç çeşit, açıkta bir çeşit erteleme hevesi ve çabası görülüyor. Anayasa değişikliği olmadan bu erteleme hevesleri ve salık vericilerinin Anayasaya bağlılıkları, hukuka saygıları, demokrasiye inançları ciddiye alınmasa da çabaları ve ulaşmak istedikleri amaç düşündürücüdür.

Önseçimlerde haksızlık, yolsuzluk iddiaları vardır, bu iddialar yeni değildir. Türkiye'ye özgü de değildir. Amerika Birleşik Devletlerinde Başkanlık seçimlerinde seçimlerin meşruiyeti üzerindeki tartışmalar hâlâ hafızalarımızdadır. Seçim yasası komisyonlarda görüşülürken önseçimi yeni baştan tanzim imkânı varken, bu imkânlara sırt çevirip «Seçime gidilmenin şartları henüz hazır değildir» demenin, göstermelik olarak önseçimlerin geçmişini gerekçe göstermenin geçerli yönü yoktur. Amaç ise bellidir. İşin açıklı yönü, önseçimlerde umutlu kılındıkları zaman övücü olanların, bu kez demokrasinin temel unsuru olan seçimleri yaptırmamak için önseçimi suçlayıp kendilerine delil olarak göstermeleridir.

Anayasa gerekçesinde, Cumhuriyet Senatosu seçimlerini 2 yılda 1/3 seçim olarak ve kısa sürelerle halkın temayül ve tercihlerine başvur-

ma şeklinde hukuka dayalı demokrasi ilkelerini gerçekleştirmek olarak göstermektedir.

Batılı demokrasilerde güçlükler ve bunalımlarda erken seçimlere başvurulması uzun tecrübelerin basiretle işlenmiş sonucudur. Bir kısım politikacıların kararsızlık ve karamsarlık örgüsü örüp bir müddet daha ulus adına özel statülerini sürdürmek, öte yanda seçimlerin sonucu böyle veya şöyle olunca şunlar olabilir fetvacılığı ile halkın iradesi yerine ipotekler şeklinde ihtiras ve çıkarlarını koymak isteyenler, hem halkın iradesini tanımaz, hem Yasama Organlarını; kendileri onun içinde olmadığına göre «Ne çıkar» zihniyetlerini gizleyemezler, hem demokrasiden ateşli dille bahsederler.

Demokratik idare tarzında halkın çoğunluk tercihi iktidar sorumluluğunu, azlıkta kalanların iradesi denetim görevini tayin eder. Bunun iyi veya kötü işleyiş tarzını yine de münhasıran halkın iradesi düzeltir ve değiştirir. Halkı iradesi yerine, uzatma heveslileri kendi bahanelerini, ciddiymiş gibi gösterme gayretindedirler. Yasama Organını tesirsiz ve itibarsız bir ortama sürüklemek, beklemek ve bir şeyler ümidetmek kapalı kapılar arkasında» Böyle bir Parlâmento ile olmaz, gelecek Parlâmento daha mı iyi olacak» kuşkularını yayarak bugünkü düzeni ve Hükümet tarzını sürdürerek ve bunu sürdürmek isteyen politikacılar, ulusun vasisi ve kurtarıcısı kisvesine bürünmektedirler. Ulusun kaderi kendilerine tevdi edilmiş, onlar yön verebilir vehmi içindedirler. Anayasa, hukuk ve halkın iradesini rahatlıkla bir yana itip kendilerine göre «Uzatılmış bir Meclis ve nabza göre şerbet vermeyin» deyiminin aksini amaç bilen bir formül içinde, «Bu Hükümetten daha iyisi can sağlığı» huzuru içinde devam etme ve Ulusun özgürlüğü, mutluluğu, refahı, barışı yerine kendi yararlarını gözeten bu tarz ve bunu sürdürmek isteyenler için seçim bir kâbustur.

Bizim için; yüreği halkın kaderi üzerinde titreyen demokrasinin tam işlemesini isteyenler için seçim, yalnız zorunluk değil, bir anlayış, bir ahlâk ve bir zihniyet tarzıdır, halka ve onun iradesine bağlılıktır. Seçim, aynı zamanda kalkınmanın, sosyal adaletin gerçekleşmesinin aracıdır.

Seçimlerin ertelenmesi; Anayasa değişmediği sürece, savaş durumunda imkânsızlık ortamı tespit eden bir yasa çıkarılması dışında, aslâ mümkün değildir. Seçimlere gidilmesi bir karara ,bir yasaya da bağlı değildir. Süresi içinde Yüksek Seçim Kurulu, seçimlerin gerekli bütün şeklî hazırlıklarını yapma, idare ve sonuçlarını açıklama ile görevli ve yükümlüdür.

Genel seçimler, Cumhuriyet Senatosu 1/3 seçimleri ve bütün mahallî seçimlerin yapılacağı bu yıl, demokratik hayat tarzımız yeni bir merhale daha aşacaktır ve tecrübe kazanacaktır.

Acı tecrübelere sahip yeni Parlâmento, Ulusun özgür iradesini yansıtacaktır. Dileyelim ve umutla bekleyelim ki, yeni Meclis, geçmiş acı tecrübelerle barışı, özgürlüğü, refahı ve mutluluğu gerçekleştirebilsin. Erteleme heveslileri, «Bu Parlâmento ile mi diyerek» şom ağızlarında başka iklim rüzgârlarını estirenlerin hayal kırıklığını, hep beraber yaratalım. Sade insanların sağlam düşünce prensibi içinde inatçı iyi talih arayıcılarının, sade insanların gayretlerinin idare tarzı olan demokrasiyi ve onun temel unsuru Parlâmento ile beraber işleyecek ve işletecek kabiliyetimiz ve aklımız vardır. Bunu beraberce göstermeye mecburuz.

Ülkenin içinde iç duvarlar örüp, derin yaralar açmak, yaratmak davranışı küçümsenmesin. Bu teşebbüsler, her özgür düşüncenin peşine bir amansız takipçiyi salan, herkesin diğerini ihbar teme metodunu işleyip hazırlayanların zihinlerinde hayal edemedikleri imkânları sürdürmek isteyen politikacılar için, şartların ne zaman müsaidolacağı aslâ bilinemez.

Sosyal adaleti gerçekleştirme, halkı yoksulluktan kurtarmanın yasaklarını yoğunlaştırmak isteyenlerin ne tür bir hayat tarzı ve idare tarzının özlemi içinde olduklarını bilmemezlikten gelemeyiz.

Seçimden ne korku, ne kaygı duymayalım. Aksine sonucunu beğensek de beğenmesek de demokrasinin işleyişini gayretlerimizle iyileştirebiliriz. Ortaya; iyi niyetlerimizi, emeğimizi, aklımızı, gerektiğinde fedakârlıklarımızı koyduğumuz ölçüde demokrasiyi kökleştirebiliriz.

Kuşkusuzca söylemek gerekir ki, seçim, demokrasinin tek unsuru ve kaynağı değildir. Demokrasi, kurumların muvazenesi sistemidir, zihniyetlerin fedakârlıkların ölçüsünde güç ve zaaf taşır. Seçimlere, art niyetsiz, ihtirazsız,

birbirimizin düşüncesine saygılı demokratik ve medenî ölçüler içinde gidelim, kararsızlığı ve karamsarlığı yenebilelim. Talihini iyileştirmek isteyen özgür, refah, mutluluk ve barış isteyen milyonlarca insanın umudunu gerçekleştirelim ve buna çalışalım, bunu, bir sorumluluk olarak yüreğimizin ta içinde hissedelim.

Belli olmayan bir süre için erteleme heveslileri, Parlâmentoyu küçültücü, tesirsiz kılıcı davranışlarını sürdürebilirler. Bunu, halkın sağduyusu, seçme ve tercih hakkına sahip çıkmasını bilen halkımız takdir edecektir. Ona, güven duymayan ve bu güveni paylaşmayanları kınamayalım. Onları, bu kendi tehlikeli zihniyetleriyle baş başa bırakalım.

Seçimler ve yeni Parlâmento karşı dağdaki son umut değil, tarih boyu sürecek varlığımızın doğal bir oluşu niteliğinde sürekli olarak devam edecektir.

BAŞKAN — Müddetiniz bitti efendim lütfen.

SIRRI ATALAY (Devamla) — Sayın Başkan cümlemi bitireyim.

Önemli olan şey, C. H. P.'nin önümüzdeki seçimlerde kazanıp kazanmaması değildir. Önemli olan şey, C. H. P.'nin dışında bir siyasî partinin, seçim sonucunu kazanması ihtimalleri üzerinde şimdiden ahkâm yürütmek değildir. Önemli olan şey, Türk Milletinin demokratik hayat tarzına lâyık olup olmayacağına inanmak ve bunu göstermek meselesidir.

Saygılar sunarım. (Alkışlar).

BAŞKAN — Sayın Özer.

HAMDİ ÖZER (Malatya) — Sayın Başkan, sayın senatörler;

Türkiye Büyük Millet Meclisi Bütçesi üzerinde mâruzatta bulunacağım. Vaktin darlığı dolayısıyle konuşacağım hususlar üzerine kısacık bir ek yapmak mecburiyetinde kaldım.

Türkiye Büyük Millet Meclisi, Millet iradesinin tecelligâhıdır. Bu kürsüde konuşanlar, millet iradesiyle seçilen çoğunluğu, sandıktan çıkan iktidar olarak kınayacak olursa bu tutumu ile seçimi de inkâr etmiş olur, Milletin idaresini de inkâr etmiş olur.

Biz, «seçim» diyoruz. Bu seçimin anlamı Milletin hakemliğine müracaat etmektir. Üyelik süresi, Millet Meclisinde 4 yıl Cumhuriyet Senatosunda 6 yıldır. Cumhuriyet Senatosunda seçilen üyelerin üçte biri iki yılda yenilenir. Şu halde, sandık başına umutla koşup, umduğunu değil, bulduğunu alanlar sonra sandığa tecavüz ve tahkirde bulunmaktadır.

Şu halde «Egemenlik Kayıtsız Şartsız Milletindir» ifadesi önünde konuşurken; «Egemenlik, gücü gücüne yetenindir» demek yolunu güdenlere, «Bir gün bu çatı çöktüğü zaman Parlâmentoda bulunan herkes bu çatının altında kalır, kendisini kurtaramaz» diye bundan 3 yıl evvel bu kürsüden mâruzatta bulunmuştum. Eğer Millet iradesine inanıyorsak, Millet iradesi nasıl tecelli ediyorsa onun tecelli şekline itaat etmeye mecburuz. Eğer sandığa saygı gösteriyorsak, sandığın başına gittiğimiz gibi, oradan çıkıp buraya geldiğimiz gibi, sandığın Anayasadaki ifadesine de hürmette kusur etmememiz lâzım.

Muhterem arkdaşlar; çoğunlukla iktidar olmaktan umudunu kesenler, nedense çoğunluk iktidarına daima bu kürsüde tecavüzde bulunmuşlardır. O halde, eğer Millet iradesine saygı duyuyorsak, ondan gelene rıza göstereceksek. Anayasamızda Milletin iradesi nasıl tecelli ediyorsa ona katlanacağız. Bu Millete orada ve bu kürsüde yeminle söz vermişsek bu yeminimizde, andımıza bağlı kalmamız lâzım.

Sayın senatörler; Yüce Senatonuz ve Parlâmentomuz 4 yıla yaklaşan bir süre içinde hemen hemen aralıksız çalışarak yasama ve denetim görevini Milletine lâyık bir feragatla yapmıştır. Ancak, parlâmenter rejime musallat olan bâzı çevreler, zaman zaman imal ettikleri simsiyah bulutları onun tepesinde dolaştırma yarışına koyulmuşlardır; fakat bulutlar güneşe ne derece etkili ise, onların da Parlâmentoya etkisi öylece güçsüz ve ömürsüz kalmıştır ve kalacaktır.

Sayın senatörler, Yasama Organı vazifesini yapacaktır; saldırılar karşısında çekilmeyecek, ilerleyecektir. Son zamanlarda parlâmenterlerin sosyal güvenliğini ilgilendiren bir kanun teklifini tirajlarına sermaye yapan bâzı basın çevreleri, teklifteki gerçeklere çirkin maske takarak, Parlâmentomuzu halkımıza ve dünyaya çirkin olarak takdim etmişlerdir. Bunun için bâzı parlâmenterler paniğe kapılarak ricat etmişlerdir. Bunlar, haysiyetlerinin resmî olan imzalarını silip, geri almışlardır. Bu-

nu, Milletimiz yadırgamış ve demokrasimiz ayıplamıştır. Eğer teklif meşru değilse, ayıpsa neden imza edilmiş, eğer meşru ise neden ricat edilmiştir? Parlâmentoya gelen her teklif ve tasarı mutlâka kanunlaşır mı? Hayır. Süzgeçlerden geçmeyen teklif ve tasarılar, kanun haline gelemez. O teklif de gelir ve Parlâmento onu da reddedebilirdi; fakat bir yaygara karşısında imzasını alıp kaçanları, Parlâmentonun manevî şahsiyeti reddeder arkadaşlar. O teklif, beni hiçbir surette ilgilendirmiyordu. Bunun için şimdi rahatça konuşabilmekteyim. O teklif, birçok vatandaşlar gibi parlâmenterlere de sosyal güvenlik hakkı tanınmasını öngörmektedir; fakat her parlâmenterin en yüksek derece ile emekli olacağı şeklinde değildir. Onu bu şekilde ilân edenler, kendi Parlâmentosunu cihana karşı karalama kampanyası açmışlardır.

Sayın senatörler; memurun ,işçinin, esnafın ve her meslek sahibinin sosyal güvenliği, borçlandırılmak suretiyle sağlanırken, parlâmentere ve bakanlara böyle bir hak tanımak ayıp mıdır? Onlar bu memleketin evlâdı değil midir? Türk Milletini temsil eden kimselere, Milletin haysiyetiyle mütenasip bir sosyal güvenliği lâyık görmeyecek miyiz? Yani onlara, «Fırsat elde iken nüfuz suiistimali yap, cüzdanını doldur, yarınını kendin hazırla ve güvenliğini kendin sağla» mı diyeceğiz?

Muhterem arkadaşlar, parlâmenterlik suç mudur? Nerede ise parlâmenterlik, hem ayıp hem de mizah konusu olmaya başlamıştır. Bunun hangi çevreler tarafından geldiğini de bütün Millet bilmektedir. Hele o teklif üzerinde yapılan bâzı şahsî beyanlar, demokrasiyi savunanları demokrasiyi tekzip eder hale sokmuştur. Bir veya birkaç kişinin, «Bu kanun teklifi kanunlaşmayacaktır» demesi, Parlâmento Başkanlığı görevini yapanların tutumsuz ifadeleri Parlâmentomuzu yaralamıştır. Türkiye Büyük Millet Meclisinin gelecekte alacağı kararlarını ,hiç kimse önceden peşin bir hükme bağlayamaz. Eğer böyle bir kudret varsa, demokrasi varsa, Parlâmentonun kararına hükmeden yok; ona tabi olan vardır.

Sayın senatörler; ayrıca şunu da mâruzatıma ekleyeceğim. Muhterem basınımız uyarıcı olmalıdır; fakat uyarılma ihtiyacını göstermemelidir.

BAŞKAN — İki dakikanız var Sayın Özer.

HAMDİ ÖZER (Devamla) — Milletimiz, basınından doğruyu ve onarmayı bekliyor; yanlışı ve yıkmayı değil. Türkiye Büyük Millet Meclisi, dışarıdan ithal edilmiş bir parlâmento değildir. Onu mizah konusu yapanlar kendi benliğini inkâr ettiğini bilmelidir.

Geçen gün bir gazetemizde gaibe ihtar kabilinden «Ayıp Şey» başlığı altında, bâzı parlâmenterlerin kulislerde seçim süresinin iki yıl ertelenmesi yolunda konuşmalar yaptığını ileri sürerek; «Sizlere sesleniyoruz sayın milletvekilleri, ayıptır yaptığınız» şeklinde bir ihtarda bulunuyor.

Aylardan beri, partilerin yetkili organları ve Hükümetler, seçimin zamanında yapılacağı hususundaki kesin niyet ve kararlarını her vesile ile ilân etmişlerdir. Her gün Meclisteyim ve hiçbir parlâmenterin, seçimin ertelenmesi yolunda arzu ve gayret izhar ettiklerine şahit olmadım. Bu yazı ile Parlâmentomuz, Milletimize ve dünyaya çirkin tanıtılmıştır. Her halde bu çirkinlik, sayın gazeteye sevimlilik getirmemiş olsa gerek.

Sayın senatörler; parlâmenterlerin denetim ve gözetim fonksiyonu Tüzük hükümlerine uygun olarak cereyan etmiyor. Yazılı soru önergesine 15 günde verilmesi gereken cevap, bazen aylarca geçikiyor ve cevapsız kalıyor. Özel olarak sorulan sorulara cevap verilmediği için, yazılı ve sözlü sorular artıyor. Gündem dışı konuşmalar ilgilileri üzüyor ve seçmene selâm olarak nitelendiriliyor. İki yıldan beri gündemde bulunan Senato araştırmasına dair önergem, maalesef hâlâ bir işleme tabi tutulmamıştır.

Parlâmentomuzun denetim görevini engelleyen her çeşit yığıntılara karşı, Başkanlık Divanının titizlik göstereceğine inanarak, Bütçemizin Türkiye Büyük Millet Meclisine ve Milletimize hayırlı ve uğurlu olmasını diler, hepinize saygılar sunarım. (A. P. sıralarından alkışlar).

BAŞKAN — Sayın Altan, buyurun.

NAHİT ALTAN (Çanakkale) — Sayın Başkan, muhterem senatörler;

Başkanlık Divanında 4 sene vazife almış bir arkadaşınız olarak, Cumhuriyet Senatosu ve Millet Meclisi bütçeleri dolayısıyle bâzı mâruzatımı kısaca sunacağım.

1961 Anayasasının getirdiği ve demokratik nizamın anamüesseselerinden bir tanesi de, malûmunuz, Cumhuriyet Senatosudur. Cumhuriyet Senatosunun geliş gerekçesiyle, Cumhuriyet Senatosuna tevdi edilen vazifelerin şümulü ve bilhassa kanun çıkarmada kendisine tanınan haklar gerekçeye uygun düşmemektedir. Cumhuriyet Senatosu, bir nevi ihtisas veyahut da danışma komisyonu gibi bir hale düşürülmüştür. Zira, Anayasamızdaki kanunların müzakere prosedürüne dikkat edecek olursak, bizde değişikliğe uğrayan bir metin Millet Meclisine gitmektedir. Cumhuriyet Senatosu bugün teşkil tarzı itibariyle ne İngiltere'deki gibi bir Lordlar Kamarası, yani ailevî, bir sıfattan dolayı bir Meclis teşekkülü; ne de herhangi bir sıfattan dolayı Ayan Meclisi gibi bir müessese değildir. Asgarî bugün millî iradeyi temsil eden ve o bakımdan son sözün kendisine verildiği iddia edilen Millet Meclisi kadar Türkiye'de millî iradenin temsilcisidir. Hattâ ondan daha fazla hak ve salâhiyetlerin kendisine tevdi edilmesi lâzımgelen bir müessesedir.

Millet Meclisindeki arkadaşlarımız, seçilebilmek için, 30 yaşını doldurduğu zaman adaylığını koyabilmekte, tahsil bakımından da sadece okuma - yazma şartı aranmaktadır ve diploma bahis konusu değildir. Halbuki Senatoda ise 40 yaşında olmak ve yüksek tahsil esastır. Bunun dışında, Millet Meclisindeki üyelerimiz 60 bin nüfusa 1 seçilir; Cumhuriyet Senatosu üyesi ise 200 bin nüfusa 1 seçilir. Binaenaleyh bence, haklarımızın ve vazifelerimizin kısıtlanmasından ziyade, Cumhuriyet Senatosu olarak biz Anayasa muvacehesinde, daha fazla hak ve salâhiyetler isteme durumundayız. Esasen geçmiş 10 senelik tatbikatımız da, Cumhuriyet Senatosu kendine mevdu vazifeyi bilhakkın yaptığını ispatlamış ve memleketin düştüğü her türlü sıkıntılardan basiretle sıyrılmasında öncülüğü de yine Cumhuriyet Senatosu yapmıştır.

Bu durum muvacehesinde bâzı art düşünceli insanların, Cumhuriyet Senatosunun varlığını bir tarafa itmeye kalkması ve bâzı tekliflerle, az olan hakkımızdan çok az, olan, gördüğümüz vazifenin kutsiyetinden tamamen fedakârlık etmemize rağmen, onları bile elimizden almaya kalkan tekliflerde bulunmaları bizi üzmüştür. Ama burada şunu rahatlıkla söyleyebilirim ki, bu gibi teklifler, bugün mevcut Anayasa muvacehesinde hiçbir kuvvet tarafından Umumî Heyetimizin almadığı bir karar gereğince, tatbik safhasına konamaz, konamayacaktır. Onun için bu bakımdan da üzüntümüzün hafiflediğini burada ifade edebilirim. Zira malûmunuz olduğu gibi Anayasa değişikliği lâzımdır; ama Anayasa değişikliğinin her iki Meclisteüçte iki ekseriyetle ayrı ayrı kabulü şart olduğuna göre, hiçbir zaman Cumhuriyet Senatosunun haklarını kısıtlayacak bir kanun teklifi, eminim ki siz muhterem senatörler tarafından kabul edilmeyecektir.

Muhterem arkadaşlar; tatbikatta müşterek görülmesi lâzımgelen işlerimizin ekseriyetinde son söz Millet Meclisine aittir. Parlâmento iki kanadının başkanları, ayrı ayrı görevlerle vazifelendirilmiştir. Senato Başkanımız aynı zamanda Cumhurbaşkanının vekâletini yapar, Devletin ikinci adamıdır, Cumhurbaşkanının gaybubeti halinde veyahut da kanundaki gereken şartlar muvacehesinde, sırasında, Devleti temsil eder. Böyle olmasına rağmen, Cumhuriyet Senatosunun ihtiyacı bulunan herhangi bir odanın müessesemize tahsisi icabettiğinde, bir odayı 5 - 6 yazışma, rica ve istişarelerden sonra belki alabiliyoruz, belki de alamaz duruma geliyoruz. Bir doktorumuza odayı iki senede zor almışızdır. İdareci arkadaşlarımız bunu daha iyi bilirler. Esasen bu Meclis binası, ilk yapılışı ve projesi tasavvur edildiği zaman, çift Meclis sistemine göre yapılmadığı için ihtiyaca cevap vermemektedir. Keza memurlarımız, esasen teşkilât kanunumuz olmadığı için, bizim teşkilât kanunumuzla değil, idarî yönden Millet Meclisi Teşkilât Kanununa göre idare edilmektedir. Birçok memurlarımızın kadrosu Millet Meclisi memurlarının kadrosunda gözükmektedir. Muhasebemiz keza aynı şekildedir. Diğer müşterek işlerimiz, her ne kadar vazife ve salâhiyetleri aynı olmakla beraber, Millet Meclisi Başkanlık Divanının nihaî kararıyle ancak kendisi vazifesini ifa eder duruma gelmektedir.

Misalleri daha uzun bir şekilde verebilirim; ama burada arz etmek istediğim husus, bizim müstakil bir müessese olmamızı temin bakımından, evvelâ bir bina temin etme hususunu hal-

letmemiz gerekir. Bence Tüzüğümüzün 177 nci maddesi de nazarı itibara alınarak, Başkanlık Divanımız bu meseleyi ele almalıdır. Cumhuriyetimizin ilk kurulduğu, Meclisimizin toplantığı tarihî Meclis binasını restore ettirerek, bu binaya geçmemizin sağlanması hususunda gereken incelemeyi yapmalı ve bu teklifle Senato huzuruna gelip, kararımızı verip o tarafa geçmeliyiz. Bunda büyük faydalar vardır. Sakıncası, ki bâzılarının ileri sürmüş oldukları sakıncalar, «Müşterek hizmetler nasıl görülür?» O zaman müşterek hizmetlerimiz zaten ayrılacaktır. Ancak basımevi ile ilgili hususlar yine rahatlıkla aynı şekilde devam edebilir; vasıtalarla zamanında yetiştirilebilir.

Dokuz senelik tecrübemiz onu göstermiştir ki, müşterek toplantılarımız vasatî olarak ayda bir defa vukubulmaktadır. Bu bir toplantı için de, bütün senatörler, tahmin ediyorum ki canı gönülden, oradan buraya gelmeyi kabul edeceklerdir. Esasen müşterek toplantılarımız, bizim mutat toplantı günlerimizin dışında vukubulduğu için, hiçbir zaman mâni teşkil etmeyecektir.

Tatbikatta görülen aksaklıklara göre Tüzüğümüzde de değişiklikler yapmak icabeder. Anayasa muvacehesinde ve tatbikatta görülen aksaklıklar sebebiyle, bilhassa başkanvekillerimizin idarede birbirleri arasında görüş ayrılıklarını da giderme bakımından, bâzı değişiklikler yapmak zarureti vardır. Yine diğer bâzı değişikliklerin de yapılarak çalışmalarımızın buna göre ayarlanması ve daha iyi, çabuk ve neticeye bizi götürücü olması temenniye şayandır.

Muhterem arkadaşlar; tatbikatta bir noktaya daha temas edeceğim.

Gündem dışı konuşmalar maalesef suiistimal edilmektedir. Vasatî bir saatimizi gündem dışı konuşmalar almaktadır. Bu bir nevi biraz da devamsızlığa sebebolmaktadır. Muhterem arkadaşlarımız toplantı saatinde teşrif etmektedirler; fakat 3 - 5 arkadaşımızın gündem dışı konuşma yapacağını öğrenince, bu gündem dışı konuşmalar biraz da şahsî meseleleri getirme şeklinde olduğundan, arkadaşlarımız dışarı çıkmaktadırlar ve kanunların müzakeresinde istenilen şekilde alâka görülmemektedir.

BAŞKAN — İki dakikanız var efendim.

NAHİT ALTAN (Devamla) — Peki efendim.

Onun için bu gündem dışı mevzuları da Tüzüğümüzde esaslı prensiplere bağlamamız gerekir. Bilhassa son zamanda bunun suiistimal ediliş şekli de sözlü soru, yazılı soru, araştırma mevzuu gibi müesseselerle temin edilmesi lâzımgelen hususlarda gündem dışı konuşmalar yapılmakta; eğer bakan orada yoksa ertesi celse bakan gelip cevap vermekte; arkadaşımız tekrar, bakanın cevabına cevap şeklinde diğer bir birleşimde yine çıkıp söz almakta ve bu suretle denetim müessesesi olan husus, başka bir yolla temin edilmektedir.

Arkadaşlarımızın devamı meselesi mühimdir. Bir müesseseye en büyük kötülüğü, şahıslar nasıl kendisine en büyük kötülüğü yine kendi yaparsa, müesseseye de en büyük kötülüğü kendisi yapar. Biz buraya zorla getirilmiyoruz. Hepimiz kendimiz isteyerek adaylığımızı koyarak geliyoruz. Aldığımız para iyi veya kötü; Devletimizin, Milletimizin bize verdiği bu para çok bile. Devam etmemiz ve bu parayı hak etmemiz lâzımdır. Eğer arkadaşlarımızın para yönünden sıkıntısı varsa, kendi meslekleri itibarı ile daha fazla para kazanacağına kani ise burayı bırakabilir; fakat bu müesseseyi yıpratmaya hakkı yoktur.

Bunların da ele alınıp iyi takibedilmesi Divanca lüzumludur. Mesleklerini icra edecek arkadaşlar varsa, hepmizin mesleği var, hepimiz icra edebiliriz; ama bugünkü geliş şeklimiz, millete verdiğimiz söz buradaki vazifeyi ifa etmektir. Bu bir namus borcudur.

Seçmenin gelmiş olması, öğleden sonra mutat toplantımıza ve bazen de komisyonlara gelmemize mâni teşkil etmez. Bunlar bahanedir. Ben bu şekildeki devamsızlık sebeplerini kabul edemiyorum. Vazife anlayışı ile bağdaştıramıyorum.

BAŞKAN — Vaktiniz doldu Sayın Altan.

NAHİT ALTAN (Devamla) — Şunu arz edeyim efendim, başka bir şey kalmadı.

Bir diğer hususa daha temas edeceğim.

Muhterem arkadaşlar; Tüzüğümüzün 178 nci maddesinde Başkanlığımızın binasından bahsedilir. Türkiye'de birçok müesseseler kendi mensuplarına lojmanlar yaptırmışlardır. Devletin ikinci adamı olan, Yüce Senatonun Başkanı olan ve kanun mahiyetinde olan Tüzüğümüzde bile yerini bulan bir Başkanlık bi-

nasının yapılması hususunda da şimdiye kadar en ufak bir gayret sarfedilmemiştir. Bademe, bu hususta gereken ödenek konulmak sureti ile de Başkanlığımızın kendisine lâyik bir binaya geçmesi, yine bizim müessesemiz icabı lüzumlu bir husustur. Bunu da arz ederim.

Saygılarımı sunarım efendim.

BAŞKAN — Sayın Özden, buyurunuz.

EKREM ÖZDEN (İstanbul) — Sayın Başkan, Yüce Senatonun değerli üyeleri;

Bâzı kimseler Cumhuriyet Senatosunun varlığından veya yokluğundan bahsederek, onun leh ve aleyhinde hükümler vermektedirler. Maalesef bu dedikodular Cumhuriyet Senatosunun hemen bitişiğinde bulunan müesseseler tarafından da yapılmaktadır.

Ben burada kesin olarak ifade edeyim ki; Cumhuriyet Senatosu Anayasa müessesesidir, yeni bir müessese olmakla beraber Tüzüğü tam tatbik edilir. Grupların baskıları hafifletilirse, bu müessesenin ciddî vazifeler ifa edecek bir müessese olduğundan hiçbir kimsenin şüphesi olmamak lâzımgelir; fakat fikrimce yukarda arz ettiğim bu şartların yerine getirilmesi çok gereklidir. Cumhuriyet Senatosunun hukukî durumu üzerinde durmak ve içimizden bir kritik yapmak gerekir, bunları yüksek huzurunuzda açık lisanla ifade etmem icabediyor.

Senato Tüzüğü bâzı noktalarda noksan olduğu kadar, Tüzüğün hakkı ile tatbik edilmediğini de görüyoruz.

Muhterem arkadaşlarım; meselâ işarî verilen oyların sayılarının Anayasa Mahkemesi kararı ve Başkanlık Divanının vermiş olduğu kararlar gereğince ifade edilmesi lâzımgelirken, bu hiçbir zaman başkanlar tarafından ifade edilmiyor. «Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmemiştir...»

BAŞKAN — Tüzüğümüzde öyle bir şey yoktur efendim. Varsa lütfen gösterin, herkes inansın.

EKREM ÖZDEN (Devamla) — Başkanlık Divanının kararı vardır. Eğer Tüzükte yoksa getirelim arkadaşlar. Ben onu da arzu ediyorum.

BAŞKAN — O hakkımızdır efendim.

EKREM ÖZDEN (Devamla) — Tüzükte olmayanı getirelim. Onu da arz edeceğim.

Sayın Başkan, siz sinirlenmeyiniz. Size karşı bir şey söylemiyorum, umumî fikirlerden bahsediyorum.

BAŞKAN — Hayır sinirlenmiyorum Sayın Özden. «Yok.» diyorum.

EKREM ÖZDEN (Devamla) — Biz umumî fikirlerden bahsediyoruz, böyle olması lâzımgelir diyoruz ve bu fikirleri açıkça ifade ediyoruz. Başkanlar yoklama yaptırırlar veya yaptırmazlar...

A. ORHAN AKÇA (Kütahya) — Olmaz Tüzükte yok.

EKREM ÖZDEN (Devamla) — Canım görüyorsunuz, işte böyle az bir kişi ile açılamıyor, açılamadığı için de binbir dedikodu oluyor. Başkanlar; «Ekseriyetimiz vardır arkadaşlar, Senatoyu açıyorum» diyorlar. Tüzük böyle demiyor. Tüzük «Yoklama yapılır» diyor, böyle söylüyor.

BAŞKAN — Sayın Özden, yine Tüzük diyor ki; «Başkan ekseriyetin olduğuna kanaat getirirse, yoklama yaptırmayabilir.»

EKREM ÖZDEN (Devamla) — Tüzük bir şey daha söylüyor. «Eğer ekseriyetin olmadığını kendisi görerek şahit olursa yoklama yapar veya Meclisi tatil eder» diyor. Onu da tatbik etmiyoruz. Bağırıyoruz; «Sayın Başkan 15 kişi kaldı, 20 kişi kaldı ne yapacaksınız?» diyoruz. «5 kişi ayağa kalkın» diyor. Adam kalkmıyor, devam ediyor. Olur mu?... Olmaz. O hakkı ne için istimal etmiyorsunuz? Haydi arkadaşlarımız ayağa kalkmayı uygun görmüyorlar. Bu herhangi bir sebeple olabilir. İllâ ki 5 kişiyi ayağa mı kaldırmak lâzımdır?

BAŞKAN — Sayın Özden...

EKREM ÖZDEN (Devamla) — Arkadaşlar, bunların üzerinde titizce durarak hareket etmekte, tatbik etmekte fayda var.

Biz halkın indinde ve önünde haksızlıkları yapmazsak, kanunları kendimiz tatbik edersek, titiz bir şekilde tatbik edersek bize itimat artar; ama biz tatbikatta noksanlık yaparsak, halk tabiatıyle bâzı şeyler söyler. Nitekim; «Bıktık bu partilerden» diyor. Niçin? Bunun da sebepleri var. Başka şeylerden de bıktık diyor. Niçin bunları konuşmuyoruz ve kürsülerden, konuşmaya mecburuz. Bu Cumhuriyet Devrinin müesseselerine mutlak bir şekilde halkta itimat uyandırmazsanız arkadaşlar, işte neticeler

doğar. Bu itimadı evvelâ Meclisler verecektir ve gerekeni yapacaktır.

Bu misallerden uzun uzun bahsetmeyeyim. Çünkü, herkes üzerine alıyor, ben herkez üzerine alsın diye söylemiyorum.

BAŞKAN — Sayın Özden, affedersiniz. Ben üzerime almıyorum; yalnız şunu ifade etmek isterim, Tüzüğümüz...

EKREM ÖZDEN (Devamla) — Ama, saatim geçmesin Sayın Başkanım.

BAŞKAN — Onu nazarı itibara alıyorum. Evet, hakkınız bâkidir.

Tüzüğümüz beş kişinin ayağa kalkmak sureti ile yoklama istemesini olur olmaz zamanlarda, lüzumlu lüzumsuz obstürksiyona meydan vermemek için yapmıştır. Her isteyen her istediği anda yoklama isteyebilir, o zaman müzakerenin devamı mümkün olmaz. Bu sebepten beş kişinin ayağa kalkmasını lüzumlu kılmış da o hükmü koymuş. Yoksa bu bir yanlış tatbikat değildir Sayın Özden, arz ederim.

Buyurunuz, devam ediniz.

EKREM ÖZDEN (Devamla) — Sayın Başkan, kusura bakmayın, çok özür dilerim; cevap vermek mecburiyetinde bırakıyorsunuz beni. Başkanları karşısında 10 kişiyi gördükten sonra, kanunların behemahal o 10 kişi ile çıkarılmasında ısrar ederse, buna ne diyelim? Pekâlâ buna ne diyelim?

Burada bu bahsi kesiyorum.

BAŞKAN — İsterseniz ona da cevap verebilirim.

Her mevzuda her üyenin içerde bulunma mecburiyetinin bulunmamasından ileri geliyor. Birçok sayın üye dışarda oturuyor. Kendini ilgilendirmeyen mevzularda böyle yapabiliyor, ilgilendirdiği zaman içeriye geliyor. Bu itibarla da, 10 kişi de olsa 20 kişi de olsa itiraz vâki olmadıkça Başkanlık müzakereye devam ediyor. Buna mecburdur.

EKREM ÖZDEN (Devamla) — Sayın Başkan, çok tuhaf bir müzakere oluyor. Zile bastığınız zaman dahi içeri gelen arkadaşların adedi doldurmuyor. Bitti.

Muhterem arkadaşlarım; sadece bu meseleler değil, mühim olan bâzı meseleler için de en önde geleni, teklif ve tasarıların bu Yüce Meclisten müzakere için muayyen müddetlerin kabul edilmiş olması. Bu bizi yıpratıyor arkadaşlar. «Aman diyorlar, bunun bitmesine 3 gün kaldı behemahal bir karara varmaya mecburuz.» 48 maddelik bir tasarıyı yarım saatte, bir saatte müzakere edip işi halletmek lâzımdır. Bâzı tasarılar veya teklifler için «Eğer değiştirge önergeleri verilmişse, değiştirge önergesi verilmiş maddeler müzakere edilecek, önerge verilmemiş maddeler müzakere edilmeyecek» deniyor. Bu şekilde o kadar acele hareket ediyoruz ki arkadaşlar, âdeta insana gına geliyor. Canım çıkaralım da bitsin kurtulsun... Bir taraftan bakan «Yahu yapmayın Allah aşkına bitirelim bu işi» diyor; bir taraftan Başkan aman bitsin diye telâş içindedir. Böyle Meclislerden salim kararların çıkacağını zannetmeyelim, çıkmaz. Ben size kanunlar getireyim ki, içlerinde gayet sarih bir şekilde kelime hataları var, sarih şekilde fikir hataları var, kanun hataları var. Bunları burada tashih etmek imkânını bulamadan kanunu çıkarmışızdır arkadaşlar, çıkarmışızdır. Binaenaleyh, senatörler böyle müddetlerle mukayyet oldukça tasarı ve tekliflerin esaslı tetkike tabi olacağına inanmak mümkün değildir.

Kıymetli arkadaşlarım; öteden beri müdafaa ettiğim bir konu var. Bütçe ve Kamu İktisadî Teşebbüslerinin raporları birleşik toplantılarda müzakere edilsin ve karara bağlansın derdim. Son seferki Anayasa tadilinde bütçenin birleşik bir toplantıda müzakeresi bidayeten kabul edilmişti; fakat müzakerelerde bu maddenin çıkarıldığını haber aldım. Üzülerek ifade edeyim ki, bu gayritabiî bir şeydir. Ne olacak arkadaşlar? Biz burada bütçeyi 10 gün içinde müzakere edeceğiz. İşte şimdi önümüzdeki bütçe gibi, ayın 30'unda başladı 8 Şubatta bitecek. Ne olacak? Müzakere edeceğiz, reddettik diyelim, Millet Meclisine gidecek, Millet Meclisi kabul etti, ne olacak? Bitti. Müzakeremizin ne kıymeti kalıyor. Bunu bir türlü anlatamadık arkadaşlar. Bunu ben 1965'ten beri müdafaa ediyorum, her vakit müdafaa ediyorum ve bunun üzerinde duracağım.

Hâkimlerin buradan seçilmesi, Anayasa Mahkemesi üyelerinin buradan seçilmesi, Yüksek Hâkimler Kurulunun buradan seçilmesi doğru değildir. Ne ise bir tanesinde muvaffak olduk, bir tanesi ekarte edildi; ama diğerleri duru-

yor. Bütçeler ve Kamu İktisadî Teşebbüslerinin raporları, birleşik toplantıda görüşülebilir. Bunlar, bizim haysiyetimizi, şerefimizi ihlâl edecek bir netice doğurmaz arkadaşlar. Pratik yoldan gideceğiz, zamandan istifade edeceğiz ve bir hukukî neticeye varacağız.

BAŞKAN — İki dakika ilâve ettim, iki dakikanız var efendim.

EKREM ÖZDEN (Devamla) — Sayın arkadaşlarım, ben devamsızlık üzerinde durmak istemiyorum, herkesin kişisel meselesidir; fakat ciddî çalışmalar üzerinde duruyorum. Partiler bizi mürakabe etmiyor. Hattâ ben biraz daha ileri gideceğim, buraya geldik mi, Senatoda grup olmamalı arkadaşlar. Grupların sultaları senatörlerin üzerinden kalkmalı. Buraya gelen her arkadaş serbest kalmalı. Grup toplanacak, şu kararı verecek. Bir reyle ekseriyete tabi olacağım, burada hilâfında rey kullanacağım. Bunu hiç olmazsa Senatoda hafifletmek lâzımdır. Bu noktaî nazarı müdafaa ediyorum.

Muhterem arkadaşlarıma her yerde, senatörlerin, milletvekillerinin çalışmaları için, bütün memleket Parlâmentolarında bir şeyler yapmışlardır. Meselâ Amerika Senatosunda giden, gören arkadaşlar anlatıyorlar; daireleri vardır, sekreterleri vardır. Bırakın bizi; artık Amerika ile kendimizi mukayese edecek değiliz; fakat hiç olmazsa gerekli bâzı tedbirler alınabilir. Bu tedbirler için de kütüphanelerden istifade etmek, ve saire bunları bir tarafa bırakalım, her senatörün değil; ama birkaç vilâyeti birleştirerek bir oda verilmeli, birkaç tane kâtibi olmalı, bu büyük bir yük olmaz arkadaşlar. Meselâ, İstanbul'la, İzmir'i birleştirirsiniz bir oda verirsiniz, iki tane de kâtip verirsiniz. Kayseri, Kastamonu, Erzincan misal olarak veriyorum, birkaç vilâyeti bir araya getirirsiniz, onun vazifesini yapacak bir sekreter tayin edersiniz. Biz şimdi farzımuhal yazılarımızı partide yazdırmak istersek, bu bütçe zamanında filân arkadaşın şu işini yapıyor. Onun da vazifesi var, ne olacak benimkiler? Yani sözcü olmayan arkadaşların, kişisel mütalâalarını yazacak arkadaş bir yazı yazdırmak imkânına malik değildir.

BAŞKAN — Sayın Özden vaktiniz doldu, lütfen bağlayınız efendim.

EKREM ÖZDEN (Devamla) — Benim önerim şudur: Partilerarası bir komisyon kurulmalı, Cumhuriyet Senatosu Tüzüğü baştan aşağı tetkik edilip, tashih edilecek veya yeni ilâve edilecek hükümler tespit edilmeli ve bu Tüzük değişikliği kesin olarak ele alınmalıdır, noksanları giderilmelidir.

BAŞKAN — O hususa da cevap vereyim. Millet Meclisi...

EKREM ÖZDEN (Devamla) — Fesuphanallah, hep bana cevap veriyorsunuz Sayın Başkan.

BAŞKAN — Millet Meclisi Tüzüğü bittiği zaman ona muvazi olarak ele alınacaktır,efendim.

EKREM ÖZDEN (Devamla) — Sayın Başkanım çok özür dilerim, hiç alışmadığım bir müzakere taktiğiyle karşılaştım. Ne söylersem siz cevap verdiniz. Müsaade buyurursanız size Başkanlık Divanını terkettikten sonra odanıza geleyim de orada münakaşamızı yapalım, arkadaşlarımızı rahatsız etmeyelim.

Sevgilerimi sunarım.

BAŞKAN — Sayın Özden, benim cevap vermem Tüzük tatbikatiyle ilgili bulunduğum içindir. Yoksa hiçbir müzakerede bu usulü tatbik etmediğimi gayet iyi bilirsiniz.

EKREM ÖZDEN (Devamla) — Sayın Başkan, siz üzerinize niçin alıyorsunuz? Başkanlık Divanı adına bir başkası cevap versin.

BAŞKAN — Burada Başkanlık görevini yapıyorum. Sizin Tüzük tatbikatiyle ilgili tetkik[illegible], tenkidlerinize ben cevap vermek zorundayım.

EKREM ÖZDEN (İstanbul) — Hayır, siz cevap vermeyeceksiniz. Cevap verecekler orada oturuyorlar.

BAŞKAN — Ama onlar tatbik etmiyor, biz tatbik ediyoruz, bu itibarla ben cevap veriyorum. İdarî yönden onlar cevap verecek; ama Tüzük tatbikatı yönünden biz cevap vermek zorundayız, Sayın Özden.

EKREM ÖZDEN (Devamla) — Sayın Başkan, o zaman soyunursunuz kürsüye geçersiniz.

BAŞKAN — Bir dahaki sefer öyle yaparız.

Yasama Meclisleri bütçeleri üzerinde başka söz isteyen sayın üye?... Olmadığına göre yapılmış olan tenkit ve temennilere cevap vermek üzere Millet Meclisi adına, Millet Meclisi Bütçesi üzerinde yapılmış olan tenkitlere Sayın Salih Yıldız cevap vereceklerdir.

İdare Âmiri Sayın Salih Yıldız, buyurunuz.

MİLLET MECLİSİ İDARE ÂMİRİ SALİH YILDIZ (Van Milletvekili) — Sayın Başkan, Cumhuriyet Senatosunun muhterem üyeleri;

Mâruzatım çok kısa olacaktır. Cumhuriyet Senatosunun lüzumsuz bir müessese olduğunu, birtakım şayialara dayanılarak veya kendilerine göre ciddî birtakım gerçeklere dayanılarak burada dile getirildiğini öğrenmiş bulunuyoruz.

Sayın Başkanımın belki biran için konu dışına çıkmış olacağını tahmin etmeleri mümkün olabilir; ama her vesileyle burada oturan arkadaşlarımız cevap versinler dedikleri için ve bildiğim birtakım gerçekleri dile getirmek arzusunu taşıdığım için kendilerinden özür dilerim.

Cumhuriyet Senatosunun Türk siyasî hayatında büyük bir müessese olduğu, çok lüzumlu bir müessese olduğu her vesile ile ifade edilmiştir. Sayın Nusret Tuna bunun en büyük şahitidirler. Beraber bulunduğumuz toplantılarda bütün partilerin ittifakiyle, bir - iki arkadaşımızın şahsî mülâhazaları dışında, kabul edilmiş bir gerçektir ve gerçekten Cumhuriyet Senatosu Türk siyasî hayatında büyük görevler ifa etmektedir. Şöyle ki, Cumhuriyet Senatosu evvelâ büyük bir süzgeç vazifesini görmektedir. Aradan geçen zaman içinde Meclislerden bazen bir heyecan içinde geçen, bir acelelik içinde geçen ve geçmesi her zaman için mümkün olan bâzı kanunların Cumhuriyet Senatosunda, aradan zaman geçtiği için, büyük bir soğukkanlılıkla düşünülerek tadil edildiği, değiştirildiği ve çok daha mükemmel hale getirildiği bir vakıadır. Bunu belirtmeyi bir şeref borcu olarak telâkki ediyorum.

Sayın Cumhuriyet Halk Partisi sözcüsü Lûtfi Bilgen Beyefendi, bir hususa temas ettiler ve Sayın Başkanın müdahaleleri üzerine de: «Yetkililer oturuyor, çıkıp cevap versinler» dediler. Onun için cevaplarımı kısaca arz ediyorum.

«Çoğunluk oylarıyle kendi iktidarlarını sürdürenler» şeklinde bir cümle sarfettiler ve ayrıca: Bu şekildeki bir iktidarın bir nevi ekseriyetin diktası şeklinde telâkki edilmesi lâzım geldiğini» ifade ettiler. Kendi partilerinin sayın genel başkanları dahil olmak üzere..

BAŞKAN — Sayın Yıldız, bir dakikanızı istirham edeyim.

Bu siyasî konuya girmeseniz, idarî konularda cevap verseniz. O mesele cevaplandı, o mesele kapandı, tekrar bir münakaşa mevzuuna girmeyelim. İstirham edeceğim.

MİLLET MECLİSİ İDARE ÂMİRİ SALİH YILDIZ (Devamla) — Daima ifade ediyorlar ve özgürlükçü demokrasinin müdafaasını yapıyorlar. Şüphesiz ki, demokrasiye inandıktan sonra da Meclislerden çıkan kararların ekseriyetle çıkabileceğini de peşinen kabul etmek gerekir. Cici demokrasi müdafiilerinin ve mevcut demokrasiyi cici demokrasi şeklinde göstermiş olanların malzemelerini Yüce Meclisler hiçbir zaman vermemelidirler. Bunu belirtmekle iktifa ediyorum.

Sayın senatörümüzün diğer hususlara temas eden konuşmalarında teknik konuyu ilgilendiren bir husus olmadığı için başkaca cevap verilecek bir husus göremiyorum. Sayın Başkanın müdahalelerine de hürmetkâr olduğumu ifade etmek için diğer konulara girmiyorum.

Sayın Adalet Partisi sözcüsü arkadaşımızın yangın tehlikesinin mevcut olduğundan bahsettiler. Sureti katiyede böyle bir şey olamaz diye peşinen bir hüküm vermek elbette mümkün değildir; ama gerek Türkiye Büyük Millet Meclisi için, gerek saraylarımız için gece - gündüz işbaşında olan itfaiye teşkilâtımız vardır ve bunlar günü gününe kontrol edilmektedirler.

Fazla mesai hususundaki tenkitlerine gelince; bütün memur arkadaşlarımızın fazla mesaileri hiçbir şekilde en ufak bir haksızlığa meydan vermeden muntazaman ödenmektedir, kayıtlarımızda bunlar sabittir.

Sayın Ekrem Özden Beyefendi ayrı bir bina hususuna temas ettiler, rahatça çalışabilmenin önşartı bunu ileri sürdüler. Gerçekten bu tek çıkar yoldur. Bunu iki yıl önce, Bütçe ve Plân Komisyonunda bulunan sayın üyeler hatırlarlar, bir teklif halinde ve bütün hazırlıklarımızı, Bayındırlık Bakanlığı tarafından hazırlanan tekliflerimizi götürdük Bütçe Komisyonu önünde müdafaa ettik. Malî portesi de pek fazla olmamakla beraber bu teklif kabul edilmedi. Eğer bu teklif kabul edilmiş olsaydı ziyaretçi konusu, lokanta konusu dahil bütün şikâyetlerimizin ortadan kalkması ve sayın üyelerin çok rahat bir şekilde vazifelerini ifa etmeleri, çalışmaları mümkün olacak idi. Buna Meclis olarak, Meclisler

olarak teşebbüs ettik. Arz ettiğimiz gibi elimizde olmayan ve hürmetle karşıladığımız bir karar sonucu bu mümkün olmadı.

Başkaça teknik mânada Meclis bütçesine yönelmiş bir itirazla karşı karşıya bulunmuyoruz. Bu itibarla konuşan bütün sözcü arkadaşlarımıza huzurlarınızda teşekkürlerimi ve saygılarımı arz etmek isterim.

BAŞKAN — Başka söz isteyen sayın üye?..

İSKENDER CENAP EGE (Aydın) — Cumhuriyet Senatosu temsilcisi Âmirden sualim var.

BAŞKAN — Buyurun.

İSKENDE R CENAP EGE (Aydın) — Efendim, şimdi bütçelerde birçok değişiklikler olur, bakanlıkların ve umum müdürlüklerin bütçelerinde birçok şeyler söylenir, zabıtlara geçer. Tatbikatı nereye varır, ne olur orası pek belli olmaz. Bu yalnız ifade edilir. Senelerce Cumhuriyet Senatosu bütçesi konuşulurken çok muhterem arkadaşlarım iki husus belirtmektedirler.

Sayın Ekrem Özden'in de bu defa ifade ettiği gibi senatörler açıkta kalmakta, odası bulunmamakta ve birçok işlerini maalesef koridor köşelerinde halletmekte; mektup yazmak, yazı, yazmak, çalışmak gibi vazifeleri koridor köşelerinde yürütmektedirler. Bunun için her defa söylenir ve her defa da burada dinlenir ilgililer tarafından. Bu mevzuda Cumhuriyet Senatosunun Başkanlık Divanı ne tarz bir çalışma içerisindedir? Bunu istirham ediyorum. Bu bir.

İkincisi; Sayın Nahit Altan'ın da ifade ettiği husus, bina meselesi. Burada defalarca bu kürsüden söylendi, yukarıda komisyonda ve hattâ Cumhuriyet Senatosunun Divanında konuşulan bir meseledir bu. Meclislerin şahsiyetini bulabilmek için mutlâka ayrı binalara sahibolması gerektiği kanaati yaygındır ve buna inanılmıştır. Birçok hizmetlerin sürtüşmesi, birçok işlerin yürümemesi ve Meclislerin kendi yetkileri içerisinde çalışabilmeleri için mutlaka buna ihtiyac olduğu söylenmistir ve bunun için de İkinci Türkiye Büyük Millet Meclisi binası münasip görülmüştür. Bunun üzerinde durulması için Divanda dahi konuşmalar olmuştur. Acaba bu hususta Başkanlık Divanı adına yetkili olan arkadaşımız bir şey söyleyebilirler mi? Bugüne kadar alınmış bir mesafe var mı? Yoksa ilerisi için düşünülen ve alınması gereken bâzı çalışmalar, bâzı tedbirler olabilir mi?

Yoksa yine bu iki mühim mesele sürüncemede kalıp, bu bina içerisinde çalışma ve bâzı karşılıklı nahoş vaziyetlerle yine baş başa mı kalacağız?

Bunları öğrenmek istiyorum. Teşekkür ederim.

BAŞKAN — Kısa olarak lütfen cevap verin Sayın Tekin.

CUMHURİYET SENATOSU İDARE ÂMİRİ ÂKİF TEKİN (Antalya) — Sayın Başkan, sayın arkadaşlarım;

İki sene evvel, Sayın Meclis İdare Âmiri arkadaşım Yıldız'ın da söylediği gibi, Bayındırlık Bakanlığı personeline, mütehassıslarına etüt ettirilerek Mecliste ikinci bir bina yaptırılmak suretiyle arkadaşlarımızın sıkıntılarının giderilmesi, her vilâyete sekreter ve oda verilmesi meselesi plânlaştırılmış; fakat Bütçe Komisyonunda reddedilmiş bulunmaktadır. Halihazır binamız da bu şekilde oda tahsislerine müsait bulunmamaktadır.

İkinci husus; ben altı seneden beri Divanda bulunmaktayım. Eskiden beri...

BAŞKAN — Sayın Tekin, isterseniz ikinci soruya geçmeden arkadaşların daha çok tenevvürü bakımından ret sebebini de söylerseniz daha iyi olur. Ret sebebini biliyorsunuz.

CUMHURİYET SENATOSU İDARE ÂMİRİ AKİF TEKİN (Devamla) — Ret sebebi, mimarın bina yapımına razı olmaması ve bütçeden para ayrılmaması meselesidir.

BAŞKAN — Evet, kinci soru.

CUMHURİYET SENATOSU İDARE ÂMİRİ AKİF TEKİN (Devamla) — İkincisi; Cumhuriyet Senatosu Divanında zaman zaman hasbıhal şeklinde eski tarihî binaya gitmek meselesi görüşülmüştür; fakat resmî bir görüşme katiyen yapılmamıştır. Bu, Tüzüğümüzün 177 nci maddesine göre Umumî Heyetin kararına bağlıdır. Divan burada herhangi bir şekilde vazifeli bulunmamaktadır. Bunu teyit etmek üzere Tüzüğün 177 nci maddesini de okumak lüzumunu hissediyorum, müsaadenizle de okuyorum :

«Madde 177. — Cumhuriyet Senatosu, Genel Kurulca başkaca bir karar alınmadıkça, Türkiye Büyük Millet Meclisi binasına ait plânda C. Senatosu için ayrılan bölümlerde çalışır.

C. Senatosu binası, C. Senatosu çalışmalarından gayri herhangi bir maksat için kullanılamaz.»

Bu bakımdan biz Divanda resmen kendiliğimizden hareket etmeyi pek münasip görmedik. Arz ederim.

NAHİT ALTAN (Çanakkale) — Bir sualim var Sayın Başkan.

BAŞKAN — Buyurun Sayın Altan.

NAHİT ALTAN (Çanakkale) — Malûm olduğu veçhile 657 sayılı Kanun gereğince Parlâmentonun memurları, personeli istisnaî memuriyetten sayılıyor. Bunların maaş ve saire durumları ile ilgili kararları Divanlar veriyor. Şimdi 657 sayılı Kanunun bâzı hükümlerinin değiştirilmesi bakımından Bakanlar Kuruluna kanun kuvvetinde kararname çıkarma yetkisi verildi. Acaba Divan bu kararnameye paralel olarak memurlarımız hakkında da herhangi bir tedbir düşünüyorlar mı.

BAŞKAN — Buyurun Sayın Tekin.

CUMHURİYET SENATOSU İDARE ÂMİRİ AKİF TEKİN (Antalya) — Sayın Başkan, bu kararnameye muvazi olarak geçici 27 nci maddeye uyarak bizde de hakları zail olacak memurlar bir bir görüşülmüş ve böylece iki memurun hakkının zail olacağı kanaatine verilmiş, onlar da kadroya konulmuş bulunmaktadır arz ederim.

BAŞKAN — Tamam efendim soru cevaplandırılmıştır.

Bölümlere geçilmesini oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Cumhuriyet Senatosu Bütçesi

Bölüm (Prog.)		Lira
101	Genel yönetim	5 727 110
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.	
102	Destek hizmetleri	6 543 330

BAŞKAN — Bir önerge var, takdim ediyorum.

Cumhuriyet Senatosu Başkanlığına

Cumhuriyet Senatosu 1973 yılı Bütçesinin «Makine, teçhizat ve taşıt alımları» cetvelinde yer alan «1 adet hizmet taşıtı» ibaresinin «2 adet» olarak değiştirilmesini arz ve teklif ederim.

Akif Tekin
İdare Âmiri

BAŞKAN — Komisyon bu teklife katılıyor mu efendim?

BÜTÇE KARMA KOMİSYONU SÖZCÜSÜ M. KEMAL YILMAZ (Ankara Milletvekili) — Sayın Başkan; bir maddî hatâ yüzünden, baskı hatası yüzünden olmuştur, katılıyoruz.

BAŞKAN — Bir maddî hatanın düzeltilmesi sadedinde verilmiş bir önerge. Bu önergeye Komisyon katılıyor. Önergeyi oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

102 nci bölümü tekrar okutuyorum.

Bölüm (Prog.)		Lira
102	Destek hizmetleri	6 543 330

BAŞKAN — Kabul edilen önerge yekûn rakama tesir etmediği için, rakamı aynen oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Bölüm (Prog.)		Lira
111	Yasama hizmetleri	33 612 000
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.	
900	Transferler	3 116 500

BAŞKAN — Bu bölümle ilgili bir önerge var takdim ediyorum.

Cumhuriyet Senatosu Divan Başkanlığına

Cumhuriyet Senatosu Bütçesinin (R) formülü kısmında «900 transferler» bölümünde «Memurların öğle yemeklerinde kullanmak üzere» başlıklı kısmından sonraki cümlesinin «Bu ödenek malî yılbaşında Başkanlık Divanı kararı ile toptan Cumhuriyet Senatosu Personeli Sosyal ve Ekonomik Dayanışma Sandığına bu kalemden ödenir.» şeklinde düzeltilmesini arz ve teklif ederim.

Nahit Altan
Çanakkale

BAŞKAN — Bu önergeye Komisyon katılıyor mu?

BÜTÇE KARMA KOMİSYONU SÖZCÜSÜ M. KEMAL YILMAZ (Ankara Milletvekili) —

Sayın Başkan, herhangi bir önergeye lüzum yok. Bir baskı hatasıdır.

BAŞKAN — «Cumhuriyet Senatosu Memurları» denecceği yerde «Meclis Memurları» mı denmiş?

BÜTÇE KARMA KOMİSYONU SÖZCÜSÜ M. KEMAL YILMAZ (Ankara Milletvekili) — Evet, önerge düzeltme istiyor, katılıyoruz.

Sayın Başkan, bölümleri oyladığımıza göre bölümlere bağlı cetvellerde de iki matbaa hatası var. Birisi sayfa 8'de «Saymanlık Müdürlüğü» yerine «Muhasebe Müdürlüğü» olarak ifade edilmiş. İkincisi de «Kanunlar Müdürlüğü Şefi» denecceği yerde «Kanunlar Müdürü Şefi» olmuş. Hakikî unvanı «Kanunlar Müdürlüğü Şefi» dir. Baskı hatasıdır. Kanunlar Müdürlüğü Şefi 2 adet» olacak.

BAŞKAN — Tamam efendim bu şekilde düzeltilmiştir. Muhasebe Müdürlüğü «Saymanlık Müdürlüğü» olarak, Kanunlar Müdürlüğünün ikinci satırındaki «2 adet Kanunlar Müdürü» «Kanunlar Müdürlüğü Şefi 2 adet» olarak düzeltilmiştir.

Bu önergeyi oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir. Önergede düzeltildiği şekilde tekrar okutuyorum.

Bölüm (Prog.)		Lira
900	Transferler	3 116 500

BAŞKAN — Oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

1973 yılı Cumhuriyet Senatosu Bütçesi hayırlı ve uğurlu olsun.

Millet Meclisi Bütçesini takdim ediyorum :

Millet Meclisi Bütçesi

Bölüm (Prog.)		Lira
101	Genel yönetim	20 808 847
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.	
102	Destek hizmetleri	36 254 740
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.	
111	Yasama hizmeti	90 319 550
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.	
112	Millî Sarayların idare ve korunması	20 682 760

BAŞKAN — Bu bölümle ilgili bir önerge var, takdim ediyorum.

Yüksek Başkanlığa

Görüşmekte olduğumuz Millet Meclisi bütçe tasarısının kadro cetvelinin Millî Saraylar bölümünden bu yıl eklenmiş bulunan;

6 ncı dereceden Başkomiser	1
7 nci dereceden Komiser	2
8 nci dereceden Komiser Muavini	3
8 nci dereceden Polis Memuru	10
9 ncu dereceden Polis Memuru	10
10 ncu dereceden Polis Memuru	12
Toplam	38 kad-

ronun kaldırılarak ödenek cetvelinin;

	Program No.	Alt program No.	Ödenek No.	Faaliyet No.	Harcama kalemi	Miktar	
Düşülen		112	01	1	001	111	.....

Yukarıda belirttiğimiz bölümünden hesaplanarak düşülmesi için gerekli işlemin yapılmasını arz ederim.

Saygılarımla.

Tabiî Üye
Haydar Tunçkanat

Gerekçe :
Kürsüden açıklanacaktır.

BAŞKAN — Buyurun Sayın Komisyon Sözcüsü.

BÜTÇE KARMA KOMİSYONU SÖZCÜSÜ M. KEMAL YILMAZ (Ankara Milletvekili) — Sayın Başkan; miktar sarih olarak ifade edilmemiştir, hesaplanmasına maddeten imkân yoktur. Katılmıyoruz.

HAYDAR TUNÇKANAT (Tabiî Üye) — Müsade eder misiniz?

BAŞKAN — Efendim, kabul ettiğimiz esasa göre «Önerge okunup oylanır» diyor sadece. O bakımdan müzakere açmamız mümkün değil.

HAYDAR TUNÇKANAT (Tabiî Üye) — Yeni «Program bütçe» tekniğine göre bizim vermiş olduğumuz önerge Heyeti Umumiye tarafından anlaşılamıyor. Bunu hiç olmazsa yeni program bütçeye intibak bakımından acaba açıklamak mümkün mü?

BAŞKAN — Ben burada kabul edilen esasın dışına çıkamam Sayın Tunçkanat. İsterseniz arz edeyim.

HAYDAR TUNÇKANAT (Tabiî Üye) — Ben de okudum. Yalnız...

BAŞKAN — Daha önce siz Komisyonda görüştünüz, galiba bir anlaşmaya varamadınız. Heyeti Umumiye namına vazife gören Komisyon anladığına göre Komisyon katılmıyor.

HAYDAR TUNÇKANAT (Tabiî Üye) — Karar verecek olan Heyeti Umumiyedir, onun anlaması gerekir.

BAŞKAN — Benim elimde bir usul yok ki, özür dilerim.

Komisyon önergeye katılmıyor. Önergeyi oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

Bölümü okunan şekliyle oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Bölüm (Prog.)		Lira
900	Hizmet programlarına dağıtılamayan transferler	5 767 950

BAŞKAN — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Millet Meclisi 1973 malî yılı Bütçe kanunu tasarısı kabul edilmiştir. Hayırlı uğurlu olsun.

C) CUMHURBAŞKANLIĞI BÜTÇESİ

BAŞKAN — Cumhurbaşkanlığı bütçesine başlıyoruz.

Söz alanlar; C. H. P. Grubu adına Sayın Öztürk, M. G. P. Grubu adına Sayın Saraçoğlu, A. P. Grubu adına Sayın Özek.

Sayın Hüseyin Öztürk?.. Yok.

Sayın Abdülkerim Saraçoğlu M. G. P. Grubu adına buyurun efendim.

M. G. P. GRUBU ADINA ABDÜLKERİM SARAÇOĞLU (Mardin) — Sayın Başkan, Cumhuriyet Senatosunun sayın üyeleri;

Cumhurbaşkanlığı 1973 malî yılı bütçesi üzerinde Millî Güven Partisinin görüşlerini arz etmeye çalışacağım.

Sayın üyeler; Cumhurbaşkanlığı bütçesi, genel bütçenin hacmı içerisinde bundan evvelki senelerde olduğu gibi bu sene de mütevazi bir hacımda hazırlanmış ve Yüce Parlâmentoya sunulmuştur. Bu bütçede bâriz olarak görülen tasarruf zihniyeti, grubumuzun öteden beri savunduğu bir husustur. Bundan dolayı Anayasamızın öngördüğü şekilde Devletimizin başı, birlik ve bütünlüğümüzün sembolü, Türkiye Cumhuriyetinin şan ve şerefini koruyup, yüceltmekle görevli bir makamın bütçesini detaylı bir eleştiriye tabi tutacak değiliz.

Sayın senatörler; Cumhurbaşkanımız Türkiye Büyük Millet Meclisinin mânevî varlığında Türk Silâhlı Kuvvetlerinin başkumandanıdır. Bakanlar Kuruluna ve Millî Güvenlik Kuruluna başkanlık eder. Görevlerini daima partilerüstü bir tutumla tarafsız olarak ifa eder. Sorumluluğu yoktur. Ancak, bu sorumsuzluk ve tarafsızlık ilkesinden Cumhurbaşkanı bütün hâdiselere seyirci kalır mânasını çıkarmamak lâzımdır. Onun millet ve tarih önünde görevleri ve mânevî sorumlulukları vardır.

Anayasamızın Cumhurbaşkanına sorumsuzluk bahşetmesinin sebebi; Türk Milletini ve Türkiye Cumhuriyeti Devletini temsil ederken, her türlü endişelerden uzak kalması içindir. Cumhurbaşkanı görevi icabı siyasi sistemimizin ve hukuk düzenimizin temeli olan Anayasamızın temel ilke ve görüşlerini korur. Millî Birlik ve beraberliği sağlar.

Sayın arkadaşlar; Türk Anayasasının 6 ncı maddesi yürütme görevinden bahsederken, bu görevin Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu tarafından yerine getirileceğini ifade etmiştir. Ancak biraz evvel belirttiğim gibi, Cumhurbaşkanı görevi ile ilgili işlerden sorumlu olmadığı için, Hükümet icraatı üzerinde yapılacak eleştiriler Cumhurbaşkanlığı makamına teşmil edilemez. Diğer taraftan Cumhurbaşkanının Devletin başı ve millet birliğinin temsilcisi olması niteliği, özellikle memleketin krizli devresinde bu yüce makam sahibine tarih ve millet önün-

de manevî sorumluluklar yükler. Bu yüce makam sahibinin nitelikleri ve seçim usulü Anayasamızın 95 nci maddesinde gösterilmiştir. Cumhurbaşkanı makamına gelen zatın millet ve tarih önünde Cumhurbaşkanı sıfatıyle yaptığı andın metni de Anayasamızın 96 ncı maddesinde yer almıştır. Bu metne uygun bir yemini içtenlikle yapacak ve bu yüce görevin gereklerini yerine getirmek için bütün gücü ve varlığı ile çalışacağına namusu üzerine söz verecek Cumhurbaşkanlarının hukukî sorumlulukları olmasa da, büyük bir manevî sorumluluk taşıdıkları meydandadır.

Millî Güven Partisi olarak Cumhurbaşkanlığı makamını biz bu gözle görürüz. Onun Millet yararına yaptığı çalışmaları bu açıdan değerlendiririz. Cumhurbaşkanlığı makamını günlük siyasî parti tartışmalarının dışında tutmaya önem veririz. Bu vesile ile bir defa daha arz edelim ki; Millî Güven Partisi olarak kendimize düşen millî vazifeleri yapmış olmanın huzuru içindeyiz. Çünkü, dün da bugün de Devletimizin her alandaki yüce menfaatlerini her şeyin üstünde tuttuk, koruduk ve kolladık. Aşırı sol zihniyetle memleketimizi komünizmin bataklığına sürüklemek isteyen bedbahtlara karşı yürekle savaştık. Bunların vatanımızı, milletimizi uçuruma sürüklemek yolundaki çabalarının karşısına gerek 12 Marttan önce gerekse 12 Marttan sonra dikildik. Millî Güven Partisine hâkim olan düşüncenin vatanımızın içinde bulunduğu dar geçitten selâmete çıkarmak olduğunu bilhassa belirtmek isterim.

Anarşik ortamın 12 Mart muhtırasından sonra nispî bir sükûna kavuştuğu bir gerçektir. Ancak bu tehlikeler tamamıyle sona ermiş değildir. Bugünkü imkân iyi değerlendirilmediği, anarşik olaylara karşı yarım değil, kesin bir zafer kazanılmadığı takdirde, yıkıcı ve bölücü faaliyetlerin ilerde de memleketin başına daha büyük dertler açabileceği asla unutulmamalıdır.

Sayın arkadaşlar; Devletimizin başı olarak görev yüklenen ve yüklenecek olan cumhurbaşkanları, hür demokratik rejimi Anayasa dışı yıkıcı faaliyetlere karşı korumak ve memleketi normal düzene kavuşturmak amacıyle sarf edecekleri gayretlerde Millî Güven Partisinden daima bir destek göreceklerdir.

Sözlerime son verirken, bütçenin hayırlı olmasını, vatanımızın selâmete, milletimizin huzura kavuşmasını diler, grubum ve şahsım adına Yüce Senatoya saygılar sunarım.

BAŞKAN — Sayın Hamdi Özer, Adalet Partisi Grubu adına.

HÜSEYİN ÖZTÜRK (Sivas) — Sayın Başkan, ben geldim.

BAŞKAN — Zamanınızda bulunmadığınız için en sonunda konuşacaksınız.

A. P. GRUBU ADINA HAMDİ ÖZER (Malatya) — Sayın Başkan, sayın senatörler;

Cumhurbaşkanlığına ait bütçe kanun tasarısı üzerinde Adalet Partisi Cumhuriyet Senatosu Grubunun görüş ve temennilerini arz edeceğim.

Muhterem arkadaşlar;

Cumhurbaşkanlığı makamı Devlet Başkanlığı sıfatı ile makamların en yücesidir. Önünde sancakların eğilerek selâmladığı Devlet Başkanı, Devletin başı, Cumhuriyetin ve millî bütünlüğün sembolüdür. Bu baş, kendi kişiliği ile de ihtirama lâyık olmalıdır.

Bir Devlet başkanı, menşeine, görev, yetki ve sorumluluğuna göre, o devletin rejimini adlandırır; menşei, görevi, yetkisi ve sorumluluğu Anayasa ile sınırlanan demokratik düzenlerde Devlet başkanlarının tutum ve davranışları Anayasa sınırını taşamaz.

Anayasada başka, tatbikatta başka bir devlet başkanlığı o devletin rejimini münakaşa konusu bir belirsizliğe sürükler.

Sayın senatörler; tarihî Türk Devleti, kendi başkanının yetkisine göre mutlak bir hükümranlık sisteminden zorla koparılarak parlâmenter monarşiye geçirilmiş fakat 1876'dan 1920'ye kadar çeşitli aşamalar içinde teokratik monarşi karakterini sürdürmüştür. 1923'te Türkiye Hükümeti Cumhuriyet şeklini almışsa da, ancak 1924 Anayasasıyle Türkiye Devleti bir Cumhuriyet olabilmiştir.

Görülüyor ki, Milletimiz yüz yıllarca mücadele ederek, kan dökerek insan hak ve hürriyet ışıkları ile kendisine lâyık demokratik bir Anayasa yazmış ve onun altına imzasını koymuştur.

Her makam sahibi ve her organ kendi menşe, görev, yetki ve sorumluluğunu bu Anayasa aynasında açıkça görebilmektedir.

Ona âyin yönüyle, içeride ve dışında bütün Devletler ve bütün organ kendi tutum ve davranışlarını ayarlamakta güçlük çekmez ve Devlet düzeninde sürtünmelere, çatışmalara ve Anayasayı parçalayıcı zorlamalar yol açmazlar.

Cumhurbaşkanımızın menşe, görev, yetki ve sorumluluğu Anayasamızın yasama bölümünde değil, yürütme bölümünde yer almıştır.

Anayasamız ona, Bakanlar Kuruluna, Millî Güvenlik Kuruluna, Askerî Şûraya başkanlık yapmak, ve T. B. M. M. nin manevî varlığına bağlı bulunan Başkomutanlığı temsil etmek yetkisini verdiği halde, yasama organında üye bulunmak veya ona başkanlık yapmak yetkisini vermemiştir.

Ona yasaları veto etmek yetkisini verdiği halde yasama organının son hükmüne karşı direnme hakkını tanımamış ve bu hükme uymaya onu mecbur tutmuştur. Bu da gösteriyor ki, Cumhurbaşkanı bizde demokratik bir Devlet başkanıdır ve partilerüstü bir hüviyete sahiptir. Böyle oluşu onu daha da hürmete lâyık hale getirmiş ve o, demogojik cereyanlardan daha masun olarak millî bir saygının muhafazası içine alınmıştır. Bunun için Anayasal görevi olan ve fakat bu görevinden dolayı sorumluluğu bulunmayan tek kişi Cumhurbaşkanıdır.

Türk Milletinin Devlet Başkanına tanıdığı bu yüce itibar, onun buna daima lâyık olacağı inanç ve güveninden doğmuştur.

O baş, taraf tutarak bir parti veya zümrenin değil, tarafsız ve fakat Anayasa taraflısı olarak sadece Devletin olabilmelidir. O, yapmış olduğu yemine bağlı kalmak ve bu yemindeki namus sözünde Milletin şeref ve şanının bulunduğunu bilmelidir.

Türkiye Cumhuriyetini ve Milletin birliğini temsil ederken egemenliğin kayıtsız ve şartsız milletin olduğuna olan inancını Anayasayı saymada, korumada ve savunmada göstermelidir. Bunlara karşı yönelen her çeşit saldırılara cesaretle göğüs geren, direnen bir baş olarak Millete önder olmalıdır.

Anayasanın kendisine tanıdığı görev ve yetkiyi taviz vermeden kullanmalı ve kendisinden sonra gelen Devlet Başkanına noksansız olarak devretmelidir.

Her ne kadar Cumhurbaşkanının görevinden dolayı hukukî sorumluluğu yoksa da tarihî sorumluluğu vardır ve çok büyüktür.

Sayın Cumhurbaşkanımız Cevdet Sunay, Devlet Başkanlığı süresi içinde bu tarihî sorumluluğu şerefle taşımış ve en çetin şartlar içinde denge unsuru ve yol gösterici olmak gayretini göstermiştir.

Sayın sentörler; kısa bir süre sonra Anayasanın mevcut hükmüne dayanarak bir Cumhurbaşkanı seçilecektir. Anayasamıza göre Devlet Başkanının menşei millet iradesine dayanan hür seçimdir. Onu seçme yetkisi sadece T. B. M. M. ne tanınmıştır. Bu yetkiyi kullanmada Anayasamızdan yani milletimizden aldığımız emir ve talimat şudur :

1. — Bir kimsenin Cumhurbaşkanı olabilmesi, onun muayyen bir aile, sınıf ve zümre zincirinin halkasından olmasını gerektirmez.

2. — Devlet Başkanlığı hiç kimseye doğal hak olarak tanınamaz ve hiç kimse atanma veya zorlama teamüllere dayanılarak bu makama getirilemez.

3. — Hiç kimse bulunduğu makamı Devlet Başkanlığına yükselmek için gerekli basamak ve yeterli hak olarak kabul edemez.

Fakat Devlet Başkanlığına aday olmak hakkı da Anayasadaki şartlara sahip bulunan hiç kimseden alınamaz ve onun mensup bulunduğu makam veya meslek demagoji ve istismar konusu yapılarak yıpratılamaz ve rejime gölge düşürülemez.

Asıl önemli olan husus aile, zümre ve sınıf ayrımı yapılmadan lâyık olan kişinin Anayasa yoluyle seçilmesidir; fakat mutlaka muayyen kişileri seçmeye zorlanmak Anayasayı temelinden çökerterek Cumhuriyetin yıkılmasına yol açar. Böyle bir zorlama hukuk dışı teamüllere alışkanlık doğurur. Böyle teamüllere dayanarak Cumhurbaşkanını seçmeyi şart koşmak ve ancak bu şartlarla Parlâmentoyu yerinde bırakmak meşruti bir idareye dönüş olur.

Büyük Atatürk, millet iradesini kayıt ve şarttan kurtarmış ve onu mutlak egemen ilân etmiştir. Artık onu kayıt ve şart zinciriyle bağlamak mümkün olamaz. Cumhuriyetle beslenmiş bir milletin gücü böyle bir zinciri koparıp parçalamaya kadirdir.

Millet egemenliğini şarta bağlamak ve ona ortak kabul etmek 50 yıllık Cumhuriyeti katletmektir.

Yürekten (Türküm ve Atatürkçüyüm) diyen hiç kimse Cumhuriyetin katili olmayı ne vicdanına ve ne de haddine sığdıramaz.

Cumhuriyete saldıran her şaşkın hareket, Cumhuriyetin kurucusu Atatürk'le, koruyucusu Türk Milletini ve ordusunu karşısında bulacaktır.

Hukuka ve hakka dayanan direnişlerin karşısında zora ve kuvvete dayalı saldırılar daima kendi kendini yiyip tüketecektir.

Ancak böyle dumanlı bir gün, Devlet düşmanı anarşistlere de maske olacak, kardeş kardeşi düşman diye vuracaktır.

Anarşistlerin taktiği, mevcut düzeni yıkacak her hareketi teşvik etmek ve onun sonucunu daha korkunç hareketler için bahane, basamak ve tahrik aracı olarak kullanmaktır İşte 12 Marta böylece geldik.

Geldiğimiz o günden bu yana 12 Mart muhtırası, kahraman Silâhlı Kuvvetlerimizi yıpratma ve Devletimizi tahribetme amacı olarak kullanılmaktadır. Bu araca daha yıkıcı takviye araçları eklemek için ordu ile millet arasında uçurumlar kazdırılmaktadırlar. Millet iradesinin temsilcisi olan Parlâmento ile bu iradenin şerefli nöbetçisi olan ordumuzu hasım cepheler haline getirmek gayreti içindedirler.

Biz, millet ve ordu olarak onların tuzağına düşmeyeceğiz. İyi bilsinler ki, Parlâmento ile ordunun arasını açma gayreti Devlet düşmanı suçlulara kurtuluş çaresi olmayacaktır.

Bugün biz burada milletin iradesine dayanarak bulunuyoruz, kuvvetin müsaadesine dayanarak değil...

Kuvvetler ancak istibdat idarelerini yıktıktan sonra bir süre hükümran olabilir, fakat milletin iradesi olan Cumhuriyeti yıkacak hiçbir kuvvet yaşayamaz.

Çünkü, Cumhuriyete alışan bir toplumun Devlet anlayışında hükümran olan haktır, kuvvet değil; kuvvet, bu hükümranlığı korumada meşru, ona tasallutta zorbadır. Bütün bunları Cumhurbaşkanı seçiminin arefesinde uydurulan kasıtlı dedikodulara cevap olarak bildiriyoruz. Kahraman Silâhlı Kuvvetlerimizin yetkili ağızlarından da her fırsatta bu ruh ifade edilmektedir. Ne Türk Milleti ne de ordusu yalan söyleyemez arkadaşlar. Tahrikçi yorumcular yorulacaklar, fakat hedeflerine ulaşamayacaklardır.

Sayın senatörler; Sayın Cumhurbaşkanımız Cevdet Sunay, çok buhranlı dönem içinde tarihî gayretler göstermiştir. Uyarıcı, birleştirici gayretlerini milletimiz daima takdirle yadedecektir. Ancak, Devletin başı olarak uyarılarını bütün organlara yaptığı halde yargı organının bağımsızlığına müdahale gibi görülmesin diye ona uyarıda bulunmamıştır.

Anayasamızda bütün organlar Devletin içindedir. Hiçbir organ Devletin üstünde değildir. Gençlerimize yapılan teşvik ve tahrik ne ise adlî müsamaha da aynı ölçüde ve hattâ daha da zararlı olabilir.

Ayrıca, Cumhurbaşkanımız yürütme organının başı olarak memleketi kasıp kavuran fiyat artışlarında, piyasa anarşisine karşı yürütme organını uyarmalıdır.

Kendi bütçesindeki tasarrufla bütün Devlet dairelerine örnek olduğu halde, maalesef Devlet dairelerindeki lüks ve israf yarışını frenlemede etkisini gösterememiştir. Lüks ve israf Devletin düşmanıdır. Bunlarla mücadele etmesini biliyoruz.

Sayın senatörler; içte ve dışta Devleti temsil eden Cumhurbaşkanımızın yurt içi gezileri millete moral, yurt dışı gezileri, Devlete dost kazandırmaktadır.

Ancak, Cumhurbaşkanlığının çok yüklü ve çeşitli görevlerini noksansız ve zamanında yapabilmesi için, her alanda yeterli sayıda uzmanlar kadrosunu bünyesinde bulundurması şarttır. Böylece bizzat kendileri teferruatla uğraşmaktan kurtulacak ve Devletin yüksek meseleleri üzerinde düşünme fırsatını bulabileceklerdir.

Sayın Cumhurbaşkanımıza görüş ve temennilerimizi arz etmiş bulunuyorum.

Cumhurbaşkanlığı bütçesinin Devletimize hayırlı ve uğurlu olması dileğiyle Adalet Partisi Cumhuriyet Senatosu Grubu adına Sayın Devlet Başkanımıza ve değerli Senatomuza saygılar sunarım. (Alkışlar)

BAŞKAN — Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına, Sayın Hüseyin Öztürk.

C. H. P. GRUBU ADINA HÜSEYİN ÖZTÜRK (Sivas) — Sayın Başkan, Cumhuriyet Senatosunun değerli üyeleri;

1973 malî yılı Cumhurbaşkanlığı bütçesi münasebetiyle, Cumhuriyet Senatosu huzurunda Cumhuriyet Halk Partisi Grubu, adına görüşlerimizi arz etmeye çalışacağım.

Anayasamızın 97 nci maddesinde saptanan hükümle, Cumhurbaşkanının, Devletin başı olduğu kabul edilmiştir. Barışta ve savaştaki görüşleri de açıklanmıştır; görevleri de belirtilmiştir. Yemin metninde, dikkat edeceği esaslar ve yapacağı görevler de açıklanmıştır.

Başbakan adayını, bakanları atamak, Türkiye Cumhuriyetini içte ve dışta temsil etmek, gerekli gördükçe Bakanlar Kuruluna başkanlık yapmak, Anayasayı saymak ve savunmak, uygulamasını sağlamak, birliğimizin devamını, Devletin bağımsızlığının korunmasını, vatanın ve ulusun bütünlüğüne yönelecek tehlikeler karşısında, Devletin kuvvetlerini yasalara dayalı olarak hareketle geçirmeyi Cumhurbaşkanının görevleri içinde görüyoruz.

Bâzı atamalarda, kanunların yürürlüğe girmesinde onay yetkisini, Devletin temsilcilerinin başka ülkelere gönderilmesinde, yabancı devlet temsilcilerini kabulde, uluslararası andlaşmaları imzalamada, bâzı mahkûmların çeşitli nedenlerle cezalarının hafifletilmesi veya affetme gibi işler de, Sayın Cumhurbaşkanlarının önemli görevlerindendir.

Sayın Cumhurbaşkanımız, lâik ve demokratik Cumhuriyet rejiminin bekçiliğini, başta Anayasamız ve diğer yasalarımızın uygulanmasında iktidarların çalışmalarını, Devleti temsil ağırlığına yaraşır şekilde denetlemek ve uyarmak görevini lâyıkıyle yapmak gücüne sahip bir mevkidedir. Bunu yapıp yapmadığını, bu geçen dönem içerisinde edeştirisini yapmadan, Yüce Senatonun takdirine bırakıyorum.

Bu sebepledir ki, 12 Mart muhtırası, bir balyoz gibi Devleti ve Hükümeti yönetenlerin başına inivermiştir. Çünkü, 1 2Marttan önce yapılan partizanca işlemler, yasaların tarafsızlık içinde uygulanmayışı, sosyal ve siyasî adaletsizliklerin ve kötü bir yönetimin yarattığı anarşik olaylar karşısında Sayın Cumhurbaşkanı, etkili olamamıştır. Gerçi, o günlerde siyasî beyanlarıyle ilgilileri uyarmaya çalışmış; fakat yetkisini tam olarak kullanmadığı için, gerçekleri saptayan 12 Mart muhtırasının verilmesi önlenememiştir.

Genel olarak, bizim gibi az gelişmiş ülkelerde Devlet Başkanlarının halk üzerindeki rolü ve ülke sorunlarındaki görevi ayrı bir ağırlık ve önem taşımaktadır. Hele, Türkiye'de bir Devlet kuran, onun Başkanlığını yapan büyük Atatürk ve İsmet İnönü gibi kişilerin bu görevi yapmış olması; Gürsel Paşa gibi bir devrimcinin 27 Mayıs Devrimi dönemini başarıyle geçirmesi sonunda bıraktığı olumlu intibalar, Türk Ulusu üzerinde Cumhurbaşkanlığı makamının etkisini büyük çapta artırmıştır. Bu bakımdan Sayın Sunay'dan Cumhurbaşkanı olarak, ülkemizin ve ulusumuzun geçirdiği sıkıntılı günlerde önemli görevler beklenmiştir; fakat bekleyenler umduklarını bulamamışlardır. Bu hal, anarşik olayların artmasıyle daha da etkilenmiş, bir tarafta iktidarsız ve beceriksiz bir iktidar, adaletsiz davranışlar; öte yandan, etkisiz kalan Devlet Başkanının durumu karşısında aşırı sağ ve sol militanlar anarşik olayların yaratılıp çoğaltılmasına sebeboluştur. Kanlı çarpışmalar, adam öldürmeler, ölenlerin faillerinin bile bulunamaması, irtica yuvalarının güçlenmesi, Atatürk ve devrim düşmanlarının açıktan hücumlara geçmesi üzücü olaylar olarak yaygın hale gelmiştir.

Bütün uyarılarımıza rağmen, Sayın Başkanda etkili bir çaba göremedik.

Ekonomik düzendeki bozukluk, dar gelirli yurttaşlarımızı geçim sıkıntısı içerisine iterek perişan etmiştir. Atatürk devrimlerini korumak, yaşatmak ve geliştirmek inancında olan gerçek Atatürkçülerin susturulmasına seyirci kalınmıştır. 27 Mayıs Anayasasını beğenmeyen, onu ilk fırsatta değiştirmek için uygulamasını aksatan A. P. iktidarının icraatı karşısında, 27 Mayısın Cumhurbaşkanı, halkın oyu ile kabul edilen Anayasayı koruyamamıştır. Anayasaya sığınarak yasalara uygun ve düzenli olarak yapılan gösteri yürüyüşlerini kendisine karşı bir direniş sayan siyasî iktidarın, yasa dışı kaba kuvvet kullanmasına başvurarak, onları bastırmak ve susturmakla demokratik özgürlüklerini kullanamaz duruma getirilmelerine veya tamamen soysuzlaştırılmasına engel olunamamıştır. Kanlı pazarlar, adam öldürmek için kılınan cihat namazları, mezhep kavgaları, Türkiye'yi sardığı günlerde, Hükümete ve Devlete karşı güvensizlik içine düşen halk, anarşizmin, ted-

hişçiliğin karşısında kendi kabuğuna çekilmeyi uygun bulmuş ve olaylarda Devlete ve Hükümete yardımcı olamamıştır.

Özgürlükçü toplumsal bir demokratik düzen kurucusu Atatürk'ün ülkesinde bugün bile, üniversitelerdeki Atatürkçü fikir adamları susturulmuş, basın, çeşitli baskı yöntemleriyle sindirilmiş, fikir özgürlüğü aslanın ağzında kalmış, olağanüstü mahkemeler bütün ağırlığı ile devam ettiği şu günlerde bile, yıllardır Atatürk düşmanlığı yapanlar değil de, onu savunanlar çeşitli iftiralar ve yalancı şahitlerin ifadelerine göre perişan edilmektedir.

12 Marttan önce olsun, bugün olsun rejimimizi sarsanlara karşı gaflet ve dalalet içinde olanlar, görevlerini ve sorumluluklarını da aşarak, günlük politika tartışmalarına girerek siyasî partilerin normal çalışma sistemlerine yersiz müdahalelerle, o yüce makamı da sarsmaktan geri kalmamışlardır.

12 Mart muhtırasında olmayan Anayasa değişiklikleri, Sayın Cumhurbaşkanının da desteğiyle birkaç ayda çıkarkan; asıl, muhtıranın amacı olan reformlar, nedense bu destekten mahrum kalmıştır.

Öte yandan, ülkenin iç ve dış işlerinde ekonomik ve sosyal, kültürel konularda basın ve Parlâmento ile olan ilişkilerinde yüzeyde kalmaktan kurtulamamıştır. Sayın Ürgüplü tarafından seçilen bakan adaylarının tümünü hedef alan, 12 Mart muhtırası amaçlarıyle bağdaşmayan nitelikte gösteren beyanlarıyle Sayın Cumhurbaşkanı, güçlü danışmanlar noksanlığının acı örneğini vermiştir. Bu acı gerçekler karşısında, danışman kadrolarına ayrılan tahsisatı yerinde görmekteyiz. Yalnız, kadroların birinci dereceden olması, Genel Sekretere değil doğrudan Cumhurbaşkanlığına bağlı olması, seçildikleri bilim dallarında Devlet Başkanına yardımcı olacak güçte bulunmaları şarttır.

Bu deney göstermiştir ki, Cumhurbaşkanlığı Dairesinin çeşitli bilim dalında iyi yetişmiş danışman olacak kişilerle güçlendirilmesi gerekmektedir.

1973 malî yılı Bütçesinin 1972 yılına göre 859 bin 387 lira artırılmasıyle bütçenin 10 milyon beş yüz bin 478 lira olarak bağlanması ve bu fazlalığın daha çok danışman kadrolarına ayrılması, yerinde bir iş olmuştur.

Bu danışmanların yardımıyle, Devlet Başkanlarının daha olumlu çalışma düzeni içinde başarılı olacağı inancıyle, Cumhuriyet Halk Partisi Cumhuriyet Senatosu Grubu adına sonsuz saygılarımızı sunar, bütçenin Ulusumuza ve Cumhurbaşkanlığı teşkilâtına hayırlı olmasını dilerim.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN — Sayın Aksoley.

MEBRURE AKSOLEY (İstanbul) — Sayın Başkan, sayın senatörler;

Cumhurbaşkanlığının 1973 malî yılı bütçesi görüşülürken, kişisel görüş ve dileklerimi arz etmek için huzurunuzda bulunuyorum.

Cumhurbaşkanlığının 1973 malî yılı bütçesinin fasıl ve maddeleri üzerinde duracak değilim. Sadece bundan evvelki yıllarda olduğu gibi, bütün millî kuruluşlara örnek olacak tasarrufa azamî derecede riayet edilen mütevazî bir bütçe olduğunu belirtmek isterim.

Sayın Başkan, sayın senatörler; insaf ile ifade etmek gerekirse, 12 Mart muhtırasından bu yana küçümsenemeyecek işler yapıldığını sözlerime başlarken açıklamak isterim. Aşırı sol ve aşırı sağ cereyanlar ve anarşik eylemler Sayın Cumhurbaşkanımızın önderliğinde, iftihar kaynağımız Silâhlı Kuvvetlerimizle, Birinci ve İkinci Erim ve Melen hükümetlerinin, Millî İstihbarat Teşkilâtının, emniyet mensuplarının çalışmaları, vatansever, uyanık asil milletimizin, özellikle köylü kardeşlerimizin yardımlarıyle azalmıştır.

Bu gün çocuklarımız üniversite ve okullarına devam edebilmekte, ana ve babalar da huzura kavuşmuş bulunmaktadırlar. Türk ulusu, mal ve can güvenliğinin verdiği bir rahatlık içindedir. Yürekten bir sevinçle açıklamak isterim ki, yurdumuzun başkurtarıcısı, ordumuzun başkumandanı, milletimizin başöğretmeni, lâik Cumhuriyetimizin ve devrimlerimizin başmimarı ulu önderimiz Atatürk'e yıllardan beri reva görülen saldırılar, heykellerinin ve büstlerini kırmalar, fotoğraflarında gözlerini oymalar, açık ve kapalı yerlerde yapılan imalı konuşmalar, gazete ve kitaplarda yazılan çirkin yazılar azalmıştır. Reddi miras propagandası yapanların sesleri kısılmıştır. Bugün Yüce Ata'mızın manevî havasını rahatça teneffüs etmek imkânına sahip bulunmaktayız.

Ancak, anarşik eylemlerin henüz daha kökü kazınmamıştır. İçteki ve dıştaki düşmanlar

anarşik faaliyetleri ve bölücülük cereyanlarını tahrik etmektedir. Milyarlar değerindeki millî varlıklarımızı tahribetmek hazırlığı içindedirler. Yurdumuzun birçok yerlerinde toprak altı silâh depoları vücuda getirildiğini ve yeni yeni örgütlerin ele geçirildiğini esefle görüp, öğreniyoruz. Bu ortamda çok dikkatli ve çok tedbirli olmak lüzumuna inanıyorum.

Sayın senatörler; 12 Mart muhtırasından sonra Anayasal bir müessesemiz olan sıkıyönetim komutanlıklarının ülkemizi ve ulusumuzu parçalanmaktan korumak, kardeş kanı dökülmesini önlemek için gösterdikleri insanüstü çabaları. Türk ulusu dikkatle ve memnunlukla izlemektedir. 1973 seçimlerinden sonra gelecek iktidarların kahraman Silâhlı Kuvvetlerimizi yeniden bir uyarı zorunda bırakmamalarını gönülden dilerim.

Sayın Cumhurbaşkanımızın icranın başı olması gerekçesi ile bâzı dileklerimi sunacağım.

Anayasal reform kanunlarının kısa zamanda çıkarılmasını, Seçim Kanununun kamuoyunu tatmin edici ve Anayasanın emrettiği biçimde, yani seçimleri serbest, eşit, gizli, tek dereceli, genel oy, açık sayım ve döküm esaslarına göre düzenlenmesini, Personel Kanununun tatbikatından doğan huzursuzlukların kısa zamanda giderilmesini, tüm ulusumuzu etkileyen fiyat artışlarının önlenmesini önde gelen işlerden saymaktayım.

Arkadaşlarım; hangi hükümetler zamanında olursa olsun, bir kısım vatandaşlarımızın sosyal güvenliklerinin sağlandığını, sosyal adalet ve sosyal eşitliğin kısmen dahi olsa gerçekleştiğini memnunlukla görüyoruz. Örneğin, Emekli Sandığı Kanununda yapılan değişikliklerle emekli, malûl, şehit, dul ve yetimlerinin Sosyal Sigortalar Kanunu ile tarım işçileri hariç diğer işçilerimizin, Bağ - Kur Kanunu ile de esnaf ve sanatkâr vatandaşlarımızın sosyal güvenliklerinin sağlandığını görmekle mutluyuz.

Ancak, içim sızlayarak ifade edeyim ki, her bakımdan sonsuz bir mahrumiyet içinde ve özellikle Sayın Devlet Başkanımızın da Doğu gezilerinden birinde gördükleri ve üzüldükleri gibi oyulmuş taşlar içinde dahi yaşayan köylü vatandaşlarımız, yüzyıllar boyunca ihmal edilmiş ve her türlü sosyal güvenlikten mahrum bırakılmışlardır. Yüce Atatürk'ün «Köylü efendimizdir» diye işaret ettikleri gibi Anayasamızın emrettiği sosyal adalet, sosyal güvenlik ve sosyal eşitlik doğrultusunda gereken kanunları çok kısa zamanda çıkarmak ve lüzumlu tedbirleri almak, onlara ihtiyacı olan hizmetleri götürmek sureti ile asil Türk köylüsünün ıstırabına son verilmelidir.

Bu arada yine aziz Ata'mızın vatanımızı emanet ettiği Türk gençliğinin çeşitli sorunlarına eğilmenin zorunlu olduğunu hatırlatmak isterim. Örneğin, bir genç üniversiteyi bitirir, askere al der, almazlar; iş ister, vermezler. Bu genç, içinde bulunduğu bunalımdan nasıl kurtulacaktır? Takdirinize arz ederim.

Sayın senatörler, bir hususa değinmek istiyorum. Siyasal alanda zaman zaman sürdürülen fâkirlik edebiyatını ve propagandasını çok tehlikeli buluyorum. İleride vatandaşlar arasında önüne geçilmesi çok zor gerginlikler doğurabileceğini ve uçurumlar açabileceğini belirtmek istiyorum. Bu sözüm yoksul halkın problemlerine eğilmeyelim mânasına aslâ gelmez. Her vatandaşın bir işi, bir barınacağı evi olmalı, çocuklarını okutma olanaklarına sahip bulunmalı, hastasını tedavi ettirebilmeli, âdil bir gelir ve kredi dağılımına kavuşturulmalı, her türlü medenî araç ve gereçlerden faydalanabilmeli ve geleceğine güvenle bakabilmelidir. Yoksul vatandaşlarımızın çeşitli problemlerini halletmek, onların insan haysiyet ve şerefi ile yaşamalarını sağlamak Devletin başta gelen görevidir. Ancak bu suretle içten ve dıştan tahrik edilen aşırı sağ ve aşırı sol cereyanlardan ülkemizi ve ulusumuzu kurtarmak mümkün olur.

Sayın senatörler; 12 Mart Muhtırasından sonra Sayın Cumhurbaşkanımızın uçurumun kenarına gelmiş olan aziz Vatanımızı iç ve dış tehlikelerden korumak ve siyasal, sosyal, ekonomik bunalımı giderebilmek için sarf ettikleri gayreti, Türk Ulusunun bir temsilcisi olarak şükranla karşılarım.

Sözlerime son vermeden önce şu hususları Yüce Senatoya arz etmek isterim.

Sayın arkadaşlarım; her birimiz gerek kişisel ve gerek parti menfaatlerini bir yana iterek, Yüce Atamızın bize emanet ettiği aziz şehitlerimizin ve gazilerimizin kanları ile sulanan bu cennet vatan topraklarını korumak, ulusumuzun bütünlüğünü, hür, demokratik parlâmenter re-

jimi, lâik Cumhuriyetimizi muhafaza etmek, Atatürk ilke ve devrimlerine içtenlikle bağlı olmak, onları ileriye götürmek suretiyle yurdumuzu çağdaş uygarlık düzeyine ulaştırmak, milletimizi huzura, refaha, mutluluğa, hal ve gelecekleri güvenliğe kavuşturmak, onlara insan haysiyet ve şerefi ile bir yaşam hazırlamak, çeşitli yolsuzluklarla savaşmak, suiistimâlleri önlemek, kısacası içinde bulunduğumuz bu dar boğazdan geçebilmek için Atatürkçü, milliyetçi cephede toplanarak fikir birliği, gönül birliği ve işbirliği yapmak zorundayız.

Aksi halde, yani kişisel ve parti menfaatleri, iktidar hırsı her şeyin üstünde tutularak birbirimize ters düşersek tarih ve gelecek kuşaklar bizi aslâ affetmeyecektir.

Bu içten gelen dileklerimle Yüce Senatoyu Cumhurbaşkanlığı mensuplarını saygı ile selâmlar, Cumhurbaşkanlığı Bütçesinin hayırlı olmasını dilerim. (Alkışlar)

BAŞKAN — Sayın Cizrelioğlu, buyrunuz.

SELAHATTİN CİZRELİOĞLU (Diyarbakır) — Sayın Başkan, muhterem senatörler;

Cumhurbaşkanlığı Bütçesi münasebetiyle konuşmak üzere huzurunuza gelmiş bulunuyorum.

Anayasanın 97 nci maddesi Cumhurbaşkanının görev ve yetkilerini tadat eyler. 98 nci maddesi de, «Cumhurbaşkanı, görevleriyle ilgili işlemlerinden sorumlu değildir» der. Bu, Cumhurbaşkanının hukukî başkanı bulunduğu Hükümetin tasarruflarından sorumlu olmadığı, diğer bir ifade ile sorumsuzluk şartını ortaya koy.

Yoksa bu demek değildir ki, Cumhurmaşkanı lâyüs'eldir, tutum, davranış ve beyanlarından dolayı eleştirilemez, tenkit edilemez. Aksine 97 nci ve 98 nci maddelerin dışında kalan vaziyetlerde Cumhurbaşkanı pekâlâ eleştirilebilir, tenkit edilebilir.

Muhtemeldir ki, Sayın Cumhurbaşkanı süresi hitama erip, makamından ayrıldıktan sonra çok tenkit edilecektir. Belki de, Türkiye'nin âdeta çöreklenmiş olan, «Gelen, gideni aratır» siyasî kaderinin bir neticesi olarak çok aranacaktır. Tabiî ki bunu zaman gösterecektir. Mühim olan, mevki ve makam sahiplerini tenkit edilecek bir durumları varsa, mevki ve makamda bulundukları zaman zarfında bunu yapmaktır.

Cumhurbaşkanının and içmesine mütallik Anayasanın 96 ncı maddesinde yazılı olan formülde «...Anayasayı sayacağıma ve savunacağıma; insan haklarına dayanan demokrasi ve hukuk devleti ilkelerinden ve tarafsızlıktan ayrılmayacağıma; . . . »şeklinde açık ve kesin cümleler vardır. 96 ncı maddedeki and'ı içmekle Sayın Cumhurbaşkanı, bizzat kendisi herkesten önce Anayasanın hürmetkârı, savunucusu, demokrasi ve hukuk devleti ilkeleriyle tarafsızlığın bağlısı olmayı kabul etmiştir. Bu böyle olduğu ve Anayasa birkaç defa değiştirildiği ve yine değiştirilmek istendiği halde üzülerek işaret etmek lâzımdır ki, Sayın Cumhurbaşkanının savunuculuğu müşahade edilememiştir.

Keza, 12 Marttan evvel insan haklarına dayalı demokrasi ve hukuk devleti ilkeleri şiddetli sarsıntı geçirir ve sallanırken, Sayın Cumhurbaşkanının Hükümete gerekli ikaz ve ihtarlarda bulunduğu müşahede edilemediği gibi, bu hususta şimdiye kadar resmî ve kesin bir açıklamada da bulunulmamış olmakla, bunun yapılmamış olduğu şeklinde bir intibaın husulüne ve devamına imkân doğmuştur.

15 Ocak 1973 tarihli bayram mesajında Sayın Cumhurbaşkanı Anayasanın değiştirilmesinden bahisle «Gerekli kanunların çıkmasını ve tedbirlerin alınmasını gerçekleştirmemek veya geciktirmek için çaba gösterenlerin gaflet ve dalâlet içinde oldukları şüphesizdir» şeklinde bir cümle kullanmıştır.

Kanunları çıkaran çıkarmayan, geciktiren, geciktirmeyen Anayasamıza göre tek müessese vardır ki, o da şahıs veya şahıslar değil Türkiye Büyük Millet Meclisidir ve herhaldeki Sayın Cumhurbakanı bu cümleyi Türkiye Büyük Millet Meclisi için kullanmamıştır. Zira kim olursa olsun, Sayın Cumhurbaşkanı da dahil, kimse Türkiye Büyük Millet Meclisine karşı böyle sözler için kendinde hak göremez.

Şu halde, bu cümle Anayasanın değiştirilmesine, bâzı kanunların çıkarılmasına ve tedbirlerin alınmasına lüzum olmadığını söyleyenlere karşı kullanılmıştır ki, bunu tarafsızlık ilkeleriyle bağdaştırabilmek kolay olmasa gerektir.

Evvelâ şurasını işaret etmek lâzımdır ki, bilhassa demokrasilerde haksız itham, kimden, nasıl ve kime gelirse gelsin, daha ziyade ithamla ilgisi bulunmayanlarca reddedilmek gerekirken, Türkiye'de hemen daima üzücü bir durum ola-

rak, haksız ithama mâruz bulunan kimse ve kimseler yine kendileri bunu reddetmek mecburiyetinde kalmaktadırlar.

Eğer Anayasada tadilâtı, bâzı kanun ve tedbirleri isteyenler, Sayın Cumhurbaşkanının sözlerine karşılık olarak, «bunları istemiyenlerin de görüşleri muhteremdir» şeklinde bir cevap vermiş olsalardı, demokdasi bakımından her halde çok yerinde ve memnuniyet verici olacaktı.

Şurasını her halde herkes kabul eder ki, Türkiye Büyük Millet Meclisine mevdu meselelerde, meselenin lehindeki üyelerin görüş fikir ve sözleri kadar, aleyhindeki üyelerin görüş, fikir ve sözleri de muhteremdir. Anayasada tadilât, bâzı kanunların ve tedbirlerin gerektiğini, memleket ve Milletin menfaatlerinin bunu icabettirdiğini söyleyenlerin görüşleri ne kadar samimî ve muhterem ise, Anayasada tadilâta, bâzı kanunlar ve tedbirlere lüzum olmadığını, bunların huzur değil, huzursuzluk yaratacağını, memleket ve Millet menfaatlerinin bunlarda değil; fakat Anayasaya hakkıyle hürmet ve kanunların hakkıyle tatbik edilmesinde olduğunu söyleyenlerin, görüşleri de en az o kadar muhterem ve samimidir.

Demokrasi ve hukuk devleti anlayışı, Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin her meselede görüşlerini inandıkları istikamette dile getirmelerini, sadece hakları değil, aynı zamanda vazifeleri sayar. O kadar ki, Anayasa bu hususta ne kadar hassasiyet gösterdiğini de, 79 cu maddesiyle ayrıca ve kesinlikle işaret etmiş bulunmaktadır. Ele alınan hangi mesele olursa olsun, herkes mutlaka lehinde veya mutlâka aleyhinde olacak gibi, hak, hukuk ve demokrasiyle bağdaşmayan bir iddiada bulunulamaz.

Her meselenin, Türkiye Büyük Millet Meclisinde yanında olanları da olacak, karşısında olanları da olacaktır. Demokrasi budur. Memleket ve Milletin menfaatlerini düşünmek, bir meselenin sadece lehinde veya sadece aleyhinde olanların inhisarında değildir ve olamaz. Hoşa gitse de, gitmese de her görüşe, her fikre hürmet, görüş ve fikir sahibi olmanın asgarî şartıdır.

Kaldı ki, meseleler hususunda ortaya atılan bütün görüş ve fikirleri eş kıymette görmek ve aralarında hiç olmazsa alenî ayırım yapmamak, Sayın Cumhurbaşkanının ayrıca vazifesi ve içtiği andın da zarurî icabıdır.

Anarşistler hakkında kullanılan tabir, «Anayasayı tağyir ve tadildir.» Bir taraftan Anayasayı tagyir ve tadile teşebbüs edenler hakkında takibata girişilecek, diğer taraftan «Anayasanın tadiline karşı çıkanlar, gaflet ve dalâlet içindedirler.» denecek. Bu tenakuz değil midir? Denilebilir ki, «Onlar zorla Anayasayı tadili düşünüyorlar, halbuki burada bahis mevzuu olan Türkiye Büyük Millet Meclisinin Anayasayı değiştirmesidir, ikisi aynı şey değildir.» doğrudur. Şüphesiz ki, aynı değildir; fakat buna mukabil denilebir ki, «Burada Anayasanın tadilini isteyenler de, istemeyenler de Türkiye Büyük Millet Meclisinin üyeleridirler ve istemeyenler zorla istemiyor değiller, fikirle istemiyorlar» ve ilâveten de denebilir ki, «Sayın Cumhurbaşkanının sözleri manevî baskı sayılamaz mı?» Zira sözleri sarfeden lâlettayin bir kimse değil, Devletin başıdır.

Anayasa tadili, bâzı kanunlar ve tedbirlere karşı çıkış, bunlar isabetsizdir, yerinde değildir. bugün için lüzum yoktur, zamansızdır, fayda yerine zarar getirir gibi türlü şekillerde vukubulmaktadır. Hangi şekilde olursa olsun, bu bir karşı çıkıştır.

BAŞKAN — İki dakikanız var efendim.

SELÂHATTİN CİZRELİOĞLU (Devamla) —Bu böyle olduğuna ve karşı çıkmak gaflet ve dalâlet içinde olmak sayıldığına göre, siyasî hakların iadesinin zamansız olduğu iddiasıyle karşısına çıkmış bulunan sayın Cumhurbaşkanıyle bâzı çevrelerin, bu karşı çıkışları da aynı tavsifin içine girmiş olmayacak mı? «Hayır efendim, o başka.» denebilir mi? Denirse bunun hukukî ve mantıkî izah tarzı ne olacaktır? «Efendim, o Cumhurbaşkanıdır.» denebilir mi? Hukuk Devletinde, aynı mesele Cumhurbaşkanı için başka, Cumhurbaşkanı olmayanlar için başka şekilde mütalâa edilebilir mi? Elbette ki edilemez.

Muhterem senatörler, bir diğer mesele de, bir müddetten beri söylenti ve dedikodulara mevzu teşkil eden Cumhurbaşkanlığı seçimi meselesidir. Bir taraftan demokratik hukuk devleti usulü izlenir, diğer taraftan Cumhurbaşkanı seçimine 40 gün kalmış olduğu halde henüz ortada aday yok; kimin aday olacağı dahi

belli değil ve her teşekkül ortada bir şey yok deyip durur. Söylentiler ise devam edip gidiyor. Bir partinin sayın lideri, sanki «Cülusla olacak.» diyen varmış gibi, «Bu iş cülusla olmaz» diyor. Türkiye Büyük Millet Meclisi seçeceğine göre, elbetteki böyle bir şey bahis mevzuu olamaz. Bu tabiri kullanmak dahi abes.

Sayın Sunay'ın müddetinin uzatılması veya tekrar adaylığını koyması meselesi, söylentilerin esasını teşkil etmektedir ve günlerdir bu devam ediyor; fakat Sayın Sunay, mesele Cumhurbaşkanı seçimi değilmiş, müddet uzatılması, tekrar adaylık koymak meselesi sanki kendisiyle ilgili değilmiş ve sanki hiç duymamış, gazetelerde hiç okumamış gibi, hiçbir ses ve sadada bulunmuyor.

Halbuki, bir Cumhurbaşkanı olarak, eğer hakikat müddetinin uzatılmasını istiyor ve kendisince şartlar bunu gerekiyorsa, resmen ve âlanen; «Böyle bir husus vardır, karar Türkiye Büyük Millet Meclisine aittir.» deyip, dedikoduları kesip atabilir.

BAŞKAN — Efendim, müddetiniz bitti.

SELÂHATTİN CİZRELİOĞLU (Devamla) — Veya en isabetlisi olarak; «Anayasa sarihtir, Martta ayrılacağım. Anayasada müddet temdidi veya tekrar adaylık koyma istikametinde bir değişikliğe gidilse dahi, adaylığımı koymayacağım, çekileceğim kararım kesindir; bunu herkes böyle bilmelidir.» diyebilir ve böylece de bu mesele vuzuha kavuşmuş, lüzumsuz dedikodulara yer kalmamış ve memleketin her köşesi de bu meselenin çeşitli söylentileriyle çalkalanmaktan kurtulmuş olur.

BAŞKAN — Sözlerinizi bağlamanızı istirham edeceğim.

SELÂHATTİN CİZRELİOĞLU (Devamla) — Hay hay Sayın Başkan.

Halbuki, Sayın Cumhurbaşkanı esas konuşması gereken bu meseledeki derin sükûtu ile, eğer bir temdit veya tekrar adaylık koyma mevzuu bahis olacaksa, bu bir Anayasa tadilini gerektireceğinden, Türkiye Büyük Millet Meclisinin tutumu acaba ne olacak? «Yine bir sürtüşme meydana gelecek mi?» şeklinde her tarafta zihinlerde hâkim olan bir istifhama ve bu da ister istemez siyasî iktisadî hayata tesire sebep olmaktadır. Bunun içindir ki, bu meselenin en kısa bir zamanda vuzuha kavuşmasında yarar ve zaruret vardır. Diğer taraftan Parlâmentodaki siyasî teşekküllerin de bu mevzudaki durumlarını açık olarak tâyin etmeleri zamanı çoktan gelmiş bulunmaktadır. Hattâ bu hususta oldukça geç kalınmıştır da denebilir. Zira, bu topyekûn bütün milleti ilgilendiren Cumhurbaşkanı seçimindir, herhangi bir siyasî teşekkülün grup yöneticileri seiçmi değildir.

Cumhurbaşkanlığı Bütçesinin yeni Cumhurbaşkanına ve dolayısıyle millete hayırlı olması temennisiyle sözlerime son verir, hepinizi hürmetle selâmlarım (Alkışlar)

BAŞKAN — Sayın Sökmen, buyurunuz efendim.

TAYFUR SÖKMEN (Cumhurbaşkanınca S. Ü.) — Sayın Başkan, sayın arkadaşlarım;

Halk Partisi Sayın Sözcüsünün ve diğer sayın sözcülerin, gerek Sayın Cumhurbaşkanı, gerek sabık iktidar hakkında yaptıkları beyanat tamamen hissidir.

Sayın Sunay 7 senelik Cumhurbaşkanığı sırasında memlekete büyük hizmet etmiş bir kıymettir. Sabık iktidarın mesuliyet hissesinin azlığının bâriz misali ise, Anayasanın birkaç defa değiştirilmesiyle kendini göstermiştir. 12 Mart Muhtırası ise, yalnız bir tarafa değil, bütün Meclise hitaptır. Tek taraflı konuşmamalıdır, konuşmak haksızlık olur, mesuliyet varsa hepimizindir.

Saygılarımla. (Alkışlar)

BAŞKAN — Sayın Akça.

A. ORHAN AKÇA (Kütahya) — Sayın Başkan, Cumhuriyet Senatosunun pek muhterem üyeleri;

Yakın siyasî tarihimize bir göz atacak olursak, Devletin bânisi olan Atatürk, tenkitten münezzeh olduğuna göre, diğer Cumhurbaşkanlarının siyasî tandanslarını dile getirmekte büyük fayda mülâhaza ediyorum. Büyük Atatürk'ten sonra bu şerefli vazifeyi deruhte eden Sayın İnönü'nün yakasında Cumhuriyet Halk Partisinin rozeti vardı. Bilâhara, Cumhurbaşkanlığı makamını işgal eden Sayın Celâl Bayar'ın boynunda da ve elinde de D. P. asalı baston vardı. Bilâhara ihtilâl neticesinde işbaşına geçmiş olan rahmetli Gürsel'in yakasında da ihtilâlin etiketi yatıyordu.

Bu itibarla, Türk siyasî literatüründe çok partili hayata geçtiğimizden bu yana, siyasî tan-

dansı ve meyli ne olursa olsun, bitaraf bir Cumhurbaşkanı olarak Cevdet Sunay'ı burada selâmlamayı asgarî mücamele icabı telâkki etmekteyim.

Aziz arkadaşlarım, büyük Türk Milletinin hür iradesiyle, serbest vicdaniyle seçip buraya gönderdiği parlâmenterlerin reyleriyle işbaşına gelmiş olan Sayın Sunay, yapmış olduğu and'a sadakat göstermiş ve memleketi çok büyük badirelerden çıkarmanın hünerini de göstermiştir. İhtilâlin şerefli aksiyon adamları karşısında oturuyorlar. 1960 senesinde meydana gelen ihtilâlde, Sayın Sunay bu hadiseleri yaşamıştır. 22 Şubat'ı yaşamış, 21 Mayıs'ı yaşamış ve 12 Mart Muhtırasını yaşamış daha hâlâ dimdik ayakta duruyor ve memleketi dar boğazlardan çıkarmak için üstün gayretler sarf etmek suretiyle büyük fedakârlıklar pahasına, kendisine haksız ve yersiz yapılan tenkitlere ses çıkarmamak gibi mükemmel bir medeniyet örneğide vermektedir.

Yakında almış olduğu emaneti sahibi aslisi olan, millet mümessillerine iade edecektir. Lütfettiler bendenizi kabul buyurdular, benden evvel konuşan arkadaşım hiç merak etmesin, Sayın Cumhurbaşkanının şerefle ifa ettiği bu vazifeye bir defa daha talip olmak endişesi mevcut değildir. Ama bir gün kendisinden nöbeti devralmaya gidecek şahsı bulmakta güçlük çekeceksek, eğer bu güçlüğün içerisine gireceksek, o zaman bu iddialarda bulunan kimsenin, Parlâmentonun vazifesine taallûk eden bir mevzu hakkında fikir yürütmüş olmalarının karşısında da susmaya imkân yok.

Cumhurbaşkanı nasıl seçilecek ve kim olacak? Cumhurbaşkanı, iradeyi milliyenin yegâne tecelligâhı olan Türkiye Büyük Millet Meclisinin sayın üyelerinin iradesiyle seçilecektir. Eğer Cumhurbaşkanının tekrar vazifede kalması memleketin âli menfaatlerini icap ettiriyorsa, yine bir Anayasa değişikliği meselesi karşısında, yine bütün parlâmenterlerin hür iradelerini kullanmak suretiyle temdit veya âdemi temdite karar vermek de sizlere düşen bir keyfiyettir.

Bu itibarla, Sayın Sunay'ın hiçbir mevki ihtirası içinde bulunmaksızın, makamını derhal millî iradenin tecellisi ânında terk edeceğini, Hürriyet Gazetesinde vâki beyanını okuduktan sonra, tekrar kendisinin niçin sükût ettiğini sormak, her halde bir «Back round» dediğimiz art düşüncenin mahsülü olması lâzımdır. Başka türlü de bunu tefsire imkân göremiyorum.

Bu itibarla, memleketin başına en lâyığını ve ecnebi memleketlerde akreditifi olan büyükelçilere kendi adına temsil yetkisi veren şahsın, elbette ki aranan evsafta ve vasıfta olması hepimizin arzu ettiği bir keyfiyettir. Bu itibarla sözlerimi kısa keseceğim.

Cumhurbaşkanlığı seçiminde ortada dönen spekülâsyonlara bir nihayet vermek suretiyle, tabiî hakkımız olan Cumhurbaşkanlığı seçimini hür irademizde, hür vicdanımızla ve serbes irademizle yapmak hususunda bizi serbest bırakmalarını muayyen mehafilerinden rica eder, hangi siyasî tandansa sahip olursanız olun, bütün arkadaşlarımı en derin saygılarımla selâmlayarak huzurunuzdan ayrılırım efendim. (Kontenjan Grubu sıralarından alkışlar.)

BAŞKAN — Sayın Atalay, buyurunuz.

SIRRI ATALAY (Kars) — Konuşmam çok kısa olacaktır; fakat zorunlu bir kısa konuşma olacaktır.

Sayın Cumhurbaşkanlığı Bütçesi üzerindeki görüşmelerde Sayın Sökmen'in buradaki bir cümlesi üzerinde duracağım.

Sayın Sökmen, özellikle üstüne basa basa kendisine has, yıllardan beri yadırgamadığımız görüşü ile yine Cumhuriyet Halk Partisine çatma yolunu seçtiler ve sonunda da görüşlerin çok yönlü olmasını söylediler. Aa, Sayın canım Sökmen, siz bu yaşınızla hangi gün C. H. P.'yi bir yana bırakarak, o tecrübenizle bize yol gösterdiniz? İki yanlı oldunuz da; sadece C. H. P. düşmanlığı yapmadınız?..

Saygılarımla. (A. P. sıralarından gülüşmeler.)

BAŞKAN — Başka söz isteyen sayın üye?.. Yok. Bölümlere geçilmesini oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Cumhurbaşkanlığı Bütçesi

Bölüm (Prog.)		Lira
101	Genel yönetim	2 196 438
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.	
102	Destek hizmetleri	8 144 040

BAŞKAN — Bu bölümle ilgili 2 önerge var, sırasiyle takdim ediyorum.

Sayın Başkanlığa

Cumhurbaşkanlığı bütçesinin 102 bölüm 500 harcama kalemi demirbaş alımlarına 220 bin lira ödenek konulmuştur.

1. Bu ödeneğin bütçeden çıkartılmasını.

2. Zarurî ihtiyaç varsa 20 bin liraya indirilmesini arz ve teklif ederim.

Uşak
M. Faik Atayurt

BAŞKAN — Komisyon?..

BÜTÇE KARMA KOMİSYONU BAŞKANI KEVNİ NEDİMOĞLU (Zonguldak Milletvekili) — Sayın Başkan, Program - Bütçe esaslarına göre, ihtiyaçlarına göre tespit edilmiş bir rakamdır Esasen cari harcamalardan % 6,5 nispetinde de bir kesinti yapıldığı malûmlarıdır. Bu itibarla katılmıyoruz efendim.

BAŞKAN — Komisyon katılmıyor. Önergeyi oylarınımıza arz ediyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Önerge kabul edilmemiştir.

İkinci önergeyi takdim ediyorum.

Sayın Başkanlığa

Cumhurbaşkanlığı bütçesinin 102 bölüm 600 harcama kalemi taşıt alımlarına 250 bin lira ödenek konulmuştur. Yaptığım tetkik te: Halen iyi ve çalışır vaziyette 1968 model Şevrole marka 3 adet münibüsün, bütçede iyi vaziyette olduğu şu şekilde de teyit edilen (ekonomik ömrünü doldurarak rantabl olmaktan çıkacak) gerekçesiyle hizmet dışı edilerek, bunların yerine 3 yeni araba alınacağı anlaşılmıştır. Bütçenin 6 milyar civarında açık olduğu ve azamî tasarrufa riayet edeceğimiz bir dönemde ve arabaların da 1968 model ve kullanılır vaziyette olmasından dolayı bu ödeneğin verilmesini uygun bulmadığımdan bütçeden çıkartılmasını arz ve teklif ederim.

Uşak
M. Faik Atayurt

BAŞKAN — Komisyon?..

BÜTÇE KARMA KOMİSYONU BAŞKANI KEVNİ NEDİMOĞLU (Zonguldak Milletvekili) — Efendim, biraz evvel arz ettiğim gerekçelerle katılmıyoruz.

BAŞKAN — Peki efendim... Komisyon katılmıyor. Önergenin dikkate alınmasını oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmemiştir. («Kabul edilmiştir.» sesleri.)

Kabul edilmedi efendim... Peki yeniden oylayayım, müsaade ediniz.

Önergenin dikkate alınmasını oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler lütfen ayağa kalksınlar... Kabul etmeyenler lütfen ayağa kalksınlar... Kabul edilmemiştir efendim.

Bölümü okunan şekliyle oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Bölüm (Prog.)		Lira
900	Hizmet programlarına dağıtılamayan transferler	160 000

BAŞKAN — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Cumhurbaşkanlığı 1973 malî yılı Bütçesi hayırlı ve uğurlu olsun efendim.

D) SAYIŞTAY BÜTÇESİ

BAŞKAN — Sayıştay Bütçesinin müzakeresine geçiyoruz.

Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına sayın Fakih Özlen, buyurunuz efendim.

C. H. P. GRUPU ADINA FAKİH ÖZLEN (Konya) — Sayın Başkan, sayın senatörler;

C. H. P. Grupu adına 1973 yılı Sayıştay Bütçesi hakkındaki görüşlerimizi kısaca arz etmek üzere söz almış bulunuyorum.

Genel ve katma bütçeli dairelerle, bunların % 50 ve daha fazla iştiraki olan kurumların gelir ve giderleriyle mallarını denetlemek, sorumluların hesap ve işlemlerini yargılama yolu ile kesin hükme bağlamak ve kesin hesap kanun tasarıları hakkında uygunluk bildirimi düzenlemekle görevli ve Anayasanın 127 nci maddesi ve 832 sayılı kanun hükümleri uyarınca kurulmuş bir Anayasa kuruluşu olan Sayıştay'ın, 1973 yılı bütçesi hakkında titizlikle hazırlanmış bulunan raporun bütün detaylarını aynen tekrar ederek zamanınızı almak istemiyorum.

Raporun 2 nci maddesinden anladığımıza göre, 28. 5. 1970 tarihinde yürürlüğe giren 1206 sayılı Kanunla tesis işleminin bütün Türkiye'ye teşmili ve bunun başarı ile uygulanması, giderlerin henüz taahhüt safhasında iken mevzuata uygunluğunu tespit etmek ve muhtemel

usulsüz ödemeleri önceden önlemek suretiyle denetimin etkenliğini ve faydasını sağlamış bulunmaktadır.

Dün akşam radyodan işittiğimize göre, bu tatbikatta 500 bin liraya kadar olan harcamalara vizenin sonraya alınması şeklinde bir müsaade, bir muvafakat çıkmıştır ki, bunu da gayet yerinde bulmaktayız.

Bu uygulamayı ve raporun 5 nci maddesinde sözü edilen meslekî yayınlara başlanmış olmasını şükranla kaydetmeyi bir görev sayarız.

Denetçiler, incelemelerinde işlemlerin mevzuata uygunluğunu araştırmakla beraber, bunların maddî bakımdan da doğruluğunu saptamak zorundadırlar. Bu iş gücünün önemli bir kısmını almaktadır. Memleketimizde her alanda olduğu gibi. Sayıştayın görevleri alanında da artışlar, genişlemeler olmaktadır ve olacaktır.

Artan ve çoğalan işlerin maddî bakımdan da doğruluğunu tespit etmek ve bu tespitin tereddüde meydan vermeyecek şekilde inanılır olması şartı, zaman ve işgücünün artırılmasını zorunlu kılmaktadır. Bu hal, ister istemez Sayıştayı da elektronik işlem merkezlerinde kompitür vasıtasıyla kısa sürede ve güvenilir şekilde netice alabilmek için, otomatik sisteme geçişe zorlamış bulunmaktadır. Bu istek Devlet Planlama Teşkilâtınca uygun görülmüş, ancak geçiş devresinde 6 aşamalı bir prosedür öngörülmüştür. Bunun üçüncü aşamayı olan otomatik sistem etüdü ile, sistemin dizayn işlerinin Orta Doğu Teknik Üniversitesine yaptırılması için 1973 bütçesine 100 bin liralık bir ödenek konmuştur.

Otomatik sisteme geçilince işgücünden sağlanacak tasarruf, hukuki inceleme alanına aktarılacaktır. Maddî doğruluk neticelerinin de emniyeti sağlanacaktır. Her ne kadar raporda bu nedenlerle otomatik sisteme bir an önce geçilmesi tavsiye edilmekte ise de, biz konuya tavsiye sınırından daha ötede önem verilmesini bilhassa kaydedeceğiz.

Çeşitli nedenlerle her yönde artışlar ve bazı görüşlere göre şişirmeler olduğu söylenen ve yekûn itibariyle 1972 bütçesine kıyasla bâzı dallarda % 20'nin üstünde bir artış gösteren 1973 yılı bütçesinde, Sayıştay bütçesi 1970 yılına kıyasla % 1,8 gibi cüzi bir artış göstermiş bulunmaktadır. Şayet otomatik sisteme geçişi hızlandırmak bir ödenek sorunu ise, bunu sakınmamak lâzımdı. Konu, ödenek sorununun ötesinde bir teknik icap olarak daha hızlandırılamıyorsa bunun da çözüm yolları ve olanakları aranmalıdır.

Kısaca otomatik sisteme geçiş süründürülmemelidir.

«Sayıştay bir hesap mahkemesidir.» diyoruz ve hemen ilâve ediyoruz; bu Anayasa kuruluşumuzun icabında kuruluş kanununu da gözden geçirerek görev ve yetkilerini, gerek alan yönünden ve gerekse ayrıntılar yönünden daha da genişletmek faydalı olamaz mı?

Maksadımı misallerle arza çalışacağım: Sayıştay, resmî dairelerin yaptığı ihaleleri vize ediyor. Ne yönden?. Mevzuata uygun olup olmadığı yönünden. Bir iş var sayalım; mevzuata uygun olarak Erzurum, Edirne, Samsun ve Antalya'da birbirine uymayan tutarlarla ihale ediliyor. Yani memleketin muhtelif yerlerinde bir sene evvel (a) bedeline yaptırılan bir iş bir sene sonra 2 misline; (2 a) bedeline yaptırılmak isteniyor. Halbuki memlekette fiyat artışları % 100 olmadığı gibi, hatta % 50 den de aşağı. Bu gibi hallerde; «İşin bu kısmının sorumlusu kendi dairesidir.» şeklinde düşünerek, kanunen değilse bile, tatbikatta Sayıştay vizeyi yapmaktadır. Halbuki ilgili daireyle Sayıştay arasına miktar ve oran bakımından 500 bin liraya kadar olan işlerin vizesini sonraya almak suretiyle serbestliğine muvafakat edilmiştir. Meselâ «5 milyondan yukarı işlerde.» diye bir sınır çizerek Sayıştay'a bu gibi hallerde de görev ve sorumluluk vermenin tartışmaya değer olduğu kanısındayız.

1950'lerde hatırımda kaldığına göre sayın İnönü, zamanın Hükümetine bir soru yöneltti. «İçeriden ve dışarıdan ne miktar gelir sağladınız? Bunu terazinin bir kefesine koyunuz. Buna karşılık yaptığımız işler, ürettiğiniz değerler tutarında karşı kefeye koyunuz; tartışmalarımızın sınırı çok daralır o zaman.» diyordu. Devletin parasına ve malına 100 senedir sahiplik eden Sayıştay'a bu yönlerden görevler verilemez mi? Kamu İktisadî Kuruluşlarının denetiminin Sayıştay'a verilmesini de bugünkü halden daha uygun ve çok daha faydalı olacağı kanısını taşıyanlardanız.

İkide bir Sayıştay kararlarının kesin olup olmadığı tartışması ortaya çıkıyor. Hazır Ana-

yasa gözden geçirilirken, 127 nci maddenin açık olduğuna inanmakla beraber, şayet tereddüt varsa ve ihtiyaç duyuluyorsa bu tartışmayı kökünden kesecek biçimde Sayıştay kararlarının kesin olduğu açıklığına kavuşturulması gereğine de inanıyoruz, inananlardanız.

Kanımızca 100 senedir Devlet Hazinesi ve mallarına bekçilik etmek görevini şerefle yapan Anayasa kuruluşu Sayıştay'ın görev ve sorumluluk alanlarını genişletmekte, kuruluşu bu yönden teçhiz etmekte büyük faydalar vardır. Konunun önem ve ağırlığının idraki içinde sadece kalın çizgilerle sunmaya çalıştığımız önerilerimizin Sayıştayın yetkili ve teknik elemanları, kıymetli elemanları tarafından zaman içinde ele alınacağını ummaktayız.

Devlet malı, Devlet parası ve Devlet envanterinin her şeyin üstünde bir dikkat ve titizlikle ve sorumluluk duygusu ve mücyyideleriyle, yönetim ve denetiminden yana olarak, bu inanış ve bu görüşün yardımcısı ve savunucuları olarak yukarıda ele alınmasını arza çalıştığımız konuların incelenmesini temenni eder, C. H. P. Grubu adına Sayıştay Bütçesi uygulayıcılarına başarılar diler, Yüce Senatoya saygılar sunarım.

BAŞKAN — Millî Güven Partisi Grubu adına sayın Sami Turan.

M. G. P. GRUBU ADINA SAMİ TURAN (Kayseri) — Sayın Başkan, sayın senatörler;

1973 yılı Sayıştay Bütçesi üzerinde Millî Güven Partisi Grubunun görüşlerini kısaca arz edeceğim.

Vatandaşın emeğinden, alın terinden alınan vergilerin yerine sarf edilip edilmediğini, veren kimseler olarak araştırıp, sorması en tabiî hakkıdır. Hele bu senelerde ekonomik alanda maruz kaldığımız sıkıntılı günler itibariyle bu murakabe hakkının daha da önem kazandığına dikkatinizi çekmek isteriz. Bu itibarla, Milletin denetim hakkını parlâmento yoluyla ifa etmesi zarureti muvacehesinde, karşımıza yine millî iradenin tecellisi olan Parlâmento adına denetim görevi, eski adıyla Divanı Muhasebat, bugünkü adıyla Sayıştaya verilmiştir. Bu kadar önemli bir görevi yüklenen bu Anayasa kuruluşumuz, ifâ ettiği hizmetin büyüklüğüne ters orantılı bir tevazu ve sessizlik içinde çalışmaktadır.

Sayıştayımızın tarihi 1861 yılına, ta Sultan Aziz devrine kadar uzanmaktadır. Bu sebeple köklü bir kuruluşumuzdur.

1961 Anayasamızın 127 nci maddesinin açık hükmüne göre genel katma bütçeli dairelerin bütün gelir ve giderleriyle mallarını Türkiye Büyük Millet Meclisi adına denetlemek ve gerektiğinde hüküm tesisine Sayıştay yetkili kılınmıştır. Bugün Türkiye'de 2 bini aşan saymanlığın tüm hesaplarını incelemekte ve icabında yargı görevini de Sayıştay ifa etmektedir. Bu kadar geniş bir çalışma alanını denetlemekle yükümlü bu kuruluşun, Kanununun istediği anlamda ve sürede görevini yapabildiğini iddia etmek mümkün görülmektedir. Ancak, işaret ettiğimiz bu noksanlığın Sayıştayın atalet veya ihmallerinden ileri geldiğini de söylemek insaf dışı bir görüş olmaktadır.

1970 tarihinden bu yana Türkiye'de yapılan sözleşmelerin teşkili, ödenek ve kadro dağıtımının önceden vizesi Sayıştaya verilmiştir. Kesinhesap kanun tasarısalarının Parlâmentoya sevkinden itibaren, bunlara ilişkin olarak Sayıştayca düzenlenen genel uygunluk bildirimlerinin en geç 6 ay içinde Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulması hususu gibi kesin süreli hizmetler Sayıştayın görevi içindedir.

Bu kadar geniş bir tetkik ve yargıya bağlanan, bu kadar kesin süreli işletmeleri ikmal ile görevlendirilen Sayıştayın bilhassa taşra denetlemesine yetişemediği bir vakıadır. Bir tezatlar ülkesi olan Türkiye'mizde, birçok kuruluşlarda, açık insan israf ve bolluğu varken Sayıştayın gerektiği kadar yetişkin elemanlarla takviye edilememesi, bugünün fennî imkânlarından yoksun bırakılması bir tezadın açık delilidir kanısındayız.

Sayın senatörler, Sayıştayın yukarıda arz ettiğim imkânlarının noksanlığı itibariyle, bilhassa Devlet mallarındaki murakabesinin tamamen yeterli olduğuna inanmak mümkün görülmektedir. Bu noksanlık bir ölçüde, Sayıştayın personel ve teknik imkân yoksunluğundan doğmaktadır. Bütçesine hâkim olamayan aileler gibi, hükümetlerin de bütçe gelir ve giderlerinde bir gün için ipin ucunu kaçırması ihtimali daima mevcut olacaktır. Türkiyemizin bugün maruz bulunduğu ekonomik bunalımlardan bir an evvel çıkmasını adam kayırmala-

rının ve insaf israfının önlenmesini kadro dağıtımında çok dikkatli ve hassas davranılmasını bilhassa rica ediyorum.

Diğer yönden, bazı dairelerin yeni malî yıl yaklaşırken cari yıllardaki ödenekleri, tabirimizi mazur görmenizi rica ederiz; yangından mal kaçırması ve bir mirasyedi zihniyetiyle harcanmasının önüne geçmek ve demirbaş eşya lüks heves ve saltanatının mutlaka önlenmesi için, Sayıştayın gerekli tedbirleri almasını kaçınılmaz bir görev olarak hatırlatmak isteriz.

1973 malî yılı Bütçesinin Milletimize ve Sayıştayın değerli mensuplarına hayırlı, uğurlu ve başarılı olmasını diler, şahsım ve grubum adına Yüce Senatoyu ve Sayıştayın kıymetli mensuplarını saygıyla selâmlarım.

BAŞKAN — Adalet Partisi Grubu adına Sayın Nuri Demirel.

A. P. GRUBU ADINA NURİ DEMİREL (Balıkesir) — Sayın Başkan, Cumhuriyet Senatosunun sayın üyeleri;

1973 malî yılı Sayıştay Başkanlığı bütçesinin Yüce Senatoda müzakeresi dolayısiyle Adalet Partisi Grubunun görüş ve temennilerini Yüksek Heyetinize arz etmek üzere huzurunuza gelmiş bulunuyorum.

Anayasamızın 127 nci maddesinde ifadesini bulan Sayıştay;

Genel ve katma bütçeli dairelerle, bu dairelerden tarafından sermayesinin yarısı veya yarısından fazlasına katılmak suretiyle sabit veya döner sermayeli veya fon şeklinde kurulan kurumların gelir ve giderleriyle mallarını T. B. M. M. adına denetlemek,

Sorumluların hesap ve işlemlerini yargılama yoluyle kesin hükme bağlamak,

Kesinhesap kanun tasarıları hakkında uygunluk bildirimi düzenlemekle görevli bir Anayasa kuruluşudur.

Sayıştayın işleyişi, denetim usulleri, ödev ve yetkileri 832 ve 1260 sayılı kanunlarda belirtilmiştir.

Bütçe ve bütçenin denetimi lüzumu yurdumuzda ilk defa Tanzimat Devrinde hissedilmiş ve 1281 tarihinde bir nizamname ile (Divanı Muhasebat) ediyle bir hesap mahkemesi olarak kurulmuştur. Zamanla gelişerek, 1293 tarihli ilk Osmanlı Anayasası ve İkinci Meşrutiyet Devrinde Anayasaya müstenit kazaî kontrol organı olarak görevine devam etmiştir. Cumhuriyet Devrinde Sayıştay Başkanlığı 1924 tarihli Teşkilâtı Esasiye Kanunumuzun 100 ncü ve 1961 tarihli Anayasamızın 127 nci maddesiyle varlığını devam ettirmiştir.

Sayıştay Başkanlığı her yıl adedi 2 436 olan genel ve katma bütçeli daireler saymanlıkları ile sabit ve döner sermaye saymanlıklarının tamamının hesaplarını incelemekte ve yargılama yoluyle hükme bağlamaktadır. Ayrıca, adedi 4 990'u bulan belediye ve özel idare saymanlıkları ile ayniyat saymanlıklarının hesap ve ayniyatlarını da inceleme programına tabi tutmaktadır.

Sayıştay, saymanlıklardaki işlem ve hesapları sadece hukukî yönden mevzuata uygun olup olmadıklarını değil, bunların maddî yönden de doğruluğunu araştırmaktadır. Bu hal, önemli işgücü sarfını gerektirmektedir. Bu yüzden Sayıştayda otomatik ve elektronik işlem merkezine duyulan ihtiyaç günden güne artmaktadır.

Sayıştay Başkanlığı 1973 yılı bütçesinde toplam olarak 41 188 588 lira ödenek teklif edilmiştir. Bu bütçenin büyük kısmı personel, yönetim ve hizmet giderlerinden ibaret bulunmaktadır. Sayıştay Başkanlığına ayrılan bu para ile T. B. M. M. adına yapılan işlerin kusursuz ve süratli olarak yapılması amacı güdülmektedir.

1973 yılı Sayıştay Başkanlığı bütçe teklifinin hazırlanmasında ödeneklerin gerçek ihtiyaçlar karşılığı olarak teklif edildiği, hizmetleri aksatmadan tasarruf için gereken itinanın gösterildiği müşahede edilmektedir.

Çeşitli yerlerde kira ile tutulan binalarda çalışmakta olan Sayıştayın dairelerini bir çatı altında toplayan elverişli binaya kavuşması, yetişmiş denetçi adedinin artması, biran önce otomatik ve elektronik sisteme geçilmesi en halisane temennimizdir.

Sayıştay Başkanlığı 1973 yılı bütçesinin Türk Milletine, Sayıştay camiasına hayırlı ve uğurlu olmasını diler, bu arada Sayıştay Başkanlığında ve Sayıştay camiasında uzun yıllarını Büyük Türk Milletine adayarak Sayıştay Başkanlığından emekli olmak bahtiyarlığına eren Sayın Rıza Turgay'a geçmiş başarılı hizmetlerinden dolayı teşekkürlerimizi sunar, yeni

hayatlarında başarı, sağlıkla ve mutluluklar niyaz eder, grubum ve şahsım adına Yüce Senatoyu saygıyle selâmlarım. (Alkışlar).

BAŞKAN — Sayıştay Bütçesi üzerinde başka söz isteyen sayın üye?... Yok. Bölümlere geçilmesini oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

SAYIŞTAY

Bölüm (Prog.)		Lira
101	Genel Yönetim	1 618 864

BAŞKAN — Bölüm üzerinde verilmiş bir önerge var, takdim ediyorum.

Yüksek Başkanlığa

1973 malî yılı Bütçe Kanun tasarısının Sayıştay Başkanlığı Bütçe teklifine bağlı kadro cetvelinin (X) işaretli şerhine esas hükmün, Anayasa Mahkemesinin 27 . 10 . 1972 tarihli Resmî Gazetede yayımlanan Esas 1972/25; Karar 1972/36 sayılı iptal kararı uyarınca ve Anayasaya aykırılığının tespit olunmuş bulunması nedeniyle metinden çıkartılmasını arz ve teklif ederim.

Muş
İsa Bingöl

BAŞKAN — Komisyon?..

BÜTÇE KARMA KOMİSYONU BAŞKANI KEVNİ NEDİMOĞLU (Zonguldak Milletvekili) — Sayın Başkan, bu önergeye katılmıyoruz. Çünkü, Personel Kanununda intibakların sağlanması için torba kadrolardan verilen kadrolar ile intibaklar sağlanamadığı için daha sonra Yüce Meclislerden bir ek kadro kanunu çıkmıştır. Bu ek kadro kanunu gereğince (Ki, bu kanun iptal edilmemiştir) intibakları temin edilemeyen Sayıştay üyelerine ve mensuplarına ek kadrolar verilmiştir. Bu, kanunda sarahaten mevcuttur.

BAŞKAN — Yani müktesep hakları itibariyle?

BÜTÇE KARMA KOMİSYONU BAŞKANI KEVNİ NEDİMOĞLU (Zonguldak Milletvekili) — Evet efendim. Ve bu Kanunda da bir madde halinde bu intibaklar için, verilen kadroların diğer maksatlar için kullanımayacağı açıkça ifade edilmiştir. Bu sebeple katılamıyoruz, Sayın Başkan.

BAŞKAN — Konuya açıklık vermek için soruyorum; yani bu sonradan Kanunla verilmiş olan kadrolar, müktesep hakların yüksekliği dolayısıyla halen vazifenin üstünde kadrolar olduğu için midir ki, boşaldıkça kaldırılması derpiş ediliyor?

BÜTÇE KARMA KOMİSYONU BAŞKANI KEVNİ NEDİMOĞLU (Zonguldak Milletvekili) — Evet efendim.

BAŞKAN — Bu itibarla katılmıyorsunuz.

BÜTÇE KARMA KOMİSYONU BAŞKANI KEVNİ NEDİMOĞLU (Zonguldak Milletvekili) — Evet Sayın Başkanım.

BAŞKAN — Önergeye Komisyon katılmıyor. Önergenin dikkate alınmasını oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

Bölümü okunan şekliyle oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Bölüm (Prog.)		Lira
102	Destek hizmetleri	7 663 913
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.	
111	İnceleme yargı ve karar	31 595 811
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.	
900	Hizmet programlarına dağıtılmayan transferler	310 000
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.	

Sayıştay Bütçesi hayırlı ve uğurlu olsun.

E) ANAYASA MAHKEMESİ BÜTÇESİ

BAŞKAN — Anayasa Mahkemesi Bütçesinin müzakeresine geçiyoruz. Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına Sayın Zihni Betil, buyurun.

C. H. P. GRUBU ADINA ZİHNİ BETİL (Tokat) — Sayın Başkan, sayın senatörler;

1973 yılı Bütçe kanunu tasarısının Anayasa Mahkemesine ait kısmı görüşülürken, Cumhuriyet Halk Partisi Cumhuriyet Senatosu Grubunun bu konu üzerindeki görüşünü arz etmek üzere huzurunuza gelmiş bulunuyorum.

Sayın senatörler, 1961 Anayasasının 8 nci madesinin ilk fıkrasında aynen: «Kanunlar Anayasaya aykırı olamaz» denilmektedir. Böyle bir hüküm 1924 Anayasasında da vardı. 1961 Anayasasının 147 nci maddesinin ilk fıkrasına göre: «Anayasa Mahkemesi, kanunların ve Tür-

kiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüklerinin Anayasaya uygunluğunu denetler.» 1924 Anayasasında böyle bir hüküm bulunmadığı için bir kanunun Anayasaya aykırılığı iddiası, 1961 Anayasasının öngörüğü Anayasa Mahkemesi kuruluncaya kadar, ancak o kanunu çıkaran Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından incelenebiliyordu. Bu inceleme zorunlu da değildi. Zira bu konuda dava hakkı yoktu. Bu yüzden yürürlüğe giren ve Anayasaya aykırılığı iddia olunan kanunlar üzerindeki tartışma sürüp gidiyordu. 1961 Anayasası ile bir Anayasa müessesesi olarak Anayasa Mahkemesinin kurulması olanağının sağlanması, memleketimizin sürüp giden bu tartışmalardan gördüğü sakıncaların devamını önlemiştir.

Sayın senatörler ,Anayasamızın 2 nci maddesine göre; Türkiye Cumhuriyeti Devleti, sadece insan haklarına ve Anayasa Başlangıcında belirtilen temel ilkelere dayanan, Millî, demokratik, lâik ve sosyal bir devlet değil, aynı zamanda bir hukuk Devletidir. Anayasanın 8 nci maddesinin ikinci fıkrası ise; Anayasa hükümlerini yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını ve kişilerini bağlayan temel hukuk kuralları olarak tarif etmektedir. Bir Anayasa müessesesi olarak Anayasa Mahkemesinin kurulması, Devletimizin her bakımdan bir hukuk devleti niteliği kazanması ve muhafaza etmesi bakımından da yararlı olmuştur.

Sayın senatörler, Anayasa Mahkemesine Yüce Divan sıfatıyle yargılama, Danıştay üyelerini seçme, yasama meclisleri üyelerinin yasama dokunulmazlıklarının kaldırılması halinde yapılacak itirazları kesin olarak hükme bağlama görev ve yetkisinin verilmesi de yerinde ve yararlı olmuştur.

Sayın senatörler, şu hususu da arz etmek isterim ki; insan hak ve özgürlüklerini kabul eden demokratik ülkelerin bâzılarında, kanunların Anayasaya uygunluğunu denetlemek üzere kurulmuş bağımsız bir Anayasa organı yoktu; fakat İkinci Dünya Harbine kadar olan zaman içindeki gelişmelere, İkinci Dünya Harbinin getirdiği tecrübeler eklendikten sonra, bu ülkelerin hemen hepsi, ya yepyeni anayasalar ortaya koyarak veya anayasalarında gerekli değişikliği yaparak bu organa kavuşmuşlardır. Memnunlukla müşahede etmekteyiz ki, bizde, «İki Meclis bulunduğuna ve yasalar Millet Meclisinde görüşülüp kabul edildikten sonra Cumhuriyet Senatosunuda da görüşüldüğüne göre, Anayasa Mahkemesine lüzum yoktur» şeklinde, sayılı çevrelerde de olsa, bir zamanlar ileri sürülen düşünceler, bugün artık değerini kaybetmiş ve tekrarlanmaz olmuştur.

Yeri gelmişken arz edeyim; «Millet Meclisinde görüşülüp kabul olunan yasaların Anayasaya aykırılığı halinde Anayasa Mahkemesince iptal edilmesi mümkün bulunduğuna göre, Cumhuriyet Senatosuna ihtiyaç yoktur.» şeklinde, kişisel olarak ileri sürülen görüşler de bugün değerden düşmüştür. Cumhuriyet Senatosu ve Anayasa Mahkemesi birer Anayasa müessesesi olmakla beraber, kurulmalarına duyulan ihtiyacın nedenleri birbirinden ayrıdır, görev ve yetkileri arasında mahiyet farkları vardır.

Sayın senatörler, Anayasamızın 4 ncü maddesi ilk fıkrasında, «Egemenlik kayıtsız şartsız Türk Milletinindir.» dedikten sonra, bunu izleyen fıkralarında aynen şu hükümleri getirmiş bulunmaktadır: «Millet, egemenliğini, Anayasanın koyduğu esaslara göre, yetkili organlar eliyle kullanır.

Egemenliğin kullanılması, hiçbir suretle belli bir kişiye, zümreye veya sınıfa bırakılamaz. Hiçbir kimse veya organ, kaynağını Anayasadan almayan bir devlet yetkisi kullanamaz». Bu hükümler de, Anayasa Mahkemesine, bir yandan kanun ve Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzükleri şeklindeki tasaruflarla elde edilen Devlet yetkilerinin Anayasada kaynağı bulunup bulunmadığını denetleme yetkisini verirken; öte yandan Anayasanın üstünlüğü ilkesinin bir gereği olarak, bizzat Anayasa Mahkemesinin yetkisini de, Anayasada kaynağının bulunmuş olması şartiyle sınırlamaktadır.

Sayın senatörler, konu ile ilgili dileklerimize gelince :

1) Bilindiği gibi Anayasa Mahkemesi 15 asıl ve 5 yedek üyeden kuruludur. Asıl üyelerden ikisiyle yedek üyelerden birini Cumhuriyet Senatosu ve asıl üyelerden üçüyle yedek üyelerden birini Millet Meclisi seçer. Bu üyeliklerde boşalmalar olmuştur. Anayasanın 145 nci maddesinde 1488 sayılı Kanunla yapılan değişikliğe göre, yasama meclisleri tara-

fından yapılacak asıl ve yedek üye seçimleri için adaylığa başvurma ve seçim esas ve usullerinin kanunla düzenlenmesi ve Anayasaya aynı kanunla eklenen geçici 20 nci maddeye göre de, sözü edilen kanunun bir yıl içinde çıkarılması gerekir. Aradan bir yıldan çok zaman geçtiği halde bu kanun çıkarılamadığı için, boşalan üyelikler için seçim yapılamamıştır. Bu kanunun biran önce çıkarılmasını yürekten dileriz.

2. Anayasa Mahkemesinin personel kadrosunda boşluklar vardır. Ayrıca bu kadronun yeni kadro eklenerek güçlendirilmesi de gereklidir.

3. Anayasa Mahkemesinin görev yaptığı bina kira ile tutulmuştur ve ihtiyacı karşılayamamaktadır. 1973 yılı Bütçesine bu konu için konulan 500 bin liralık ödenek, teşebbüse geçmek için dahi yetersizdir.

4. Anayasaya Mahkemesinin yıllardan beri üzerinde durulan diğer ihtiyaçlarına da öncelik tanınmalıdır.

Sayın senatörler, 1973 yılı Bütçesinin ülkemiz ve ulusumuz için hayırlı olmasını dilerken, sizleri, mensup bulunduğum grup ve şahsım adına saygiyle selâmlarım.

BAŞKAN — Millî Güven Partisi Grubu adına Sayın Sami Turan, buyurun.

M. G. P. GRUBU ADINA SAMİ TURAN (Kayseri) — Sayın Başkan, Cumhuriyet Senatosunun değerli üyeleri;

1973 yılı Anayasa Mahkemesi Bütçesi üzerinde, Millî Güven Partisi Grubu adına görüşlerimizi kısaca arz edeceğim.

Kanunların ve İçtüzüklerin Anayasamıza aykırı bir şekilde çıkmasını önlemek için, Anayasa Mahkemesi kurulması faydalı görülmüştür. Çok partili demokratik düzen içinde, Parlâmento çoğunluklarının Anayasaya aykırı kanunlar çıkarmak suretiyle azınlıkta bulunanların haklarını ihlâl etmelerini önlemek ve vatandaşlara Anayasaya aykırı kanunların uygulanması halinde, Anayasa teminatı altındaki haklarını mahkemeler önünde savunmak imkânı vermesi bakımından, Millî Güvenlik Partisi Anayasa Mahkemesinin önemine inanmaktadır ve bu Mahkemenin varlığını en büyük teminatlardan biri olarak kabul etmektedir.

Bu mahkeme sayesinde, kanunların Anayasaya aykırılık iddiaları, Türk siyasî hayatında devamlı tartışma konuları olmaktan çıkarılmıştır. Bu çeşit tartışmalar bir yerde karara bağlanıp sona ermektedir. Meclislerimizden çıkan kanunların Anayasaya aykırılığını iddia eden ve Anayasa Mahkemesine dava açmak yetkisine sahibolanlar, dava açmak suretiyle sonuca vardıklarından haksız istismarlar son bulmaktadır.

Belirtmeye lüzum olduğu için arz ediyorum: Anayasamızın kabul ettiği sisteme göre, Anayasa Mahkemesi, kendisine bir dava açılmadığı sürece re'sen Anayasaya aykırılık iddialarını inceleyemez. Bu bakımdan Anayasa Mahkemesi Meclislerin tasarruflarını murakabe eden bir siyasî heyet değildir. Murakabe, kazaî organa münhasırdır.

Anayasa Mahkemesi Bütçesi her türlü tasarrufa riayet olunarak hazırlanmış bir bütçedir. Bu itibarla, Bütçenin tenkidedilecek teknik bir yönü yoktur.

Sözlerimi bitirirken, şahsım ve Grubum adına Yüce Senatoyu ve Anayasa Mahkemesi mensuplarını saygıyle selâmlarım.

BAŞKAN — Adalet Partisi Grubu adına Sayın Nuri Demirel, buyurun.

A. P. GRUBU ADINA NURİ DEMİREL (Balıkesir) — Sayın Başkan, Cumhuriyet Senatosunun değerli üyeleri;

1973 malî yılı Anayasa Mahkemesi Bütçesinin Yüce Senatoda müzakeresi dolayısıyle, Adalet Partisi Cumhuriyet Senatosu Grubunun görüş ve temennilerini belirtmek üzere huzurunuzda bulunuyorum.

Anayasa Mahkemesi, 1961 tarihinde yürürlüğe giren Anayasanın 145 nci maddesinde dayanağını bulan bir kuruluştur. Görevi; kanunların ve Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından yapılan İçtüzük hükümlerinin Anayasaya ve Anayasa değişikliklerinin de Anayasada gösterilen şekil şartlarına uygunluğunu denetlemek; Devlet idaresinde sorumlu mevkiler işgal etmiş yüksek dereceli Devlet memurlarını Yüce Divan sıfatıyle yargılamak; siyasî partilerin malî denetimini yapmak ve siyasî partilerin kapatılmasıyle ilgili davalara bakmak; Danıştay üyeleriyle, Uyuşmazlık Mahkemesi Başkanlığını yapan yargıcı seçmektir.

Anayasa Mahkemesinin kuruluş, işleyiş ve yargılama usulleri 44 sayılı Kanunla belirtilmiştir. Ancak 44 sayılı Kanunun kabulünden sonra ,Anayasanın 145, 147, 149, 151 ve 152 nci maddelerinde yapılan değişiklikler sebebiyle, 44 sayılı Kanunda da gereken değişiklikleri yapmak zarureti ortaya çıkmıştır.

Anayasa Mahkemesi için 1973 malî yılı bütçe tasarısında toplam olarak 6 024 304 lira ödenek istenilmektedir. Bu miktar, ihtiyaca ve yılın ihtiyaçlarına yeter görülmüştür. Anayasa Mahkemesi henüz elverişli bir binaya kavuşturulmadığı gibi, Yasama Meclisince seçilmesi gereken üyeleri de henüz seçilememiştir.

Anayasa Mahkemesi 1973 yılı Bütçesinin büyük milletimize ve başta sayın başkanları olmak üzere, Anayasa Mahkemesi camiasına yararlı olmasını diler, gerek grubum ve gerek şahsım adına Yüce Senatoyu saygıyle selâmlarım.

BAŞKAN — Anayasa Mahkemesi Bütçesi üzerinde başka söz isteyen sayın üye? Yok.

Bölümlere geçilmesini oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

ANAYASA MAHKEMESİ

Bölüm (Prog.)		Lira
101	Genel yönetim	326 479
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.	
102	Destek hizmetleri	1 769 367
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.	
111	İnceleme ve yargı hizmetleri	3 903 458
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.	
900	Hizmet programlarına dağıtılmayan transferler	25 000
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.	

Anayasa Mahkemesi 1973 malî yılı Bütçesi hayırlı ve uğurlu olsun.

F) BAŞBAKANLIK BÜTÇESİ

BAŞKAN — 1973 malî yılı Başbakanlık Bütçe kanun tasarısı üzerindeki müzakerelere başlıyoruz.

Başbakan adına Sayın Devlet Bakanı Baykara? Buradalar.

Komisyon? Yerinde.

Grupları adına söz alan sayın üyeleri okuyorum: Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına Hıfzı Oğuz Bekata, Millî Güven Partisi Grubu adına Sayın Abdülkerim Saraçoğlu, Adalet Partisi Grubu adına Sayın Mehmet Nuri Ademoğlu, Millî Birlik Grubu adına Sayın Ahmet Yıldız.

Sayın Hıfzı Oğuz Bekata? Yok.

Millî Güven Partisi Grubu adına Sayın Abdülkerim Saraçoğlu, buyurunuz.

M. G. P. GRUBU ADINA ABDÜLKERİM SARAÇOĞLU (Mardin) — Sayın Başkan, sayın sayın senatörler;

1973 bütçesini olağanüstü şartlardan biran önce kurtulma ve demokratik rejimi arızasız işletecek bir ortama ulaştırma çabası içinde müzakere ediyoruz.

Devlet hayatında meşru yürütme organı olan Hükümetin bütün icraatı ve tutumu bakanlık bütçeleri dolayısıyle Yüce Parlâmentonun eleştirilerine tabiatıyle konu teşkil edecektir. Bugün ele aldığımız Bütçe Başbakanlık Bütçesi olduğu için, yürütme organına ilişkin görüşlerimizi sadece hükümetin genel politikası üzerinde toplamaya çalışarak arz edeceğiz.

Bilindiği gibi Türk Anayasası, 6 ncı maddesinde, yürütme görevinin kanunlar çerçevesinde Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu tarafından getirileceğini ifade etmektedir. Hükümet kuruluşu, Hükümetin göreve başlaması, göreve devam etmesi, görev ve sorumluluğu da Anayasanın 102 nci ve müteakıp maddelerinde düzenlenmiş bulunmaktadır.

12 Mart Muhtırasından sonra Birinci ve İkinci Erim Hükümetlerini takiben kurulmuş olan ve bugünkü eleştirilerimize konu teşkil eden 1973 bütçesini hazırlayan Melen Başkanlığındaki Hükümetle ilgili olarak Millî Güven Partisinin görüşlerini açıklamak istiyorum.

Evvelâ bir noktayı belirtmekte fayda mülâhaza etmekteyim. Melen Hükümeti Türkiye'nin olağanüstü şartları içinde görev almıştır. Kuruluşu itibariyle ne bir parti hükümeti ne de bir partiler koalisyonudur.

12 Mart öncesi anarşik ortam henüz hatıralardan silinmemiştir. Türkiye'nin yalnız demokratik rejimini değil, ülke ve millet bütünlüğünü ve Devlet olarak varlığını ağır şekilde teh-

likeye düşüren, kanun hâkimiyetinin kaybolduğu, anarşinin yaygınlaştığı, çeşitli Anayasa müesseselerinin itibar kaybına uğradığı, Devlet otoritesinin kökünden sarsıldığı, anarşik bir ortam içinde verilmiş 12 Mart Muhtırasından sonra, Devlet otoritesini kurarak demokratik düzenin normal bir şekilde işleyeceği bir duruma gelme çabası içindeyiz.

Aylardan beri devam eden Sıkıyönetimin ve her çevrede gösterilen anlayışlı gayretin bugün bizi ulaştırdığı netice ümit verici olmakla beraber, bütün tehlikelerin ortadan kalktığını kabul etmek mümkün değildir. Hükümet, parlâmenter sistem içinde Millet Meclisinden aldığı güvenoyuna dayanarak programını uygulamaya çalışmaktadır. Hükümeti, sarsılmış bir toplum düzeni içinde başarıya ulaştırmak bize göre millî menfaatlerimizin bir gereğidir.

Hükümet bir tarafta anarşik olayları önleyerek asayiş ve güvenliği tesise çalışırken, diğer taraftan da programında vadettiği Anayasa doğrultusundaki ıslahat tedbirlerini, diğer bir deyimle, reformları gerçekleştirmek istemektedir. Hükümetin, bugüne kadar defaatle belirttiği gibi, varmak istediği hedef, Anayasada öngörülen zamanda genel seçimlerin yapılmasını sağlayaack ortama memleketi ulaştırmaktır.

Biz, Melen Hükümetini bu programı ile ve programa uygun samimî davranışı ile değerlendiriyor ve ona programını uygulamada yardım etmeyi demokratik inancımızın bir gereği olarak vazife sayıyoruz.

Aziz arkadaşlarım, zaman zaman üstü kapalı ve bazan da açık yapılan beyanların bir kısmı olağanüstü şartların 12 Mart Muhtırası ile doğduğu ve 12 Marttan sonraki Hükümetlerin parlâmenter demokrasiye uymadığı tarzındadır. Bize göre memleket, 12 Mart Muhtırası verildiği için olağanüstü şartlar altına girmemiş, olağanüstü şartlar altına girdiği için 12 Mart Muhtırasının veriliş bir emrivâki halinde ortaya çıkmıştır.

Demokratik sistemin işleyişini 12 Mart şartlarından tamamen sıyrılarak değerlendirmek realist bir görüş olamaz. Ancak, memleketi bu şartlardan bir an önce çıkarmak çabasında da herhangi bir tutukluk ve gevşeklik gösterilmemesi icap eder.

Ortam gereği gibi değerlendirilmeden Hükümet kuruluşunu eleştirmenin anlamı da, yararı da yoktur. Şu anda siyasî partilerimizi iktidar ve muhalefet partileri diye ayırıma tabi tutmak da mümkün değildir. Bir parti Hükümeti veya bir koalisyon iktidarı mevcut değildir ki, buna karşı normal bir muhalefet anlayışı ile parlâmento görevi yapılması düşünülebilsin.

Millî Güven Partisi olarak biz, Parlâmentoda görev yapan siyasî partilerimizin ve parlâmenterlerimizin şu temel hedeflerde anlayış beraberliği içerisinde olduklarını sanıyoruz :

1. Anarşiyi kesin olarak önlemek, Cumhuriyet kanunlarını toplum hayatına hâkim kılmak ve bunun için her türlü idarî ve hukukî tedbirleri tamamlamak.

2. Türk toplumunun bugünkü ve yarınki ihtiyaçlarına uygun olarak Anayasamızın öngördüğü reformları mümkün olan süratle gerçekleştirmek,

3. Seçimleri millî iradenin pürüzsüz tecellisine imkân verecek bir ortam içinde ve mutlaka Anayasada tespit edilen zamanda gerçekleştirmek.

Bu temel hedeflere ulaşılmadan her türlü parti hesabı geri bırakılmak zorunluğu vardır. Biz biliyoruz ki; insan haysiyetine uyan tek yaşayış tarzı hür demokratik rejimdir. Yürekten inanıyoruz ki, Türk milleti hür yaşamağa lâyıktır. Bütün meselelerini hür demokratik rejim içinde çözmeğe muktedirdir. Biz biliyoruz ki, siyasî parti de, seçim de, seçim kazançları da ancak, hür demokratik rejimin var olduğu ülkede anlam taşır.

Şu halde, hedefleri gözden kaçırarak parti ve seçim hesaplarına dalmak hatalı bir yol seçmek olur. Her siyasî parti, toplumun sosyal, ekonomik ve kültürel sorunları hakkında şüphesiz diğerlerinden farklı düşüncelere sahip olacak ve kendi düşüncelerini içtenlikle savunacaktır. Ancak, Parlâmento kendi düşüncelerine uygun kararlar almadı diye siyasî partilerin ve siyaset adamlarının Parlâmentoya saygısızlık göstermesi asla tecviz edilemez.

Bu düşünce Parlâmentonun güvenine sahip olduğu sürece Hükümetin meşru otoritesine de saygıyı emreder. Bu itibarla biz, Melen Hükümetini olağanüstü şartların yüklediği ağır vazifeleri yerine getirmeğe çalışan bir icra gücü

olarak kabul ediyor ve ona güven oyu verdiğimiz programının uygulanmasında yardımcı olmak istiyoruz.

Burada bir noktayı daha açıklığa kavuşturmak isterim. Bir Hükümete yardımcı olmak onun icraatını eleştirmemek anlamına gelmez. Tam aksine, yapması icap eden işi zamanında ve yeterince yapmayan her Hükümet gibi Melen Hükümetini de uyarmak hem hakkımız, hem de borcumuzdur. Millî Güven Partisi kurulduğu günden beri böyle bir yapıcı politikanın takipçisi olmuştur. Bundan böyle de, Hükümet kuruluşlarına katkısı olsun olmasın, yapıcı politikasını değiştirmeyecektir. Bugünkü Hükümeti iyi niyetle programını gerçekleştirmeye çalışır gördüğümüz ölçüde desteklemeye devam edeceğiz.

1973 bütçesi münasebetiyle büyük vatandaş kitlelerinin ıstırap çektiği hayat pahalılığı konusunda Hükümetin dikkatini bu kürsüden bir kere daha çekmeyi vazife sayıyoruz.

Başbakanlık bütçesi dolayısiyle Millî Güven Partisi Grubu adına teferruatlı görüşler sunacak değilim.

Sözcü arkadaşlarımız çeşitli bütçeler üzerindeki görüşmeler sırasında Millî Güven Partisinin eleştirilerini ve temennilerini belirtmek fırsatı bulacaklardır.

Yüce Senatoya Millî Güven Partisi Grubu adına saygılar sunar, Sayın Melen'e iyi niyetle çalışmalarında başarılar dileriz.

BAŞKAN — Teşekkür ederiz.

Adalet Partisi Grubu adına Sayın Mehmet Nuri Ademoğlu, Buyurunuz.

A. P. GRUBU ADINA MEHMET NURİ ÂDEMOĞLU (Adana) — Sayın Başkan, Cumhuriyet Senatosunun sayın üyeleri;

1973 senesi Başbakanlık bütçesi üzerindeki Adalet Partisi Cumhuriyet Senatosu Grubu adına yapacağım konuşmamda, bizdeki geleneğe uyarak Hükümetin vazife devraldığı günden bugüne kadar programdaki vaitleri ile, takibettiği politika ve icraatı üzerinde duracağım.

Konuşmamda sıksık bugünün Hükümet Başkanının eski seneler bütçeleri vesilesiyle Yüce Senatoda yaptıkları tenkit ve temennileri yüksek huzurunuza getireceğim. Yine konuşmalarımda Sayın Melen Hükümetinin programından sık sık bahsedecek ve programın yürütülmeyen bölümlerinden örnekler vereceğim.

Henüz konuşmamın esas bölümüne girmeden evvel, iktidarı devraldığı günden itibaren memleketi 12 Mart vasatına getiren komünistlere karşı, kendinden evvelki iki Hükümete nazaran da azimli ve kararlı bir tutum ve davranış içinde görülmesinden dolayı Hükümete teşekkürlerimi bildirmeyi de bir vazife sayıyorum.

Bu vesile ile şunu da ifade etmeliyim ki, hadiselere ilk gününden itibaren doğru teşhis koyan Adalet Partisi olarak, komünistlere karşı mücadele açan, destek isteyen ve bu uğurda çaba sarf eden hükümetlere şimdiye kadar hep destek olmuşuzdur ve olmaya da devam edeceğiz.

Söz buraya gelmişken, Hükümetin komünizmle mücadele azminden ve onları takip ve Devlet dairelerinin onlardan arındırılmasında bir zayıflama ve hiç olmazsa bir gevşeme gördüğümüzden dolayı da endişe duyduğumuzu ifade etmek isterim. Bu durum bizleri endişelendirirken, sinmiş bulunan komünistleri de ümide sevketmiş bulunmaktadır. Vazifeyi devralması bir seneye yaklaştığı halde TİP'e kayıtlı bir TEK Genel Müdürünün henüz yeni vazifeden alınmış olması, bakanlıkların yüksek mevkilerinde hâlâ komünistlerin bulunmaları, bir yıl Moskova'da kalan, orada Mao lehine propaganda yazıları yazdığı için Doğu Berlin'e sürülen bir Türk profesörünün, orada da 1,5 yıl kaldıktan sonra, 2,5 ay evvel yurda dönüp Siyasal Bilgiler Fakültesinde vazifeye başlaması, bu Mao'cu profesörün kıpkızıl komünist olan karısına da «Baba» soyadıyle TRT'de vazife verilmesi endişelerimizde bizi ne kadar haklı olduğumuzu meydana çıkarıyor.

Sırası gelmişken memleketi partilerüstü hükümetle idare edilir duruma getiren, demokrasiye gölge düşüren anarşik olaylardan da kısaca bahsetmek yerinde olur zannadersem.

Bugünün Hükümet Başkanı Sayın Melen, bakınız 1969 senesinde yine bir bütçe müzakeresi vesilesiyle ne söylüyordu: «Milleti komünizm ve faşizm esaretine sürüklemek isteyen hürriyet düşmanları, iktidarların zayıf, yetersiz, beceriksiz ve cesaretsiz tutumundan faydalanarak çalışmakta ve Devlet bünyesine sızma gayreti göstermektedirler.»

1969 senesinde böyle söyleyen Sayın Melen'e şimdi ben soruyorum : 2,5 yıl komünizmin

anakucağında beslenen bir profesörün Siyasal Bilgiler Fakültesinde vazifeye başlaması, karısının TRT'de görev alması Başkanlığımız altındaki Hükümetin beceriksiz, yetersiz ve cesaretsizliğinden mi ileri gelmektedir?

Aynı şekilde anarşi olaylarının büyük ölçüde azalmış olmasına rağmen Hükümetimiz zamanını teşkil eden 9 aylık kısa devrede :

1. Ankara'da Amerikan Haber Merkezine kitap içinde patlayıcı madde gönderilmesi,

2. Sıkıyönetim dolayısiyle İçişleri Bakanımızın Meclisteki verdiği izahatta gizli örgütün Doğu'da, Güneydoğu'da, Ege'de İstanbul ve Ankara'da komiteler kurdukları ve özel hücrelerinin bulunduğu,

3. 23 Ekim'de Ankara'da subay çocuklarını okula götüren servis arabasının 4 anarşist tarafından çevrilip çocukların kaçırılmak istenmesi,

4. — 5 Kasım «İhtilâlci Gençlik Birliği» isminde 8 kişilik bir örgütün meydana çıkarılması.

5. — Yine Ankara'da 28 Türk Halk Kurtuluş Ordusu mensubunun yakalanması.

6. — 16 Aralıkta İstanbul Defterdarlık binasının yakılması.

7. — 30 Aralıkta Hatay'da iki anarşistin, El Fetih'ten gelip sınırdan geçerek güvenlik kuvvetlerimizle çatışması ve daha bâzı olaylar, anarşi yaratanların ve bâzı anarşik olayların, sıkıyönetimin içinde bulunmamıza rağmen çok az da olsa devam ettiğini gösteriyor.

Şimdi Sayın Melen, eski fikir ve kanaatlerini devam ettiriyorlar mı? Yani böyle anarşik olayların ve anarşistlerin mevcudiyetini Hükümetin zayıflık ve cesaretsizliğinde buluyorlar mı?

Son 4 seneden beri dünyanın diğer bir çok memleketlerinde; meselâ İngiltere'de, Kanada'da, Fransa'da, Almanya'da da bizdeki 12 Mart öncesi cereyan eden anarşik olaylara benzer hadiseler oluyordu. Oralarda da adam kaçırılıyor, banka soyuluyor, hattâ adam öldürülüyordu. Elbette olacaktı; zira bunları yapanlar tek merkezden idare ediliyorlardı. Oralardaki olaylar tamamen bizdekine benzediği halde, bizdekine benzemeyen bâzı mühim taraflar da vardı. Meselâ parlâmentoları bize benzemiyordu. Parlâmento dışı müesseseler büyük bir ekseriyetle bu bozguncuların karşısına yek vücut halde çıkıyorlardı. Orada bir Başbakanı, düşürmek için bu olaylar fırsat sayılmıyor, olaylara mani olmak için Meclise getirilen kanunlar obstrüksiyona uğratılmıyor, Meclis çalışmaz hale getirilmiyordu ve yine oralarda Meclis içinde anarşiyi yapan gençlere moral veren, onların yaptıkları ve bir nevi anarşik hadise olan işgali boykotla aynı gösteren yaşlı bir parti lideri ve mevcut hükümeti yıpratmak için: «Eğer bu gençleri öldürürseniz sizi katil hükümet ilân ederim» diyen bir parlâmenter çıkmıyordu. Yine o memleketlerde, banka soyup adam kaçıranlar polis kulübesi kurşunlayanlar, Beyazıt Kulesi gibi kulelere kızıl bayrak çekenler sivil mahkemelerde delil kifayetsizliğinden serbest bırakılmıyor; kanunların hâkimlere verdiği takdir hakkını kullanarak anarşistler hapsediliyorlardı.

Bugün sıkıyönetim mahkemelerinde meslekleri Marksist, Leninist olduğunu söyleyen bu kızılcıklara 12 Marttan evvel moral takviyesi yapanların, onları delil kifayetsizliğinden salıverenlerin memleket aşkıyle yanan vicdanlarının sesini mümkün olsa şimdi dinlemek istiyorum.

Yine o memleketlerde Hükümet çıkıp da: Gelin, Anayasada tadiller yapalım, Ceza Kanununu, Dernekler Kanununu değiştirelim; yeni kanunlar çıkaralım, anarşistlerin karargâhı haline gelen, onların haremliği durumuna sokulan üniversitelerin muhtariyet kanunlarını değiştirelim, Devletin parasıyle komünizm propagandası yapan ve tamamiyle komünistlerin elinde bulunan TRT Kanununu değiştirelim» dediği zaman, ne yaşlı bir muhalefet lideri çıkıyor: «Hayır, ben Anayasanın (A) sına dokundurmam» diyebiliyor: ne de eski ve tecrübeli bir Anayasa profesörü çıkıp : «Bu Anayasa ve mevcut ceza kanunlarıyle pekâlâ bu anarşik olaylar durdurulabilir» diyebiliyor ve mevcut Hükümet düşürülüp kendisi Başbakan olduktan sonra: «Hayır efendim, bu Anayasa bu memleket için bir lükstür» demek gibi, çok kısa zaman içinde fikir değişimi gösterilmiyordu.

Buraya kadar hepinizin bildiği, Türk Milletinin bildiği bu olayları sayıp dökmekten maksadım, sakın yanlış anlaşılmasın muhterem senatörler. Ben, «12 Marttan evvel biz söyledik,

siz söylediniz; biz şunu yaptık, siz bunu yaptınız» münakaşasını yüksek huzurlarınıza getirip «Hadiseler bizi haklı çıkardı» gibi bir çıkmaz içinde değilim. Ben, memleket hayrına, rejimin istikbaline katkıda bulunmak için bunları sayıp döktüm. Biz, bu memlekete komünizmin gelmesini istemeyenlerin elele vererek tek cephe halinde komünizme karşı birleşmelerini zarurî görmekteyiz. Geliniz demokratik cephede birleşelim, kenetlenelim. Zira bu memleket hepimizindir. Onun felâketi hepimizin felâketi olacaktır. Onun refahından hepimiz, bütün Türk Milleti istifade edeceğiz. Kolay kalkınma edebiyatı, ucuz kalkınma ve fakir - fukara edebiyatından artık bu memlekette kimse bir netice beklemesin. Parlâmento içindeki demokratik parlâmenter rejimin hakiki taraftarları, geliniz bu kızıl âfetin kökünü kazımak için el birliğiyle Anayasa değişikliğini, bunların yeniden hortlamamaları için lüzumlu kanunları çıkarıp, lüzumlu müesseseleri teşkil edelim. Reform kanunlarını çıkaralım ve seçime gidelim. Bu güzel memleket ve bu asil milletin hakiki hakkı olan demokratik parlâmenter nizamı hakikî bütün olanaklarıyle getirelim.

Sosyalizm taraftarı olanlar da, demokrasi havarisi kesilip binbir bahane ile bizi engelleme çarelerine başvurmasınlar. Zira milletin bu işe müsamahası yoktur, tahammülü de kalmamıştır artık.

Sayın senatörler, demokratik parlâmenter nizamın savunuculuğunda birbiriyle yarış yapan siyasî partiler, eğer bu yarışmada samimî iseler, geliniz hep birlikte mühim olan bâzı kanunları çıkararak zamanında seçime gidelim. Seçimde iktidarı tek başına veya koalisyonla kazanan parti veya partilere 3 ay sonra çelme takmayalım; bilâkis destek olalım. Destek olurken de hatasını ve eksiğini düzeltmeye çalışarak hakiki demokratik nizamı sürdürelim. Yok, eğer bu yolu bırakıp seçimlerden kısa zaman sonra Hükümeti muhtelif yollardan ve muhtelif mesnetsiz sebeplerden düşürmeye çalışacak, gençliği tahrik edecek, «Parlâmento dışı muhalefet» diye kendimiz için kullanacağımız muayyen bâzı müessese ve elemanlarını kendimize yardımcı çıkaracak isek, bu defa demokratik parlâmenter rejimi katletmiş ve memlekete büyük fenalık yapmış oluruz.

Şunu da unutmamalıyız ki, böyle hareket edenler belki bu defa yanlış tutumlarının cezalarını hayatlariyle ödeyeceklerdir.

Parlâmentomuzda sosyalist bir düzenin kurucusu olan parlâmenterler ve siyasî partiler bulunabilir ve bunlar milletin oyu ile iktidara gelemeyebilirler. O zaman yapacakları, ya halkın oyunu temin edene kadar sabrı tahammülü göstermek, ya da «Bu memlekette artık bu olmuyor» diye bu yoldan dönmektir. Yoksa, anarşiye kucak açıp onu tahrik ve teşvik etmek değildir.

Şimdi Hükümet programı üzerindeki görüşlerimizi arza çalışacağım. Programda anarşiyi önleyecek tedbirlere ihtiyaç olduğunu söyleyen ve bunun amansız mücadele azminden bahseden Hükümet, maalesef bu azmini ispat edecek duruma gelememiştir. Yukarıda uzun uzun temas ettiğim için bu hususa temas etmeyeceğim, bu kadarla yetiniyorum.

Reformlar mevzuunda maalesef Hükümet reform kanunlarının Meclis komisyonlarında takipçisi, müdafii olamamış, olmamış, bu sebepten tasarılar Hükümet veya Meclis raflarında üstü tozlu olarak kalmış, kanunlaşamamıştır. Kabine üyelerinin büyük kısmı yurt dışındaki turistik seyahatlerinden dönüp tasarıları tetkik etme imkânı bulamamışlar, Meclise gönderilenler de bakanların seyahatte olması ve tasarıların Mecliste takibedilememesi dolayısıyle kanunlaşamamışlardır.

Hele Türkiye'nin çok muhtaç bulunduğu idarî reform kanunundan hiçbir ses seda duyulmamaktadır. Şimdi bu konuşmama cevap olarak Sayın Başbakan veya yardımcıları: «Efendim, bu kanunları hazırladık, hazırlıyoruz Meclise gönderiyoruz.» diyeceklerdir; fakat 8 ayda bir kanun çıkaramamışlardır.

Sayın senatörler, bakınız Sayın Melen programlarında ne diyorlar; eski, muhalefette iken yaptıkları konuşmaları zabıtlardan okuyorum. «Bugünkü idarenin denetleme ve teftiş mekanizması tesirsizdir. Şikâyetler takipsiz kalmaktadır. Devlet teşkilâtı içinde disiplin yoktur.» Sanki şimdi varmış gibi... Bunların hepsi devam ediyor şimdi. Sayın Melen Hükümetinin idaresi zamanında, icraatı zamanında bu söyledikleri aynen devam ediyor.

«İsraf almış yürümüştür.» Sayın Melen 1969 - 1970 senesinde bugünkü Hükümetin icraatını sanki aynadan görüyor ve söylüyor. «Gerçi idarî reformu gerçekleştirmek uzun zamana ihtiyaç gösterir; fakat biz yukarıdaki şikâyetleri kısa zamanda ortadan kaldıracak tedbirleri bulacağımızı biliyoruz.» diyorlar. 8 ay geçti, 9 ay geçti hâlâ bir şey yok...

Böyle söyledikleri halde bir devlet dairesine gidiniz erkek vazifeliler sigara içer, kahve içer, sohbet ederler. Hanımlar ise örgü örerler ve karşısına gelen vatandaş sanki angaryaymış gibi hiç alâkadar olmazlar. Mühim mevzuların şikâyetçileri netice alamazlar; mâruz kaldıkları fena muamele veya alâkasızlığı şikâyet etseler, karşılık bulamazlar, İsraf son haddini bulmuştur. 100 000 lira, hattâ son günlerde 500 000 lira sarf edilerek tefriş edilen müsteşar odalarının restorasyonu dillere dastandır. Kontrolsuzluktan memleket perişan hale gelmiştir. Bu yüzden her meslek sahibi, malının veya emeğinin bedelini kendisi tayin ve tespit etmektedir.

Petrol kanununun tatbikatındaki aksaklıkları gidermek için aylarca evvel Hükümet salâhiyet verildiği halde, hâlâ tatbikata başlanamamış, bâzı memurlar bu yüzden büyük sıkıntı içine düşmüşlerdir. Hükümetin bunlara verdiği cevap da aylar geçtiği halde, «yapacağız, edeceğiz» şeklindedir.

Diğer taraftan eşya fiyatlarının görülmemiş şekilde artmasına mukabil, bununla orantılı olarak artacağı vaadedilen maaş katsayısı da değişmemiştir.

Yine Hükümet programında, tarım sektöründe üreticinin gerçek emeğini alması, tüketicinin de daha ucuz ve daha kaliteli mal satınalabilmesi imkânına kavuşturulması için kooperatifçiliğin güçlü hale getirileceği ve bunun demokratik düzenin selâmeti bakımından önem taşıdığı ifade edildiği halde, Sayın Melen Hükümeti yukarıdaki program maddesinin tatbikine bile geçememiş, geçmemiş ve uyguladığı tarım ürünleri taban fiyatı politikasıyle Türk çiftçisini çok eski devirlerdeki perişan durumuna tekrar sokmuştur.

Yine programındaki geleneksel ihraç ürünlerimizin ihracını artıracak tedbirleri alacağını, bunlara yenilerini ekleyeceğini ifade ettiği halde, geçen sene pamuk ihracını lisansa tabi tutmuştur. Bu yüzden de memleket büyük zarar görmüştür.

Yine istikrarlı bir fiyat politikası içinde suni fiyat artışlarına karşı vatandaşı koruyacağı taahhüdünde bulunduğu halde, fiyatların her ay artmasına seyirci kalmış, icranın başı olduğu halde, bizim gibi o da murakabesizlikten şikâyet etmiştir; Sanki muhalefetteymiş gibi.

Hükümet, alabildiğine sanayii teşvik eder ve bu hususta tedbir getirirken, sanayi müesseselerine hayatiyet veren enerjinin üretilmesi üzerinde durmamaktadır bile. Basında çıkan haberlere göre yakında, değil sanayi kesimi, şehirlerin bile elektriksiz kalacağı muhakkaktır.

Hal böyle iken TEK İdaresinin, Çukurova elektrik tevsii projesini uygun bulmaması, tevsii yaptırmaması aklın alacağı bir husus değildir.

Diğer taraftan, televizyon programlarına da dokunmadan geçemeyeceğim. Üçüncü Beş Yıllık Plânda Hükümet, televizyon alıcı sanayiinin kurulmasını öngörmeli idi. Bu müessese de hâlâ komünistlerin bulunduğunu daha evvelce söylemiştim.

Televizyon programları gayet kalitesizdir. Hiçbir vergi vermeden seyrettiğimiz programlar, komünistlerin propagandası hariç, o zaman daha iyi idi.

Bâzı günler 4 saatlik Türk televizyon programında 4 dakikalık dahi müzik ve eğlence yayını bulmak mümkün değildir. Yemek saatinde haşarelerden ve hayvan hastalıklarından bahsedilir. İdareciler ve vazifeliler hiç televizyon programlarını acaba seyretmiyorlar mı?

Sayın Melen'in muhalefet sıralarında bütçe müzakerelerinde yaptıkları tenkidleri zabıtlardan okudum. Hepsinde de, hükümetlerin yıl içinde bütçeyi yeni taahhütlere sokan tekliflerle Meclis huzuruna gelmelerini ve yine yıl içinde ek ödenek tekliflerini getirmelerini son derece hassasiyetle tenkid ettiklerini gördüm. Şimdi ise, Başbakan bulunduğu bir devrede, Hükümetin 1972 yılı içinde 2 milyara yakın ek ödenek teklifiyle Meclise geldikleri henüz hafızalarımızda tazeliğini muhafaza etmektedir.

Sayın senatörler, şimdi Sayın Başbakanın muhalefet sıralarında otururken fiyat artışları hakkındaki fikirlerini sizlere eski tutanaklardan okuyacağım:

Sayın Melen diyorlar ki; «Umumiyetle, kalkınan ülkelerde % 3 civarındaki fiyat artışları normal sayılabilir. Ancak, bu rakamın üzerine çık. fiyat artışlarını geçici bir dengesizlik görmo. ayük hatadır. Bizde 1964 - 1965 seneleri arasındaki fiyat artışı, % 8,9 olmuştur ki, bu bir rekor seviyedir. Bu fiyatların genel seviyesindeki artışı «Enslâfyon» dan başka bir deyimle adlandırmaya maalesef imkân yoktur.»

Şimdi burada Sayın Başbakan Melen'e sormak isterim; Hükümet icra ettiğiniz 1972 senesinde bu fiyat artış nispeti % 17'nin üzerindedir. O halde sizin kırdığımız bu yeni rekorla övünmekte misiniz

BAŞBAKAN FERİD MELEN (Van) — Sizin rakamlarınızı devam ettiriyoruz.

A. P. GRUBU ADINA M. NURİ ÂDEMOĞLU (Devamla) — 1972 senesinde Beyefendi. Bugün % 17'nin üzerinde artış vardır.

BAŞKAN — Lütfen karşılıklı konuşmayınız efendim.

M. NURİ ÂDEMOĞLU (Devamla) — % 17 nin üzerinde artış vardır. Öyle yağma yok; boş yere atmayın.

BAŞKAN — Sayın Âdemoğlu istirham ediyorum.

M. NURİ ÂDEMOĞLU (Devamla) — Lütfen tartıştırmayın, bunun enflâsyonla ilişkisi nedir öğrenmek istiyorum sizden.

BAŞKAN — Sayın Başbakan, siz de lütfen müdahale etmeyin. Nasıl olsa cevap vereceksiniz.

M. NURİ ÂDEMOĞLU (Devamla) — Yine Sayın Başbakan muhalefette iken, düşündüklerini söylediği vatandaşı korumak için de getirdikleri vatandaş dertleri hakkındaki tedbirleri nelerdi acaba?

O zaman demişlerdi ki, «Başta işçilerimiz, dar ve sabit gelirli vatandaşlarımız kazançlarını yeni fiyatlara ayarlama imkânını bulamayacaklarından hayat pahalılığının tesiri altında ezileceklerdir.» Ve ilâve ediyorlar, «Bizi hayrete düşüren husus, aylardan beri muntazam devam eden fiyat artışları karşısında ve bizim kendilerine her istikamette izah etmemize rağmen, Hükümet harekete geçmemiş, herhangi bir tedbir almamıştır» diyorlar.

O halde şimdi ben de Sayın Başbakana soruyorum; bizlerin bu kadar ikazı, basının her gün pahalılık hakkında yaptıkları uyarıcı yazılar, vatandaşların da sızlanmaları karşısında pahalılığın geçen senelere nazaran % 25 artmış bulunması muvacehesinde hangi tedbiri aldınız, hangi karşı tedbirde bulundunuz? Lütfen izah eder misiniz? Yoksa her hafta bir bakanın çıkıp da, «Pahalılığı durdurmak için tedbir alacağız, pahalılığı mutlaka durduracağız. Pahalı satılan malları ithal edeceğiz» gibi halkı aldatmaktan ileri bir mâna taşımayan ve halkta, «Devlet adamı» sözüne karşı itimadı yitiren beyanlarla pahalılığın duracağını mı zannediyorsunuz Sayın Melen?

Bakınız, daha 10 gün evvel Kabinenin bir üyesi, Sayın Ticaret Vekili pahalılıktan nasıl şikâyet ediyor: «Devlet, sattığı malların fiyatlarını indirmelidir.» Bu sözü halk söyleyebilir, bir de söyleyebiliriz, icrada değiliz; ama, her hal'de bir Hükümet üyesi, icranın içerisinde bulunan bir Hükümet üyesi bu şikâyette bulunamaz.

Sayın Melen, zaman idarenizde bir taraftan fiyatlar hemen her hafta biraz daha artar, bütçe açığı da 1970'te olduğu gibi, 1973'te de milyarı bulursa, önümüzdeki bütçe yılında da 1972'deki gibi milyarları bulan ek ödenek kanunlarıyle Meclise gelirseniz; bu duruma paranın değerinin azalmasından fiyat istikrarı sağlamanız ve hattâ enflâsyona gidişi durdurmanız imkânsızlaşır gibi geliyor bize. Halbuki 1970 senesinde bakınız muhalefette iken ne söylemişsiniz :

«Hükümet ve Devlet vazifelilerinin yetkileri kanaatimizce yetersiz değildir.» O «Yeter» i lütfen kullanın şimdi. Bütün mesele bu yetkileri cesaretle uygulamaktan ibarettir. O zaman böyle düşünen Sayın Melen'in, lütfen Devlet ve Hükümet yetkililerini harekete geçirip salâhiyetlerini tam olarak kullanmaları cesaretini göstermelerini, köylü ve şehirlişi canından bezdiren şu pahalılığı durdurmasını istemek bizim de hakkımızdır herhalde. Zira hayat pahalılığının sosyal bünye üzerinde sayısız tahribat yapacağını daha 1968 senesi bütçe tenkidinizde ne güzel ifade buyurmuşsunuz. Başbakan olunca neden bu güzel fikirlerinizi unuttunuz da, pahalılığın sosyal bünye üzerinde yaptığı tahribatın yayılmasına müsaade ediyorsunuz?.

Sayın Melen'in kendilerinin Başbakan bulundukları devrede basının, parlâmenter ve va-

tandaşların fiyat artışı ve hayat pahalılığı hakkında yaptıkları bu kadar uyarma ve tenkidlere aldırış etmezken, bakınız 1968 senesinde bu hususta neler söylüyor :

«Bugünün Hükümeti siyasî partilerden, basından ve vatandaştan gelen şikâyetlere kulak asmamaktadır.» Şimdi aynı sözleri ben kendilerine söylüyorum. Bu Hükümet, basının parlâmenterlerin ve vatandaşların hayat pahalılığı ve fiyat artışlarından dolayı yaptıkları şikâyetlere kulak asmamaktadır.

Sayın senatörler, Sayın Başbakan yine iktidar olmadığı senelerde «Köylüyü, şehirliyi iktidardan soğutan sebeplerin başında hayat pahalılığı gelir. İktidarların yetersizlik ve becerisizlikleri burada kendisini göstermiştir.» buyurmuşlar. Şimdiki zamanı idarenizde hayat pahalılığı tahammülün çok üstüne çıktığına göre, sizin ve Hükümetinizin bir yetersizlik ve beceriksizlik notu daha almış olmanıza üzülmüyor musunuz? Belki yetersizlik ve becerisizlik notuna önem vermezsiniz, ama köylü ve şehirlinin sizden soğumasına ne buyurursunuz? Yoksa ona da «Biz partilerüstü bir Hükümetiz, halkla alâkamız yoktur» mu diyeceksiniz?

Sayın senatörler, bakınız Sayın Melen 1970 senesinde fiyat artışları hakkında ne söylüyordu: «Fiyatların artması birkaç aracının sorumluluğu içinde görmemek, bunu Hükümetin sorumluluğu içinde görmek lâzımdır. Aracı, elbette fırsat bulunca kendi kârını düşünecek ve fiyatını yükseltecektir. Halkın menfaatini düşünecek olan Hükümettir.» diyor ve ilâve ediyor; «Bizce bu imkânı vermemek mümkündür ve kolaydır.»

Şimdi aradan 2 sene geçti ve 5 Ekim 1972 günü gittiği toptancı halinde üretici ile tüketici arasında aracının kaldırılması icabettiğini beyan etmesinin üzerinden de 4 ay geçtiği halde bu hususta hiçbir hareket ve teşebbüsün görülmemesi ve evvelce kolay dedikleri tedbirleri getirmemesi bu Hükümetin halkın menfaatini düşünmediği kanısını sizde de uyandırmaz mı Sayın Başbakan?

Öbür taraftan, bir ay geçmeden vitrinlerdeki malların kılıf değiştirir gibi fiyat etiketi değiştirmesine Hükümetin alâkasızlığı, murakabesizliği, halkın kaderi ile başbaşa bırakıldığı intibaını uyandırmaz mı?

Bakın Sayın Başbakan, eskiden fiyat artışları ve hayat pahalılığına tesir eden faktörleri nasıl sıralamış, bugün nasıl hareket ediyor. Sayın Melen diyorlar ki, «Tecrübeler göstermiştir ki, vergilere yapılan zam (Dikkat buyurun arkadaşlarım) ve yeni vergiler, maliyetleri ve fiyatları artırmak suretiyle hayatı pahalılaştırır» Ve ilâve ediyorlar; «Kurumlar Vergisinin, ithal mallarından alınan Damga Resmi Vergisinin artması bütün ithal mallarına ve o vasıta ile de bütün sanayi mamüllerinin maliyetlerine tesir yapacak ve genel fiyat seviyesi yükseltecektir» diyen Sayın Melen Hükümeti, ithalden alınan damga resmini % 10'dan % 25'e çıkarmış ve hayat pahalılığına vasat hazırlamıştır.

Diğer taraftan, Kurumlar Vergisinin artırılmasını da evvelki senelerde tenkid eden Sayın Melen; «Şirketlerin kurulmasını teşvik eden hükümetler, Kurumlar Vergisinin artırılmasına rıza göstermelidirler. Zira bu verginin yükselişi yeni şirketlerin kurulmasını önlediği gibi, eskilerin gelişmesine de mâni olur.» diyorlar. «Aynı zamanda bu vergi artışı da sanayi mamüllerinin pahalılaşmasına yol açar» derken, bugün başında bulunduğu Hükümet, Kurumlar Vergisini % 50'den % 100'e çıkaracak kanununun hazırlığını yapmış ve bitirmiştir; yakında Meclislere sunacaktır.

Bugün Türkiye'de; eğer yapmayacaklarsa Sayın Başbakan, «Kurumlar Vergisini artırmayacağız» desinler. Bugün Türkiye'de sürekli fiyat artışları, işçiye, dar gelirli vatandaşların ücretlerine Personel Kanunu dolayısı ile de memura yapılan zammı tesirsiz hale getirmiştir. Hayat pahalılığı ile mücadeleyi göze alamayan Hükümet, emrindeki personele hükmünü geçirmiş ve sıkıntı içinde kıvranan dar gelirli vatandaşların ücretlerine zammı, memurların katsayılarını artırmayı ve böylece artan fiyatlarla bir muvazene tesis etmeyi düşünmemiştir.

Sayın Melen, 1970 senesinde tarım ürünlerinin maliyeti yüksek, buna mukabil bu ürünlerin ihracında düşük döviz kuru tatbikatı dolayısı ile ihracatın zorlaştığını ifade etmişlerdir. Daha açık bir ifade ile «Çiftçi, 15 lira döviz kuru ile getirilen gübre, traktör, ziraî mücadele ilâçları, yedek parça ile mahsulünü meydana getirecek, dahili piyasadaki işçi yevmiyesi artışı ve geçim pahalılığı artışlarını da buna ilâ-

ve edecek, maliyeti yüksek ürün elde edecek. Bu mahsulü 12 lira döviz kuru ile ve dış pazar fiyatları seviyesinde ihracetmek zorunluluğu ve maliyetin altında mal satmak mecburiyetiyle karşıkarşıya bırakılacaktır» diyor muhalefet iken. Bu mütalâaları sıralayan bugünün Sayın Başbakanı, sonunda «zamanın Hükümetine;» «Ürün yetiştirip zararına mal satan çiftçi hayatını ve mesleğini nasıl idame ettiriyor?» diye bir soruyor. Bu soruya kendisi şöyle cevap veriyor Sayın Melen; «Çiftçi bu açığı bankadan aldığı kredilerle kapatıyor ve bu yüzden bir türlü borç ödeyemiyor, borçtan kurtulamıyor. Bu döviz kuru değişmedikçe çiftçinin durumu seneden seneye kötüye gidecek ve çiftçi perişan olacaktır» Zabıtlardan okuyorum. Cilt 50, sayfa 63.

Şimdi soruyorum Sayın Melen'e, «Çiftçinin mahsulünü, maliyet ve satış durumunu daha 1970 senelerinde bu kadar yakından biliyordunuz, ürününü zarara sattığını hesaplamıştınız da, 1972 tarım ürünlerini neden çiftçinin zararına sattırdınız? Parlâmenterlerin, çiftçi teşekküllerinin devamlı ve ısrarlı isteklerine neden önem vermediniz? Neden hatalı taban fiyatı tespit eden, çiftçiyi perişan hale getiren Ticaret Bakanınızı koruyucu melekler gibi kanadınızın altına aldınız?» Bugün Türk çiftçisi Melen Hükümetinin tatbik ettiği yanlış ve hatalı bir taban fiyatı politikasından perişandır, cebi meteliksiztir.

BAŞKAN — Sayın Âdemoğlu vaktiniz doldu, toparlayınız lütfen.

A. P. GRUBU ADINA M. NURİ ÂDEMOĞLU (Devamla) — 1970 senesinde muhalefette iken, iktidardaki partiye yaptığımız aşağıdaki iki tekliften birini, başında bulunduğunuz Hükümete acaba neden tatbik ettirmediniz?

O zaman Sayın Melen; «Ya tarım ürünleri döviz kurunu değiştiriniz, ya da aradaki farkı çiftçiye başka bir kanalla ödeyiniz.» demiştir. Bu sene Kasım ayında ihracatçıya verdikleri 5 sentlik vergiyi eğer burada mevzuubahsederlerse, bu doğrudan doğruya ihracatçının işine yaramış, çiftçinin cebine beş para girmemiştir.

Sizin ifadenizle memleketin % 65'ini teşkil eden köylümüz, yanlış taban fiyatı politikamızla perişan hale geldikten sonra, istediğiniz kadar sizin kalkınma hızı rakamınız yüksek olsun, bununla övünemezsiniz Sayın Melen. Zira bunu siz söylüyorsunuz, zira bu gerçeklere uymaz, hakikî rakam değildir.

BAŞKAN — Bir dakika Sayın Âdemoğlu. Bakınız saat 7,00'ye geliyor. 7,00'ye kadar bitirebilirseniz buyurun.

M. NURİ ÂDEMOĞLU (Devamla) — Bitiyor Sayın Başkan.

Şimdi Sayın Melen'e soruyorum; «1970 senesinde gayet vazıh ve sarih olarak izah buyurduğunuz tarım ürünleri maliyet fiyatları, 2 sene sonra 1972'de geriye doğru bir gidiş gösterdi de ucuzladı mı ki, tarım ürünleri taban fiyatına bir zam yapmadınız veya döviz kurunu bizim bütün ısrarlarımıza rağmen 14 liraya çıkardınız?»

Şimdi de konuşmanın sonuna gelmiş bulunuyorum. Konuşmanın başında anarşik olayların ilk safhasında bu olayların artması ve genişlemesi hakkında gerek parti liderleriyle ve gerekse Başbakanlık mevkiine kadar yükselen sayın parlâmenterlerin değişen fikirlerini tekrarlamıştım. Konuşmamın son kısımlarında da iktisadî mevzularda bugün mesuliyet koltuğunu işgal eden Seyın Melen'in muhalefetteki ve iktidardaki fikir ve kanaatlerini huzurunuza sermiş bulunuyorum.

Konuşmamın bu son kısmından da kastım, eski yeni münakaşasını, biz - siz çekişmesini ihya etmek değil, Devlet adamlarımızın iktidar ve muhalefette değişen fikir, kanaat, tutum ve davranış içine girmelerinin hal ve kötülükler yaratacağını, istikbalde de unutulamayacağını tebarüz ettirmek istiyorum.

Bütün bunları Türkiye'de muhalefetin iktidara karşı aslî görevi olan murakabeyi yaparken, normal ve meşru davranışlardan çıkarak, daha çok hükümetleri karalamak, düşürmek gayesine mâtuf hareketler olduğuna dikkati çekmek için huzurunuza samimî olarak getirdiğimi lütfen kabul buyurunuz. Demokratik parlâmenter rejimin karma ekonomi taraflarları, geliniz birleşelim. Güzel yurdumuzu evvelâ komünizm tehlikesinden kurtaralım, onların ilerde yine bir tehlike olmasına mâni olmak için her türlü tedbirleri alalım. Seçimleri yapalım, demokrasiyi bütün şartlarıyle getirelim. Karma ekonomi kuralları içinde samimî tenkid ve temen-

dilerle fakir fukaralığın kökünü kazıyacak olan olağanüstü müçadeleyi açalım. Asil milletimizi, lâyık olduğu ve Devlet idarelerinin en mükemmeli olan demokratik nizam içinde kalkındıralım. Böylece fakir fukaracılık edebiyatı yapan şom ağızlıların da ağızlarını kapamış olalım.

Adalet Partisi Grupum adına Hükümete her yönden başarılar dilerken, Yüce Senatoya saygılarımı sunarım. (Alkışlar)

BAŞKAN — 20,30'da toplanmak üzere Birleşime ara veriyorum.

(Kapanma saati : 19,02)

ÜÇÜNCÜ OTURUM

Açılma saati : 20,30

BAŞKAN : Başkanvekili Mehmet Ünaldı

KÂTİPLER : Mehmet Çamlıca (Kastamonu), Hüseyin Atmaca (Denizli)

BAŞKAN — 22 nci Birleşimin üçüncü oturumunu açıyorum.

Müzakerelere devam ediyoruz.

Millî Birlik Grubu adına Sayın Ahmet Yıldız, buyurun.

M. B. G. ADINA AHMET YILDIZ (Tabiî Üye) — Sayın Başkan, Sayın Başbakan, sayın senatörler;

Çağdaş demokratik düzenin tüm kurum ve gerekleriyle henüz kurulmadığı, demokratik geleneklerin yeter ölçüde gelişmediği ülkemizde Devlet yönetimi, Başbakanlara göre nitelik almaktadır.

İçinde bulunduğumuz dönemin Başbakanlarının, kendilerini Anayasa değişiklikleriyle görevli kılarak, etkileri uzun sürecek işlere girişmeleri yüzünden tutumlarının, olağan dönem Başbakanlarından da daha dikkatle izlenmesi gerekir.

Sayın senatörler, bugünkü Hükümetin tutumunu, teknik ayrıntılar yerine, politik stratejimizle ilgili konulara ağırlık vermek üzere, yürütmenin genel nitelikleriyle, rejimin sağlıklı işlemesini etkileyen eylemlerine değinerek, çağımızın evrensel gerekleri, uluslararası ilişkilerin genel nitelikleri ve yurt gerçeklerimizi de kapsayan genel durumun ışığında, değerlendirirken üç kıstası esas alacağız:

1. Devlet yönetimine temel olan çağdaş sistem ve görüşler.
2. Ülkemize özgü gerçekler.
3. Yazılı hukukumuz ve uluslararası bağlantılarımızı düzenleyen kurallar.

Sayın senatörler,

Bu günkü ülkeler içi ve ülkelerarası ilişkilerde, kişisel ve toplumsal değer ve sistemlerde, insanların moral değerler karşısındaki durumlarında, bir kuşak önce akıldan geçmeyecek devrimsel değişmelere tanık olmaktayız.

Dünyanın çok küçüldüğü ve tarihin akışının çok hığlandığı bu çağdaş, büyüklerin savaşması bir çılgınlık, bir büyükle bir başka Devletin savaşması akıl dışı ve küçükler arasındaki savaşların da büyükler arasındaki denge hesaplarına dayanan birer pazarlık konusu sayılmakta olduğunu görüyoruz.

Her ülke, bu durumun yarattığı dengenin bozulmaması için, savaştan kaçınmanın sağladığı nispî, güvenlikten yararlanarak, bütün güç ve kaynaklarını ekonomik kalkınmaya yöneltmekte ve kalkınmayı da en büyük hızla gerçekleştirecek sistemleri bulmak için yoğun bir arayış içindedir. Beyin güçlerinin seferber olduğu bu düşünsel dinamizm karşısında, başarı ile uygulanagelen birçok sistem ve yöntemler, biranda itibardan düşerek geçmişin ölü sistemleri listesine geçirilmektedirler.

Bu sürenin az gelişmiş ülkelere yansıyan yönü ise, şaşırtıcı bir hızla yenileşme giciminde özetlenebilir. Çağın da en belirgin niteliği olan bu süreli devrimsel değişmecilik karşısında, tutucu - sağcı - receteci davranışlar, gür bir nehrin akışını durdurmak gibi anlamsız eylemler diye adlandırılmaktadırlar.

Bundan ötürüdür ki, Marx'ın, Jefferson'un, Adam Smith'in, en son gerçekler diye insanlığa sunulan reçetelerini bugünün insanı yeter bulmuyor. İşte bu yüzdendir ki, ileriye dönük geliştirici değişimcilik anlamındaki solculuk, bütün ülkelerin en belirgin niteliği halini almıştır.

Marksizm - Leninizm reçetelerini olduğu gibi uygulamadan yana olan katı, tutucu, sağlı komünistler karşısında, sistemi, çağın insan haklarına saygılı, daha özgürlükçü hale gelmesini isteyen solcu komünistler, (Deyimler Lenin'in ve Hüsak'ındır.) klâsik liberal kaptalizmden yana olan sağcılar karşısında da sosyal refah devletini savunan liberalist solcular, her yerde toplumsal akımlara yön vermektedirler.

Sayın arkadaşlar, işte, çağın niteliği bu. Her sistemin kendi solu gelişmektedir. Sol derken; kuşkusuz, sapık sol değil, demokratik, özgürlükçü soldan söz ediyoruz. Çağın solu «Doğmaya, statükoculuğa karşı insanlığın iyiliği için, süreli arayış ve sonuçlarına göre, çağa dönüklüğü amaçlayan değişiklikleri gerçekleştirmekten yana insancil bir tutumdur; İngiliz Hümanist Derneği Başkanının geçen günkü açıklaması gibi. Bundan ötürü ki, bütün doğmacılar buna karşıdır.

Kurtuluşu solda arayan yalnız, az gelişmiş ülkeler değildir. İstisnasız, bütün gelişmiş ülkelerde, Japonya'dan, Amerika'ya kadar özgürlükçü sol akım, bugün büyük bir hızla yayılmaktadır.

Genel gidişi özetlersek:

1. Sağcı partiler her yerde hızla gerilerken, demokratik sol akım hızla gelişmektedir.

2. Sol aşırıcılar da, itibar yitirerek, özgürlükçü, yani sosyal demokrasi yaygın bir benimseniş görmektedir dünyada.

Bizim Anayasamızın öngördüğü sistem de işte budur.

Sağ ve sol aşırılıkları yasaklarken, 2. madde de, Devletin niteliğini sosyal ve rejimin niteliğini de demokratik olarak belirlemiştir. Hiçbir yoruma gereklilik duymadan, «Sosyal» ve «Demokratik» sözcüklerini yan yana getirince, Anayasamızın ağırlık verdiği sistemin adı meydana çıkar.

Görülüyor ki, dünyadaki yoğun arayışlar, bizim Anayasanın doğrultusunda buluyor çıkış yolunu.

Bu durumda en ilginç olan olay: Bütün ülkelere çıkış yolunu gösteren kendi Anayasamız kendi yurdunda suçlanmaktadır.

Gelişmiş ve az gelişmiş bütün ülkelerin doğruluğunu kabul ettikleri hususlara yanlış diyenlerin, dünyaca yanlışlığı kesinleşmiş kendi doğrularına uydurmaya çalıştıkları Anayasamızda istedikleri değişiklikler için ileri sürdükleri gerekçelere bakın.

1. Anayasamız çok ileriymiş.
2. Özgürlükleri geniş tutmuş.
3. İktidarı frenliyormuş.

Yani bu Anayasa, çok ileridir; fazla özgürlükçüdür, partizanlığa yer vermiyor, bunu değiştirelim diyorlar. Türk ulusu böyle bir Anayasaya lâyik değildir...

Dünyanın hiçbir yerinde böyle bir mantığa rastlanamaz. Haklar ve özgürlükler kötüye kullanılıyor diye, onları kısıtlayıp, asıl sakıncalı olan yetkilerin kötüye kullanılması yollarını açmak, yakın geçmişin deneylerine de ters düşmektedir.

Gerçekten geçmişte, hep hak ve özgürlükler uğruna ve yetkilerin kötüye kullanılışına karşı savaşılagelinmiştir. 27 Mayısa da, 12 Marta da gelirken böyle olmuştur.

İlk kez oluyor ki, savaşmanın yönü tersine çevrilmektedir. Suçlu yerine, ona tepki gösterenlerle savaşma, nedenler yerine, onların yarattığı sonuçlarla uğraşmada düşülen bu çelişkiden kaçınılması için, ilk uyarmamızı Sayın Demirel'e yapmıştık; fakat, korktuğumuz durumla, onun yerine geçenlerin döneminde karşılaştık.

Sayın arkadaşlar,

Bütün ülkeler karşılıklı, yoğun bir etki - tepki ilişkileri içinde bulunduğumdan, evrensel oluşumdan hiçbir ülke soyutlanamaz, Bunun içindir ki, başka ülkelerde olanların Türkiye'deki oluşumu da etkileyeceğini kabul ederek, «Şu, ya da bu eylemin etkisinde kalıyor.» diye, birbirimizi suçlama yerine, toplumsal olu-

şuma, bilimsel çağa uygun değerde, akılcı bir yön vermeye çalışmaktadır gerçekçiliğin gereği.

Sayın arkadaşlar,

Türkiye'miz, son 2. yüz yıla yaklaşan bir süredir, insan haklarına dayalı demokratik uygar bir ülke olma, uğrunda, bir sürü ihtilâller, devrimler ve devrimsel nitelikte olaylara alan olmuştur. Birçok kez, kurtulduk artık, geçmişin kötü olaylarına bundan sonra tanık olmayacağız, sevinciyle bayramlar yaptık. Fakat kısa bir süre sonra, yeni düş kırıklıklarına uğrayıp, yeni tepkilere alan olmaktan bir türlü kurtulamadık.

12 Marttan sonra, bu kısır döngüden çıkabilme umudumuz da henüz gerçekleşebilmiş değildir.

12 Mart Hükümetleri ise yeni bir çelişki icadettiler. Gerçekten 12 Mart Hükümetleri, bir önceki iktidarı aklama, onun bütün suçları yasaya yükleyen sloganlarını benimsemek ve onun bütün isteklerini yerine getirmek, bir kez daha iktidara geldiğinde bir güçlükle karşılaşmamasını sağlamak ve onun kızdıklarını cezalandırmaktan başka önemli bir iş başaramadılar.

Eski iktidar, yerine geçenleri her istediğini yaptırmada şaşırtıcı bir başarı göstermiştir.

Bu Hükümetlerin eylemlerinden Türkiye'de tek hoşnut olacaklar ve «Bizim isteklerimizi bizden iyi yaptığı için sana teşekkür borçluyuz.» diyecekler, A. P. ve onun destek güçleri olmalıydı; fakat aynı çevreleri hoşnut etmede rakip olduklarından olacak ki, onlar da bunu yapmıyor, onlar da teşekkür etmiyor. Bu suretle, Türkiye'nin içine düşürüldüğü ağır tehlikelerden kurtulup, bir kez daha böyle durumlara düşmemesini sağlayacak tedbirler yerine, gelecek için yeni huzursuzluklara yol açacak işlere girişildiğini görmekteyiz.

Gerçekten, yüzyılı aşkın çabaların ürünü olan ve güçlü özlemleri gerçekleştiren Anayasa düzenimizden geriye dönüşle, aydın çevrelerde ve Devlet kurumlarında yaratılan küskünlüğün, Türk Silâhlı Kuvvetlerinin itibarını sarsıcı eylemlere çokça yer vermenin gelecekteki etkilerini biz çok önemli görmekteyiz.

Arkadaşlarım, belirttiğim bu evrensel ve yurt içi durumun ışığında, Sayın Melen Hükümetinin eylemlerini belirttiğim kıstaslara göre değerlendirmeye geçiyorum.

Çağımızın geçerli sistem ve görüşleri ve Türkiye'deki uygulanışları yönünden:

Ekonomik yönden; çağımızda kapitalizm her yerde, en ateşli savunucuları, bilim ve Devlet adamlarınca bile çağ dışı sayılırken, onun en ortodoks türünde bile rastlanmayacak uygulamalara çalışılmaktadır bugünkü Türkiye'de.

Devlet Hazinesinden yapılacak milyarlarla «Faiz geri vermesi yoluyle sübvansiyon» yöntemini kullanarak, Merkez Bankası aracılığıyle bugünkü bozuk banka düzeninin yaşatılması plâna alınmıştır.

Devletin yalnız kâr getirmeyen, özel girişimcilerin beğendiği sosyal yönlü ekonomik işlerle uğraşması ve bütün kârlı işleri de özel girişime bırakması politikası Sayın Başbakanca açıklanmıştır.

Bu suretle en kârlı işlerin bırakıldığı özel girişimcilere de onların bile istemeye yüzlerinin tutmayacağı avantajlar sağlanıyor.

En büyük gelirlere 10 yıllık Gelir Vergisi bağışıklığı, Gümrük Vergisi affı, Hazine destekleri türünden 20 çeşit özendirici tedbirler yasalaştırılıyor.

Yani Devlet altyapıyı yaptığı ortamda, türlü avantalarla bir «Besleme özel girişim» yaratmaya çalışılıyor. 60 yıllık geçmişinde hiç te iyi bir ün bırakmayan bir «Teşvik politikası» Anayasanın «Çok kazanandan çok, az kazanandan az vergi» ilkesini, «En çok kazanandan hiç vergi» biçimine sokmak suretiyle, Devlet sırtından kapitalist yetiştirerek, onların gerçekleştireceği bir sanayileşme politikasının, geçmişte çok yakınılan tedbirlerini bile aratacak yeni tedbirler uygulanmasına çalışılmaktadır.

MC. NAMARA'nın bile «Aman uygulamayın, kalkınmanız fiyasko olur, gaddar bir sistemdir» dediği politika uygulanmak istenmektedir.

Yoksulu üniversite kapısından içeriye sokmazken, «En çok kazananlardan hiç vergi» sistemi uygulayan politika.

Solun her yerde hızla geliştiği, bizde de bir sürü sapmalar gösterdiği bir dönemde, böyle bir politikanın yanlız kapitalizmin değil, bugünkü siyasal sisteminde yerilmesi için en kuvvetli gerekçe olacaktır.

Siyasal yönden :

Bugün, dünyanın her yerinde hak ve özgürlüklerin genişletilmesi yolunda yoğun çabalara, eylemi tepkilere tanık olmaktayız. Artık klâsik

özgürlüklerle yetinilmiyen. Sosyo - ekonomik özgürlükler ön plâna çıkmıştır.

Stalin'in Rusya'sında bile, bilim adamları özgürlüklerin genişletilmesini isteyen bildiriler yayınlıyor; komünist ülkeler gençliği tepkilerde bulunuyor; faşist İspanya'da, yüksek mahkeme klâsik komünist kitapların, komünizm doktrini öğreten yapıtların okunmasının suç sayılamayacağına karar veriyor. Franko'nun 80 milyar harcadığı kiliselerin rahipleri, «Sosyal adaleti, gelir dağılımında adaletsizliğin giderilmesini isteyen siyasal görüş ayrılıklarından ötürü kişilerin cezalanmasını kınayan» bildiriler yayınlıyor.

Türkiye'de de, bu türden eylemlerle, toplumsal gerilim patlama noktasına geldiği bir anda, Türk Ordu'su politik gidişi özgürlükçü Anayasa yörüngesine getirme zorunluğunu duymuştur. Fakat başlangıçta, yaygın bir destek gören bu yeni dönem, dünyadaki olguların ve içerde uyanan umutların tersine, hak ve özgürlüklerin kısıtlanması gibi, gelecekte daha da kötü gelişmelere yol açacak bir sapmaya uğradı.

Batılı uygulamaları öğüp dururken, değil batılı demokrasilerde, Batılı faşist ülkelerde bile suç sayılmayacak eylemleri suç sayma ve hattâ bu alanda, faşist ülkelerdekinden bile daha kısıtlayıcı tedbirlere baş vurulmasındaki çelişkiye neden düşüldüğünü anlamak gerçekten güçtür. «Özgürlükcü demokrasî» slogamı arkasında, özgürlüklerin kısıtlanmasına nasıl gidildi...

Düşünülen kısıtlayıcı tedbirlerin, o batı ülkelerinde adı bile yadırganan «Düşün suçu» na karşı olduğu açıkça belirtiliyor. Hattâ «Düşün, yazı haline geldi mi suç olur.» Yani, «Düşün'ü kafadan çıkarır çıkarmaz suçlu haline düşersin» diyen bir mantıkla getirilmek istenen tedbirlerin savunulduğunu görmekteyiz.

Sosyal yönden :

Toplumsal barışı, sosyal adaleti, toplumsal dayanışmayı, gelir adaletsizliğini gidermeyi ve hiç bir sınıf, ya da zümreye ayrıcalık tanımıyan düzenler kurmakla ancak gerçek özgürlükçü demokrasinin yaşam gücü kazanabileceği kanısı, dünyadaki tüm sağduyulu kimselerce paylaşılan bir dönemde; bizde, yalnız yoksulla zengin arasındaki uçurumu değil, az gelişenle, az zenginle, çok zengin arasındaki dengesizliği dahi Devlet eliyle bozacak tedbirler alınmaktadır.

Hükümetlerin, istediği kimseleri bütün Devlet olanaklarından yararlandırmayı sağlayacak yasalar hazırlanmaktadır.

İşte, belirttiğimiz tutumun doğal bir sonucu saydığımız, Anayasa değişikliklerinden gelecek için büyük kaygılar duyuyoruz.

Devlet kurumlarını etkisizleştiren, memur haklarının örgütlü güvencelerini yok eden, üniversiteleri siyasal iktidarın etkisine sokan, hükümet eylemlerine karşı her türlü tepkiyi önleme yolunu açan, olağanüstü yargı organlarıyle donatılmış sivil sıkıyönetimli bir rejim kurma olanağını hazırlayan ve bütün bu işlerde de son sözü, son kararı, iktidar çoğunluğunun egemen olacağı yasama organına bırakan Anayasal değişikliklerin, gelecekte bir özgürlükler savaşması dönemini açacağını söylemek kâhinlik olmasa gerektir.

1965 — 1971 dönemindeki, «Var olan özgürlük ve hakların gereği gibi gereği yapılmıyor». savaşmalarının, gelecekte, «kazanılan hak ve özgürlüklerin geri alınması» biçiminde yeniden depreştirilmesindeki yararı ve bunun kimlerin işine yarayacağını bilmezlikten gelinmesindeki amacı biz anlayamıyoruz.

Şimdi yazılı hukuksuz ve uluslararası bağlantılarımız yönünden;

12 Mart Hükümetlerinin, tek parti, hattâ hukuk dışı tutumu ile meşruluğunu yitiren D. P. döneminde bile yeterli sayılan yasa hükümlerini ve yargı organlarını, sosyal hukuk devleti, rejimi için yetersiz saymada dayandıkları gerekçeleri henüz anlamış değiliz.

Bu arada, bütün özgürlüklerin anası ve güvencesi sayılan düşün ve basın özgürlüklerine ilişkin tutumun sakıncalarına özel bir önemle değinmek istiyoruz.

Sağcı Lemonde Türk Basınını, İspanya, Portekiz ve Yunan basını ile bir düzeyde gösteren Uluslararası Basın Enstitüsü Başkanı Meyer' in raporunu yayımlarken, üniversite tasarısı yasalaşırsa Türkiyede düşün ve öğretim özgürlüğünden söz edilemiyeceğini de yazarken, sayın Melen'in «yasalarda bir değişim olmadığına göre, basın özgürlüğü vardır» demesi, ya da «Kim ne yapmış basına; önceki Hükümet zamanında, kâğıt, mürekkep, PTT konularında kimi kolaylıklar sağlanmış, Ne olmuş Basına? Kâğıdını alıyor, mürekkebini alıyor, yazabili-

yor, hertürü yardımı görüyor.» gibi sözleri ilginç olduğu kadar da çok düşündürücüdür. Sayın Melen'in basın özgürlüğünün salt bir kâğıt, mürekkep ve PTT işi olmadığını umarak bu kadarla yetiniyoruz.

Uluslararası bağlantılarımızı düzenleyen kurallar yönünden:

Bu bakımdan da, uluslararası toplantılarda temsilcilerimizi güç duruma sokan bir gidiş karşısındayız.

Üyesi bulunduğumuz Avrupa Konseyi statüsü, altında imzamız bulunan İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi ve İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinde açıkça belirtilen, üyeleri bağlayıcı hükümlere aykırı ve bu uluslararası belgelerde yasaklanan eylemlere uyan davranışlara ilişkin sayısız örnekler verilebilir, bugün. Örnekleri sizin bulmanınızı sağlamak için, bu uluslararası örgüt ve belgelerdeki kimi hükümleri dikkatinize sunmak isterim.

Avrupa Konseyi statüsünün 3, 17 ve 25 nci maddeleri, her üye devletin hukukun üstünlüğüne, insan hak ve özgürlüklerine saygılı davranacağını, statüde belirtilen hakları kendisi tanımlıyor, hiçbir şekilde yorumlayamayacağı ve beliren sınırlar dışında kısıtlayamayacağını taahhüt etmiş bulunuyor. Sonra, aynı statüde bunları iyi kullanmayan hükümetler aleyhine mahkemeye kişilerin başvurulabileceği hükmünü de imza etmişiz 25 nci maddede.

Yani bütün bunların bu şekilde uygulanacağı taahhüt edildikten sonra «Avrupalı olduk, AET'ye girdik» diye öğünüp dururken, işte belirttiğim bu hükümlere tüm aykırılık halinde bir uygulama vardır bugün. Belki bir politikacı temsilcimizin bu işlerden anlamayan kitlelerle konuşurmuş gibi. «Efendim, Türkiye' de hiçbir düşün suçlusu, profesör ve gazeteci tutuklu değil.» Yani «Paris'de Eyfel yoktur» diye kulenin altında otururken bunu söylemesi türünden beyanını yadırgamayanlara birşey söylemiyoruz. Ama biz öyle bir beyanın, «Paris'de Eyfel yoktur.» türünden bir beyanın bizi küçük düşüreceği inancındayız. Hele Eyfel'in altında bunu söylerken, ertesi gün de sıkıyönetim bildirilerini okuduğu zaman düzünelerle fikir suçu, gazeteci, profesör ismi çıkarken neler söylediğini düşünmek yeter. Dünkü sömürgelerin bile hak ve özgürlükleri çağa yaraşan ölçüde geliştirmeleri karşısında onlara öncülük ve örneklik etmiş Atatürk Türkiyesindeki hak ve özgürlük kısıtlamalarını saymak bile gurur inciticidir. Fakat Atatürkcü davranışın gereği gerçekleri gizlemek değil, olduğu gibi söylemektir.

Biz, basını susturulmuş, üniversiteleri sessizliğe itilmiş, kamusal nitelikteki örgütleri kapatılmış, ya da sesleri kısılmış, olağanüstü mahkemelerin işlediği bir ortamda, yaşamanın Türk Ulusunun yüceliğine yakışmıyacağına, böyle bir ortamda kurulacak hükümetlerin de, ilerde göğüslemek zorunda kalacakları sorunlarla bugünden ekilen tohumların ilerdeki ürünlerine ilişkin bilimsel verilere dayanan görüşleri sunuyoruz.

Bugünkü suskunluğu huzur, tepkisizliği genel bir hoşnutluk diye kabul edenlerin görüşlerimizi paylaşmasını beklemiyoruz elbette.

Atatürkçülüğün yeniden doğuşu olan 27 Mayısın Anayasalaşan siyasal felsefesi özgürlükçü demokrasiye dayanır. Böyle bir rejimin yaşıyabileceği ortam da, toplumu yönetme savında bulunan herkesin düşüncelerini, toplumsal sorunlara ilişkin çözümlerini serbestçe topluma sunması, hiçbir baskı altında bırakılmıyan kamuoyunun hakemliğinin herşeyin üstünde tutulmasını sağlayacak düşüncesel dinamizmi olan bir ortamdır. Böyle bir ortam da, bir vasi aramanın özgürlükleri, ya da rejimi korumak için, özgürlükleri kısıtlama gibi, nedensellik ilkesine ters düşen bir mantıkla, bir varlığa asıl yaşam gücü sağlayan, onu koruyan silâhı yok ederek onu yaşatma mantığını elbette çağ dışı sayıyoruz. Demokrasi ancak bu özgürlük gücü ile yaşar, bundan ötürü bütün tehlikeleri karşılıyabilir. Bunu kısıtlamaya başlayınca nerede biteceği belli olmayan, güç sahiplerinin kendilerinkine uymayan her düşünü, son Tanrısal gerçekleri bulmuş olma kuruntusu içinde, zararlı sayma yolu açılır.

İşte, demokrasiyi asıl yok eden tutum budur: Böyle bir tutumun sonu, ya hemen bir patlama veya ilkin özgürlük dışı bir rejim, sonra gene bir patlama olur.

Demokrasinin önemli bir gereği de, herkesin sınırını, hakkını bilmesi ve karşısındakinin de hakkını ve hak sınırlarını gösteren kurallara saygıdır.

Bugünün Türkiye'sinde bu kuralın yeterince saygı görmemesinden ötürü, toplumun her yöresine yaygın bir huzursuzluk içinde bulunuyoruz..

Belirttiğimiz gerekler ve kuralların ışığında, bütçesini görüştüğümüz Hükümetin tutumunu yeterli bulmadığımızı, Yüce Kurulunuzun ve tarihin değerlendirmesine sunuyoruz.

Konuşmamızın başında belirttiğimiz gibi, Türkiyenin içine düşürüldüğü haksız durumdan kurtulup sağlıklı bir geleceğini hazırlamanın yolu:

Tarihî oluşumumuzun yörüngesi doğrultusunda, bugünün dünyasında geçerli sistemler karşısında değeri olan bir sistemi uygulayarak dıştan aktarmalara gereklilik duyurmamak, yurt sorunlarına gerçekçi çözümler getiren bir gidişle, geleceğe ilişkin bir kötümserliğe yer vermemek, uygulanmakta olan sistemlerin gereklerini yerine getirerek adı ne ise rejimin, politikacıların kuralları çiğnediği yermelerine fırsat vermemek, dışarda da gurur incitici eleştirilere hedef olmamak ve bütün bunların sağlanması için, insanların kafa güçlerinin en olumlu katkılarını sağlayacak bir düşün özgürlüğüne saygının gereğini yerine getirmektir.

12 Mart hükümetlerinden beklenen politika da işte bu idi; fakat üyelerinin çoğuna saygı beslediğimiz, kendilerinden birçok şeyler beklediğimiz bu hükümetlerin ve özellikle başkanlarının büyük fırsatları yitirmede ve ilk uyanan umutları giderek düş kırıklığına çevirmede şaşırtıcı bir başarı göstermişlerdir.

Bu tutumladır ki, 12 Mart öncesi Hükümetine yönelttiğimiz eleştirilerin benzerlerini, bu hükümetlere de yöneltmek zorunluğuyle karşılaştık. Aslında, bu yeni hükümetlerin partizanlık ve iktidar çevrelerine ilişkin yolsuzluk olayları dışında, (Şimdi bunları bu Hükümete hiç kimse yükleyemez haksızlık olur.) Daha önceki Hükümetten farklı bir tutumları olmamıştır. Hatta bugünkü Hükümetin ekonomik yönden, sayın Demirel iktidarından da daha tutucu olduğu görüşünü bize karşı olanlarca açıkça belirtilerek, «Bunlar bizim isteklerimizi daha iyi yapıyorlar» biçiminde övülmektedir.

Bizce, 12 Mart hükümetlerinin tarihsel misyonlarına en ters düşen tutumları eski kötü yönetim yerine sıkıyönetimin; anarşinin yerine oligarşinin, demokrasinin yerine otokrasinin ve huzur yerine de suskunluğun çare olacağını sanarak, ilerisi için böyle bir sistemin kurulup yaşatılmasına olanak sağlayacak bir Anayasal düzeni kurmaya aracı olmalarıdır. En yadırgadığımız tutum budur.

Oysa, bu Hükümetler 12 Mart Muhtırasında da belirtildiği gibi, partiler üstü bir anlayışla, ileri işleri ele alarak, Anayasanın gereklerini yerine getirmeliydiler. Bu tür Hükümetlerin hak ve özgürlükleri kısıtlamalarının, tarihe hiç te iyi bir ün bırakmayacakları, tüm uyarmalara karşın fırsatları iyi kullanamayışlarına ilişkin, yermelerin rahatsız edici etkilerinin onları ömürleri boyunca kovalayacaklarını çok iyi bilmeleri gerekirdi.

BAŞKAN — Sayın Yıldız, vaktiniz doldu efendim.

MBG ADINA AHMET YILDIZ (Devamla) — Bitiyor efendim.

Bizim Hükümet bunalımları yerine, bu kritik dönemde Hükümetin başarısını yürekten istememize karşın, bütün ümit kırıklıklarına karşın, Hükümetin yakında düşürüleceği söylentilerine ve buna ilişkin çabalara tanık olurken, hattâ bunun eylemli davranışlarını bugün dahi görürken, Hükümet Başkanının yaptıklarını ve yapmayı tasarladıklarını, tarihin ve gelecek kuşakların da yargılarını gözönünde bulundurarak, bir kez daha değerlendirmesini sağlamada belki uyarıcı bir etkisi olur umuduyla görüşlerimizi genişçe bir çerçeve içinde sunmaya çalıştık.

İçinde bulunduğumuz bunalımdan, en gerçekçi nasıl yaşamlı bir sistemle çıkılabileceği yolundaki görüşlerimizdi bunlar. Takdir Yüce Kurulunuzun. Bu günkü iktidarda bulunan ve ondan sonra gelecek olan Hükümetlerin ve herkesten önce yüce Türk Ulusunundur.

Bütçenin Türkiye Cumhuriyeti Hükümetine ve bütün ulusumuza hayırlı uğurlu olması dileğiyle, Millî Birlik Grubu adına saygılar sunarım. (Alkışlar)

BAŞKAN — Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına sayın Hıfzı Oğuz Bekata.

C. H. P. GRUBU ADINA HIFZI OĞUZ BEKATA (Ankara) — Sayın Başkan, değerli senatörler;

Başbakanlık bütçesi münasebetiyle Cumhuriyet Halk Partisi adına konuşacağım.

30 dakika ile sınırlı bir süre içinde, her konunun eleştirilmesi mümkün olmadığı bir yana, bütçenin tümü üzerindeki konuşmamızda dokunulacak birçok konulara esasen dokunmuş olduğum ve diğer grup sözcüleri arkadaşlarım da bâzı konuları dile getirdikleri için, ben dokunulmadığın sandığım birkaç ananoktada konuşmamı toparlayacağım.

Önce birkaç temennide bulunmak istiyorum: Hepinizin bildiğiniz, gibi, Devlet personel reformu, bir reform olmaktan çıktı. Bu işi kurtarmak, Devlet personelini ve Devlet yönetimini gereğince yürütebilmek için şart. Bunun başında Başbakanlığa bağlı, Devlet personel sorunlarının bir sahibi olan makama ihtiyaç var. Bunu Devlet Personel Dairesi diye kurmuşuz, ama Devlet personeli sorunlarının gerçek sahibi Başbakanlığa bağlı olan bu Devlet Personel Dairesi midir, Maliye Bakanlığı mıdır?. Bu konu çözülmediği için, sahibi belli olmayan bir dava zikzaklı yürütülmekte devam ediyor. Başbakandan önce bunu halletmesini rica edeceğim.

Kamu iktisadî teşebbüslerinin yeniden düzenlenmesi konusu, eskiden beri ve bugün de ihmal edilmiş bulunyor. Bu konu, temelinden çözülmedikçe, Türkiye'nin esprisi yönünden, dünyaya örnek en büyük kamu kuruluşları olan İktsadî Devlet Teşebbüsleri gayri İktisadî Devlet Teşebbüsleri durumunda devam edecek. Ama dünyanın ve bulunduğumuz ekonomik koşulların içinde, bu konuyu artık daha çok süründemede bırakamayız, biran evvel halletmeye mecburuz.

O halde, konu millî ölçüde ve Devlet çapında ele alınmalı ve artık kesin bir çözüme kavuşturulmalıdır; savsaklanacak bir mesele olmak çoktan çıkmış bulunuyor.

Başbakanlığa bağlı Kültür Müsteşarlığına fonksiyonunu tam yapabilme olanağı sağlanmalıdır. Bir bakanlık olarak bir hamlenin içine girmiş bulunan bu müsteşarlığın görevleri, bir müsteşarlık içinde kısıtlanmamalıdır. Bu itibarla Başbakandan, bu müsteşarlıkla ilgili işlerin memleketteki gerçek fonksiyonu tam görebilecek şekilde kendilerine olanak sağlanmasını lüzumlu görerek rica ediyoruz.

Değerli arkadaşlarım, bir iki temennim daha var. Toprak ve tarım reformu teşkilâtı, bu büyük millî davanın gerektirdiği önemle ele alınmış değildir. O halde, Toprak ve Tarım Müsteşarlığı, toprak reformunun gerektirdiği bir organ olarak Devlet hayatımızın içinde kendisine yüklenecek görevleri başaracak şartlara sahip kılınmaktadır.

MİT Müsteşarlığı üzerinde durulmalı ve bugünün koşullarına göre yeniden düzenlenmelidir.

Başka bir şey söylemiyorum.

Radyo ve televizyonun bütün imkânlarının bütün Türkiye'ye yayılması, tesislerin kurulması ve bunlardan milletin tamamının faydalanma sı yolunda girişilen yapıcı gayretleri beğendiğimizi de söylemeliyiz.

Şimdi asıl konuma geçiyorum:

Değerli senatörler, Türkiye'nin en büyük kuruluşu, Hükümettir. Hükümet, 67 ili, 570 ilçeyi, 40 binden fazla köyü yönetir, 38 milyon insana hizmet eder, 970 743 memur çalıştırır. Bütün hizmetleri için biz, Hükümetin eline hangi şartlarla toplandığını bildiğiniz 60, 70 milyarı emanet eder veririz. Türkiye'nin en büyük ve dünyada belli başlı bir sıra alabilecek envantere sahip, bugünün rayiç bedelleriyle 110 ilâ 150 milyar liralık bir değer taşıyan kamu iktisadî teşebbüslerine de Hükümet kumanda eder. Hükümet, bunlardan başka bütün dış ve iç münasebetlere ve bütün memleket ekonomisine yön verir. İşte bunların tamamını yürüten büyük millî kuruluşun adı Hükümettir. Hükümetin başı Başbakandır.

Konunun güçlüğü, mevzuun büyüklüğü, Devlet ölçüsünde otorite ve kanun hâkimiyetinin zarureti, olayın kendi bünyesinin gereği olarak meydana çıkıyor. Şu halde, Türkiye'nin baş yöneticisi de Başbakandır. Böyle olunca, Başbakanın aynı zamanda en büyük organizatör ve bütün Devlet organları arasında da en büyük koordinatör olması gerek. İşte Başbakanlık bu.

Değerli arkadaşlarım, bizde Hükümet ve Devlet anlayışı yanlış oluşmuştur. Yanlış şu; Hükümet yönetiminin parasını vatandaş verir,

fakat Hükümet bir defa yerine oturdu mu, en küçük memurundan Başbakanına kadar artık Hükümet olmaktan çıkar, Devlet olur. Böylece vatandaşa hizmet değil, ona emreder, tahakküm eder. Türkiye'de demokrasi, yönetimde Hükümetin bu yanlış haline bir tepki olmuş, bu seferde parti örgütleri, halk ile vatandaş arasında aracı rolünü üzerlerine almışlardır. Böylece kaymakamlar, valiler, baknalar, başbakanlar, bu aracının peşinde gelen heyetlerin arzularını yerine getirmeye zorlanan insanlar olmuşlar ve bu yoldaki bir idareyi, Devlet idaresi zanneden zihniyete bürünmüşlerdir.

Partizan idare Türkiye'de doğmuş ve Türk siyasî hayatının utanç verici olayı, «Vatan Cephesi» bu ortamda gelişmiştir.

Çok değerli arkadaşlarım, bu mübarek Türk halkı bir türlü kendi Hükümeti ile aracısız kucaklaşmanın mutluluğuna demokraside kavuşamamıştır. Bu yüzden Türkiye'nin büyük gerçeği şudur: Halkın Hükümetle arası açıktır. Çünkü, hiçbir vatandaş aracısız bir işin olumlu sonuçlanacağına inanmamaktadır. Çünkü Türkiye'de bir işin arkasına Cumhurbaşkanı, Başbakan ve Hükümet düşse, o iş ne kadar zamanda hangi sonuca bağlanacaksa, aynı işin sâde bir vatandaşın dilekçesiyle aynı süre içinde aynı sonuca bağlanacağı kanaati, bizler dahil, hiç kimsede yoktur. İşte Türkiye'de siyasî hayat da bu yüzden bozulmuştur ve bozukluk süregelmektedir. Çünkü Türkiye'de bir partinin iktidara geçmesi demek, onun teşkilâtında belli başlı adamların büyük nüfuz sahibi olmaları demektir. Ve Türkiye'de gerçek, normal, meşru hükümet, arkasında bu partizan zümrenin idareyi ele alması tarzında tecelli eder. Politikacılar ve şasî çıkarlara ne kadar çok hizmet ederlerse o ölçüde puvan kazanırlar.

Değerli senatörler, demek oluyor ki, Türkiyenin şu iki esaslı reforma, toprak reformundan önce ihtiyacı vardır :

1. İdarî reform,
2. Siyasî reform.

İdarî reform, Devletimizi modern devlet yapacaktır. Devlet ciddiyetine kavuşturacak, Devlet haysiyetini her şeyin üstünde tutan bir geleneğe başlangıç olacaktır.

Siyasî reform ise, demokrasiyi fazilet temeline oturtacaktır.

Kim ne derse desin, (A) dan (Z)'ye kadar bozuk olan yönetim düzelmedikçe, Türkiye'de halk Hükümetten memnun olmayacaktır. Halkın sevgisinden, saygısından ve desteğinden güç almayan hükümetler ise beklenen başarıyı gösteremeyeceklerdir.

Değerli arkadaşlarım, partilerüstü hükümetler ve başbakanlar programlarında ve sözlerinde idarî reform ve siyasî reform taahhütlerinde bulundukları halde, bu sözlerini de yerine getirmemişlerdir. Oysa 12 Mart'tan sonra Devlet yönetimini ellerine alan hükümetler başka hiçbir şey yapmasalardı da, sadece idarî reform ve siyasî reform için çalışsalardı, Devleti ve demokrasiyi ciddiye aldıklarını gösterecekler ve böylecek Türk Milletinin şükrarına lâyık olacaklardı.

Bu münasebetle demek istiyoruz ki; Devlet ciddî bir sorundur, demokrasi ciddî bir sorundur; Hükümet ciddî bir kuruluştur. Devlet adamının en büyük vasfı da, bütün bunların büyük ciddiyetini, millî sorumluluk duyguları içinde ciddiye alma ölçüsünde belirir.

Değerli arkadaşlarım, makamların, mansıpların her türlü mevkilerin gelip geçici olduğunu size söylemeye ihtiyaç yok. Arkada, adına saygı, arkada sevgi, arkada anılacak eser bırakmak mârifettir. Gelip geçici mevkilerin hiçbir insana o mevkiden ayrıldıktan sonra şeref, şöhret ve itibar sağladığı görülmemiştir. Benanşart ki, o şerefe, itibara lâyık bir geçmiş bırakmış olsun. O halde gelip geçici mevkilerin cazibesi, gerçek devlet hizmetinin dünya ölçüsünde doğru temellere dayanarak Türkiye'de yaşatılmasına örnek olmak ile gösterilmiş olabilir.

BAŞKAN — 10 dakikanız var efendim.

HIFZI OĞUZ BEKATA (Devamla) — Değerli senatörler, Hükümet ne kadar kalır, bilemem; ama ne kadar kalacaksa bütün zamanını Devleti bu anlamda ciddî, demokrasiyi bu anlamda ciddî temellere oturtmak yolunda gayret göstersin. Çünkü, yarına kendisini hatırlacak tek hizmeti ancak bu yolda kalabilir.

Başbakanlıkla ilgili bütün daireleri huzurunuzda bir bir eleştirmeye süre olanağım yok. Size Başbakanlıkla ilgili, bir grup sözcüsü olarak söyleyeceğim sözleri şöyle toparlamak istiyorum :

Devlet hayatı hizmet hayatıdır. Hizmet hayatı makam taksimi demek değildir. Türk Milleti, hususî idarenin, belediyenin veya Hükümetin bir köyde kendi parası ile yaptığı bir çeşmeyi yıllar yılı, asırlar boyu «Falan vali zamanında yapıldı.» diye; parasını dolaylı yoldan kendisi verdiği halde; minnetle anar. Böylesine aziz bir millete hizmet fırsatını eline geçiren arkadaşlarımızın, bu milletin çok sayılı ve çok heba edilmiş olan zamanını boşuna harcamak gibi bir yol tutmalarını ne kendileri, ne biz tasvibederiz.

Politika hayatının çok çeşitli yollarında birbirimize düşmeyi marifet saymayalım. Hizmetlerin münakaşası şahsî gayretlerin üstünde tutulduğu takdirdedir ki, ancak bir devletin işleri ciddî ölçülerle değerlendirilmiş olur.

Sözlerime bu suretle son vermek istiyorum.

Başbakanlıkla ilgili, sıkıyönetimle ilgili her türlü icraatı, arz ettiğim bu ciddiyet ve Devlet haysiyeti ölçüleri içinde değerlendirdiğimiz takdirde, onlarla ilgili sözlerimiz de aydınlığa kavuşmuş olacaktır.

Şahsım ve Cumhuriyet Halk Partisi adına Yüce Senatoyu engin saygılarla selâmlarım.

Teşekkür ederim arkadaşlar. (C. H. P. sıralarından alkışlar.)

BAŞKAN — Sayın Öztürk, buyurunuz efendim.

HÜSEYİN ÖZTÜRK (Sivas) — Sayın Başkanım, Cumhuriyet Senatosunun değerli üyeleri; Başbakanlık mensubu seçkin davetlileri saygiyle selâmlıyorum.

Bugün, rejimimizin geleceği bakımından, olsun, sosyal, ekonomik ve kültürel kalkınmamız yönünden olsun, Devletimizin durumu kuşkulu bir hal arzetmektedir. Yurttaşlarımızda bir ruh sıkıntısı, bezginlik ve umutsuzluk günden güne artmaktadır. Hayat pahalılığı, çeşitli istikrarsızlık, rüşvet ve iltimas eskileri fersah fersah geride bırakacak şekilde çoğalmıştır. Jurnalcılık, iftira kampanyası son hızı ile işlemektedir. Geniş çaptaki tutuklamaların rejimimiz yönünden faydalı olduğu kanaatinde değilim. Bu önlenmelidir, suçlular biran önce cezalandırılmalı, suçsuzlar bırakılmalıdır.

Türkiye'de anarşizmin ve tehdisçiliğin ortamını hazırlamış olanlar, işin içinden sıyrılmış görünmenin sarhoşluğu içindedirler. Gerçi sokaklar yürümekle aşınmamış, her yerde olan olaylar burada da olmuş, bizde de olmuş. 12 Mart Muhtırası verilene kadar ölen 22 gencin failleri bulunamamış ve bunlar âdi zabıta olayları niteliğinde görülmüş. O günkü tedhiş böyle; bugünkü Türkiye ve olayların özelliği ise hepinizin malûmu. Büyümüş, büyük ideolojik gelişmelere Türkiye vasat olmuş. O günlerde başlayan Devlet idaresindeki liyakatsizlik, ehliyetsizlik, yetki sahiplerindeki sorumsuzluk, demokrasiye sırt çevirmeler 12 Mart Muhtırasının gelişini kolaylaştırmış.

Birbirine bağlı birçok hatalar, ihmaller, vurdumduymazlıklar, gafletler neticesi bugün içine düştüğümüz durumu, ve 12 Martın sebeplerini 3 - 5 anarşiste ve 3 - 5 din devleti özlemcisine bağlarsak, Devletin aczini kabul etmiş oluruz.

Dün ve bugün aynı hataya düşüldüğü görülmektedir. Biz Cumhuriyet Halk Partisi olarak «Ortanın solu» sloganımızla her zaman aşırı solu» ile anarşizmin bağdaşması mümkün olmadığı gibi, anarşizmin «Ortanın solu» na vereceği zararı çok önceden görmüşüz. 1967'de o zamanki Genel Sekreterimiz, 1968'de Gençlik Kurultayında Genel Başkanımız veciz konuşmaları ile bunların karşısına en acı sözlerle çıkmışlar.

Sayın üyeler, modern devlet anlayışında, yalnız asayişle uğraşmaktan ötede, Hükümetlere önemli görevler yüklenmiştir. Gelişmekte olan toplumumuzun çeşitli sorunları ve ihtiyaçları bakımından Devlete düşen görevlerin neler olduğu her yıl Hükümetlerin programlarında saptanmış; fakat nedense uygulamalar saptanılanların % 50'sini aşamamış. Türk Devletinin idaresindeki kırtasiyecilik, pahalı hizmet ve verimsizlik, halka işlerinde zorluk çıkarma sistemi, iş yaptırmak için ortada dönnen paralar devam edip gitmektedir.

Başbakanlığa bağlı kuruluşlardan bâzıları görevlerinden de ötede, normal yönetimin işleyişini aksatmak ve Devlet yöneticilerini şaşkına çevirmekte olumsuz roller aynamışlardır. Bu, 12 Marttan önce de olmuş, ondan sonra da olmuş.

Bunun en güzel örneklerinden birisini MİT Müsteşarlığının çalışmalarında görüyoruz. 12 Mart Muhtırasından sonra ise bu teşkilât, poli-

sin görevini kenara itecek çalışma düzenine giriyor. Bu güvendiğimiz millî haber alma teşkilâtımız üzerinde kuşkular doğuyor bugün.

Kültür Müsteşarlığı, kültürümüzün içeride ve dışarıda Atatürkçü bir anlayış ve güçle yürütülmesinde zayıf görülüyor. Bunun en güzel örneğini Ankara'da Sıkıyönetim Komutanlığınca gazeteciler için düzenlenen birifingte Kurmay Binbaşı Sayın Ruhi Tanrıver'in konuşmasında görüyoruz ve Türkiye'de aşırı sağın nasıl örgütlendiğini, kapatılan Millî Nizam Partisinin bugün kurulmuş olan «İlim Yayma Cemiyeti», «Komünizmle Mücadele Cemiyeti» adı altında nasıl örgütlendiğini, yılda 34 milyon lira geliri nasıl sağladığını görüyoruz.

Batı Almanya'da «Türk Kültür ve Yardımlaşma Derneği adı altında bir uydurma teşekkül ve bir de «Nizam» isminde gazeteler meydana getiriliyor. Bu gazete yayınlarda bulunuyor. Bu dernek ve Gazete, Atatürk ve Devrimlerin aleyhindeki yıkıcı ve kötüleyici faaliyetlerini hızla devam ettiriyor. Bu gazeteye İstanbul Üniversitesinden yazı yazan profesörler de görülüyor.

BAŞKAN — İki dakikanız var efendim.

HÜSEYİN ÖZTÜRK (Devamla) — Demokratik ve lâyik Cumhuriyetin yıkılması için elinden geleni yapan bu gazete için Hükümetin ne düşündüğünü, ne yaptığını bilmiyorum; ama Atatürk Devrimlerine, 19 Mayısa, Şapka İnkılâbına, Devletin yönetiminde büyük hizmetler görmüş Sayın İnönü'ye söylenmedik söz bırakmıyorlar. Ve bütün gericilere sesleniyorlar; «Nurcular, Süleymancılar, Atatürk düşmanları; hattâ imam - hatipçiler, tarikatçılar, vehabiler, ırkçılar, turancılar, mücadelede bölünmeyin, birleşin» diye haykırıyorlar ve Atatürk devrimlerine, lâyik ve demokratik Cumhuriyete hücum ediyorlar. Bu gazete, yayımı ile bir hamleye hazırlanıyor ve bu gazete Türkiye'ye rahatlıkla girebiliyor. «Bir inkilâp bekliyoruz» diyorlar. Bu inkılâbın adı da «İslâm» mış; İslâm olacak. «Korktuğunuz yarın mutlaka başınıza gelecektir» diyorlar. İstibdadın azgın temsilcisi eli kanlı Abdülhamit'e övgüler diziyorlar; Atatürk'e dizilen övgülere nazire olarak bu övgüleri diziyorlar. Bir imparatorluğu mahveden, Türklüğümüzü unutturan, Türk ulusuna çektirmediği istirabı bırakmayan, fikir hürriyetini ve fikir adamlarını zindanlarda çürüten Abdülhamit'e şiirler diziyorlar. Bakın ne diyorlar:

«Çağ kapayıp, kılıcıyle çağ açan, düşmana bile adalet saçan, merhamet ufkunda kuş gibi uçan, mazlum Sultan Hamit Han bizimdir.» sonra devam ediyorlar; zaman az olduğu için burada hepsini arz edemeyeceğim.

İşte sayın Hükümetin, sayın Kültür Müsteşarlığının ve Türkiye'deki gerçek milletçi ve Atatürkçü yayımların mutlaka bunların karşısına dikilmesi gerekir.

BAŞKAN — Vaktiniz doldu efendim, cümlenizi tamamlamanızı rica ediyorum.

HÜSEYİN ÖZTÜRK (Devamla) — Bağlıyorum Sayın Başkanım.

Kamu yönetiminin yeniden düzenlenmesini, Türkiye'de bilimsel ve teknik araştırmalara verilen önemin daha da artırılmasını, Türkiye Radyo - Televizyon Kurumunun ihtiyacımızı karşılayacak, daha çok Atatürkçü ve milletçi bir yönde çalışmasını sağlanmasını, Basın ve Yayın Genel Müdürlüğünün içeride ve dışarıda Türk kültürünü yayıcı imkânlara yer vermesini; Sayın Başbakanın görevinin ağırlığı ve sorumluluğu içinde değerlendirmesini diler, 12 Mart Muhtırasının istikametinde bunların çözümünde göstereceği gayrete şimdiden teşekkür eder, bütçenin hayırlı olması dileğiyle saygılar sunarım.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN — Sayın Cizrelioğlu?... Yok.

Sayın Atalay.

SIRRI ATALAY (Kars) — Cumhuriyet Senatosunun sayın üyeleri;

Sayın Başbakan Melen'in davranış ve tutumunu, içtenlikle sevdiğim, kendilerine saygı duyduğum Sayın Melen'i uyarabilme umuduyle bir yönden eleştireceğim.

Sayın Başbakan bir amaca yönelmiş bir ağ örmektedir. C. H. P. den söz ederek, «Sizin yanınızda olmak veya sizinle aynı görüşü paylaşmakla memlekete yararlı olamam.» diyorlar. Bu sözlerin üstüne basa basa çeşitli vesilelerle ifade etmektedirler.

Sayın Başbakanla aynı fikirleri paylaşmadığımızı biliyorsunuz; paylaştığımızı da kimse iddia edemez. Aramızdaki fark, bize göre fikir alanında ve derindir. Oysa Sayın Başbakan ken-

disine has davranışlarıyle, C. H. P. nin ilke ve tutumunu ülkenin iyiliği aleyhine saymakta ve yaymaktadır. Bir fikir tartışması sınırları içinde farklılıklarımızı belirtebilir ve bunu savunabilir. Partilerin varlığı da, ayrılığının temel unsuru da zaten budur. Oysa Sayın Başbakan C. H. P. yi ülkeye zararlı olarak tanıtmakta özel yarar görmektedir. Bir Başbakan, hele tarafsız Hükümet adını taşıyan bir Hükümetin Başbakanı, dilediği şekilde de bir siyasî partiyi haksız ve mesnetsiz olarak suçlayamaz, kötüleyemez. Sayın Başbakanın bu tür ithamı, şüphesiz ki sebepsiz de değildir ve tesadüf de değildir, basit de değildir; bir amacı gerçekleştirmenin bir halkasıdır.

Sayın Başbakan daha ilginçi bir derinlemeye de gitmek ihtiyacını duymaktadır. C. H. P. nin yöneticilerini hedef alarak, «Bugünkü yöneticiler, bugünkü yöneticiler...» diye belli bir taktiğin sınırlarını zorlamaktadır. Bu bir korku mu, bu bir ğerekçe mi, bu bir gözdağı hevesi mi?.. Ne olursa olsun, önemli olan, demokratik bir ülkede partilerüstü statüsü içinde bir Başbakanın davranışlarıdır.

1916, 1917, 1918, 1919 Türkiye'sinin, ülkenin içinde bulunduğu vahîm ve ciddî ahval ve şeraiti zihinlerimizde canlandıralım: Kurtuluş içinde çare arayan ve kurtuluşa çare arayan Atatürk, mücadeleye girdiği zaman, mevcut düzeni muhafaza etmek isteyenlerin başında Sadrazam Ferit Paşa Kurtuluş Savaşı başlangıcını kendine göre ölçüler içinde gaflet ve ihanet olarak niteliyordu, şiddet ve hiddet saçıyordu. Kurtuluş Savaşını, ilerici medenî mücadeleye mevcut düzene ayaklanma sayıyor, isyan diyordu. Bu sanma ve bu kendi kafaları içerisinde yaratılan yargı neyi ifade edebiliyordu; tarih ve zaman neyi gösterdi? O suçlamalar, o peşin ithamlar, o suç yüklemeler insanlık tarihi içinde ve ulusun kaderi örgülerinde şimdi nasıl değerlendirilmektedir? İktidar mevkiinde olanlar diledikleri gibi suçlama alışkanlıklarına bir kez yakalarını kaptırdılar mı, bu sevda onları kolay kolay bırakmaz. Nitekim birkaç saat önce burada Adalet Partisi sözcüsü, bugünün TRT'sini, delilsiz, haksız olarak komünistlerle dolu olarak suçladı. Biz, dün de bu iftiraların, bugün de bu iftiraların karşısındayız. Biz, ülkede demokratik hayat tarzının bütün icapları yerine getirilmiş; özgür, barış, refah ve mutluluk çabaları içinde yüksek, ileri idealleri paylaşıyoruz. Komünizmin, teokratik tutucu rejimlerin tahriplerinin akıllı ve bilinçli engeli biziz. Ülkenin gerçek sorunlarını cesaretle biz savunuyoruz. Açık ve seçik, gerçekçi cesur amacımızı kimse kötüleyemez. Kötüye götürmeye gayret sarfedilmenin anlamı kendisini saklayamaz o da bugünkü Hükümet şeklini bir gün daha fazla sürdürebilmektir.

Sayın Başbakan sorumluluk anlayışında, bilerek veya bilmeyerek dikkatleri çekmeye çalışıyor. Anayasaya bağlı ve saygılı bir Hükümet; yetkisini Anayasadan, bir yasadan veya yazılı meşru bir hukuk belgesinden alan, tüm idare cihazının tüm tasarruflarından ötürü yasama organı karşısında sorumlu olan Hükümet ve taraf olan Hükümettir.

Tasarruf, kimden ve nereden gelirse gelsin, sorumlu olarak Meclisler karşısında Hükümetler vardır.

Meclisler önünde eleştirilerin hedefi hükümetlerdir. Bu, sade ve belli hukuk kuralını Sayın Başbakan kulak ardı edemez ve etmemektedir; ihmal de etmiyorlar. Siyasî partilerle; Yasama Organı ile Orduyu karşı karşıya getirmeye çalışıyorlar ve bu hususta gayret sarf ediyorlar. Nedeni yine açıktır; bu tarz Hükümeti devam ettirebilmek..

Biz inanıyoruz ki, ekonomimizin hâkim tepeleri, kilit noktaları özel kişilerin değildir, bütün Milletin malıdır ve bütün Milletin malı olmalıdır. «Bu hâkim tepeler Millete ait ve teşebbüslerin elinde; özel teşebbüslerin elinde değil, Milletin elinde olunca ekonominin, özel çıkarlara göre değil, toplum yararına göre işlemesi kabil olur.» diyorduk biz C. H. P. adına daha 1967 yıllarında. Bu sözleri herhangi bir vesileyle bugün ifade etsek bâzı politikacılar yaygarayı basarlar. Bu yaygarayı basanların başında, söz tarzını Sayın Başbakanın yakından bildiği yukarıdaki sözlerin sahibi gelecektir, nitekim gelmektedir. Şiddet, daha şiddet, hapishaneler dolsun ve herkes komünist olmadığını ispat etsin.. Yasama Organı kürsüden tedhiş hareketlerinin tahrikçisi olmadığınızı ispat edin.. Hiddetli ve küfürlü sözlerle insan haysiyeti hiçbir şekilde böylesine bir beylik ve sorumsuzluk harmanı içine şimdiye kadar itilmemiştir.

BAŞKAN — İki dakikanız var efendim.

SIRRI ATALAY (Devamla) — Herkesin peşine bir muhbir, takmak, herkeşin sözü içinde bir komünistlik kokusu aramak hastalığı; işte asıl bu davranıştır ki, Mac Carthy heveslilerinin hortlamasına, komünist vasıtalarının hazırlanmasına ve komünist rejiminin tahribine imkân vermekte; herkesin birbirine «Acaba bu mu komünist?» diye bakmaya başladığı bir ortam yaratma kapılarını açmaktadır. Türk toplumu sağlam yapısı ve güçlü sağduyusu ile aşırı uçların tahriplerinden kendisini koruyabilir. Ne var ki, bu korumanın akıllı ve gerçekçi ortamını hazırlayamıyoruz. Asıl olan, ekonomik, sosyal ve külütrel kalkınmayı yozlaştırmadan hızla yapmak, aşırı sağ ve solun tahripleri ve her türlü anarşi ve tedhiş hareketleri karşısında mazbut ve âdil bir devlet görüşü içinde gerekli ciddî tedbirleri alabilmektir. Bunlar yapılmadığı sürece iftira ve itham kampanyası içinde zabıta tedbirlerini çoğaltmakla Mac Carthy heveslilerinin özledikleri; susturulmuş bir ülke değil, dudakların nasıl kıpırdadığı, zihinler içinde ne olduğu merakı içinde bunalan bir idare tarzı getireceğiz. Okunacak kitabı, düşünülecek sorunu zabıtanın tayin edeceği bir ortamı değil, her çeşit tahrip ve tahrikin üstesinden gelecek köklü, akılcı tedbirlerin alındığı bir ortamı yaratmaya mecburuz.

Gelir dağılımındaki haksızlık ve adaletsizlikte dünya rekorunu kıran bir ülkede, yoksulluk bir tabu yasağı duvarları içine alınmakla, anarşinin kökü kazınmadı demeyle, demokrasi askıya alınmakla biz yarınlardan nasıl güvenle söz edebiliriz? Dünyanın medenî demokrasi ülkeleri içinde itibarımızı nasıl koruyabiliriz? Demokratik ve meşru bir anlayışın vatan sevgisi, gelecek kaygusu ile dolu fikirlerin açıklanması karşısında, dış ülkelerde aleyhimizdeki kampanya için malzeme hazırlıyorsunuz şeklinde, ortaçağ usulleri gerisinde ithamlar ve ucuz yarışmalar içerisinde birbirimizi kötülemeye hakkımız var mıdır?

BAŞKAN — Müddetiniz bitti efendim bağlamanızı rica edeceğim.

SIRI ATALAY (Devamla) — Sayın Başkan, bitiriyorum.

Sayın Başbakan, siz bu kördöğüşün içinde bunları önlemek gibi tarihî bir fırsata sahip bulunuyorsunuz. Bu görevi yerine getirmekle sorumluluk taşıyorsunuz. 1920'nin Birinci T. B. M. M.'sinde top sesleri Ankara'da duyulduğu sırada milletvekilleri, Meclisteher çeşit fikirleri açıkca ifade edebiliyorlardı. Kurtuluş Savaşı, bu ciddî; fakat özgür fikir tartışmalarından güç alıyordu, fikirlerin susturulması düşünülmüyordu. Ya bugün?

Sanılmasın ki, bugünkü Hükümetin çekilmesini istiyorum. Aslâ. Ekim ayında seçimin, evet behemehal Ekimde seçimin çok şeyler çözeceğine inanıyorum .İşte bunu istiyorum.

Saygılarımla. (C. H. P. sıralarından alkışlar).

BAŞKAN — Sayın Ertuğ? Yok.

Sayın Yüce, buyurun.

AHMET DEMİR YÜCE (Zonguldak) — Sayın Başkan, muhterem arkadaşlarım;

Parti sözcüsü ve grup sözcüsü arkadaşlarım ile kişisel görüşlerini aksettiren senatörler, Başbakanlık Bütçesinin eleştirilmesinde, söylenmesi icabeden kendi görüşlerine uygun hususları Heyeti Umumiyenize arz etmiş bulunuyorlar.

Bendeniz biraz havayı değiştirmek, «Hava» dan bir konudan bahsetmek için huzurunuzu işgal etmiş olacağım.

Türkiye'de çevre kirlenmesi ve buna uygun olarak bilhassa Ankara şehrimizin dünyada rekor kıracak bir seviyede kirli havaya sahip olması, Türkiye'nin ve bugün Hükümet eden kişilerin kaçınamayacakları bir problem halini almıştır. Ankara'da bilhassa kış ayları yaşanılmaz bir hava rejimi ile insanların sıhhatini alabildiğine muhtel bir hale sokmaktadır. Linyit kömürünün yakımı, fuel - oil'in ısıtmada ve sair işlerde kullanılması, otomobillerin yakıtlarını yakma hususunda bol miktarda eksoz gazını Ankara'ya salmaları, Ankara'yı yaşanılmaz bir belde haline sokmuştur.

Buna Ankara'nın bir de meteorolojik durumu, şehirleşmesindeki yanlış uygulama ve Ankara'da sanayinin bölge olarak tayin edildiği kısmının meteorolojik yönden yanlış intihap edildiği hususları eklenince, Ankara'nın akıbetinden korkmak cidden hepimizin bir vazifesi haline gelmektedir.

Hava, Birleşmiş Milletlerin vaz'etmiş olduğu kirlilik azamisinden 11 kat daha fazla kirlidir. Ankara yaşanılmaz bir şehir haline gele-

cektir. Fuel - oil içerisinde bulunan kükürt gazlarının ve linyit içerisindeki % 12'ye varan kükürdün yakımı, bizi bir gün sülfrik asit yağmuru ile karşı karşıya bırakacak niteliğe ermiştir.

Londra 1954 senesinde, eğer tarihinde yanılmıyorsam, bil sülfrik asit yağmuru ile karşılaşmış ve 5 bin kişi hastanelere kaldırılmış ve ölmüştür. İngiltere, bu felâketin önüne geçmek için ciddî çarelere tevessül etmiştir.

Ankara'nın bir bedbahtlığı daha vardır ki, bu da, demin arz etmiş olduğum gibi, meteorolojik şartların Ankara'da hava kirlenmesine müsait olacak bir vasatta bulunmasıdır.

Meteoroloji Genel Müdürlüğü, 1925 yılında o zamanın Ziraat Bakanlığının Başbakanlığa yazmış olduğu bir tezkere ile ve Başbakanın «Olur»u ile Macaristan'dan getirilen bir meteoroloji uzmanı tarafından, Etlik'te iki odalı bir bağ evinde kurulmuştur. Macar profesör iki senelik mesaisinden sonra bugünkü Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğümüzün temelini atmış, onu bu hale getirecek organizasyona kavuşturmuş kişidir. O zatın, Türkiye'yi terkettikten sonra Ziraat Vekâletine vermiş olduğu rapor, Ziraat Vekâleti ve o zamanın Başvekili kanaliyle ilginç görülerek Sağlık Bakanlığına havale edilmiş ve 1927 yılında bile, Ankara'nın ileride çok feci hava şartlarına vasıl olacağı belgesi; hem meteorolojik icaplar yoluyle müsait bir yer olmadığı, hem de şehir inkişaf ettiği takdirde bir zehirli hava ile karşılaşılacağı 1927 raporunda zikredilmiştir. Bu kadar eski bir konuyu bugüne kadar halledemeden, Ankara'yı yaşanılmaz bir belde haline soktuk.

Bugün de bir su sıkıntısıyle karşı karşıyayız; milyonlarca senedir Ankara arzının altında teşekkül etmiş bulunan su depolarını hovardaca kullandık ve kuyularımızda su bitti. Eğer bir de susuzluk âfetiyle karşılaşırsak, Ankara'mızın uğrayacağı faciayı tasavvur etmek kabildir.

BAŞKAN — İki dakikanız var efendim.

AHMET DEMİR YÜCE (Devamla) — Melen Hükümetinin bu konuya eğilmiş olduğunu görüyor ve bunu şükranla karşılıyoruz. Ancak, hal o dereceye varmıştır ki, kış geldiği zaman çıkarılan bâzı patırtıların tesiri altında kalarak konuya eğilmek; havalar çok soğuduğu zaman yukarı katlara çıkan kirli havanın artık izale olduğunu birkaç gün gördükten sonra konudan ayrılıp yan yatmak âedtinden vazgeçmek devresi içerisindeyiz. Bu konu Başbakanlığı ne yönüyle alâkadar eder diye düşündüm; sahibi olmadığı için Başbakanı alâkadar ettiği kanaatiyle, Başbakanlık Bütçesinde konuşmayı uygun buldum. Eğer sahibi olsaydı, bu konuyu sahibi olan bakanlık bütçesinde gayet tabiîki dile getirecektim.

Şimdi bendenizin istirhamı; Başbakanın bu konu ile ilgilenecek mesul bir makamı tesis edip vazifelendirmesidir. Bunun içerisinden sıyrılmanın da yegâne çaresi, bu işin «Pas» lar verek, daireden daireye sürüncemede kalmasına mani olmak ve mesulünü tayin etmektir. Sayın Başbakandan bunu bilhassa istirham ediyoruz. Çünkü bunun Enerji Bakanlığını ilgilendiren yönü vardır, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığını ilgilendiren yönü vardır, şehirciliği ilgilendiren yönü vardır ve muhtelif yönleri vardır.

Bugün dünya, çevre kirlenmesini fevkalâde ehemmiyetli bir konu olarak ele almış bulunuyor. Birleşmiş Milletler çerçevesi içerisinde kesif bir faaliyet vardır. Hava kirlenmesi milletler safında, sanayileşmekte olan ve azamî sanayileşme safhasına çıkan milletler safında ehemmiyetle ele alınmıştır.

BAŞKAN — Vaktiniz doldu efendim, Cümlenizi bağlamanızı istirham edeceğim.

AHMET DEMİR YÜCE (Devamla) — Bu, İngiltere'de Devlet bakanlarından birinin uhdesine verilmiş bir iştir. Ehemmiyetle gözetilmesi artık Türkiye'de de zaruridir. Bu bakımdan Sayın Başbakanın bu konuyu, mesul bir kişisini tayin ederek raptetmesini ve ehemmiyet ve ciddiyetle üzerine eğilmesini istirham ediyorum.

Saygılarımla. (Alkışlar).

BAŞKAN — Sayın Çelikbaş, buyurun.

FETHİ ÇELİKBAŞ (Cumhurbaşkanınca S. Ü.) — Sayın Başkan, Cumhuriyet Senatosunun değerli üyeleri;

Hükümetin icraatı sorumluluğunu taşıyan Başbakanlık Bütçesi müzakere edilirken, söz alan hatipler konuyu çeşitli yönlerden eleştirdiler; fakat dikkat ettim konuyu iki cephesiyle değil, herkes hangi platformda bulunuyorsa, o platformdan ve muayyen bir açıdan Hükümeti

ve Başbakanı eleştirdiler ve böyle bir eleştiri, takdir edersiniz ki, insaf sınırı içinde değildir.

Kanunların hükümlerini yerine getirmek Başbakana atfedilecek bir kusur mudur? Aksine, kanunları uygulamamak hükümette aranan bir kusurdur. Takdir buuyrurusunuz ki, kanunların sonunda «Bu kanunu Bakanlar Kurulu yürütür». hükmü vardır. Bugünkü Hükümet ne yapmaktadır? Kanunları harfiyen uygulamakta titizlik göstermektedir. İyi etmektedir. Türkiye'de kanun hâkimiyeti olduğunu, çok aydın kişilerden en ümmî sanılan kişilere kadar mal etmek, Yüce Parlâmentonun, kanunların uygulanmasını Hükümetten talebetme mevkiinde olan Parlâmentonun vazifesidir arkadaşlar. Böyle bir vazifenin yapılması eğer kusur olarak görülürse, Devlet düzenini ayakta tutmak mümkün değildir.

Ceza Kanunumuzun maddeleri var. Komünist bir düzenin memlekete gelmesi fikrî değildir arkadaşlar. Sayın arkadaşlar nasıl bir fikirle propagandayı ayırt etmiyorlar..

Kanunlarımız «Komünist düzenin propagandasını yapmak suçtur» demiş ve bu hükümler Türkiye İşçi Partisi tarafından Anayasaya aykırılık iddiasıyle Anayasa Mahkemesine götürülmüş ve reddedilmiş. E, bunun üzerinde hâlâ münakaşa etmek caiz midir? Bu arkadaşların yapacağı tek bir şey vardır; o da bu maddelerin kaldırılması için kanun teklifinde bulunmak. Eğer bu kadar açık şeylerde, muhterem Parlâmento üyeleri bir anlaşmaya varamazlar ise, kendimizi kandırmayalım arkadaşlar. En kuvvetli hükümet, kanunların tatbikatında Parlâmentoda çelme takılmaya mâruz kalırsa, Devlet hayatında nizam kurmak mümkün olmaz arkadaşlar.

Gene 163 ncü madde var ki, teokratik bir Devlet kurulmasının propagandasını yapmayı yasaklamış. Bunu Hükümet uygulamasın mı? Bunu uygulayanların destekçisi olmasın mı? Hükümetin sorumluluğu bu. Baktım hep bu tenkid edildi. Türkiye'de fikir sahibi olduğundan mahkûm olan bir tek kişi yoktur.

Arkadaşlar, ben Ceza Hukuku okudum; basın yolu ile işlenen suçlar esbabı müşeddede teşkil eder. Şimdi yaygındır; sırf adının gazeteci olması, onun işlediği suçun gazeteci suçu olması için kâfi değil. Hakaret suçu işliyor; ama kendisi gazeteci, yazı yazarak işliyor; mahkûm olmasın mı? Türkiye'de istenen bu mudur? Arkadaşlar, eğer bu yol açılırsa hangi biriniz haysiyet ve şerefle burada vazife görebilirsiniz? Çok istirham edeceğim kürsüye getirilsin; «Şu kişi fikir sahibi olduğundan mahkûm edilmiştir» densin. Hükümler bir ilâma bağlıdır, böyle bir ilâm ben görmedim. Hepsi âdi suçlardan veya propaganda suçundan mahkûm olmaktadırlar. Çünkü kanunlar böyle yazıyor.

Bu bakımdan, eğer Türkiye'de hürriyetçi demokratik düzeni yaşatmak istiyor isek evvelâ kanunların hâkimiyetine Meclisçe sahip çıkmalıyız. Bu kollanmadığı takdirde Hükümeti mesul addetmeliyiz. Bunu uygulayan Hükümeti mesul addetmek çelişkiye düşmek demektir. Bugün Türkiye'de geniş ölçüde bu yapılmaktadır.

Muhterem arkadaşlar, İsviçre'nin demokrasisi ile Fransa'nın dmeokrasisi aynı değil. Ben ikisinde de durumu gördüm; ayrı ayrı uyguluyorlar. Polisin kanunları uygulamasına karşı direnenlerin nasıl coplarla Zürih meydanında kovalandığını gördüm, hayret ettim; ki İsviçre demokrasinin beşiğidir arkadaşlar. Bu bakımdan demokrasiyi düzen fikri ile telâkki edemezsek, kanunun asîl hâkimiyeti fikriyle bir arada yürütemezsek, hiç kendimizi aldatmayalım, birbirimize hücum etmeyelim, bu işi Türkiye'de kuramaz ve yürütemeyiz. Evvelâ «Elif B» sinden anlaşalım arkadaşlar, «Elif B» si; (Z) sine gitmiyorum. Baş harflerinde bir anlaşalım. Bu itibarla, kanunların emrinde fakat murakabesinden, hükümetin sorumlu bulunduğu sıkıyönetim idarelerini bu zaviyeden görelim.

Bir parti lideri; «Sıkıyönetim idareleri Başbakanın emrinde» diyor. Hayır arkadaşlar, sıkıyönetim idaresi Başbakanın emrinde değil, kanunların emrinde. Parlâmentoya karşı Başbakanın sorumluluğu altında; ama kanunların emrinde. Kanuna aykırı emri veren bir Başbakana karşı sıkıyönetimin sorumlusu «Hayır uygulayamam» der arkadaşlar. Ben sorumluluk taşıdığım devirlerde hamdolsun bu tarzda çalışan umum müdürler gördüm ve gurur duydum arkadaşlar. Hükümete gittim, «Yapmıyorum, istifa edeyim icraatınızı yürütün; ama Parlâmentonuzda, karşınıza ben çıkıp ben müca-

dele edeceğim» dedim. Memlekette hukuk düzenini kuramadığımız takdirde hangi hürriyet, hangi sosyal adalet, hangi mülkiyet vardır arkadaşlar? Kimi kandırıyoruz yani.. Bütün bunlar bir hukuk düzeni içerisinde yürüyecektir.

Ben ümidediyordum ki; Türkiye'de Senato kurulmuş, Anayasa Mahkemesi kurulmuş, bir yığın muhtar anayasal kuruluşlar kurulmuş, artık rejim meseleleri konuşulmayacak da, hergün yüzlerce, binlerce iş arayan Türk vatandaşlarına iş bulmak için, iş sahası açmak için Parlâmento ve Hükümet çeşitli altarnatifler üzerinde münkaşa edecek.. Bunu ümidediyordum. Bugün buna dair Başbakanlık Bütçesinde bir şey görmedim arkadaşlar.

Türkiye'nin bir numaralı problemi muhterem arkadaşlar, hürriyetsizlikten şikâyet edenlerin problemi değil. Böyle bir şey yok esasen, kabul etmiyorum; ama çalışma gücüne sahip, çoluk çocuğuna nafaka bulmak mecburiyetinde olan binlerce, onbinlerce, yüzbinlerce vatandaşa iş bulabilme meselesi var arkadaşlar. Bunun politikasını kurmaya mecburuz.

BAŞKAN — 2 dakikanız var efendim.

FETHİ ÇELİKBAŞ (Devamla) — O teşvik tedbirleri de zannettiğiniz gibi üç beş kişiyi zengin etmek değil arkadaşlar. Kefenin cebi yok diyorlar. Onunla gitmiyor; ama bugün Türk müteşebbisi cemiyete karşı, işsize karşı bir iş yaratabilmenin sorumluluğunu idrak eder duruma gelmiş arkadaşlar. Bu kolay bir şey değil. Ben bu iş adamlarını 20 yıl evvel de gördüm; ama bugün «İş arayan vatandaş iş bulamazsa, bunun sonu felâkettir» diyen bir sorumluluğa ulaşmış. Bu, şayanı şükran bir şey arkadaşlar; küçümsemeyelim. Biran için dış memleketlere gitmek imkânı olmasa idi, memleket ne hale gelirdi düşünün arkadaşlar?

Bu itibarla iktisadî mevzularımızın başında bir numaralı problem, özel sektör, resmî sektör, şirket, yabancı sermaye, yerli sermaye, Devletin millî menfaatler açısından müessir murakabesini sağlamak suretiyle iş sahası açmak politikasıdır arkadaşlar. Bu iş sahasının açılmasının medar olacak her politikayı canı yürekten desteklemeye kararlıyım arkadaşlar. Türkiye bunu bekliyor, buna muhtaç arkadaşlar. Hergün yüzlerce mektup almıyor musunuz? Düşünün; çalışma gücünde olan bir insanın iş bulamaması ne demektir? Bunun politikasını kasıtlı güdenler vardır. Bunlar çoğaldıkça, istediği rejimin gelmesi kolay olur. Türkiye'de böyle düşünenler de var.

Bir Ereğli Demir - Çelik Fabrikalarının kurulabilmesini mümkün kılmak için neler çektiğimizi bilirim. Kuruldu ne oldu? Kim sömürdü? Ama, memlekette saç sanayiine dayanan yığınla sanayi gelişti. Yüzbinlerce vatandaş iş buldu, Devlet varidat sağladı.

BAŞKAN — Zamanımız dolmuştur efendim. Lütfen bağlayınız.

FETHİ ÇELİKBAŞ (Devamla) — Bu itibarla muhterem arkadaşlar, politika çok yönlüdür; muayyen bir açıdan etrafımıza dönerek üç kişi ile beş kişi ile konuşarak değil, binbir zümre vatandaşla konuşarak derdin ne olduğunu tespit edip, devası üzerinde müzakere edelim, bunlar üzerinde fikirlerimizi söyleyelim. Millet bizden bunu bekliyor.

Teşekkür ederim (A. P. ve M. G. P. sıralarından alkışlar).

BAŞKAN — Başbakan Sayın Ferid Melen, buyurunuz.

BAŞBAKAN FERİD MELEN (Van) — Sayın Başkan, çok değerli arkadaşlarım;

Gerek bütçenin tümü, gerekse Başbakanlık Bütçesinde konuşan parti sözcüleri ile şahısları adına konuşan senatör arkadaşlardan bazıları, bu konuşmalarında günün meselesi halinde olan bâzı temel sorunlara temas buyurdular. Başbakanlık Bütçesi bu bakımdan bütçenin tümü üzerindeki müzakerenin bir tekrarı oldu. Ben şahsen bundan memnunum ve Yüce Senatonun Devlet bütçesine, memleketimizin meselelerine vermiş olduğu büyük önemi göstermesi bakımından yerine ve övülür bir davranıştır.

Muhterem arkadaşlar, evvelâ bir noktayı belirtmek istiyorum. Arkadaşlarımız hiç şüphesiz bu vesile ile memleketin çeşitli meseleleri üzerinde dururken, bunu bizim Hükümetimizin çok kısa olan; yani Mayıs ayından bugüne kadar daha 9 ayını doldurmamış olan dönemi ile yetinmediler, geriye gittiler, hattâ ileriye gidebildiler. Bir defa şunu arz edeyim, bizim Hükümetimiz Mayıs ayında bu yana vazife başındadır, sorumluluk mevkiindedir ve belli bir vazife ile, belli bir görevle gelmiş bir Hükümettir. Başka iktidarlar gibi görevi bir iktidar dönemine sarî

olmayacaktır. Eğer Yüce Meclisin güveni devam ederse, en çok Anayasa ile belli edilmiş olan önümüzdeki seçim dönemine kadar devam edecektir. Görevi o vakit bitecektir. Bu sebeple bizim Hükümetimizi eleştirirken bu iki noktanın önemle gözönünde bulundurulması gerekmektedir.

Arkadaşlarım konuşmaları arasında 12 Mart şartlarına, rejim meselelerine, anarşi ile mücadele tarzına, sıkıyönetime, reformlara, Hükümet meselesine, seçimlere ve Hükümetin muhtelif konulardaki tutumuna, hayat pahalılığına, bütçeye vesaireye; aşağı yukarı Devlet hayatımızı ilgilendiren çok çeşitli konulara temas ettiler ve değerli görüşler ifade buyurdular. Benim için bunlar çok faydalı oldu, istifadeli oldu.

Bunların büyük bir kısmına Maliye Bakanımız Bütçenin tümü üzerindeki müzakere sırasında temas etti ve Hükümetin görüşlerini arz etti. Bu sebeple ben burada ileri sürülen görüşlerin tamamına tekrar temas ederek vaktinizi almayacağım. Bunlar arasında önemli gördüğüm ve önemli olduğu için seçtiğim birkaç konu hakkında Yüksek Heyetinize görüşümü arz etmekle yetineceğim.

Bu arada izin verirseniz Adalet Partisi sözcüsünün konuşmaları üzerinde, bu konuşmama başlamadan evvel durmak ihtiyacını duyuyorum. Cevap arz etmeyeceğim; sadece Sayın Adalet Partisi Sözcüsünün birkaç hatasını, daha doğrusu eksiğini belirtmeye çalışacağım.

Arkadaşımız; «Devlet dairelerini komünistlerden arındırma hususunda Hükümette gevşeme başlamıştır.» dedi.

Muhterem arkadaşlar, bu konuda baştan itibaren tutumumuz ne ise, programdaki taahhütlerimiz ne ise onu yapmaktayız ve aynı tutum içerisinde devam etmekteyiz. Bundan dolayı da görüyorsunuz acı acı tenkide de uğramaktayız. Sizler başka istikametten tenkit etmektesiniz; ama aynı konuda başka arkadaşlar da bizi çok ileriye gitmekte, hattâ gaddar davranmakla itham etmektedirler. Hiç şüphesiz bu ikisi de doğru değildir. Bu iki görüş de yanlıştır. Biz Hükümet olarak programımızda neyi ifade etmişsek, neyi vaat etmişsek onu yürütmeye çalışıyoruz.

Muhterem arkadaşlar, bir defa bütün Devlet dairelerini komünistlerle dolu olarak göstermek yerinde değildir, yanlıştır ve haksızdır. Devlet dairelerimize, müesseselerimize, haftâ en nazik noktalarına bâzı sızmalar vardır. Bu, yıllarca evvel başlamıştır, sızmışlardır, yerleşmişlerdir; ama bugün bütün Devlet daireleri bu haldedir dersek, bütün Devlet teşkilâtını haksız olarak şüphe altında, itham altında tutarız. Bu da haksızdır ve yerinde olmaz.

Hükümetiniz ciddî bir inceleme yapmıştır. Eylemlere karışmış, açıktan propagandalar yapmış, militan hale gelmiş, sapık ideolojilerin propagandasını yapmış veya yapmaya devam edenleri; mahkûm edilmiş olanlar da var, edilmemiş olanlar da var, bulmaya çalışmıştır. Ciddî tetkikler yapmıştır ve arz ediyorum, bunlardan bulabildikleri hakkında, kanunlarımızın gereği ne ise onu yapmıştır; bir hukuk Devletine yaraşan muamele ne ise onu yapmıştır. Kanunlarımızda bu hususta eksiklikler vardır. Onu da tamamlamaya çalışmışızdır. Bu tasarrufları kanuna uygun halde yapabilmek için kanunlarımızdaki eksiklikleri de, açıklıkları da, noksanlıkları da bir yandan tamamlamaya çalışmışızdır. Huzurunuza gelen Personel Kanununda bunu görürsünüz; Danıştay Kanununa eklediğimiz madde budur; Ceza Kanunlarına eklediğimiz maddeler vardır, Usul Kanunlarına eklediğimiz maddeler vardır. Bunların hepsini saymayayım, bunların hepsi sizce bilinen şeylerdir. Ama tekrar edeyim, hukuk Devletine yaraşan ne ise onu yapmaktayız. Memleketimizi uçurumdan kurtarmak, memleketimize vâki tasallutu uzaklaştırmak üzere, bu tasallutları yapanların yardımcısı durumunda olanların elbette Devlet içerisinde yeri olamaz. Özellikle kilit noktalarında bu türlü insanlar hakikaten tehlikeli olur. Bunlar hakkında gereken muameleyi, bize düşeni yapıyoruz. İsim saymak ihtiyacını duymuyorum ve bu doğru da olmaz; ama bakanlıkların bütçelerini; raportörlerin raporlarını tetkik ederseniz bunların misalini her bakanlıkta görürsünüz.

Özellikle yeniden alacağımız memurlar için gayet dikkatli tetkikler yaptırtmaktayız, yeni sızmalara imkân vermemeye çalışmaktayız.

Arkadaşımız misâl olarak bir Mao'cu profesörden bahsetti. Rusya'ya gitmiş, tekrar Türkiye'ye dönmüş ve Türkiye'de Siyasal Bilgiler Fakültesinde kendisine vazife verilmiş...

Muhterem arkadaşlar, üniversite biliyorsunuz bugün özerktir ve mevcut kanunlar, Anayasa, üniversitelerde böyle bir tasarruf olsa dahi Hükümetin herhangi bir şekilde müdahalesine imkân vermez. Anayasada değişiklik yapılmasını bu zaruret sebebiyle istemiştik, bundan dolayı istemiştik; kabul buyurulmadı. Üniversite Kanununda bir değişiklik yapılmasını ve hiç olmazsa bu nevi aşırı mahiyette zararlı tasarruflar için bir müdahale imkânı verilsin deniyor. Onun hakkında da görüyorsunuz birçok arkadaşlar; «Hürriyet elden gitti, özerklik elden gitti, ilim hürriyeti gitti.» demektedirler. Hükümet işte bu iki aşırı görüşün ortasında kendisine bir yol bulmaya çalışmaktadır.

Üniversitede bu sözü geçen, sözü edilen profesörün eşine TRT'de vazife verilmesine gelince; bunu tahkik ettim, asla böyle bir şey yoktur. Arkadaşımız yanlış duymuştur. Sanıyorum ki, bir ad yanlışlığından olmuştur. Şimdi isimleri burada söyleyip teşhir etmeyeyim; ama birbirine benzeyen, soyadı aynı olan bir başka hanımın ismini duymuş olacak. Var öyle birisi, onu görünce «Hah, budur demiş yakalamış, getirmiş.» Bu nevi meseleleri, bilhassa bir grup adına kürsüye getirirken biraz dikkatli olmak ihtiyacındayız sanıyorum. Böyle bir şey yoktur.

ORHAN KÜRÜMOĞLU (Bitlis) — Onu da tahkik ederiz Sayın Başbakan.

BAŞBAKAN FERİD MELEN (Devamla) — Arkadaşımız hayat pahalılığından bahsetti, taban fiyatlarından bahsetti. Bu konular hakkında Maliye Bakanı uzun boylu izahat verdi. Hayat pahalılığı neydi ne oldu, bizim Hükümetimizin rolü nedir, hayat pahalılığını bizim Hükümetimiz mi artırdı, yoksa frenlemek için çalıştı ve netice mi aldı? Bunları arkadaşımız izah etti; ama bunlar hakkında bakanlık bütçelerinde size daha geniş bilgi verecek Bakan arkadaşlarım vardır. Ümidediyorum ki, sizi tatmin edeceklerdir. Bilhassa taban fiyatları hakkında sözcü arkadaşımızın partisinden Bakan arkadaşlara sual sorsunlar, Tarım Bakanına sorsunlar, taban fiyatlarını tespit etmekte ne kadar yerinde kararlar aldığımızı arkadaşımız benden daha veciz şekilde izah edecektir. Bu sebeple, «Bunu Ferid Melen yaptı.» şeklinde izah etmek, sanıyorum ki, arkadaşımıza bir şey kazandırmaz.

Hükümette Adalet Partili 9 arkadaşımız vardır; kararı müştereken aldık.

ORHAN KÜRÜMOĞLU (Bitlis) — 9 değil Sayın Başbakan, 7 arkadaşımız var.

BAŞBAKAN FERİD MELEN (Devamla) — Bu sebeple, bunu söylemenin Adalet Partisine oy kazandıracağını sanmıyorum, bana da bir şey kaybettirmez.

ORHAN KÜRÜMOĞLU (Bitlis) — Oy kazandırmak değil Sayın Başbakan, öyle anlıyoruz da.

BAŞBAKAN FERİD MELEN (Devamla) Arkadaşımız elektrik enerjisinden bahsetti ve bu arada izahatı arasına Çukurova meselesini yerleştirdi.

Muhterem aradaşlarım, Çukurova Şirketi yeni bir santral kurmak istiyor. Hükümetimiz buna müsaade etmedi. Sebebi basit; sizin kabul buyurduğunuz Türkiye Elektrik Kurumu Kanunu var. O Kanun Türkiye'de elektrik üretimini Devlet tekeline vermiştir. Devletten başka kimse elektrik üretemez. Çukurova ve Antalya'da bir şirket var, onların da hakkını mahfuz tutmuştur; ama yenisini yapmaya imkân vermemiştir. Biz, sizin kabul buyurduğunuz bu kanunu tatbik ettik. Hata mı ettik bilmiyorum?.

Arkadaşımız televizyon programından bahsetti. Televizyon programını beğenenler var, beğenmeyenler var. Ancak bundan iki sene evvelki programlarla mukayese edilirse, herhalde büyük fark olduğunu da insaf sahibi insanlar tespit etmiş olurlar. Binaenaleyh, «Televizyon programı eski halindedir, hele TRT komünistlerle doludur.» şeklinde bir ithamı % 100 haksız bir itham olarak görüyoruz. TRT, en çok üzerinde çalışılan ve elemanları bakımından tasfiyeye uğrayan bir müessesemizdir diyebilirim. Belki Sayın Yıldız, «Fazla ileri gittiniz» diye bundan dolayı şikâyet edecektir.

Baktığımız için söyledim, özür dilerim.

AHMET YILDIZ (Tabiî Üye) — Biliyorum, biliyorum.

BAŞBAKAN FERİD MELEN (Devamla) — Yine arkadaşımız, «Ferid Melen bütçe açıklarından şikâyet etti, 2 milyar ek ödenek istiyor» dedi.

Muhterem arkadaşlar, eğer hükümetler olarak alıyorsak; Hükümetimiz, sözlerimin başında arz ettiğim gibi, bu yılın Mayıs ayında göreve başladı. 1972 Bütçesi bizim Hükümetimizin bütçesi değil ve bütçe 5 - 6 milyarlık bir açıkla hazırlanmıştı, belliydi o; zaman da ifade etmiştim. Filvaki öteki Hükümet içinde ben de vardım; ama Başbakan değildim. Binaenaleyh, tamamını bana mal etmeye imkân yoktur. Vergi kanunları beraber sevk edilmişti ve 5 milyarı öyle karşılanacaktı. O kanunlar kabul edilmeyince açık, sırıttı kaldı. Şimdi bizim Hükümetimiz bu 6 milyar, 7 milyarlık açığı 1 milyara, 2 milyara 3 milyara indirmenin gayreti içindedir. Bunu indirebilirsek bizi başarılı saymanız lâzımdır.

Arkadaşımız vergilere yapılan zamlardan bahsetti. Benim eski konuşmalarımı alarak : «Efendim, vergilere zammın maliyetleri, fiyatları artırdığını iddia ederdi Ferid Melen, gelir gelmez zam yaptı.» dediler. Neye yapışım zam?.. İthalâttan alınan Damga Resmini % 10'dan % 25'e çıkarmışız. Bir parti sözcüsünün bâzı mevzuları biraz incelemesi lâzım.

Muhterem arkadaşlar, bizim gönderdiğimiz kanun, yeni kanun değil; 1967'de çıkmış olan bir kanunun süresini uzatmadır. Biz % 10'dan % 25'e çıkarmadık, eski kanun öyledir. Onun süresini uzatmadır, biz yeniden bir şey getirmedik. Kaldıki, % 10'u tatbik ediyoruz. Kanun öyledir; ama biz % 25'i de tatbik etmiyoruz, uygulamıyoruz. Arkadaşımız bunu hemen delil olarak buhran olarak yapıştırdı, beni bununla mahkûm edeceğini zannetti.

Kurumlar vergisini de % 50'ye çıkardık diyor. Daha Bakanlar Kurulunda bile konuşulmamış bir önproje hakkında herhalde beklemek lâzım, sabırlı olmak lâzım.

Muhterem arkadaşlarım, şimdi konuşmama dönüyorum. 12 Mart'ın hangi şartlar içinde ve hangi sebeblerle yapıldığını, 12 Mart'ın hedeflerine yaklaştığı bir dönemde tekrar etmeye ihtiyaç duymuyorum. Hepiniz, hepimiz bunun içinde yaşadık. 12 Mart öncesi olayların içyüzü, mahiyet ve şümulü bugün bütün çıplaklığıyle dehşet verici şartları ve neticeleriyle en kesin belgelerle ortaya konmuş bulunuyor. Bu tehlikenin bir yönü, bildiğiniz gibi, Türk Devletini yıkmak ve Türk Milletini bölerek, parçalayarak yok etmek; diğer yönüyle de demokratik hürriyet rejimimizin yerine Marksist, Leninist bir komünist diktatörlüğü kurmak noktalarında toplanıyordu.

12 Mart Muhtırasıyle Türk Silâhlı Kuvvetlerinin Türkiye'de Anayasa ve hürriyet rejiminin başlıca teminatı olduğunun yeni ve açık bir delilini tarihimize mal ederek, bu rejimi tam zamanında uçurumun kenarından kurtarmıştır.

12 Mart Muhtırasının doğuş sebepleriyle, hedefleri açıkça belli olduğu ve iki yıllık uygulamada bu hedeften inhiraf edildiğini veya edileceğini gösteren en küçük bir işaret mevcut olmadığı halde, sayıları az da olsa, Meclis içinde ve dışında 12 Mart hakkında bugün dahî bazı tereddütler izhar edenler ve bundan dolayı kuşku içinde bulunanlar maalesef mevcuttur. 12 Mart hedefine varınca, ki bu tarih kanaatime göre çok uzak değildir, Türk Silâhlı Kuvvetlerinin demokrasiye olan bağlılığına bir defa daha inanılmış ve kuşku izhar edenler mahçup duruma girmiş olacaklardır.

12 Mart Muhtırasının mâna ve hedefini bir türlü anlamak istemeyenler, 12 Mart şartları içinde hürriyetlerin kısıldığından şikâyet etmektedirler. Artık kesin olarak anlaşılmıştır ki 12 Mart, hürriyetlerimizi ortadan kaldırmak için değil, tam tersine hürriyetlerimizi tasalluttan kurtarmak için yapılmıştır. Hürriyetlerin kötüye kullanılmasına imkân verilmemesi, hiçbir zaman hürriyetlerin kısılması mânasına alınamaz. Bilâkis, hukuk devleti rejiminde hürriyetlerden herkesin sürekli olarak yararlanmasına imkân hazırlar.

12 Mart'ın hedeflerinden birisi de, demokratik rejimin uzun vâdeli geleceğini teminat altına almaktır. 12 Mart hareketi bu hedefe doğru şaşmaksızın ilerlemeye devam etmektedir. Bütün dünyanın gözü önünde cereyan eden bu olaylar Türk Silâhlı Kuvvetlerine emin olunuz ki, büyük şeref kazandırmıştır. Bu sebeple, demokratik rejimimizin geleceği için herhangi bir endişe duyulmasına sebep görmüyorum. Biraz önce burada konuşan arkadaşlardan bazılarında bu endişeyi gayet derin olarak gördüm. Bu sözleri bundan dolayı tekrar etmek ihtiyacını duydum.

Muhterem arkadaşlar, 12 Mart yönetimi ve 12 Marttan sonra kurulan hükümetler konusuna gelince: Bugün 12 Mart»tan sonra kurulan hükümetler üzerinde Anayasa açısından, demokratik rejimin gerekleri açısından bir tartışma açılmıştır ve bu tartışma devam ediyor. Burada da arkadaşların konuşmaları arasında bunları açıkça gördük ve bu tartışmanın devam edeceği de anlaşılıyor.

12 Mart, demokratik rejime, Cumhuriyete yönelen tehlikeleri bertaraf etmek, anarşiyi ortadan kaldırmak, demokratik rejimin geleceğini teminat altına almak hedeflerine yöneldiği ve bunların gerçekleştirilmesi de olağanüstü tedbirlere ihtiyaç gösterdiği için, bu şartlarda süratle görev yapacak ayrı bir hükümet şekline başvuruldu. Buna kısaca partilerüstü hükümet adını verdik.

Birinci ve İkinci Erim Hükümetleri ile bizim Hükümetimiz bu şekilde kurulmuş hükümetlerdir. Partilerüstü olmakla beraber, görünüş odur, herkesin gözü önünde cereyan etmiştir, şeklen demokratiktir ve tamamen Anayasaya uygun bir hükümet şeklidir. Bu hükümetler Millet Meclisinin güvenoyu ile işbaşına gelmişlerdir, programları Meclislerce incelenerek kabul edilmiştir. Bu hükümetlerle, parti hükümetleri veya normal koalisyonlar arasında mukayeseler yapılabilir. Ben bu tartışmaya girmeyeceğim. Evvelce bir vesile ile bunu yapmıştım. Ancak, bu konuda şunu söylemekle yetineceğim; bu hükümet tarzını olağanüstü şartlar getirmiştir. Bizim Hükümetimiz de öyledir, böyle olmakla beraber dayanağı Türkiye Büyük Millet Meclisidir. Türkiye Büyük Millet Meclisi olağanüstü şartların kalktığına kani olduğu veya partilerüstlü hükümet şeklinin artık yararlı olmadığı neticesine vardığı taktirde güvenini geri alır ve Hükümet de teşekkür ederek emaneti devreder. Bu mesele ancak bu şekilde halledilebilir. Bundan dolayı bu konuda yapılmakta olan münakaşaları ben bu şartlar içerisinde fazla yararlı görmüyorum.

Muhterem arkadaşlar, bu hükümetler ne yapmıştır?.. Bu hükümetler 12 Mart Muhtırasını tespit edilen hedeflere ulaştırmaya çalışmıştır. Bir cümleyle bu şekilde ifade etmek mümkündür. Bir defa bunların başında anarşiyi ortandan kaldırmak gelir. Her iki hükümet de bunun için büyük gayret harcamışlardır. Bugün artık bombalar patlamıyor, bugün artık adam öldürülmüyor, adam kaçırılmıyor, fabrikalar işgal edilmiyor; okullarda, sokaklarda gençlerimiz savaşmıyor, herkes evinde, işyerinde, okulunda kuşkusuz yaşıyor. Şüphesiz ki, bu sevinilecek bir neticedir. Anarşinin yeniden doğmaması için de çalışmalar yapılmaktadır. Anayasa tadilleri, Sıkıyönetim Kanunu, adlî kanunlarda getirdiğimiz tadiller, değişiklikler, idarî kanunlar, Dernekler Kanunu, Gösteri Yürüyüşleri Kanunu, (ki, bunun bir kısmı maalesef mukavemete uğramıştır) Polisin güçlendirilmesi, jandarmanın güçlendirilmesi, Personel Kanununda değişiklikler; özellikle disiplin hükümlerinin bu konuda önemi var, Üniversite Kanunu, Danıştay Kanunu gibi kanunlar, demokratik rejimin kendi kendisini savunabilir hale gelmesi hürriyetlerin kötüye kullanılmasını, hürriyetlerin, hürriyetleri yok etme halinde kullanılmasını önlemek için yapılan çalışmalardır.

Biraz sonra değerli arkadaşlarımın, bu konuda üzerinde durdukları bazı meselelere tekrar değineceğim.

Muhterem arkadaşlar, değerli arkadaşlarım bu arada açık veya kapalı olarak konuşmalarında sıkıyönetim ve sıkıyönetim uygulamalarına da temas ettiler. Bilidiğiniz gibi, 21 ay önce 11 ilimizde sıkıyönetim ilân edilmiştir. Sıkıyönetim, anarşiyi ortadan kaldırmak (Büyük Meclisin verdiği karar bu) aziz vatanımızı bölmek, parçalamak, Cumhuriyetimizi, demokratik rejimimizi yıkmak, milletimizi komünüzmin pençesine atmak, teokratik bir devlet düzeni kurmak isteyenleri zararsız hale getirmek ve kanunlarımızın müeyyidelerini bunlara uygulamak amacıyla ilân edilmiştir. Sıkıyönetim başından beri amacı gerçekleştirmek için çalışmaktadır ve çalışmalarına bugünde devam etmektedir.

Bazı kimselerin iddia ettikleri gibi sıkıyönetim, hiçbir zaman demokratik rejimi, hürriyetleri, sürekli olarak kayıt altına almak veya kısmak için ilân edilmemiştir. Burada şikâyetler ileri sürüldü; bugünkü rejimden şikâyet edildi. «Bir kısıtlı rejim» dendi; «hürriyetler kısıtlanmış, ortadan kaldırılmıştır.» dendi.

Hemen arz edeyim; belki sıkıyönetim rejimi içinde bunlar vardır, ama bunlar hürriyet-

leri kurtarmak ve korumak için, rejimi kurtarmak için yapılmıştır ve geçici mahiyettedir. Bunu, bu açıdan tetkik etmek ve bu açıdan görmek lâzımdır.

Muhterem arkadaşlar, müşterek toplantılıda da arz etmiştim; sıkıyönetim, hiç şüphesiz keyfî bir idare tarzı değildir. Bilhassa memleketimizde sıkıyönetim, bir Anayasa müessesesidir, Anayasa yer vermiştir ve sıkıyönetim icraatı tamamen kanunlara dayanır. Ayrı bir sıkıyönetim Kanunumuz vardır. Sıkıyönetim Komutanlıkları bu kanunlara dayanarak vazife görürler. Bir arkadaşımız tenkit etti; bu bakımdan Meclisteki de tenkide uğramıştım bir sözüm dolayısı ile. Ben, «Sıkıyönetim Başbakanın emrinde değil.» demişim. Arkadaşlarım, tekrar ediyorum, sıkıyönetim elbetteki Başbakana karşı sorumludur. Sıkıyönetim Kanunun 6 ncı maddesi öyle yazar. Ama sıkıyönetim bütün yetkilerini Başbakanın verdiği talimattan, yazılı emirlerden, şifahî emirlerden almaz. «Şunu yap, bunu yapma» demez Başbakan. Demek mevkiinde değildir. Çünkü, elimizdeki Sıkıyönetim Kanunu kendisine yetkiler vermiştir, görevler vermiştir ve saymıştır, şunu yapar, şunu yapar, şunu yapar diye. Sıkıyönetim takdir eder, vazifesinin gereğini yapar; bu hükümlerden, maddelerden hangisini tatbik etmek lâzım geliyorsa onu tatbik eder. Başbakana karşı sorumlu olması demek, Başbakanın sıkıyönetim Komutanının yerine kaim olarak; «şunu tevkif et, şunu etme, şu kitabı topla, şunu toplama» mânasına almamaz. İşte o vakit sıkıyönetim siyasetin emrine girmiş olur ve o vakit büyük mahzurlar doğar.

Kanunumuz ve Anayasamız böyle düşünmemiştir. Sıkıyönetimi bir hukuk düzeni olarak kabul etmiş, sıkıyönetim müessesesine kanunen yetkiler vermiş, vazifeler vermiş; sadece murakabe altında tutmuştur. Murakabeyi Başbakan yapacaktır ve bu murakabeyi, Başbakanı murakabe etmek suretiyle Meclis yapacaktır.

Benim orada da söylediğim budur, burada da söylediğim budur. Binaenaleyh, «Efendim, Ordu ile partileri, Ordu ile Meclisi karşı karşıya bırakıyor,» şeklinde iddialar hem yersizdir, hem haksızdır hem maksatlıdır.

Muhterem arkadaşlar bizim kanaatimiz, sıkıyönetim başarılı olmuştur. Sıkıyönetimde görev alanlara bu sebeple şükran borcumuz vardır. Bunu burada huzurunuzda arz etmeyi görev sayıyorum.

Sıkıyönetim daha ne kadar devam edecektir.? Muhterem arkadaşlar, sıkıyönetimin el koyduğu olaylar; maalesef diyeyim, çok geniştir. Çünkü, Türkiye'yi tehdit eden tehlike o kadar yayılmış o kadar genişlemiştir ki, bütün bunları kısa zamanda toparlamak maalesef mümkün olmamıştır. Bugün yüzlerce sanıklı davalar vardır elde. Bunlara ait hazırlık tahkikatı, son tahkikat zarurî olarak uzun sürmektedir ve bir süre daha sürecektir. Ayrıca, yeni yeni örgütler çıkmaktadır. Bu sebeple sıkıyönetimin bir süre daha devam etmesi zarureti-nin mevcut olduğu kanaatindeyiz. Hiç şüphesiz zamanı gelince bunları büyük Meclise arz edeceğiz; karar büyük Meclisin olacaktır. Sıkıyönetimin kalkmasını gerektiren şartlar doğarsa, elbette ki sıkıyönetim kalkar. Benim de görüşüm bu sürenin uzun olmaması lâzımdır. Sıkıyönetim bir süre daha devam edecektir; ama bunun uzun olmaması lâzımdır. Memleketin bir an önce normal yönetime kavuşması artık her bakımdan zarurî hale gelmiştir. Ancak, bunun için de, gene çeşitli vesilelerle arz ettiğimiz gibi, rejimin sağlam zemine oturturması zarureti de vardır.

Sıkıyönetimin kalkması halinde anarşinin yeniden doğmasını önleyecek tedbirlerin tamamlanması lâzımdır. Biz Hükümet olarak bunun gayreti içindeyiz. Ne yazık ki, Meclisteki (Biraz da biz şikâyet edelim izin verirseniz) bazı partilerden bu hususta gereği kadar yardım göremiyoruz ve görmemekteyiz.

Muhterem arkadaşlar, değişik görüşler olabilir. Burada da ileri sürüldü; ama biz Hükümet olarak bir Anayasa değişikliğine ihtiyaç görüyoruz. Bu Anayasa değişikliği hiç bir zaman hürriyetleri kısıtlamak istikametinde değildir. Belki hürriyetler suistimal edilerek hürriyetleri ortadan kaldırmak, daha doğrusu hürriyetlerin suistimalini önleyecek tedbirler vardır, ama bence bu hürriyetleri kısıtlama değil, bilâkis hürriyetlerden kemali ile faydalanılmak imkânını hazırlamaktır.

Güvenlik mahkemesinin kurulmasını bir zaruret olarak görüyoruz. Arkadaşlarımız tehlikeyi küçük görebilirler, ama, biz sorumlu Hükümet olarak böyle görmüyoruz. Türkiye'yi tehdit eden tehlike büyüktür ve bu tehdit ortadan kalkmamıştır ve Türkiye'yi içinden yıkmak ümitleri ortadan kalkıncaya kadar da devam edecektir. Bu sebeple biz Devlet olarak, millet olarak bu tehlikeye karşı mücadele etmek gücünü elde etmeye mecburuz, bu güce sahip olmaya mecburuz. Eğer bunu yapamazsak çabucak içimizden bizi yıkarlar. Misalleri çoktur, bugün bütün dünya bu tehlikenin farkındadır, hele biz tehlikeye bu kadar yakın bir memleket olarak bunu küçümsersek korkarım ki, çok büyük tarihî bir hata işleriz ve bir milletin kaderi ile oynarız.

Güvenlik mahkemesinin kurulması zarurîdir. Sıkıyönetimin kısa zamanda kalkabilmesi için de buna ihtiyaç vardır. İkide bir sıkıyönetim ilânına mecburiyet hâsıl olmaması için de buna ihtiyaç vardır. Nihayet güvenlik mahkemesi başka memleketlerde de kurulmuştur. İşte demokrasinin beşiklerinden birisi olan Fransa'da yakın zamanda güvenlik mahkemesi kurulmuştur; biraz da oradan almış oluyoruz.

Üniversitelerde anarşinin önlenmesine ihtiyaç vardır. Üniversitede anarşinin önlenmesi fikir özgürlüğünü, üniversite muhtariyetini hiç bir zaman ortadan kaldırmaz. Asıl, şimdi fikir özgürlüğü vardır, huzur gelmiştir üniversitelere; anarşi önlenmiştir, hoca kürsüde dersini rahat olarak vermek imkânına şimdi sahip olmuştur. Hürriyet şimdi vardır, özgürlük şimdi vardır. Bunu kaldırın; silâhlı, bıçaklı, tabancalı insanların üniversiteler içerisinde dolaştığını farzedin; o vakit mi fikir özgürlüğü olur, o vakit mi üniversite özerkliği olur? Bu mukayeseyi yaşadık biz. Bunu kısa zamanda unutmayalım. İki üç yıl evvel gördük, yaşadık.. Şimdi bunu sağlamaya çalışırsak, normal rejime döndüğümüz zaman o anarşinin tekrar avdet etmemesi için, o silâhlı, bıçaklı kabadayıların üniversite içerisinde hocaları bile susturmalarına tekrar imkân verirsek, ne olur bu memleketin hali?..

Danıştay, idareyi iş yapamaz hale getirilmesini önlemek lâzımdır. Kanunlarımızın idareye takdir yetkisi verdikleri yerde, artık Danıştay müdahale etmemeli. Sübjektif haklar vesaire onlara riayet edilsin, onlara dokunulmasın, o vakit müdahale etsin; ama kanun idareye takdir yetkisi veriyor. Bir bakan; ben şu müsteşarla çalışamıyacağım, bunu müşavirliğe alayım, falan yere alayım. «dediği taktirde, «Hayır alamazsın.» dediği zaman bir devlet yürümez. Buna bir çare bulmak lâzımdır. Maalesef bugün Meclisimizde bunlara karşı çıkılmaktadır. Bunları tahakkuk ettirecek miyiz ettiremeyecek miyiz bilmiyorum.. Bu karşı çıkma bütün gücüyle devam ederse, belki de tahakkuk ettiremiyeceğiz ve normal rejime döndüğümüz zaman doğacak akıbetlerden, artık buna mâni olanlar, buna karşı çıkanlar sorumlu olacaktır ve vebali onlara ait olacaktır. Bir başka şekilde düşünmeye imkân yoktur.

Partilerüstü hükümetlerin başarılarını sayın Bekata, C. H. P. sözcüsü olarak dünkü konuşmasında bir hayli; hattâ biraz da belki mübalağa ederek ortaya koymaya çalıştı. Ama anarşinin önlenmesi için hükümetçe ve diğer Meclis üyelerince harcanan bu çabalara karşı mukavemet edilirse, Hükümet nasıl muvaffak olur?.. Bunu da ben, izin verirse sayın Bekata ya sorayım. Hiç bir tedbir alınmadan muhterem arkadaşlarım, sıkıyönetim kaldırılırsa C. H. P. anarşinin yeniden doğmıyacağı inancında mıdır ve bu inanca nasıl varmıştır? Hakikaten bunu öğrenmek faydalı olacaktır. Bugün sadece C. H. P. değil; ona başka katılan arkadaşlar da oldu, sayın Yıldız'da aynı istikamette bir konuşma yaptı ve sayın Yıldız, bu konuşmaları 12 Mart'tan evvel de yapıyordu, bu hadiseler ortaya çıkmadan önce de yapıyordu, bugün de o konuşmaları aşağı yukarı tekrar eden bir konuşma yaptı. Arada hiç mi bir şey olmadı sayın Yıldız?.

AHMET YILDIZ (Tabii Üye) — Hükümetler de farksız.

BAŞBAKAN FERİD MELEN (Devamla) — Hiç mi bir şey olmadı?.

BAŞKAN — Lütfen efendim, karşılıklı konuşmayınız.

BAŞBAKAN FERİD MELEN (Devamla) — İki dönem arasında hiç mi bir şey olmadı? Bu olanlar hiç mi bir şey ifade etmiyor bize?..

ORHAN KÜRÜMOĞLU (Bitlis) — Epey toparlandılar da onun için.

HÜSEYİN ÖZTÜRK (Sivas) — Zabıta tedbirleriyle de olmaz Sayın Başbakan...

BAŞKAN — Lütfen efendim, müdahale etmeyin.

HÜSEYİN ÖZTÜRK (Sivas) — Kanunlar, zabıta tedbirleri getiriyor, gerçek bu. Daha birçok yolları var.

BAŞKAN — Sayın Öztürk, istirham ediyorum.

BAŞBAKAN FERİD MELEN (Devamla) Bu durumda anarşiyi, bölücülüğü hangi vasıta ile önleyeceğiz? Arkadaşım diyor ki, «Zabıta tedbirleri kâfi gelmez.» Elbette kâfi gelmez. Beraberim onunla; ama yalnız başına kâfi gelmez deseniz tamamen size katılırım. Onun yanında başka tedbirler de almak lâzım; sosyal tedbirler almak lâzım, reformları yapmak lâzım. Reformları bu sebeple gerçekleştirmeye çalışıyoruz. Biraz sonra o konuya geleceğim. Yardım edin bize gerçekleştirelim. Ona da bir başka bahane çıkarıyorsunuz önümüze; «Bunlar reform değil.» diyorsunuz; o vakit yine elimiz kolumuz bağlanıyor. Evet, kâfi değildir, doğrudur; reformları yapalım, sosyal tedbirleri alalım, plânımız var, uygulayalım, yatırımları yapalım, teşvik tedbirleri getirdik yatırımlar süratlensin, birçok işsiz vatandaşa iş bulalım, ekmek bulalım diye... Bunlara da kolaylıkla birer bahane bulabiliyor. Hükümet ne yapsın, Hükümet nasıl başarılı olsun bu şartlar içerisinde?..

Muhterem arkadaşlar, sıkıyönetimin biran önce kaldırılması isteniyorsa, Hükümetin kanaatine göre güvenlik mahkemelerinin kurulması, Sıkıyönetim mahkemelerinin eldeki davaları tamamlayıncaya kadar göreve devam etmelerinin imkânının sağlanması ve buna benzeyen tedbirlerin alınması lâzımdır. Biz muhterem Meclis üyelerinden bu hususta yardım bekliyoruz. Eğer bu yardım esirgenirse, arz ettiğim gibi, sıkıyönetimi belki kaldırmaya mecbur oluruz sonunda, kaldırırız; ama rejimimizi sağlam zemine, rejimin geleceğini teminata bağlamadan kaldırırız, yeni bir anarşi belki kısa bir süre sonra doğar, o vakit tekrar oturur çare düşünürüz.

Muhterem arkadaşlar, sıkıyönetim uygulamalarından da şikâyetler oldu. İhbar müesseselerinin teşvik edilmesinin sakıncaları üzerinde duran arkadaşlar oldu. İhbarlara büyük değer verildiğinden şikâyet edildi.

Muhterem arkadaşlar, böyle zamanlarda ihbar oluyor; bundan kaçınamazsınız. Bu, 27 Mayıs'ta da olmuştu hatırlarsınız, bunların çoğunu sizler de komisyonlar kurarak tahkik ettirdiniz; tahkik etmemezlik de olamaz. Çünkü bunlar arasında doğruları da çıkabilir, gerçekleri de çıkabilir, hepsini bir kalemde «İhbar» diye atamazsınız. İhbarın da bir delil kıymeti olduğu zamanlar olur. Sıkıyönetim idarelerine de bu yolda ihbarlar gelmiştir; ama ben eminim ki, Sıkıyönetim idarelerimiz mümkün olduğu kadar gerçeğe dayanmayan ihbarlar üzerinde durmamışlardır ve durmamaya gayret etmişlerdir. Ama bunun istisnaları da olabilir; kesin olarak iddia edemem.

İşkence iddiaları vardır; özellikle bunlar memleket dışında, Sıkıyönetime gölge düşürmek için, suçluları mağdur durumda göstermek için, dünya oyunu aleyhimize çevirmek için işlenmektedir.

Muhterem arkadaşlar, tekrar edeyim, işkence ve buna benzer iddiaların hiç birisi ciddî bir mesnede dayanmamaktadır. Müşahhas örnek belki birkaç tane vardır; ama çok değildir ve bunların hepsi tahkik edilmiştir ve hiç birisinin aslı olmadığı anlaşılmıştır. Bâzı yerlerde ufak tefek şeyler olur. Dünyanın her yerinde, (biraz önce Sayın Çelikbaş, galiba işaret etti) polis bir şeyler yapar. Ama bunu mübalağa ile büyütüp; bir iki müstesna vakayı ele alıp; «Türkiye'de bütün Sıkıyönetim işkence ile çalışıyor, Sıkıyönetimin adaleti işkenceye dayanıyor,» şeklinde iddia haksızdır, yersizdir. Bu iddialara katılırsak, bunları yerinde görürsek Ordumuzu haksız olarak itham altında bulundururuz, Sıkıyönetim yöneticilerini, milletimizi ve Devletimizi haksız olarak itham altında tutarız. Ama tahkikini, tetkikini isteyebilirsiniz; bu elbetteki hakkımız ve vazifemizdir. Bu da yapılmaktadır, buna emin olmanızı rica ediyorum. Yalnız arz ettiğim gibi, doğru olduğunu tespit etmeden bu kürsülerden söylememek, tekrar etmemek lâzımdır. Çünkü, bu kürsülerde söylenen her söz, dışarda aleyhimize delil olarak kullanılmaktadır. İşte; «Büyük Millet Meclisinde falan şunu söylemiştir.» diye, çarşaf gibi aleyhimizde çıkardıkları dergilerde, gazetelerde bunu yaymaktadırlar. Avrupa Konseyinde bir milletvekilinin sözlerini bulabilirsem okuyayım size; biraz son-

ra göreceksiniz, tamamı bu kürsülerde söylenenlerin tekrarıdır. Onları almıştır delil olarak, Türkiye'yi itham etmektedir. Eğer gerçek olsa bir şey demem. Nihayet gerçeğin ifadesidir, Türkiye Büyük Millet Meclisi kürsülerinde gerçekler ifade edilir; ama gerçek olduğuna kanaat getirmeden bunu söylemek memleket yararına bir hareket olmaz sanırım.

Muhterem arkadaşlar, kitap toplamadan şikâyet edildi ve «Türkiye'de fikirler mahkûm ediliyor.» dendi; bundan «fikir hürriyeti yoktur.» mânası çıkarıldı. Bir defa kitap toplama mahkemelerimizin kararıyle olmaktadır. Mahkemelerimiz, biraz evvel Sayın Çelikbaş'ın işaret ettiği gibi, sizlerin kabul buyurduğunuz veyahut yürürlükte olmasına itiraz etmediğiniz, kaldırılmasını, tadil edilmesini, değişmesini istemediğiniz kanunlara dayanmaktadır. Bu kanunlara göre karar vermek, muamele yapmak Devlet teşkilâtı, Devlet idaresi için mecburidir. Yapılmadığı takdirde suçlu duruma düşer. Ceza Kanunumuzun 141, 142 nci maddeleri yürürlüktedir. Bu maddeler komünizmi, komünizm propagandasını yasak etmiştir Türkiye'de. Komünist propagandası yapan bir kitap bu sebeple Türkiye'de yayınlanamaz. E, bu maddeyi tatbik etmiştir Sıkıyönetim mahkemelerimiz veyahut başka mahkemelerimiz; bunda ne var?.. Eğer bu maddeler hakikaten Türkiye'de hürriyetleri kısıtlayan madde ise, Türkiye'nin buna ihtiyacı yoksa, Türkiye'de de, Fransa'da, İngiltere'de olduğu gibi serbestçe komünist propagandası yapmak veyahut komünistleri eyleme sevketmek tehlikeli değil ise, kaldırın bu maddeleri, kaldırın bu kanunları.. O vakit bu kitapları kimse toplatmaz ve bunu yazanları da kimse mahkûm etmez tabiî. Ama siz kaldırmıyorsunuz, yürürlüktedir. Türkiye'de komünist parti kurmak yasaktır, komünist derneği kurmak yasaktır, komünizmi getirmek için eyleme girmek yasaktır ve komünist propagandası yapmak yasaktır; söz ile, yazı ile, kitapla yasaktır. Bunlar yasak olduğuna göre, kanunlarımız da bunlara ceza tespit ettiğine göre, elbette ki bunu yapanlar mahkûm edilir ve buna ait suç delilleri ortadan kaldırılır.

Bakın toplatılan kitaplardan birkaç örnek vereyim, neler toplatılmış, mahkeme kararıyle.

Bir defa Aydınlık Proleter Dergisi, Aydınlık Sosyalist Dergisi, Ant Dergisi toplatılmıştır. Sıkıyönetim mahkemesi kararlarını görüyorsunuz; gençleri bütün bu faaliyetlere, eylemlere sevk eden bu dergiler olmuştur. Elbetteki toplanacaktır. Başkan Mao'nun sözleri; tabiî daima ihtilâle teşvik eden sözleri derlenmiş, kitap halinde toplanmıştır.

«Devrim Stratejisi, Demokratik Halk Devrimi, Doğuda Ulusal Kurtuluş hareketleri, Devrim İçin Çalışmayana Komünist Denmez...» Bunlar tabiî fikir hürriyeti adına yazılmış bir kitap. Devrim için çalışmayana komünist denmezmiş.. «Felsefenin Başlangıcı..» Bana sıkıyönetimde brifing yaptıkları zaman söylenmiştir, bu, temel kitaplarıdır. Evvelâ bununla başlatıyorlar eğitime. Eğitime başlarken evvelâ bunu okutuyorlar yetiştirmek istedikleri militanlara. Ondan sonra sıra ile onların bir sırası var, serisi var, onları okutuyorlar; ama evvelâ bunu okutuyorlarmış.

Gerilla Harbi Nasıl Yapılır; Gerilla Savaşı ve Marksizm, Halk Savaşının Plânları, Marksizm ve Dil. Enteresan; Marksizmin de ayrı dili... İşte bu kitaplar toplatılmış. Eğer bunları toplatmak, bir memlekette fikir hürriyetini ortadan kaldırmak mânasına geliyorsa, arkadaşlarımın böyle bir görüşe katılmalarına imkân yok. Muhterem arkadaşlar, bunlar eyleme hazırlık, ihtilâle hazırlık zemini hazırlamak için yapılan propagandalardır. Bir memleket, eğer komünizmi yasak etmişse elbette ki, bunlara müsaade etmeyecektir.

HÜSEYİN ÖZTÜRK (Sivas) — Sayın Başbakan, bu kitaplar neden Amerika'da, Batı Almanya'da toplatılmıyor?..

BAŞKAN — Sayın Öztürk, Sayın Öztürk..

BAŞBAKAN FERİD MELEN (Devamla) — Türkiye, Amerika mevkiinde olsa, Türkiye, İngiltere mevkiinde olsa, o vakit siz, «Türkiye'de komünizm serbesttir.» dersiniz kaldırırsınız. Ama siz, komünismi yasaklamışsınız, Türkiye'de komünizm propagandasını tehlikeli bulmuşsunuz; Türkiye'nin kısa bir sürede demirperde arkasına düşmesi ihtimalini görmüş, Devletimiz de yasak etmiştir. Bu yasağı kaldırın mahzur görmüyorsanız. Komünist parti de kurulur.

HÜSEYİN ÖZTÜRK (Sivas) — Propaganda yasak.

BAŞBAKAN FERİD MELEN (Devamla) — Propaganda kitabı diyorum ben. Amerika'da

bunu kimse okumaz; orada yayılsa da kimse okumaz.

BAŞKAN — Sayın Öztürk, salonun ciddiyeti bozuluyor, istirham ederim.

BAŞBAKAN FERİD MELEN (Devamla) — Muhterem arkadaşlar, dün de Millî Birlik Grupu Sözcüsü temas etti, bugün de yine Sayın Yıldız işaret ettiler; bugünkü basınımızın, eleştiri gücünü kaybettiği ve basın hürriyetinin kısıtlandığını iddia ettiler.

Muhterem arkadaşlar, basın özgürlüğü, Türkiye'de herhangi bir surette kısıtlanmamıştır. Daha evvel, ayak üstü verdiğim beyanatı tekrar edeyim. Kısıtlamak için kanunî rejimi değiştirmeniz lâzım. Biz, kanunî rejimi geriye götürdük mü? Kısıtlama hükmü getirdik mi? Eski kanunlar ne ise, onlar yürürlüktedir. Eğer dün o kanunlara göre bir kısıtlama iddiası yok idiyse, bugün de olmamak lâzım. Ne fark var iki sene ile bugün arasında? Bir fark var, onu size söyliyeyim : Bugün bâzı illerimizde sıkıyönetim var, doğru. Ama bahsettim; Sıkıyönetimin hangi amaçla ilân edildiğini ve neyi sağlamak için olduğunu; yani Türkiye'de hürriyetleri, rejimi kurtarmak ve korumak için ilân edildiğini söyledim.

Bir insanın hürriyetini sağlamak için bâzı hallerde o tecavüz edenin elini kolunu bağlamak, belki geçici süre için zaruret olabilir; ölümden kurtarmak için meselâ. Bunu niye mâzur görmüyorsunuz? Bu Sıkıyönetim devamlı bir rejim değil ki, hemen, «Türkiye'de basın hürriyeti kalmadı, bütün dünyaya rezil olduk, rüsva olduk.» şeklinde işi vahim şekilde almaya ne lüzum var? Eğer sıkıyönetimin zaruretini kabul ediyorsanız, bunu da bu kadar mâzur görün. Kaldıki, Sıkıyönetim kısıtlıyor mu? İnsaf ile görün, her gün okunyorsunuz gazeteleri; neresinde kısıtlama var? Sabahtan akşama kadar, rahatlıkla Başbakana sövüyorlar, Hükümete her türlü saldırıyı yapıyorlar, Meclisinize yapıyorlar... Kim ne diyor bunlara? Hattâ Sıkıyönetimin takip ettiği, ortadan kaldırmak istediği anarşistleri koruyan yazılar çıkıyor. Bunlara da ses çıkarmıyor Sıkıyönetim.

Bir FIJ toplantısı oldu bu yaz İstanbul'da. Bâzı gazetecilerin biraz da başka şeylere meyilli insanlar olduğuda anlaşıldı. Sıkıyönetim rejimi içinde biz bunlara müsaade ettik. Geldiler, «Türkiye'de basın hürriyeti yoktur.» diye çıkıp, kürsüde konuştular. İnsaflı bir delege, bizim Basın Yayın Umum müdür vekiline anlatmış, demiş ki : «O kadar kulaklarım dolmuştu ki, ben zannettim bu delege bu konuşmayı yaptıktan sonra kürsüden iner inmez eline kelepçe takılacak. Baktım, rahatlıkla gitti, yerine oturdu; demek ki, Türkiye'de basın hürriyeti olmamasının aslı yokmuş.»

Düşünün, sıkıyönetim içerisinde Türkiye aleyhine konuşan bir derneğin, Türkiye'de toplanmasına imkân veriyoruz ve ağızlarının dolusu ile söylüyorlar ve bunların hepsini bizim basınımız yazıyor, ondan sonra da; «Türkiye'de basın hürriyeti yoktur.» diyoruz. Muhterem arkadaşlar, bu, insafsızlıktır. Yani kendi kendimizi haksız olarak kötülemedir. Arz etmiştim; bu kürsüde söylenen, dışarıda aleyhimizde delil olarak kullanılıyor, bu delili vermemeliyiz.

Basının meseleleri yok mu? Var. Basının ihtiyaçları yok mu? Var. Basının şikâyetleri yok mu? Var; bunların hepsinin üzerindeyiz. Hükümet olarak kendilerini çağırdım, komite kurduk; «Ne ihtiyacınız varsa ne meseleniz varsa, neden şikâyet ediyorsanız söyleyin.» dedik. «Efendim, kelepçe vurulmasın.» dendi. «Kaldırmaya çalışırız.» dedim. «Efendim; basın, fikir suçluları için hapis cezası olmasın.» dendi. Ben de ona taraftarım; hapis cezası yerine para cezası daha müessir bir cezadır. Bir ölçüde getirmeye taraftarım, ama belki her yerde mümkün değildir. Basının başka ihtiyaçları var; gazete sahibinin ihtiyacı başkadır, çalışanın ihtiyacı başka, yazarın meselesi başkadır. Bütün bu meseleleri masanın üstüne koymaya Hükümetimiz âmade olmuştur; almıştır, getirmiştir, gerekli kanunî tedbirleri de huzurunuza getirecektir.

Türkiye'de, basının üzerine bu derece titreyen, bu derece koruyucu rolde olan bir yönetime; «Basına karşı şu yapılıyor, bu yapılıyor.» demek bence haksızlık olmaktadır.

Bugün ne var biliyor musunuz? Komünist propagandası yapılamıyor basında, İnsaf edin; kanunu tatbik ediyoruz, dün yapılıyorduysa, demek ki kanun tatbik edilmiyordu ve o yüzden doğdu anarşi. Bugün, evet, komünist propagandası yapılamıyor. Eğer bu mânada kısıtlamadan bahsediyorsanız, doğru; bu, yapılamıyor kabul ederim. Böyle bir kısıtlama var. Türkiye'de ya-

sak olan komünist propagandası basında yapılamıyor. Kısıtlama bu ise, bu var, bunu da yapmak lâzım.

BAŞKAN — Sayın Başbakan, sizin de konuşmanız mahduttur; yarım saatiniz var.

BAŞBAKAN FERİD MELEN (Devamla) — Özetleyerek tamamlamaya çalışayım Sayın Başkanım, teşekkür ederim.

Sayın Tunçkanat, bâzı okulların mezunlarına karşı doğmuş bulunan çekingenlikten bahsettiler ve «Bu okulların mezunları iş bulamamaktadırlar.» dediler. Haklıdır. Bu, benim de üzerinde önemle durduğum bir konudur. Bir okulda, bir müessesede bâzı unsurlar fena şeyler yapabilirler, suç işleyebilirler; ama bundan hepsini muhatap tutmak, bütün okul mensuplarını muhatap tutmak elbette ki bir hukuk Devletine yaraşır bir davranış olmaz. Bu çekingenliği ortadan kaldırmaya çalışıyoruz.

Yine, Sıkıyönetim mahkemelerinin kararlarının bâzı hallerde ağır olduğu iddiası vardır. Muhterem arkadaşlar, biraz önce burada Sayın Yıldız da buna işaret etti. Benim görüşüm, bu değildir. Sıkıyönetim mahkemeleri hüküm verirken gayet dikkatli davranmaktadırlar. Eğer kanun hükümleri ağırsa, bu, Sıkıyönetim mahkemelerine ait bir kusur değildir, bu kusuru onlara yüklemeye hakkımız yoktur, bu kanun hükümlerini değiştirecek tedbirler almak elimizdedir. Bunu Hükümet de düşünebilir ve muhterem Parlâmento üyeleri de bunu yapabilirler. Sıkıyönetim mahkemeleri tamamen kanunu tatbik etmektedirler.

Muhterem arkadaşlar, bâzı arkadaşlarımız reform çalışmalarından söz ettiler.

Cumhuriyet Halk Partisi Sözcüsü, 12 Mart Muhtırasında yer alan reformların, aradan iki yıla yakın bir zaman geçtiği halde, henüz gerçekleşmemiş olduğunu ileri sürdü. Biraz önce konuşan Adalet Partili arkadaşımız da, reform tasarıları geldi, ama rafta tozlandı, kimse sahibolmadı dedi. Başka arkadaşlar da buna işaret ettiler.

Cumhuriyet Halk Partisi sözcüsü Sayın Bekata buna sebebolarak da, reformlar için Hükümetin peşinen anlaşmamış olmasını ileri sürdü. «Öyle Hükümetler kuruldu, bakanlar birbirlerini tanımıyorlar.» dedi. Hükümetin partilere dayanmamasını sebebolarak ileri sürdü ve getirilen tasarıların ise, reformları yozlaştırdığını iddia etti.

Muhterem arkadaşlar, Hükümetimiz Mayısta kuruldu. Daha evvel Sayın Erim Hükümetleri zamanında başlamış olan reform çalışmalarına biz devam ettik. Erim Hükümetinin çalışmasından da geniş şekilde faydalandık ve o hazırlıklar üzerinde biraz daha çalışarak kanunları Hazirandan itibaren Büyük Millet Meclisine sunduk. Reform kanunlarımızdan bir - iki tanesi müstesna, hemen hepsi Meclise gelmiştir. Eğer reform, bir kanuna ihtiyaç göstermese, Hükümet kararıyle gerçekleşebilseydi, Hükümet vazifesini tamamen yapmış olurdu. Kısa bir sürede biz bunların hepsini yaptık, ama reformlar kanuna ihtiyaç gösterdiği ve, Yüce Parlâmentonun tasdikine ve tasvibine bağlı olduğu için, çaresiz bundan sonraki mesai Yüce Parlâmentoya düşmektedir. Hükümet takibetmiştir; bakan arkadaşlarım vazifelerini günü gününe, saati saatine yapmışlar, kovalamışlardır. Hazirandan sonra Meclis, bir aralık tatile girdi, partilerin kongreleri oldu. Hatırlarsınız, komisyonlar toplanamadı ve nihayet Meclis tekrar başladığı zaman, Kasım ayından sonra hattâ bu iş için bir zirve toplantısı da yapıldı; Sayın Cumhurbaşkanımızın riyasetinde Meclis Başkanıyle birlikte, bunları nasıl bir sıraya koyalım diye, orada da kararlar alındı ve nihayet Meclis bugün bütün gücüyle bu reformları, reform kanunlarını gerçekleştirmeye çalışmaktadır.

Muhterem arkadaşlar, bu arada C. H. P. ye haklı olarak serzenişlerde bulunmak mecburiyetindeyim; daha doğrusu suçladılar, onları cevaplandırmaya mecburum.

Sayın Bekata arkadaşımız, «Efendim, Hükümet partilerle daha evvel konuşsa idi, anlaşsa idi daha rahat çıkardı.» dediler.

Konuştum, muhterem arkadaşlarım; parti liderleriyle birçok meseleleri olduğu gibi, reformları da konuştum. Cumhuriyet Halk Partisinin bugünkü sayın lideri şu kanaati ileri sürdü: «Böyle Hükümetler reform yapamaz» dedi. Sonra, «Reform bu şartlar içinde yapılmaz» dedi. İşte, «Basın kısıtlıdır, çizemiyor, kimse söyleyemiyor; serbest olmalı ki herkes, vatandaş, reformlar hakkındaki görüşünü ortaya koymalı ki, o tesir ile Parlâmento reformları çıkarsın» aksi halde «Reformlar yozlaşır.» dedi. Bu sebep-

le, «Bu reformları getirmeye lüzum yoktur.» kanaatini ileri sürdü, «Çıkmaz, olmaz lüzumsuzdur. Bu şartlar içinde reform yapılamaz.» dedi.

Şimdi sayın arkadaşım diyor ki, «Nerede reformlar? Getiriniz, istiyoruz.» Liderleri, bunların böyle bir dönemde, çıkmayacağına kani. Arkadaşımız herhalde lideriyle bu mevzuda geniş bir konuşma yapmıştır; bu fikirleri ileri sürerken.

Muhterem arkadaşlar, «Reformlar mevzuunda partilerle anlaşsaydınız.» dediler.

Şimdi reformlar hakkında Hükümetin görüşü var, partilerin ayrı görüşleri var. Haklı. partinin programı var, felsefesi var. Birisi, liberal düşünür; ötekisi fazla devletçidir, reform anlayışları başkadır. İşte, burada da konuşmalarında Görüşüyoruz, bunlarla peşinen anlaşmaya kalktığımız takdirde, bu reform tasarılarının hiçbirisini Hükümetten çıkarmaya imkân olmaz. Hükümet bunu idrak ettiği için, memleket ihtiyaçlarını önplâna alarak o ihtiyaçlara göre, memleket ihtiyaçlarına tekabbül eden, karşılayan reform esaslarını tespit etti ve bunu Yüksek Meclise getirdi. Mecliste de müzakereler sonunda bir neticeye varılacaktır, muhassala orada belli olacaktır. Bu konuşmayı daha evvel yapsaydık, partileri bir araya getirmeyi tecrübe etseydik, Hükümetin kapısından bir tanesini çıkarmaya imkân olmazdı.

ORHAN KÜRÜMOĞLU (Bitlis) — Yalnız C. H. P. ye danışsaydınız?...

BAŞBAKAN FERİD MELEN (Devamla) — Zaten bir defa o taraftar değildi başında. Bu sebeple yapmadık, yapmakta fayda görmedik ve bugün için de fayda yoktur. Nitekim Meclis müzakerelerinde görüyoruz, Sayın C. H. P. sözcüleri «Bu reform değil.» diyorlar evvelâ. Ben, Sayın Bekata konuşurken, «Siz mâni oldunuz.» dedim, içimdeki infialimle söyledim bunu; bir sebep vardı buna. Çünkü evvelâ «Bu, reform değil.» diyorlar; fakat ondan sonra oturup konuşuyorlar; bir maddesi değişince «Vay efendim, yozlaştırdınız reformu.» diyorlar. Canım, maden reformu değildir, neresi yozlaştı bunun? Mademki reform değildir, bırak... Hayır, hem reform değil, hem bir maddesine de dokununca kıyamet kopuyor, «Yozlaştırdınız.» diyorlar. Olmaz, bu yardım değil.

Sonra C. H. P. hakikaten bunların çıkması için; zararı yok, kendi fikri istikametinde çıkarmaya çalışsın. Ben görüyorum, reform tasarıları Mecliste konuşulduğu zaman beş veya yedi kişi vardır, C. H. P. den. Yardım böyle mi olur? O, sadece kamuoyunu birkaç şey söylemek için ve hattâ bâzı hallerde Mecliste çoğunluk yapmama neticesine de götürüyor işi. Bu, reformu çıkarma istikametinde bir yardım değil, hattâ biraz engellemedir. Bu engellemeyi yaptıktan sonra, «Efendim, reformlar çıkmadı» demeye ve şikâyet etmeye kimsenin hakkı yoktur ve olmamalıdır, eğer insaflı isek.

Reform anlayışı tartışma konusudur. Ben reform anlayışı hakkındaki görüşlerimi burada bir vesile ile söylemişim; Sayın Bekata tekrar etti ve baktım gayet iyi de söylemiştim. O görüşleri muhafaza ediyorum. Çünkü, ben o konuşmamı yaparken reformun usulünden bahsettim. O, bizim memleketimizde münakaşa edildi. Demokratik bir rejim içerisinde reform hangi metot ile yapılır? Zorla Parlâmentoya getirip, «Bunu ille çıkaracaksın.» demek demokratik rejimde olmaz tabiî. İnandıracaksın, benimsetecceksin ve nihayet kabul ettireceksin. Bu usulle olur. Yine bu metodu takibediyoruz. Biraz ağır gidiyorsa kabahat bizim değil, demokratik rejimin gereği budur da ondan.

Reformlar, bizim anlayışımıza göre büyük vatandaş kitlelerine huzur vermektir. Muhterem arkadaşlarım, öyle memleketin altını üstüne getirmek «Reform yapıyorum.» diye bir marifet değildir ve biz bunu hiçbir zaman düşünmedik.

C. H. P. ile reform konusunda anlaşmamıza imkân yoktur. Biraz önce Sayın Atalay bundan şikâyet ettiler. Tekrar edeyim, onlar düzen değişikliği istiyorlar. Bizim reform anlayışımız bu değildir. Biz, reform olarak müesseselerdeki aksak noktaları eksiklikleri düzeltmeyi hedef alıyoruz, memleketin hamle yapmasına imkân verecek tedbirleri düşünüyoruz. Bu sebeple düzen değişikliği anlayışı içerisinde belki bunları görürler veya görmezler; ama ben daima C. H. P. den haklı olarak şunu istedim; sayın liderlerine de söyledim, Meclis kürsüsünde de söyledim, bizim getirdiğimiz reformlar size göre kürsüsünde de söyledim, bizim getirdiğimiz reformlar size göre «Reform» sayılmayabilir. Çünkü siz düzen değişikliği istiyorsunuz, sizin

ölçünüze sığmayabilir. Ona göre, geriye adım mıdır? Hayır. İleriye götürüyor muyuz? Evet. İleriye götürme, size yaklaşma mıdır? Evet. Niye yardım etmiyorsun?... Senin düzen değişikliğini iktidara geldiğin zaman, millet onu tasvibettiği zaman gel, yap. Ama onu yapılmasını benden istemeye, Adalet Partisinden istemeye, Meclisin başka görüşte olan partisinden istemeye hakkımız yoktu; fakat ileriye atılan adıma da müsaade ediniz, mâni olmayın, yardım edin.

SIRRI ATALAY (Kars) — Onu da, sizin bizden istemeye hakkınız yok.

BAŞBAKAN FERİD MELEN (Devamla) — İleriye atılan adım memleket hayrına değil midir?... Memleket hayrına olan şeyi sizden istemeye hakkım var. (A. P. sıralarından «Bravo» sesleri.)

SIRRI ATALAY (Kars) — Yozlaştırılmış.

BAŞKAN — Sayın Atalay, herhalde böyle müzakere olmaz. Zaten dünden programımız geri kalmış vaziyette olup yüklüdür. Başkanlığa yardım edin de, gündemi zamanında bitirelim efendim.

BAŞBAKAN FERİD MELEN (Devamla) — Muhterem arkadaşlar, reform tasarılarının gereği kadar sürat kazanmamış olmasından biz de şikâyetçiyiz. Bunun için büyük Meclisin yardım etmesini, seçim sathı mailine girinceye kadar bunların süratle çıkarılmasını tekrar istirham ediyoruz. Bu çıkmadığı takdirde, Hükümet olarak biz de bize düşen vazifeyi elbette yapma çarelerine başvuracağız.

Yalnız şunu arz edeyim, reformlar gecikmiştir; ama reformlar gecikmiş olmakla beraber, bana göre vaktimiz vardır, sıkı bir çalışma ile bu gecikmeyi telâfi edebiliriz. Ben, bütün partilerden bu hususta yardım istirham ediyorum. Henüz bu hususta ümidimi de kaybetmedim.

Muhterem arkadaşlar, seçim konusuna gelince; rejim ve seçim konusunda Hükümet programında ortaya atılan görüşlerde herhangi bir değişiklik olmamıştır. Bunu, Hükümetin bir buhrandan sonra göreve devam edeceğine dair olan kararını ilân ederken de tekrar ettik. Hükümetin esas hedefi, seçimlerin Anayasanın belli ettiği tarihte yapılmasını sağlamaktır. Seçimler, elbette yapılacaktır; bundan hiç kimsenin şüphesi olmamalıdır.

SAMİ TURAN (Kayseri) — Bu da yüz defa söylendi, ama yine üzerinde duruluyor.

BAŞBAKAN FERİD MELEN (Devamla) — Tekrar etmekte fayda var. Çünkü, aynı kuşkuların mütemadiyen burada dile getirildiğini görüyoruz. Bu sebeple kamuoyunda başka türlü şüpheler yaratmaması için, biz de bu tekrarları yapmak mecburiyetini duyuyoruz.

Seçim Kanunundaki aksaklıkların tespitini Hükümet olarak partilerden rica ettik. Sayın Bekata'nın reformlar için istediğini bu konuda uyguluyoruz. Partilerarası bu çalışmaların seçim muamelelerinin başlayacağı tarihe kadar; ki Haziranda başlayacaktır sanıyorum, bitmesi ve bunların kanunlaşması lâzımdır.

Sayın Ataklı, konuşmasında «Dar boğazlar» dan bahsetmiştir. Bunun birisi, Anayasa değişikliği ve siyasal haklardır. Partilerin ittifak ettiği değişikliklerin behemal gerçekleşmesi lâzımdır; bizim görüşümüze göre rejimin ve memleketin selâmeti bakımından bunu zarurî görüyoruz.

Muhterem arkadaşlar, biliyorsunuz C. H. P. partilere para verilmesine dair olan hükümler hariç, diğer tekliflere yanaşmamış, ittifak maalesef sağlanamamıştır. Bu şartlar içinde bu Anayasa tadilleri çıkar mı, çıkmaz mı, bilmiyoruz.

SALİH TANYERİ (Gaziantep) — Yalnız o hükümler değil Sayın Başbakan; bunlar 3 madde halindedir.

BAŞKAN — Lütfen müdahale etmeyin efendim.

BAŞBAKAN FERİD MELEN (Devamla) — Anayasa Mahkemesinde murakabe, bir de parti emvalinin murakabesi; para ile, malî kısımlarla ve hükümlerle alâkalı... Evet.

Sayın Ataklı, Cumhurbaşkanlığı seçimini bir dar boğaz olarak görmüştür.

Bu seçimi yapmak münhasıran T. B. M. M. nin görevi ve yetkisi içindedir bizim görüşümüze göre. Büyük Meclisin Türkiye'nin içinde bulunduğu şartları da göz önünde bulundurarak en isabetli kararı vereceğine eminim. Bunu bir dar boğaz olarak görmüyoruz Hükümet olarak.

BAŞKAN — Sayın Başbakan, sorulara cevap verme müddetiniz dahil 10 dakikanız kaldı. Ona göre konuşmanızı toparlamanızı rica edeceğim.

BAŞBAKAN FERİD MELEN (Devamla) — Toparlamaya çalışacağım.

Anarşinin yokedilmesini bir dar boğaz olarak görüyorlar. Biraz önce arz ettim; bu, devamlı çalışma isteyen bir konudur. Sıkıyönetim süresince de, sıkıyönetimin kalkmasından sonra da, normal yönetime girdikten sonra dahi böyle bir mücadele içinde olacağız ve devamlı olarak, tehdit devam ettiği sürece biz de buna devam edeceğiz; millet olarak yaşamak, ayakta durmak, bağımsız kalmak istiyorsak, ki bunda da hiç kimsenin şüphesi yoktur.

Hükümet buhranını da bir dar boğaz olarak görüyorlar.

Bu anda bu hususta bir şey söylemek istemiyorum. Sayın Ataklı arkadaşımızın ifade ettiği gibi, sağduyunun duygulara hâkim olacağı ümidini taşıyoruz. Büyük Meclisin kararı bizim için muhterem olur daima.

Muhterem arkadaşlar, Hükümetimizin çalışmalarından başarılı olup olmadığı yolunda tartışmalar olmaktadır. Olabilir. Ben bu Hükümetin güç şartlar içinde büyük başarılar sağladığına, tefahür için söylemiyorum, yürekten inanıyorum. Hükümetimiz geceyi gündüze katarak memleketimizde en çetin sorunların da üzerine atılmış ve bunları çözüm yoluna bağlamaya çalışmıştır. Bakan arkadaşlarımın hepsine huzurunuzda teşekkür etmeyi bundan dolayı vazife sayıyorum.

22 yıllık plân stratejisi, Üçüncü Beş Yıllık Kalkınam Plânı, reform stratejileri, reform kanunları, malî durumumuza düzen verilmesi, ekonominin canlandırılması, yatırımların hızlandırılması, ithalât ve ihracatın artırılması, Devletin idaresinin nispeten ciddî bir tutum içine sokulması, büyük yatırımların yürütülmesi, sanayileşme hızının artırılması, sanayiin yurt sathına yayılması, ve saire gibi bu çalışmalar çeşitlendirilebilir. Belki yakında bu çalışmalarımızı gösterecek ufak bir broşür de takdim ederiz. O vakit sanıyorum ki değerli arkadaşlarımızdan belki «Aferin» kazanırız.

Sayın Yıldız'ın konuşması üzerinde bir tartışma açmak istemiyorum. Bu, daha çok akademik mahiyette bir tartışma olacaktır. Münakaşa edilir görüşler vardır; doğru sayılabilir görüşler vardır. Benim doğru bulduğum veya bulmadığım, katılmadığım görüşler vardır. Bunların hepsi muhteremdir. Sadece bu saatte bunlar üzerinde geniş bir münakaşa açmak hem mümkün değildir, hem de zamanımız müsait değildir.

Yalnız arkadaşımızın söylediği ve üzerinde durduğu birkaç noktaya işaret etmekle yetineceğim.

Bir defa, tutucu ve sağcı reçetelerden bahsettiler. Daha doğrusu sağcı ve solcu tutumdan bahsettiler.

Muhterem arkadaşlar, artık bunlar eski deyimlerdir; sağcılık da, solculuk da bugün değerini kaybetmiş deyimlerdir, izafi tariflerdir. Birisine nazaran sağda olursunuz, ötekine nazaran solda olursunuz. Bunun için ne sağlı demekle bir şey ifade edersiniz, ne solcu demekle bir şey ifade edersiniz. Ben ne sağcıyım, ne solcuyum:. Hükümetimiz de ne sağcıdır, ne solcudur.

Muhterem arkadaşlar, biz ilme inanan insanlarız. Bugün artık sosyal refahı sağlamak, memleketi geliştirmek, ileriye götürmenin metotlarını ilim; fizik ilmî gibi, kimya ilmî gibi, riyaziye ilmî gibi tespit etmiştir, kanunlarını bulmuştur, yollarını bulmuştur, usullerni bulmuştur, bunları tecrübeyle denemişlerdir. Binaenaleyh, biz ilimciyiz. İlim ne emrederse, bilim ne emrederse onu yapıyoruz. Bilimin emrine göre bir yol tuttuk ki, buna Atatürk yolu diyoruz. Atatürk'de öyleydi, bundan dolayı kendimize Atatürkçüyüz diyoruz, biz o yoldayız. Siz buna ister sağcı deyin, ister solcu deyin; ben, ne sağcı derim, ne solcu derim, ilerici yoldayız, Atatürkçü yoldayız, Atatürk'ün gösterdiği gibi ilmin yolundayız, ilmin ışığiyle hareket etmekteyiz. Bu çağda solmuş, sağmış, bunlar benim pek kabul edemeyeceğim görüşlerdir. Bunlar tartışılır durur ve hattâ faydasız, mânasız bir tartışmadır.

Sayın arkadaşımız, Anayasayı değiştirmek isteyenlerin düşüncelerini dünyanın övdüğü Kemalizmden sapma ve dünyaca beğenilen yoldan ayrılma, mânasına aldı. Anayasamızı hedeflerinden şaşırtacak herhangi bir değişiklik yoktur. Anayasada yaptığımız değişiklikler veya yapmayı düşündüğümüz değişiklikler, bu memlekette hürriyetleri sağlam zemine oturtmak amaciyle yapılmaktadır. Hürriyetleri, hürriyet düzenini, demokrasiyi ve Cumhuriyeti korumak için yapılmaktadır. Aksi kanaate katılmıyoruz;

Anayasa geldiği zaman bunu daha uzun olarak münakaşa edebiliriz.

Anayasa düzenimizi geriye götürmekten bahsediyorlar. Asla iştirak etmiyorum, tamamen yanlış bir görüştür. Bilâkis, Anayasamızı modern Anayasalar seviyelerine getirmektedir ve bâzı açık kapıları kapatmaktadır. Türkiye'de uzun zaman bulunmuş dünyaca meşhur bir profesörün iki tane makalesi çıktı ve burada yapılan değişiklikleri tamamen haklı olarak görmekte ve göstermektedir. Bu makaleleri arkadaşımız Basın Yayın Umum Müdüründen rica edeceğim, tercüme ettirsin ve Yüksek Meclis üyelerine de arz etmekte fayda görüyorum.

Arkadaşımızın fikir hürriyetleri konusundaki düşüncelerine daha evvel işaret ettim.

Muhterem arkadaşlar, Türkiye 1954 tarihinde kabul edilen bir kanunla, İnsan Hakları ve Anahürriyetleri Avrupa Sözleşmesini tasdik etmiştir; fakat vatandaşların insan hak ve hürriyetlerinin ihlâl edilebileceğine dair Avrupa İnsan Hakları Komisyonuna ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Divanına dilekçeyle dahi şikâyette bulunma hakkını tanıyan 25 nci ve 46 ncı maddelerine istinaden bir beyanda ve taahhütte bulunmamıştır.

Bunu şundan dolayı arz ettim. Arkadaşımız bu konuya konuşmasında yer verdi, bu sebeple işaret ediyorum. Bu itibarla, Devletimizin üstünde sanki bir milletlerarası kaza hakkını kabul etmişiz gibi bir durum yoktur. Kaldıki, bizim Anayasamız ve kanunlarımız bu sözleşmeye tamamen uygundur. Demokratik hak ve hürriyetlerin Anayasamızla ve kanunlarımızla sınırlanmasına esas olan kıstaslar, aynen Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin meselâ, 8 nci, 10 ncu ve 15 nci maddelerinde mevcuttur. Bu bakımdan, millî güvenlik ve kamu nizamı ve Devletin bütünlüğü gibi sebeplerle basın hürriyetinin ve diğer hak ve hürriyetlerinin sınırlanması bize mahsus değildir, milletlerarası seviyede kabul edilmiş hükümlerle teyidedilmiştir. Nitekim, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 17 nci maddesinde de, bu Sözleşmede yer alan hak ve hürriyetlerin, bunları yoketmek hürriyeti şeklinde anlaşılmaması gerektiği belirtilmiştir. Görüyoruz ki, bütün dünya, demokratik memleketler bizden farklı düşünmüyorlar. Yani Sayın Yıldız gibi değil, Hükümet gibi düşünüyorlar.

BAŞKAN — Müddetiniz doldu efendim.

BAŞBAKAN FERİD MELEN (Devamla) — Muhterem arkadaşlar, Sayın Başkan ikaz ettiler, başka arkadaşların da konuşmaları vardı, onlar üzerinde de durmak isterdim; ama izin verirseniz başka vesileler vardır, diğer bakanlık bütçeleri vardır, bakan arkadaşlarım bunlara dair olan Hükümet görüşlerini huzurunuzda arz ederler. İzin verirseniz konuşmamı burada tamamlayayım. Beni sabırla dinlediğiniz için hepinize şükranlarımı arz ederim, saygılar sunarım. (Alkışlar)

BAŞKAN — Soruların da müddeti bitti, ama artık arkadaşlarımdan istirham edeyim kısa olsun. Sayın Başbakan soru soracaklar efendim.

Buyurun Sayın Özdilek.

FAHRİ ÖZDİLEK (Tabiî Üye) — Benim sorum gayet kısa.

Küçük esnafa ait bâzı müessese ve satış yerlerinin taşıdığı yabancı adların değiştirilmesi hakkında bu birkaç gün içinde emniyet memurları kanalıyle tebligat yapılıyormuş. Türkçe adların konulması istenen bu husus üzerinde durulurken, bâzı yabancı devlet adamlarının isimlerini taşıyan cadde ve mevki adları da değiştirilecek midir?

Tekniğin icabı Türkçe karşılığı bulunamayan Devlet Malzeme Ofisi, Devlet İstatistik Enstitüsü, Türk Standartlar Enstitüsü, Kral Çiftliği, baraj, hipodrum, stadyum, radyoevi, televizyon, telekominikasyon gibi isimler de değiştirilecek midir?

Adı Flamingo olan pastahane sahibi, «Benim kullandığım bu ad bir kuş ismidir, yabancı değildir.» dediği halde, ısrar edilmiş ve değiştirilmesi istenmiş.

Bir ihtiyaç olarak bunun üzerinde durulması mevzuubahsolduğuna göre, Sayın Hükümet Başkanının tasvibinden bu arzu geçmiş midir Bunun açıklanmasını rica ediyorum.

BAŞBAKAN FERİD MELEN (Devamla) — Sayın Özdilek, buna ilk defa muttali oluyorum. Bunu hangi makam yapmıştır ve ne maksatla yapmıştır bilmiyorum. Tetkik ederiz, gereğini yaparız.

FAHRİ ÖZDİLEK (Tabiî Üye) — Vilâyet kanalıyle yapıldığı ifade ediliyor.

BAŞKAN — Sayın Özdilek, bunu daha katî olarak intikal ettirirseniz, Sayın Başbakan herhalde üzerinde dururlar.

BAŞBAKAN FERİD MELEN (Devamla) — Not ettik, tetkik ederiz efendim.

AHMET DEMİR YÜCE (Zonguldak) — Matbuata intikal etmişti.

BAŞKAN — Buyurun Sayın Bilgen.

LÜTFİ BİLGEN (İçel) — Basının hür olduğunu söylediler. Bu normaldir ve Başbakan tabiatiyle bunu söyleyecektir Acaba, basın muhabirleri vasıtasıyle içerden veya dışardan aldığı bir haberi Sıkıyönetime sormadan yayınlayabiliyor mu?

BAŞBAKAN FERİD MELEN (Devamla) — Muhterem arkadaşlar, ben normal rejimden bahsettim. Normal rejimimizde basını kısıtlayıcı bir değişiklik olmamıştır dedim. Ama Sıkıyönetim içinde, Sıkıyönetimin gereği olarak bâzı tedbirler vardır ve bu da geçicidir dedim.

BAŞKAN — Tamam efendim soru cevaplandırılmıştır. Buyurun Sayın Başbakan. (Alkışlar)

Son söz Sayın Karaağaçlıoğlu'nun, buyurun efendim.

KÂZIM KARAAĞAÇLIOĞLU (Afyon Karahisar) — Sayın Başkan, muhterem arkadaşlarım :

Bu gecenin geç saatlerinde son sözü almış bulunmam hasebiyle birkaç hususu arz etmek suretiyle huzurunuzu fazla işgal etmeden ayrılacağım.

Başbakanlık gibi Hükümet politikalarının yürütülmesinden sorumlu olan ve Hükümetin başı bulunan bir makamın bütçesi sebebiyle elbette ki, bir yıllık tatbikatın politik, ekonomik, idarî, sosyal yönlerinin eleştirilmesi gayet tabiîdir. Bu itibarla, benden evvel konuşmuş bulunan çok değerli arkadaşlarımın, grupları ve şahısları adına Hükümete, Hükümetin politikalarına ilişkin görüş ve kanaatlerini, kendilerinin şahsî görüş veya gruplarının görüşü olarak ifade ettiklerini kabul ederek, şu hususu arz etmek istiyorum.

Türkiye, 12 Marttan bu yana tehlikeli bir dönemeci aşmak üzeredir. Türk Devleti, Cumhuriyet kurulduğundan bu yana 50 yıllık süre içerisinde böylesine Devleti tahribe yönelmiş olan bir tehlikenin içerisine girmiş değildi. Bu itibarladır ki, Türk Devletini uçuruma itmek isteyen, Türkiye'yi kızıl emperyalizmin emrine, onun hayat sahası içerisine ithal etmek isteyen, Türkiye'yi kardeş kavgasına kadar götürmek isteyen, kökü içeride ve dışarıda olan tehlikenin bu kadar tahripkâr bir güçle Türk Devletine tevecüh edilişini önlemek ve Türkiye'de demokratik rejimi, rejim münakaşalarını da geride bırakmak suretiyle, rayına oturtmak çok kolay bir mesele değildir.

Aslında meseleleri, hadiseleri şartları içerisinde ve zaman ölçüleri içerisinde değerlendirmek lâzımdır. Türkiye'de cereyan etmiş olan hadiselerin vahametini, elbette bunu yapan adamlar davulla zurnayla ilân edecek değil. Bunun birtakım sebepleri; ekonomik, sosyal siyasî, etnik, hattâ mezhep kavgalarına kadar gidebilecek olan tarihî gelişim içerisinde, kendi yerini bulan birtakım köklü sebepleri vardır. Bu sebeplerin üzerinde kısa zamanda durmak suretiyle, rejimi bir bunalımdan, bir dar boğazdan, çıkarmanın da güçlüğü elbette aşikârdır.

Bu itibarla, 12 Marttan bu yana hizmet almış Hükümetlerin eleştirilmesinde, bir bakıma da meseleyi bu mânada, insaf ölçüleri içerisinde alarak, yapılanlarla, yapılması lâzım gelenler arasındaki münasebeti kurmak suretiyle, gerçek mânada Hükümetleri hakiki bir hizmete teşvik zımnında, Devlete sahip çıkacak, Devleti yöneten güçlü bir icra olacak nitelikte samimi inançlarla eleştirmek lâzımdır.

Zannederim ki, otokritiğini yapmak istediğimiz Başbakanlık bütçesini bu mâna içerisinde değerlendirecek olursak, elbette bu zor şartları geride bırakmak üzere bulunduğumuz ve demokratik rejimin belki de en büyük selâmet yolu olan, seçime yaklaştığımız veya seçime yöneldiğimiz bir dönem içersinde, icraların hizmetlerini de kolaylaştırmış oluruz.

Binaenaleyh, ben bu inançta meselenin daha derinlerine gitmek suretiyle, şu veya bu yönde geniş izahlarda bulunmaktan kaçınarak, bir kaç kelimeyle de Türkiye'de Örfî İdare tatbikatına değinmek istiyorum.

Muhterem arkadaşlarım, 12 Mart'ta biraz evvel arz etmiş olduğum tehlikeli hadiselerin hemen öncesinde, Türk Silâhlı Kuvvetleri Türk Devletini korumak ve rejimi bir buhrandan, Devleti bir tahripten kurtarmak üzere, vatansever duygularla tarihî mânada büyük bir müdahele ile Türk Devletini, Türk Milletini, Türk rejimini yok olmaktan kurtarmak gayreti içerisi-

ne girmiş ve bunda da büyük başarılar sağlamıştır.

Getirilmiş olan örfî idareler, bu anarşist yuvalarını temizlemek için büyük gayret sarfetmiş, fakat bu gayretlerin, bu vatanperver faaliyetlerin her halûkarda süratle intaç edildiğini de ifade etmek mümkün olamamıştır. 21 aylık bir süre içerisinde hâlâ daha birtakım hadiseler tevali etmekte ve hâlâ daha mahkemelerin sonu alınmamış bulunmaktadır. Temennimiz odur ki, Hükümetin idaresi altında ve mesuliyeti altında bulunan Örfî İdare makamlarının ve mahkemelerinin, cidden büyük vatanperver hizmetler ifa etmiş olan bu kadroların, süratle bunları intaç ettirecek bir gayretin içerisine girmesini ve şayet lüzumu varsa, icap ediyorsa yenilerini de ihdas etmek suretiyle bu meseleleri hukukî yönleriyle neticeye bağlamasının zaruretine inanıyorum.

Elbette ki meseleler Örfî İdarenin sözü içerisinde neticelenmeyecektir. Tabiatıyle, Sayın Başbakanımızın da ifade etmiş olduğu gibi, Anayasada yapılacak değişikliklerle birtakım hukukî güvenlik imkânları sağlanacak, güvenlik mahkemelerinin kurulması suretiyle Devletin normal bir idarî sistem içerisinde, normal bir demokratik sistem içerisinde, icranın Devleti müessir bir şekilde kontroluna imkân verecek hukukî sistem de getirilecektir. Bu olmadığı müddetçe, elbette gelecekte normal şartlar altında bir Hükümetin, bugünün bize vermiş olduğu tecrübelerin ışığı altında hizmet görmesinin güçlükleri ortadadır.

Muhterem arkadaşlarım, şimdi reformlara da bir nebze temas etmek istiyorum. 1961 Anayasası bütün yönleriyle karma ekonomi esprisi içerisinde ve sosyal Devlet görüşü ile Türkiye'nin kalkınmasını muayyen bir formülasyon içerisinde, hukukî bir yöntem içerisinde kesin hatlarıyla tespit etmiş; fakat reformla ilgili konularda sarih ve açık hedef ve beyanlar getirmemiştir.

Ancak, gelişen ekonomik ve sosyal şartlar içerisinde, idarî şartlar içerisinde; cemiyetlerin, teknolojinin fikir gücü içerisinde ekonomik yapılarında meydana gelmiş olan değişiklikler her halûkârda geride bıraktığımız hukukî nizam ve müesseselerin süratle yenilenmesini zarurî kılar. Bu itibarladır ki, Anayasada mevcut olma sa dahi, reformlar Türk milletinin gelişmesinde, kalkınmasında ve refahında lüzumlu olan hizmetleri getiriyorsa, onların yapılması lâzımdır.

Bu espriden şunu ifade etmek istiyorum ki; sosyal şartların gereği, ekonomik şartların gereği, hattâ siyasî zaruretlerin icabı olarak reformların yapılmasının; memleketin millî menfaatlerine ve Anayasal doğrultular içerisinde milletin mülkiyet hakkına; onun geleneklerine, örf ve ananelerine, inançlarına saygılı bir anlayış içerisinde yapılmasının yanında bulunduğumuzu ve bunların süratle yapılarak Türk sosyal hayatını, Türk siyasî barışını teminde yardımcı olmalarını canü yürekten temenni ettiğimizi ve Hükümetin getireceği reformlara bu mânada yardımcı olmayı bir vazife telakki ettiğimizi ifade etmek isterim. Yoksa, başka siyasî görüşlerin, görüş sahibi şahısların veya zümrelerin telakki ettikleri gibi reformları bir Devletçilik, koyu ve katı bir Devletçilik görüşü olarak kabul ve telakki etmek suretiyle reforma «Evet» değil; memleketin menfaatlerine uygun görüşler içerisinde, Anayasanın öngördüğü karma ekonomi düzeni içerisinde ve sosyal Devlet ilkelerine uygun bir şekilde, Atatürkçü doğrultuda reformların yapılmasına ve onların hukukî nitelik kazanmasına yardımcı olmada «Evet» dediğimizi ifade etmek isterim.

Zaman bir hayli geçmiştir; vaktim de dolmak üzere. Ben sözlerimi burada bitirirken, bilhassa sol ile olan mücadelede kendinden evvelki 2 Hükümete nazaran çok geniş bir görüş içerisinde, hakikaten Türk milletinin menfaatlerine uygun bir şekilde, kanunların emrettiği nizam içerisinde, rejimi sola karşı korumada göstermiş olduğu azimli ve vatanperver gayretlerinden dolayı Sayın Melen Hükümetini şahsım adına hakikaten tebrik ediyorum. Bu konuda hizmetleri geçen, Hükümetin emrinde bulunan askerî mahkemelerin gayretlerini de takdire şayan görüyorum.

Ümit ederim ki, Anayasanın âmir hükmü gereğince yapılacak seçimlerle Türkiye huzur içerisinde, demokratik nizam içerisinde Üçüncü Zeş Yıllık Plânda öngörülen hedeflere doğru kalkınmasını entegre eder.

Ekmek davasını halletmemiş olan bir memlekette, elbette hürriyet düzeni içerisinde kalkınmanın mânası çok büyüktür. Türk toplumu-

nun hakikaten ekonomik istikrara, siyasî huzura ihtiyacı vardır. Türk toplumunun aslında en mühim meselesi, ekonomik istikrarı, ekmek davasını halletmek suretiyle hür nizama, hür rejime bu kitleyi sahip kılacak imkânları getirmektir. Binaenaleyh, önümüzdeki devrenin bilhassa bu yönden demokrasiye süratle geçişte ve onun müesseselerine sahip oluşta kıymetli bir dönem olduğunu ifade etmek ister, Başbakanlık Bütçesinin Türk milletine, Türk Devletine hayırlı, uğurlu olmasını diler saygılar sunarım.

BAŞKAN — Bölümlere geçilmesini oylarımıza arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Başbakanlık
Merkez

Bölüm (Prog.)		Lira
101	Genel yönetim	9 199 644
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.	
102	Destek hizmetleri	1 634 474
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.	
111	Bakanlıklararası işbirliğini sağlama ve Hükümetin genel siyasetini yürütülmesini izleme	89 102 068
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.	
900	Hizmet programlarına dağıtılmayan transferler	130 205 025
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.	

Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği

111	Millî güvenlik hizmetlerinin yürütülmesi	1 867 622
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.	

MİT Müsteşarlığı

111	MİT istihbarat hizmetleri	201 594 439
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.	
900	Hizmet programlarına dağıtılamayan transferler	1 812 577
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.	

Devlet Personel Dairesi

Bölüm (Prog.)		Lira
101	Genel yönetim	746 254
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.	
102	Destek hizmetleri	748 754
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.	
111	Kamu personel rejiminin düzenlenmesi ve geliştirilmesi	1 711 042
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.	
900	Hizmet programlarına dağıtılamayan transferler	12 420
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.	

Atom Enerjisi Komisyonu

101	Genel yönetim	946 610
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.	
102	Destek hizmetleri	1 879 085
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.	
111	Nükleer enerji alanının bilimsel ve teknik araştırma uygulama	34 399 204
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.	
900	Hizmet programlarına dağıtılamayan transferler	250 000
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.	

Basın - Yayın Genel Müdürlüğü

101	Genel yönetim	2 131 000
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.	
102	Destek hizmetleri	2 901 231
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.	
111	Haber alma ve değerlendirme	29 753 232
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.	
900	Hizmet programlarına dağıtılamayan transferler	60 200
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.	

Kültür Müsteşarlığı

Bölüm (Prog.)		Lira
101	Genel yönetim BAŞKAN — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.	2 794 440
102	Destek hizmetleri BAŞKAN — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.	3 017 186
111	Kütüphanecilik ve yayım hizmetleri BAŞKAN — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.	81 403 987
112	Kültür ve eğitim BAŞKAN — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.	143 716 147
900	Hizmet programlarına dağıtılamayan transferler BAŞKAN — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.	75 489 041

1 . 2 . 1973 Perşembe günü saat 9,30'da toplanmak üzere Birleşimi kapatıyorum.

Kapanma saati : 24,00

IV - SORULAR VE CEVAPLAR

A) YAZILI SORULAR VE CEVAPLARI

1. — Cumhuriyet Senatosu Kars Üyesi Sırrı Atalay'ın, Kars ili ve ilçelerine gençlik ve sporla ilgili yapılan yatırımlara dair soru önergesi ve Gençlik ve Spor Bakanı Adnan Karaküçük'ün yazılı cevabı (7/95)

Yüksek Başkanlığa

Aşağıdaki hususların Gençlik ve Spor Bakanı tarafından yazılı olarak cevaplandırılmasına delâletlerinizi saygılarımla rica ederim.

5 . 12 . 1972

C. Senatosu Kars Üyesi
Sırrı Atalay

1. Gençlik ve Spor Bakanlığı tarafından 1 . 2 .1972 tarihine kadar Kars ve ilçelerinde gençlik ve sporla ilgili yapılan yatırımlar nelerdir, başlayan işler nelerdir.

2. 1973 yılı için düşünülen yatırımlar var mıdır? Varsa nelerdir?

T. C.
Gençlik ve Spor Bakanlığı
Ankara 29 . 1 . 1973

Sayın Sırrı Atalay
Kars Senatörü

Kars ili ve ilçelerinde, Gençlik ve Sporla ilgili olarak yapılan veya yapılması düşünülen yatırımlar konusunda vâkı sorularınızın cevapları aşağıya çıkarılmıştır.

1. Kars ili ve ilçelerine 1972 yılı sonuna kadar aşağıdaki yatırımlar yapılmıştır.

		Lira
a)	Sarıkamış kayak evi teleski tesisatı (1963)	544 430,54
b)	Sarıkamış kayakevi onarımı (1963)	98 742,70
c)	Sarıkamış kayakevi su isalesi (1964)	84 442,07
d)	Sarıkamış elektrojen grubu binası ve bekçi kulübesi (1964)	32 683,17
e)	Sarıkamış kayakevi elektrojen grubu ve teleski binaları	14 195,68
f)	Kars stadyum tel örgü ve koşu .pisti inşaatı (1963)	208 205,15
g)	Kapalı spor salonu (Manastır binası) parke döşeme işi (1966)	27 598,99
h)	Buz hokeyi sahası (1967)	9 357,73
ı)	Kayak evi ,teleski tesisatı istasyon binaları onarımı (devam ediyor).	40 903,11
	Toplam	1 060 487,14

2. 1973 program teklifinde stad ikmal inşaatı için 750 000 TL. açık basketbol ve voleybol sahaları için 50 000 TL. Iğdır stad tanzimi için de 850 000 TL. tahsisat talebinde bulunmuş, ancak program vizesi sırasında Devlet Plânlama Teşkilâtınca bu yatırımlar programdan çıkarılmıştır.

Bilgi edinilmesini saygıyle rica ederim.

Adnan Karaküçük
Gençlik ve Spor Bakanı

2. — Cumhuriyet Senatosu Kastamonu Üyesi Ahmet Nusret Tuna'nın, İnebolu esnafından almış olduğu mektuba dair soru önergesi ve Maliye Bakanı Ziya Müezzinoğlu'nun yazılı cevabı (7/100)

Cumhuriyet Senatosu Başkanlığına

Aşağıdaki sorumun Sayın Maliye Bakanı tarafından yazılı olarak cevaplandırılmasına tavassutlarınızı saygı ile rica ederim.

Kastamonu Senatörü
Ahmet Nusret Tuna

İnebolu esnafından aldığım mektup ekli olarak sunulmuştur. Şikâyetlerine mesnet olan olaylar kanundan mı yoksa tatbikattan mı doğmaktadır. Istirabı dindirmek için ne cins idarî veya teşrii tedbir alınmıştır?

Sayın Ahmet Nusret Tuna
Kastamonu Senatörü
Ankara

Biz esnaflar gerek şehir dahilinde ve gerekse köyde bir insan gibi yaşamak için sadece bir ekmek parası kazanmak için dükkân açtık.

Berberler :

Belediye tarifesine göre en aşağı sınıf dahilinde kayıtlıyız. Sakal 75, Krş. Saç sakal 150 Krş.

Kundura tamircisi :

Yalnız eski tamir eder ve para kazanmadığımız günler çok olur.

Kahveciler :

Çay 25 kuruş, Kahve 50 kuruş olup günde bir paket çay ile en fazla 100 gr. Kahveyi zor harcarız.

Manavlar :

İnebolu merkezinde Salı ve Cumartesi Pazar açılır iki gün dükkân açarız. Köylüden alır ve o gün satar satamazsak çürür.

Soba tamircisi :

Yaptığımız soba tamir işi yalnız kış aylarında olup devamlı iş yapamayız. Sermaye işi olduğundan yeni yapmamıza imkân yoktur.

Bakkallar :

Belediye dahilinde ve köylerde yaptığımız iş fevkalâde değildir. Köyde nihayet köylüye tuz ve kibrit ve sigara ihtiyacı için dükkân açılır. Umumiyetle fakir köy ve kasaba halkı Yaşama seviyesi çok gerilerde, ticarî durum gelişmemiş bölge olduğundan fakirdir.

Hiç satış yapılamayan günler çok geçer.

Küçük esnaf bu sebeple götürü usulde vergi mükellefi olmuştur. Maliyenin bilgisi haricinde çalışamaz.

Gelir Vergisi Kanununda götürü usuldeki mükellefiyet müessesesi kaldırılmamıştır.

Son günlerde Gelir Vergisi mükellefleri haricinde kalan biz Küçük Esnafa (Berber, bakkal, kahveci, semerci, yorgancı, ayakkabı boyacısı ve tamircisine) kasaba ve köylere umumî olarak İnebolu Vergi Dairesinden yazı yazılarak Gelir Vergisi mükellefi olmamız ve defter tutmamız istenmiştir.

Umumiyetle hepimiz cahil olup okuma - yazma dahi bilmiyoruz. İlkokul mezunu olanımız % 5 dahi değildir.

Ticarî vaziyetimiz yukarıda izah ettiğimiz gibi olduğuna göre nasıl İşletme Defteri tutabiliriz. Kendimiz geçinmeden âciz iken nasıl kâtip tutabiliriz.

Son çıkan Emlâk Vergisi Kanununda bina ve arazi sahipleri bugüne göre binasının kıymetini artırmış olması sebebiyle İnebolu Vergi dairesinden bir esnafa yazı yazılmış ve defter tutmamız istenmiştir.

1319 sayılı Kanun ile 1610 sayılı Emlâk Vergisi Kanununda yapılan bina değerlemesi sebebiyle gayrisafî iradın yükselmesi sebebiyle Gelir Vergisi ve V. U. K. nu hükümleri saklıdır. Şeklinde bir hüküm olmadığı ve Vekâletçe de bütün esnafın deftere gireceğine dair bir açıklaması veya emri olmadığı halde biz küçük esnafa geçinme hakkı tanınmaması ve deftere tabi tutması yerinde bir tatbikat değildir.

Vatandaş binasının kıymetini artırmış ise Devlete Vergisini vermek için artırmıştır. Bina değeri artınca içinde bulunan biz esnafların geliri artmıyor? ki Hattâ hayat pahalılığı

sebebiyle geçim durumumuz günden güne fenalaşmaktadır. Biz küçük esnafları bu durumdan kurtarmak için, Ocak 1973 ayı sonuna kadar :

1. İnebolu Vergi Dairesine götürü mükelleflerin köyde ve şehirdeki küçük esnafların deftere tabi olmaması için gerekli emrin verilmesi,

2. Bina ve Arazi Vergisi sebebiyle kıymetlerin artmasından gayrisafi irat bakımından Vergi Dairesinin hareketi yerinde ise:

Gayrisafi irat miktarlarının yükseltilmesi için kanun teklifi yapılmasını,

3. Küçük esnafın korunması için, geçinmek ve hayat şartlarının günden güne ağırlaşması bakımından G.V.K. 47 ve 48 nci maddelerinin tadili ile gayrisafi irat yerine deftere tabi olma şartının 100 000 veya 150 00 TL. ciro yapılması esasının kabulü için kanun teklifinde bulunulmasını,

4. Mecliste bu kanun tekliflerinin esnafın kurtarılması bakımından müstaceliyetle ele alınması ile ilgili vergi dairelerine Maliye Vekâleti tarafından evvelce götürüye tabi olan esnafın eski mükellefiyetine devam etmesi için gerekli emrin verilmesinin teminini,

5. Halk için büyük bir huzursuzluk mevcudolduğundan pek yakın bir gelecekte küçük esnaf olarak yukarıdaki istekler yerine gelmediği takdirde dükkânlarımızı kapatmak suretiyle bizleri sokağa atacağımızı, veya geçinmeyince anahtarları ya bina sahibine veya vergi dairesine vereceğimizi, bu sebeple bizlerin bu müşkül durumdan kurtarılmamızın teminini saygılarımızla arz ederiz :

28 . 12 . 1972

İnebolu şehir içi ve köy esnaflarından

Kalaycı	Sepetçi
Tahir Gül	S. Mehmet Demirci
Kahveci	Bakkal
Lütfullah Saygı	Muharrem Aydın
Özlüce Köyünde	Belören Köyünden
Bakkal	Bakkal
A. Avinal 1312 D. lu	Mehmet Eröz 1318 D. lu
	Çamlıca Köyünden
Kundura Eskicisi	Kalaycı
Ahmet Gömeç	Mehmet Terzioğlu
Kahveci	Kalaycı
M. Turgut	Mustafa Konca
Kalaycı	Bakkal
R. Koncaoğlu	Mehmet Salman
Kahveci	Berber
Salih Toklu	Mustafa Akyol 1325 D. lu
Yeşilöz Köyünden	
Yorgancı	Bakkal
Muzaffer Kaba	A. İlgin
Semerci	Bakkal
Fethi Gürel	Yunus Kendir
Nalbant	Bakkal
M. Aydoğan	Hakkı Gök
Zahireci	Marangoz
R. Gürcan	S. Ulugün
Kahveci	Fırıncı
Hasan Aykut	M. Ceddim
Berber	Aşçı
V. Yılmaz	M. Toklu
Semerci	Bakkal
M. Ergün	İsmail Soğancı
Berber	Nalbant
İ. Gözlük	R. Pir
Soba Tamircisi	Sobacı
A. Terzioğlu	Ahmet Kara
Sobacı	Fırıncı
Sami Erdem	Niyazi Köprülü
	(Evrenye Köyü)

Ciltçi
Muhittin Kuruali

T. C.
Maliye Bakanlığı 29 . 1 . 1973
Ankara

Konu : Yazılı soru önergesi Hk.

Cumhuriyet Senatosu Başkanlığına

Gel. : 2126 - 4 - 313/5879

İlgi : Kanunlar Müdürlüğü 16203 - 1089/7/100 sayılı yazımız.

Cumhuriyet Senatosu Kastamonu Üyesi Ahmet Nusret Tuna tarafından yazılı olarak cevaplandırılması istenilen, yazımıza ekli önerge sureti incelendi.

Malûmları olduğu üzere, 193 sayılı Gelir Vergisi Kanununun 37 nci maddesinde, her türlü ticarî ve sınaî faaliyetlerden doğan kazancın ticarî kazanç olduğu hükme bağlanmış, 46 ncı maddesinde yazılı genel ve özel şartları toplıca haiz olanların, götürü usulde vergilendirilecekleri açıklanmıştır.

Bu hükümler karşısında;

1. Önergeye ekli mektupta sözü geçen kimselerin ticarî kazançlarının, anılan 47 ve 48 nci maddelerde yazılı genel ve özel şartların taşınması halinde götürü; taşınmaması halinde ise, gerçek usulde vergilendirilmesi gerekmektedir.

2. 213 sayılı Vergi Usul Kanununun 135 nci maddesinde, vergi incelemesine yetkili bulunanlar sayılmış; vergi dairesi müdürleri de bunlar arasında yer almıştır. Götürülük için öngörülen hadlerin aşılıp aşılmadığını izlemek, vergi dairesi müdürlerinin kanundan doğan aslî görevlerindendir. Bu görevin yapılmaması, sözü edilen hadleri aşan mükelleflerin de götürü usulde vergilendirilmeleri sonucunu doğurur ki, bunun da kanun hükümleri ile bağdaşamayacağı açıktır.

Götürü usulde vergiye tabi olan mükelleflerin, önergeye ekli mektupta ileri sürüldüğü gibi, Gelir Vergisi Kanununun 47 ve 48 nci maddelerinde yazılı genel ve özel şartlardan her hangi birinin kaybedildiği kanuna ve uslüne uygun şekilde tespit edilmedikçe, genel görüşlere veya tahminî essalara dayanllarak, gerçek usulde vergilendirilmeleri kanune mümkün bulunmamaktadır.

Ancak, Emlâk Vergisi Kanununun yürürlüğe girmesinden sonra İnebolu Vergi Dairesince, Gelir Vergisi Kanununun 47/2 nci maddesinde yazılı gayrisâfi iradın tespiti konusunun yanlış yorumlanması nedeniyle hatalı mükellefiyet tesisine gidildiği anlaşılmış ve olayın gerçek yönünün tespiti için inceleme yapılması konusunda Kastamonu Defterdarlığına gerekli talimat verilmiştir. İncelemeler sonucunda, hatalı işlemlerin düzeltilmesi tabiîdir.

Bakanlığıma intikal eden diğer olaylardan, bu konudaki tereddütlerin artabileceği ve yanlış yorum nedeniyle, başka hatalı uygulamalara da gidilebileceği anlaşıldığından; yapılacak işlem, bir örneği ilişik genel yazı ile taşra örgütümüze duyurulmuştur.

3. Yukarıda anılan mektupta, Gelir Vergisi Kanununun götürü usule tabi olmanın genel ve özel şartlarına ilişkin maddelerinde değişiklik yapılarak, götürülük hadlerinin genişletilmesi de istenilmektedir.

Bakanlığımca hazırlanan ve götürülük şartlarını da yeniden düzenleyen «Gelir Vergisi Kanunu değişiklik tasarısı» yakında Yüce Meclise sunulacaktır.

Tasarı kanunlaştığı takdirde, mükelleflerin bu konudaki yakınmalarının büyük ölçüde azalacağı düşünülmektedir.

Durum bilgilerine arz olunur.

Ziya Müezzinoğlu
Maliye Bakanı

T. C.
Maliye Bakanlığı 27 . 1 . 1973
Gel. : 2113 - 4 - 165/5420

Konu : Götürü usuldeki mükelleflerde dikkat edilecek hususlar Hk.

. . . . . Valiliğine

Defterdarlık : (Gelir Md.)

Bakanlığımıza intikal eden olaylardan, Gelir Vergisi Kanununun götürü usulde ticarî kazancın isabetine ilişkin hükümleri üzerinde tereddüde düşüldüğü; daha önce gönderilen genelgelerin yanlış yorumlanması sonucu hatalı uygulamaya gidildiği anlaşılmış ve aşağıda yazılı hususların belirtilmesi gerekli bulunmuştur.

1. 1837 sayılı Bina Vergisi Kanunu 1319 sayılı Emlâk Vergisi Kanunu ile yürürlükten kaldırılmıştır. Ancak, Gelir Vergisi Kanununun ticarî kazançlardan götürü usule tabi olmanın genel şartlarını gösteren 47 nci maddesindeki işyeri gayrisâfî iradına ilişkin ikinci bent hükmü yürürlükte bulunmaktadır.

Bu duruma göre, götürülük sınırının tespitinde;

a) İşyerinin, Emlâk Vergisi Kanununun uygulamaya başlandığı 1 . 3 . 1972 tarihinden önce takdir edilmiş gayrisâfî iradı varsa bu iradın esas alınması zorunludur.

b) İşyerinin, Emlâk Vergisi Kanununun yürürlüğe girdiği tarihten önce takdir edilmiş gayrisâfî iradı yoksa veya gayrisâfî iradı bulunmakla birlikte Vergi Usul Kanununda yazılı tadilât sebeplerinden her hangi biri mevcutsa, aynı kanunun yürürlükte bulunan «Tadilât ve tadilât komisyonlarının görev, kuruluş ve yetkilerine» ilişkin hükümleri uyarınca gayrisâfî iradın takdiri gerekmektedir.

c) Emlâk Vergisi matrahının tespitinde esas olan vergi değeri götürü ticarî kazanç sınırının tespitinde tek başına esas alınmayacaktır. Gayrisâfî irat tespitinde tadilât komisyonunun bunu gözönünde tutabileceği tabiîdir.

2. Ticarî kazançları götürü usulde vergilendirilmekte olan ya da ilk defa bu usulde vergilendirilmek isteyen mükelleflerin, Gelir Vergisi Kanununun 47 ve 48 nci maddelerinde yazılı genel ve özel şartları taşıyıp taşımadıklarını incelemek ve izlemek vergi dairesi müdürlerinin yetki ve görev alanı içindedir. Bu yetkinin kullanılması ve görevin yapılması tabiî, gerekli ve zorunludur.

Ancak, götürülük sınırlarının aşıldığı tespit edilmedikçe; genel görüş ve tahminlere dayanılarak gerçek usulde mükellefiyet tesisine gidilmesi doğru değildir. Yanlış uygulamalara yol açılmasını önlemek üzere uygulayıcıların bu konuda da dikkat göstermeleri gerekir.

Bilgi edinilmesi ve buna göre işlem yapılması rica olunur.

Maliye Bakanı V.
Adnan Erdaş
Müsteşar

İsmail Ertan
Gelirler Gn. Md.

Mesut Kayalar
Gelirler Gn. Md. Yard.

Cumhuriyet Senatosu

GÜNDEMİ

22 NCİ BİRLEŞİM

31 . 1 . 1973 Çarşamba

Saat : 9,30

I

A - BAŞKANLIK DİVANININ GENEL KURULA SUNUŞLARI

B - İKİNCİ DEFA OYA KONULACAK İŞLER

II

SORULAR VE GENEL GÖRÜŞME

III

ÖNCELİKLE GÖRÜŞÜLMESİ KARARLAŞTIRILAN İŞLER

IV

A - HAKLARINDA İVEDİLİK KARARI VERİLEN İŞLER

B - TÜZÜK GEREĞİNCE BİR DEFA GÖRÜŞÜLECEK İŞLER

1. — 1973 yılı Bütçe kanunu tasarısı ve Bütçe Karma Komisyonu raporu Millet Meclisi (1/734); Cumhuriyet Senatosu (1/124) (S. Sayısı : 167) (Dağıtma tarihi : 27 . 1 . 1973)

V

İKİ DEFA GÖRÜŞÜLECEK İŞLER

A - İKİNCİ GÖRÜŞMESİ YAPILACAK İŞLER

B - BİRİNCİ GÖRÜŞMESİ YAPILACAK İŞLER